

The background is a dark, textured blue-grey. A white line drawing of a man in a suit is positioned on the left, holding a large fish. A white outline of Poland is superimposed over the man's figure. In the bottom right corner, there is a detailed illustration of a coral or seaweed plant.

LITERACKI
SOPOT

SOPOT BY THE BOOK

LITERACKI **SOPOT**

22-25
sierpnia
2024

SOPOT **BY THE BOOK**

22-25
August
2024

Goyki3
Art Inkubator

Spis treści

Contents

- 5 List prezydentki Sopotu Magdaleny Czarzyńskiej-Jachim
[Letter from Mayor of Sopot Magdalena Czarzyńska-Jachim](#)
- 6 List komisarz Unii Europejskiej Iliany Iwanowej
[Letter from the European Commissioner Iliana Ivanova](#)
- 8 Nad brzegiem Mare Mya / [On the shores of Mare Mya](#)
Joanna Cichocka-Gula, dyrektorka festiwalu / [festiwal director](#)
- 10 Zanurzenie / [Immersion](#)
[Nora Ikstena, Inga Gaile, Rosa Liksom, Pajtim Statovci, Leelo Tungal, Laura Lindstedt, Juhani Karila, Alvydas Šlepikas, Akvilina Cicėnaitė, Dorthe Nors, Adda Djørup, Marit Kapla, Anna Dudzińska, Tina Harnesk]
- 23 Debaty / [Discussions](#)
- 28 (Nie)pamięć / [\(Un\)consciousness](#)
[Wit Szostak, Max Cegielski]
- 31 Nagroda Historyczna „Polityki” / [Historical Award from Polityka weekly](#)
[Kalina Błazejowska]
- 33 H/historia / [H/history](#)
[Dorota Karaś, Marek Sterlingow, Zbigniew Rokita]
- 35 My / [Us](#)
[Stasia Budzisz, Aneta Prymaka-Oniszk, Maciej Jakubowiak]
- 38 Nogaś w parku / [Nogaś in the park](#)
[Mateusz Pakuła, Agnieszka Pajęczkowska, Barbara Sadurska, Jacek Dehnel]
- 42 Powroty / [Returns](#)
[Katarzyna Surmiak-Domańska, Olga Hund, Waldemar Bawołek, Andrzej Bart]
- 46 Debiuty / [Debuts](#)
[Marta Hermanowicz, Marcin Oskar Czarnik, Aleksandra Suława, Bartosz Połowski]

- 48 Wokół fantastyki / [About fantasy](#)
[Radek Rak]
- 49 Wokół komiksu / [About comics](#)
[Jacek Świdziński]
- 50 AiR Goyki 3
[Zuzanna Bojda]
- 53 Varia / [Miscellanea](#)
- 58 Literacka gra miejska / [Literary urban game](#)
- 60 Sztuka na Literackim / [Art by the Book](#)
[Flo Kasearu]
- 62 Literacki filmowy / [Film by the Book](#)
- 67 Literacki teatralny / [Theatre by the Book](#)
- 70 Literacki Young Adult / [YA by the Book](#)
- 73 Literacki dla dzieci / [Sopot by the Book for Kids](#)
- 81 Literacki warsztatowy / [Workshops by the Book](#)
- 83 Literacki 2025: Rumunia / [Sopot by the Book 2025: Romania](#)
- 85 Wydarzenia towarzyszące / [Accompanying events](#)
- 89 Koalicja Letnich Festiwali Literackich / [The Coalition of Summer Literary Festivals](#)
- 90 Godzina wolnego czytania / [Hour of free reading](#)
- 91 Uczestnicy Targów Książki / [Participants of the Book Fair](#)
- 92 Ptasie radio / [Bird Radio](#)
- 93 Zanurz czubki palców. O literaturach regionu bałtyckiego w wielkim skrócie /
[Immerse your fingertips. About the Baltic region's literatures in a flash](#)
- 133 Program w pigułce / [In a Nutshell](#)
- 144 Na deser
- 166 Migawki: Literacki Sopot 2023 / [Snapshots: Literary Sopot 2023](#)

My najbardziej lubimy to, co zmienne
i kapryśne, nieoczekiwane i dziwne:
brzeg morza, który jest trochę lądem
i trochę wodą, zachód słońca,
który jest trochę ciemnością i trochę światłem,
i wiosnę, która jest trochę chłodem
i trochę ciepłem.

We prefer what is varying and capricious
in a friendly way, what is unexpected
and peculiar: the beach, which is partly ground
and partly water; the sunset, which is partly
dusk and partly light; and spring,
which is partly cold and partly warm.

TOVE JANSSON

List prezydentki Sopotu Letter from the Mayor of the City

fot. Anna Rezulak KFP

Szanowni Państwo,

przed nami 13. edycja festiwalu Literacki Sopot, jednego z najbardziej lubianych i wyczekiwanych przez publiczność i autorów festiwali literackich w Polsce. Zachęcam do zapoznania się z bardzo bogatym tegorocznym programem, a przede wszystkim do uczestnictwa we wszystkich wydarzeniach sopockiego święta książki.

W tym roku Literacki Sopot otworzy przed nami świat literatury i kultury państw regionu Morza Bałtyckiego, który na spotkaniach autorskich i debatach przybliży nam pisarze z Danii, Szwecji, Finlandii, a także Litwy, Łotwy i Estonii. Przed nami zatem edycja niezwykle bogata, która – mam nadzieję – stanie się dla czytelników i gości prawdziwą intelektualną przygodą i podróżą przez kolejne obszary literatury europejskiej. Jestem przekonana, że będzie to podróż niezwykle ciekawa i zajmująca. Zapraszam na Literacki Sopot!

MAGDALENA CZARZYŃSKA-JACHIM
prezydentka Sopotu

Ladies and Gentlemen,

we are approaching the 13th edition of the Sopot by the Book Festival, one of the most popular and eagerly awaited literary festivals in Poland, both by audiences and authors. I encourage you to discover this year's rich programme and, above all, to take part in all the events of the Festival.

This year, Sopot by the Book will introduce us to the world of literature and culture of the Baltic Sea region countries. Through author meetings and debates, writers from Denmark, Sweden, Finland, as well as Lithuania, Latvia, and Estonia will bring us closer to their works. Therefore, we are in for an exceptionally rich edition that, I hope, will become a true intellectual adventure and journey through various realms of European literature for readers and guests. I am convinced that it will be a highly interesting and engaging experience. Welcome to Sopot by the Book!

MAGDALENA CZARZYŃSKA-JACHIM
Mayor of the City of Sopot

List Komisarz Unii Europejskiej Iliany Iwanowej Letter from the European Commissioner Iliana Ivanova

Literatura ma szczególny potencjał, żeby niwelować podziały między ludźmi oraz pogłębiać rozumienie świata i wyzwań, przed którymi stoją nasze społeczeństwa. W ciągu ostatnich 12 lat rosnąca liczba odwiedzających potwierdziła wyjątkową atrakcyjność festiwalu Literacki Sopot, gdzie współczesna literatura spotyka się ze sztukami wizualnymi i zaangażowaniem społecznym.

Każdego roku świętujemy różnorodność i bogactwo europejskiej kultury i literatury. Wasza wizja odzwierciedla niektóre z najważniejszych wartości Europy: kreatywność, różnorodność, otwartość i empatię. Wpisuje się również w działania Unii Europejskiej mające na celu wsparcie czytelnictwa, literatury i sektora książki – poprzez program Kreatywna Europa i Nagrodę Literacką Unii Europejskiej. Zależy nam na tym, aby pozytywna siła literatury dotarła do wszystkich w UE i poza nią.

W tym roku celebруем nie tylko kulturę i literaturę regionu Morza Bałtyckiego, ale także 20-lecie członkostwa w UE kilku krajów reprezentowanych na tegorocznym festiwalu. W obliczu rosnącego

Literature possesses the extraordinary potential to bridge divides between people and to deepen our understanding of the world and the challenges our societies face. Over the past 12 years, the increasing number of visitors has underscored the unique appeal of the Sopot by the Book festival, where modern literature meets visual arts and social engagement.

Each year, you celebrate the diversity and richness of European culture and literature. Your vision embodies some of Europe's core values: creativity, diversity, openness and empathy. It also aligns with the European Union's support to reading, literature and the book sector – through our Creative Europe programme and European Union Prize for Literature. We want to help ensure that the positive power of literature reaches everyone in the EU and beyond.

This year, we celebrate not only the culture and the literature of the Baltic Sea Region but also 20 years of EU membership of several countries represented at this year's festival. Amidst rising

ekstremizmu w Europie i trwającej agresywnej wojny rosyjskiej przeciwko Ukrainie, literatura pełni ogromną rolę we współpracy transgranicznej, współtworzeniu i budowaniu różnorodności językowej Europy. Jest filarem naszej demokracji i naszej wolności, drogowskazem prowadzącym nas ku temu, czego UE nadal broni – jedności w różnorodności.

Życzę twórczego, stymulującego i prowokującego do myślenia festiwalu literackiego!

ILIANA IWANOWA

Komisarz Unii Europejskiej ds. innowacji, badań naukowych, kultury, edukacji i młodzieży

extremism in Europe and the ongoing Russian war of aggression against Ukraine, literature serves as a vital force for cross-border cooperation, co-creation and linguistic diversity of Europe. It stands as a pillar of our democracy and our freedom, a beacon guiding us towards what the EU continues to defend – unity in diversity.

I wish you a creative, stimulating and thought-provoking literary festival!

ILIANA IVANOVA

European Commissioner for Innovation, Research, Culture, Education and Youth

Nad brzegiem Mare Mya On the shores of Mare Mya

W tym roku spotykamy się nad brzegiem niewielkiego Mare Mya. Zapraszamy do lektury książek, które choć pisane w różnych językach opowiadają tę samą historię. To opowieść o dalekiej północy, której nikt nie chce odwiedzać, naturze determinującej rytm życia człowieka i surowych zasadach pozwalających przetrwać. To też historia trudnej miłości do morza wymagającej zarówno pokory, jak i odwagi.

Kiedy języki zaczynają się mieszać, a granica pomiędzy tym, co realne, a tym, co nadprzyrodzone, zaczyna się zacierać, pojawia się okrutna twarz wojny. Kto jest w tym świecie ofiarą, a kto katem? Komu zawiniły sieroty, które jak wyrzut sumienia zostawili po sobie barbarzyńcy? Czy miłość może usprawiedliwiać okrucieństwo i podłość? Te i inne pytania zadają sobie i nam autorzy i autorki wspaniałych książek z Finlandii, Szwecji, Danii, Litwy, Łotwy, Estonii i Polski, których będziemy w tym roku gościć podczas trzynastej edycji festiwalu Literacki Sopot.

Pojawią się też pytania o to, w jaki sposób język ojczysty może pomóc w zachowaniu narodowej tożsamości. Czy literatura to zaszyfrowane komunikaty z przyszłości? Jak pisarki przekraczały granice Mare Mya, aby spotkać się z Virginą Woolf?

This year, we gather on the shores of the modest Mare Mya. We invite you to immerse yourself in books that, although written in various languages, share the same narrative. It's a tale of the remote north, a place few wish to visit, where nature dictates the rhythm of human life, and where strict rules ensure survival. It's also a story of a challenging love for the sea, demanding both humility and courage.

As languages intermingle and the boundary between reality and the supernatural starts to blur, the harsh reality of war becomes undeniable. Who is the victim in this world, and who is the oppressor? What wrong have the orphans, left behind by barbarians as a pang of conscience, committed? Can love justify cruelty and wickedness? These and other questions will be answered by the authors of wonderful books from Finland, Sweden, Denmark, Lithuania, Latvia, Estonia, and Poland, who we will host this year during the thirteenth edition of the Sopot by the Book Festival.

There will also be questions about how the mother tongue can help preserve national identity. Is literature an encrypted message from the future? How did female writers cross the Mare Mya to meet Virginia Woolf?

Jesteśmy wszyscy spięci jak broszką tym niewielkim kawałkiem wody, który w równym stopniu może nas łączyć, jak i dzielić. Pozostańmy przy tym pierwszym.

JOANNA CICHOCKA-GULA
dyrektorka festiwalu

This small body of water serves to unite us, despite its capacity to also divide us. It is, therefore, imperative that we remain faithful to its unifying potential.

JOANNA CICHOCKA-GULA
Festival Director

fot. Radosław Kaźmierczak

Zanurzenie Immersion

W tym roku centrum naszego literackiego świata w Sopocie będzie Morze Bałtyckie i położone wokół niego kraje: Finlandia, Szwecja, Dania, Litwa, Łotwa, Estonia i Polska. Czy to położenie sprawia, że nasze literatury mają ze sobą coś wspólnego? Zapraszamy do zanurzenia się w dyskusjach o książkach i świecie współczesnym i poszukiwania punktów wspólnych w ogromnym bogactwie literatury regionu bałtyckiego. Aby to zanurzenie ułatwić, poprosiliśmy tłumaczki i tłumaczy specjalizujących się w literaturze krajów nadbałtyckich o krótkie teksty przybliżające to, co dzieje się obecnie na rynkach wydawniczych bohaterów festiwalu (*Zanurz czubki palców*, str. 93).

This year, the center of our literary world in Sopot will be the Baltic Sea and the countries surrounding it: Finland, Sweden, Denmark, Lithuania, Latvia, Estonia, and Poland. Does this location mean that our literatures have something in common? We encourage you to immerse yourself in discussions about books and the contemporary world and to look for common points in the vast richness of the Baltic region literature. To facilitate this immersion, we asked translators specializing in the literature of the Baltic countries to

provide short texts that introduce what is currently happening in the publishing markets of the festival's featured countries (*Immerse your fingertips*, p. 93).

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 12.30

22 August 2024 (Thursday), 12.30 pm

Z Norą Ikstena rozmawia Magdalena Kicińska Magdalena Kicińska talks to Nora Ikstena

NORA IKSTENA

fot. z archiwum autorki

Weszła na scenę literacką w 1993 roku biografią Anny Rūmane Ķeniņa – pisarki i jednej z pierwszych osób, które wprowadziły feminizm na Łotwie. Następnie ukazały się dwa zbiory opowiadań, a w 1998 roku głośna powieść *Dzīves svinešana*, która została łotewskim bestsellerem, przetłumaczonym na kilka języków. Od tego czasu autorka pisze książki niemal każdego roku – opowiadania, bajki, powieści lub prace biograficzne. Oprócz własnej pracy twórczej, zorganizowała też publikację zebranych dzieł swojego literackiego mentora i nauczyciela Dzintarsa Sodumsa – wybitnego amerykańsko-łotewskiego poety, pisarza i tłumacza. Sprowadziła go z USA do Łotwy, zabrała do swojego domu, gdy podupadł na zdrowiu i wraz z rodziną bezinteresownie opiekowała się nim aż do jego śmierci. Dzięki inicjatywie Iksteny powstało Łotewskie Centrum Literatury, Międzynarodowy Dom Pisarzy i Tłumaczy w Windawie oraz coroczny festiwal Czytanie Prozy. Od 2003 roku jest członkinią Narodowej Rady Kultury i przez pewien czas pełniła funkcję jej przewodniczącej. Jest również autorką scenariuszy i koncepcji do filmów, projektów muzycznych i wydarzeń na dużą skalę, a także felietonów podróżniczych w największej gazecie codziennej „Diena”. Najnowsza powieść Iksteny *Mleko matki* (w 2017 roku wydana po angielsku pod tytułem *Soviet Milk* przez Peirene Press w Londynie, a także we Włoszech, Estonii, na Węgrzech, w Niemczech, Macedonii, Rosji, Francji, Japonii, Syrii, Ukrainie, Litwie, Szwecji i Chorwacji) to historia egzystencjalnej walki matki i córki obejmująca dramatyczny okres między rokiem 1969 a 1989. Polską wersję w tłumaczeniu Daniela Łubińskiego wydało Wydawnictwo Sonia Draga. Ikstena jest laureatką wielu łotewskich nagród literackich, a także prestiżowej nagrody Rady Bałtyckiej oraz łotewskiego Orderu Trzech Gwiazd. *Mleko matki* znalazło się na długiej liście do Nagrody Republic of Latvia Consciousness i na krótkiej liście do Nagrody Literackiej EBRD w Londynie.

Partnerem wydarzenia
jest Latvian Literature.

Partner of the event
is Latvian Literature.

Nora Ikstena stepped on the literary stage in 1993 with her biography of Anna Rūmane Ķeniņa – a writer and one of the first to introduce feminism in Latvia, followed by two short story collections, and in 1998 the noteworthy publication of the novel *Dzīves svinešana* (Celebration of Life), which became a Latvian best seller with subsequent translation into several languages.

Since then the author has written a book almost every year – either short stories, fairy tales, novels or biographical work. Alongside her own creative work, she has organized the publication of the collected works of her literary mentor and teacher Dzintars Sodums – an accomplished American Latvian poet, writer and translator. She brought him from the United States to Latvia, took him into her home when his health was failing and together with her family selflessly took care of him until his death. The Latvian Literature Centre, the International Writers and Translators House in Ventspils and the annual festival 'Prose Readings' were created thanks to Ikstena's initiative. Since 2003 Nora Ikstena has been a member of the National Culture Council and for a period served as its Chair. She also is a scenario and concept author for films, music projects and large scale events, as well as travel columnist in the largest daily newspaper 'Diena' (Today). Ikstena's most recent novel *Mother's Milk* (under the title *Soviet Milk* is published in English 2017 by Peirene Press in London, also in Italy, Estonia, Hungary, Germany, Macedonia, Russia, France, Japan, Syria, Ukraine, Lithuania, Sweden, Croatia) is the story of a mother's and her daughter's existential life struggle transcending the dramatic time period from 1969 to 1989. Ikstena is the recipient of numerous National Literature Prizes, also of the prestigious Baltic Assembly Award, as well as the Three Star Order of Latvia. *Soviet Milk* was long listed for Republic of Consciousness Prize and short listed for EBRD Literary Prize in London.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 14.30
22 August 2024 (Thursday), 2.30 pm

Z Ingą Gaile rozmawia Karolina Sulej Karolina Sulej talks to Inga Gaile

INGA GAILE

Poetka, autorka siedmiu zbiorów poezji i autorka beletrystyki: pięciu powieści i jednego zbioru opowiadań. Jest jedną z organizatorek i uczestniczek kobiecej grupy stand up w Rydze. Jej zbiory poezji ukazały się w języku angielskim, hiszpańskim i polskim. Wiersze Ingi Gaile zostały opublikowane w antologiach w Estonii, na Litwie, w Ekwadorze, Niemczech, Indiach i innych krajach. Z wyjątkowym poczuciem humoru bada wewnętrzne stany bycia, własne doświadczenia, codzienne życie kobiet i stygmatyzowanych grup społecznych, jednocześnie promując równe prawa. Tłumaczenie tomiku wierszy Ingi zostało opublikowane w USA przez Pleiades Press pod angielskim tytułem *30 Questions People Don't Ask*. Ten sam zbiór wierszy został wydany w tłumaczeniu na język hiszpański w Peru, Hiszpanii i Meksyku. Gaile otrzymała Łotewską Nagrodę Literacką za zbiór poezji *Vai otrā grupa mani dzird?*, nagrody Anny Dagdy i Ojarsa Vācietisa za zbiór poezji *raudāt nedrīkst smieties*, nagrodę Ojarsa Vācietisa i nagrodę Dzejas dienu balva za zbiór *Kāku Marija*, oraz nagrodę Dzejas dienu balva za zbiór *Migla*. Jej zbiory poezji *Migla* i *Wielkanoc* znalazły się na krótkiej liście Łotewskiej Nagrody Literackiej. W 2016 roku ukazała się jej pierwsza powieść *Stikli*, którą przetłumaczono na język estoński i niedawno

fot. Dirk Skiba

Partnerem wydarzenia
jest Latvian Literature.

Partner of the event
is Latvian Literature.

opublikowano we Włoszech jako *Frammenti di vetro*. W 2017 roku opublikowała swój pierwszy kryminał *Neredzāmie*. Następnie ukazał się zbiór opowiadań *Piena ceļi*. W 2020 roku książka *Skaistās* otrzymała Łotewską Nagrodę Literacką dla najlepszej powieści roku, a w 2021 została wydana *Rakstītāja*. Najnowsze dzieło *Skarbeniek* (tłum. Daniel Łubiński, Wydawnictwo Marpress) to tragicomedia o rozwodzie, seksie i mizoginii. Jej powieści zostały przetłumaczone na estoński, litewski, włoski i niemiecki.

Inga Gaile is a poet, the author of seven collections of poetry, and a writer of fiction: five novels and a collection of short stories. She is one of the organisers and participants of the women's stand-up group in Riga. Her poetry collections have been published in English, Spanish and Polish. Inga Gaile's poems have been published in anthologies in Estonia, Lithuania, Ecuador, Germany, India and other countries. With her unique humour, she explores inner states of being, her own experiences, the everyday life of women and stigmatised groups in society, while promoting equal rights. Her collection of poems in English is *30 Questions People Don't Ask*, published in the USA by Pleiades Press. The same collection of poems has been published in Spanish translation in Peru, Spain and Mexico. She has received the Latvian Literature Award for her poetry collection *Does The Second Group Hear Me?*, the Anna Dagda and Ojāra Vācieša awards for the poetry collection *raudāt nedrīkst smieties*, the Ojāra Vācieša and Poetry Days award for the poetry collection *Kūku Marija*, the Poetry Days award for the collection *Migla*. Her poetry collections *Migla* and *Lieldienas* were shortlisted for the Latvian Literature Prize. In 2016 her first novel *Stikli* was published. It has been translated into Estonian and recently published in Italy as *Frammenti di vetro*. Her first detective novel *Neredzāmie* was published in 2017. The collection of short stories *Piena ceļi* followed. The novel *Skaistās* was awarded the Latvian Literature Prize as the best novel of the year in 2020. In 2021, her novel *Rakstītāja* was published. Her latest novel *Jaukumiņš* is a tragicomedy about divorce, sex and misogyny. Her novels have been translated into Estonian, Lithuanian, Italian and German.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy z
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 16.30

22 August 2024 (Thursday), 4.30 pm

Z Rosą Liksom rozmawia Hanna Łozowska **Hanna Łozowska talks to Rosa Liksom**

ROSA LIKSOM

Urodziła się w Laponii w regionie, którego mieszkańcy posługują się językiem meän. W wieku siedemnastu lat przeniosiła się do Helsinek. Zanim pojawiła się na scenie literackiej jako jedna z najbardziej oryginalnych i wpływowych fińskich pisarek naszych czasów, spędziła szaloną młodość, podróżując po świecie. Jest również pierwszą fińską pisarką, która opublikowała utwory w dialekcie Doliny Tornio. Poza pisarstwem Rosa Liksom jest wybitną postacią kultury, której sztuka, filmy i performanse doczekały się licznych pokazów. W 2011 roku otrzymała prestiżową Nagrodę Literacką Finlandia za powieść

Partnerem wydarzenia
jest FILI – Finnish
Literature Exchange.

Partner of the event
is FILI – Finnish
Literature Exchange.

fot. z archiwum autorki

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

fot. Anna Kurki

Hytty nro 6, a w 2020 roku Nagrodę Nordycką Akademii Szwedzkiej. W Polsce ukazała się jej powieść *Putkownikowa* (tłum. Artur Bobotek, wyd. Marpress). Nikt nie pisze tak jak Rosa Liksom – brutalność i szorstkość w jednym zdaniu idzie w parze z zapierającymi dech w piersiach obserwacjami na temat świata przyrody w kolejnym. Podróże pełne przygód wyznaczają linię jej twórczości opisującej kondycję ludzką odbijającą się w krajobrazie rozciągającym się za oknem pociągu. Dychotomia między ludzką deprawacją a cudem natury jest powracającym motywem w prozie Liksom, a spod jej pióra wypływa życie i historia w całej swojej nieskrępowanej i nieocenzurowanej złożoności. Rosa Liksom to pseudonim Anni Ylävaara.

Rosa Liksom was born in Lapland, in the Meän language area, and moved to Helsinki at the age of seventeen. She spent a wild youth travelling the world before exploding onto the literary scene as one of the most original and influential Finnish writers of our time. Notably, she was the first Finnish writer to publish in Meänkieli, a regional dialect. Beyond her writing, Rosa Liksom is a prominent cultural figure whose art, films and performances have been widely exhibited. In 2011 she won the prestigious Finlandia Award for her novel *Compartment No. 6*, and in 2020 she was awarded the Swedish Academy's Nordic Prize. No one writes like Rosa Liksom – brutality and coarseness in one sentence, followed by breathtakingly beautiful observations of nature in the next. Adventurous journeys run through her work, the human condition reflected through a landscape unfolding beyond a train window. The dichotomy between human depravity and natural wonder is a recurring theme in Liksom's prose, and from her pen flows life and history in all its unapologetic, uncensored complexity. Rosa Liksom is the pen name of Anni Ylävaara.

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 18.30

22 August 2024 (Thursday), 6.30 pm

Z Pajtim Statovcim rozmawia Aleksander Hudzik Aleksander Hudzik talks to Pajtim Statovci

PAJTIM STATOVCI

Urodził się w Kosowie w albańskiej rodzinie w 1990 roku. Jego rodzina uciekła przed wojną w Jugosławii i przeniosła się do Finlandii, gdy miał dwa lata. Posiada tytuł magistra literatury porównawczej i jest doktorantem na Uniwersytecie Helsińskim. Jego pierwsza książka, *Kissani Jugoslavia*, zdobyła nagrodę literacką dziennika „Helsingin Sanomat” dla najlepszej debiutanckiej powieści; jego druga powieść, *Przejście* (tłum. Sebastian Musielak, wyd. Pauza), znalazła się w finale National Book Award. W sierpniu 2018 roku otrzymał nagrodę dla pisarza roku w Helsinkach. Kolejna książka *Niewidzialni* otrzymała najwyższe fińskie wyróżnienie – Nagrodę Literacką Finlandia i w sierpniu w tłumaczeniu Adama Sandacha ukazała się po polsku (wyd. Pauza).

Pajtim Statovci was born in Kosovo to Albanian parents in 1990. His family fled the Yugoslav wars and moved to Finland when he was two years old. He holds an MA in comparative literature and is a PhD candidate at the

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

University of Helsinki. His first book, *My Cat Yugoslavia*, won the Helsingin Sanomat Literature Prize for best debut novel; his second novel, *Crossing*, was a finalist for the National Book Award; and *Bolla* was awarded Finland's highest literary honor, The Finlandia Prize. In 2018, he received the Helsinki Writer of the Year Award.

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 12.30

23 August 2024 (Friday), 12.30 pm

Z Leelo Tungal rozmawia Karolina Sulej **Karolina Sulej talks to Leelo Tungal**

LEELO TUNGAL

Estońska pisarka, poetka i publicystka. Wydała kilkadziesiąt powieści dla dzieci i młodzieży oraz tomików wierszy, pisała i tłumaczyła (głównie z języków fińskiego i rosyjskiego) przedstawienia lalkowe, słuchowiska, libretta operowe, teksty piosenek, zbiory anegdot, podręczniki. Była dyrektorką w Estońskim Państwowym Teatrze Lalek, redaktorką naczelną czasopisma dla dzieci „Hea Laps”, redaktorką działu kultury dziennika „Eesti Maa”. Laureatka wielu nagród w dziedzinie literatury dziecięcej. W 2005 roku została uhonorowana jednym z najwyższych odznaczeń państwowych Republiki Estońskiej – Orderem Białej Gwiazdy IV klasy. *Mała towarzyszka i listy* to opowieść o życiu w Estonii w czasie stalinowskich represji widzianych oczami dziecka. Po skazaniu matki na wywózkę do łagru za rzekomą zdradę radzieckiej ojczyzny czteroletnia Leelo zostaje sama z ojcem, nauczycielem wiejskiej szkoły. Pierwszą część przygód estońskiej rodziny znajdziemy w powieści *Mała towarzyszka i dorośli*. Obie książki zostały przełożone przez Martę Perlikiewicz i wyszły nakładem Wydawnictwa KEW.

Estonian writer, poet and journalist. She has published dozens of children's novels and poetry collections. She has also written and translated (mainly from Finnish and Russian) puppet plays, radio plays, opera librettos, song lyrics, collections of anecdotes and textbooks. She was director of the Estonian State Puppet Theatre, editor-in-chief of the children's magazine *Hea Laps*, and editor of the cultural section of the *Eesti Maa* daily. She has received many awards in the field of children's literature. In 2005 she was awarded one of the highest state honours of the Republic of Estonia – the Order of the White Star of the Fourth Class. *Seltsimees laps ja Kirjatähed* is a story about life in Estonia during the Stalinist repression, seen through the eyes of a child. After her mother is sentenced to deportation to the Gulag for allegedly betraying the Soviet homeland, four-year-old Leelo is left alone with her father, a village schoolteacher. The first part of the Estonian family's adventures can be found in the novel *Seltsimees laps ja suured inimesed*. Both books have been translated into Polish by Marta Perlikiewicz and published by KEW Publishing.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

fot. Jarkko Mikkonen

Partnerem wydarzenia
jest FILI – Finnish
Literature Exchange.
[Partner of the event
is FILI – Finnish
Literature Exchange.](#)

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 14.30

[23 August 2024 \(Friday\), 2.30 pm](#)

Z Laurą Lindstedt rozmawia Aleksandra Zbroja [Aleksandra Zbroja talks to Laura Lindstedt](#)

LAURA LINDSTEDT

Pisarka i badaczka mieszkająca w Helsinkach w Finlandii. Jej pierwsza powieść *Sakset* (2007) była nominowana do Nagrody Literackiej Finlandia. Jej druga powieść *Oneiron* (tłum. Sebastian Musielak, Wyd. Poznańskie) otrzymała Nagrodę Literacką Finlandia i była nominowana m.in. do Nagrody Literackiej Runeberg i Nagrody Literackiej Rady Nordyckiej. Jej powieść *Ystäväni Natalia* (2019) została przetłumaczona na 12 języków. Jej najnowszym dziełem jest *Oulipo 101 tapaa tappaa aviomies* (2022), stworzona we współpracy z Sinikką Vuolą. Oprócz pisania beletrystyki, Lindstedt kończy pracę doktorską na temat tropizmów Natalie Sarraute i problemu komunikacji.

[Laura Lindstedt is a writer and a researcher based in Helsinki, Finland. Her first novel *Scissors* \(2007\) was nominated for the Finlandia Literature Prize. Her second novel *Oneiron* \(2015\) won the Finlandia Literature Prize and it was nominated for the Runeberg and Nordic Council Literature Prizes among others. Her novel *My Friend Natalia* \(2019\) has been translated into 12 languages. Her latest literary work is an Oulipo-style murder mystery *101 Ways to Kill Your Husband* \(2022\), written in collaboration with Sinikka Vuola. In addition to her fiction, Lindstedt is completing her doctorate on Natalie Sarraute's tropisms and the problem of communication.](#)

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

fot. z archiwum autora

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 16.30

[23 August 2024 \(Friday\), 4.30 pm](#)

Z Juhanim Karilą rozmawia Marta Pilarska [Marta Pilarska talks to Juhani Karila](#)

JUHANI KARILA

Fiński dziennikarz z tytułem magistra w dziedzinie teorii komunikacji, pisarz. W 2010 roku, Karila zdobył nagrodę J. H. Erkko za tekst, który jury nazwało prozą „phew!”. *Gorilla* (2013), pierwszy zbiór opowiadań Karila, spotkał się z entuzjastycznym przyjęciem i zajął drugie miejsce w konkursie literackim dziennika „Helsingin Sanomat”. Jego drugi zbiór, *Omenakrokotiilin kuolema* (2016), przedstawia więcej historii opartych na absurdzie. Pierwsza powieść Karila, *Polowanie na małego szczupaka* (tłum. Sebastian Musielak, wyd. Marpress), otrzymała nagrodę Kalevi Jäntti, nagrodę Tähtifantasia i Lapońską Nagrodę Literacką. Był również nominowany do nagrody Kuvastaja, nagrody Michelin we Francji, Międzynarodowej Nagrody Literackiej w Niemczech i Nagrody Boya-Żeleńskiego w Polsce.

[Juhani Karila \(b. 1985\) is a journalist and writer. Karila won the J. H. Erkko Award in 2010 with a text that the jury described as “phew!” prose. *Gorilla* \(2013\),](#)

Partnerem wydarzenia
jest FILI – Finnish
Literature Exchange.
Partner of the event
is FILI – Finnish
Literature Exchange.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

fot. Vygaudas Juozaitis

Partnerem spotkania
jest Lithuanian Culture
Institute.
Partner of the event
is Lithuanian Culture
Institute.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

Karila's first collection of short stories, received an enthusiastic reception and second place in the Helsingin Sanomat Literature Prize competition. His second collection, *The Death of the Apple Crocodile* (2016), presents more absurd stories. Karila's first novel, *Fishing for the Little Pike* (2019), won the Kalevi Jäntti Prize, the Tähti fantasia Prize and the Lapland Literature Prize. It has also been nominated for the Kuvastaja Award, the Prix Michelin in France, the International Literature Prize in Germany, and the Boy-Zelenski Award in Poland.

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 14.00
24 August 2024 (Saturday), 2.00 pm

Z Alvydasem Šlepikasem rozmawia Paulina Małochleb Paulina Małochleb talks to Alvydas Šlepikas

ALVYDAS ŠLEPIKAS

Pisarz mieszkający w Wilnie, pisze prozę, poezję i sztuki teatralne. Jego najbardziej znanym dziełem jest powieść *Mam na imię Marytė* (tłum. Paulina Ciucka, wyd. KEW), która została przetłumaczona na ponad dziesięć języków. Jest laureatem różnych zagranicznych i krajowych nagród literackich, m.in. Nagrody Rządu Litewskiego w dziedzinie kultury i sztuki. W ubiegłym roku opublikował zbiór opowiadań *Namas anapus upės: įvairių laikų istorijos*, który został wymieniony przez Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru wśród najbardziej kreatywnych książek 2023 roku i pięciu najlepszych książek 2023 roku.

Alvydas Šlepikas is a writer who lives in Vilnius. Šlepikas writes prose, poetry, and plays. His most known work is the novel *Mano vardas – Marytė*, which has been translated into more than ten languages. Alvydas Šlepikas is the recipient of various foreign and national literary prizes, most notably the Lithuanian Government Prize for Culture and Arts. Last year he published a collection of short stories titled *Namas anapus upės: įvairių laikų istorijos*, which was listed by the Institute of Lithuanian Literature and Folklore among the Most Creative Books of 2023 and the Top Five Best Books of 2023.

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 16.00
24 August 2024 (Saturday), 4.00 pm

Z Akviliną Cicėnaitę rozmawia Agata Passent Agata Passent talks to Akvilina Cicėnaitė

AKVILINA CICĖNAITĖ

Pisarka i tłumaczka literacka. Ukończyła Uniwersytet Wileński z tytułem magistra teorii literatury i licencjatem z filologii litewskiej, a następnie przez kilka lat pracowała jako copywriterka, zanim przeniosła się do Nowej Zelandii, gdzie uzyskała doktorat z religioznawstwa na Uniwersytecie Wiktorii w Wellington. Później przeniosła się do Sydney w Australii. Zadebiutowała

fot. Laura Vanseviciene

Partnerem spotkania
jest Lithuanian Culture
Institute.

Partner of the event
is Lithuanian Culture
Institute.

w 2009 roku i od tego czasu intensywnie pisze. Opublikowała dwie powieści – *Tylos istorija* (Historia ciszy, 2017, 2023) i *Anglų kalbos žodynas* (Słownik języka angielskiego, 2022). Ta ostatnia powieść otrzymała wiele nagród, w tym nagrodę Książka Roku. Na język polski przetłumaczyła ją Agnieszka Rembiałkowska, a wydało wydawnictwo Marpress. Napisała również sześć książek dla młodzieży: *Viskas apie mano šeimą* (Wszystko o mojej rodzinie, 2009), *Mano tėtis ir kiti nesusipratimai* (Mój tata i inne nieporozumienia, 2010), *Kengūrų slėnio paslaptis* (Tajemnica Doliny Kangurów, 2014), *Raudonosios uolos praeikimas* (Klątwa Czerwonej Skały, 2015), *Niujorko respublika* (Republika Nowego Jorku, 2015, 2023), *Kad mane pamatytum* (Tylko mnie zobacz, 2020). Cztery z nich były nominowane do nagrody Książka Roku. W 2023 roku ukazała się jej pierwsza opowieść dla dzieci *Jūrų žvaigždė, kuri ieškojo širdies* (Rozgwiazda, która szukała serca), zilustrowana przez Redę Tomingasa. Przetłumaczyła piętnaście książek z języka angielskiego na litewski, m.in. *Dziewczyna, kobieta, inna* Bernardine Evaristo (*Mergaitė, moteris, kita*, Alma littera, 2020), *Desertion* Abdulrazaka Gurnah (*Apleidimas*, Alma littera, 2023), *Case Study* Graeme Macrae Burneta (*Pacientė*, Alma littera, 2024), *Zaufanie* Hernana Diaza (*Pasitikėjimas*, Baltos lankos, 2024). Jest członkinią Związku Pisarzy Litewskich, Litewskiego Stowarzyszenia Tłumaczy Literackich oraz Litewskiej Sekcji IBBY (The International Board on Books for Young People). Obecnie dzieli swój czas między Sydney i Wilno, gdzie pracuje nad doktoratem na temat współczesnej literatury litewskiej, koncentrując się na kształtowaniu tożsamości pisarzy w XXI wieku.

Akvilina Cicėnaitė is a writer and literary translator. She graduated from Vilnius University with a master's degree in Literary Theory and a bachelor's degree in Lithuanian Philology, then worked as an advertising copywriter for a few years before moving to New Zealand, where she obtained her PhD in Religious Studies from Victoria University of Wellington. She later moved to Sydney, Australia. She made her literary debut in 2009 and has been writing extensively since then. She published two novels – *Tylos istorija* (The Story of Silence, 2017, 2023), and *Anglų kalbos žodynas* (A Dictionary of the English Language, 2022, excerpts in English were published in Vilnius Review). The latter novel received multiple awards, including The Book of The Year award. It was translated into Polish by Agnieszka Rembiałkowska and published by Marpress. She has also written six young adult books: *Viskas apie mano šeimą* (Everything About my Family, 2009), *Mano tėtis ir kiti nesusipratimai* (My Dad and Other Misunderstandings, 2010), *Kengūrų slėnio paslaptis* (The Secret of Kangaroo Valley, 2014), *Raudonosios uolos praeikimas* (The Curse of the Red Rock, 2015), *Niujorko respublika* (New York Republic, 2015, 2023), *Kad mane pamatytum* (So You Would See Me, 2020). Four of them were nominated for the Book of the Year award. In 2023, her first children's story *Jūrų žvaigždė, kuri ieškojo širdies* (A Starfish that Was Looking for a Heart) was published, illustrated by Reda Tomingas. She has translated fifteen books from English into Lithuanian, including *Girl, Woman, Other* by Bernardine Evaristo (*Mergaitė, moteris, kita*, Alma littera, 2020), *Desertion* by Abdulrazak Gurnah (*Apleidimas*, Alma littera, 2023), *Case Study* by Graeme Macrae Burnet (*Pacientė*, Alma

littera, 2024), *Trust* by Hernan Diaz (*Pasitikėjimas*, Baltos lankos, 2024). She is a member of the Lithuanian Writers Union, the Lithuanian Literary Translators Association, and the Lithuanian Section of IBBY (The International Board on Books for Young People). Currently, she divides her time between Sydney and Vilnius, where she is working on her PhD in contemporary Lithuanian literature, focusing on the formation of writers' identity in the 21st century.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 12.00

25 August 2024 (Sunday), 12.00 pm

Z Dorthy Nors rozmawia Joanna Wiśniowska Joanna Wiśniowska talks to Dorthy Nors

DORTHE NORS

Autorka powieści i opowiadań, tłumaczka, studiowała literaturę na Uniwersytecie w Aarhus. Jej opowiadania pojawiły się w wielu międzynarodowych publikacjach, w tym w „Boston Review”, „Harper’s Magazine” i „The New Yorker”. Nors napisała m.in. powieści *Wild Swims*, *Karate Chop*, *Minna Needs Rehearsal Space* oraz *Lusterko, ramię, kierunkowskaz* (tłum. Elżbieta Frątczak-Nowotny, wyd. Czarna Owca), która znalazła się na krótkiej liście do nagrody Man Booker International. W tym roku nakładem wydawnictwa Czarne ukazały się *Stone łąki. Wybrzeże Morza Północnego* w tłumaczeniu Elżbiety Frątczak-Nowotny. Jej książka non-fiction *A Line in the World* była finalistką nagrody National Book Critics Circle 2023 w kategorii autobiografii. Urodzona na wiejskich terenach Jutlandii, mieszka na wybrzeżu Morza Północnego w Danii.

Dorthy Nors was born in 1970 and studied literature at Aarhus University. Her short stories have appeared in numerous international publications including the *Boston Review*, *Harper’s Magazine* and *The New Yorker*. Nors’s work include *Wild Swims*, *Karate Chop*, *Minna Needs Rehearsal Space*, and *Mirror, Shoulder, Signal* – shortlisted for the Man Booker International. Her nonfiction book *A Line in the World* was a finalist for the 2023 National Book Critics Circle award in autobiography category. Born in rural Jutland, she lives on the North Sea coast in Denmark.

fol. Lærke Posselt

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 14.00

25 August 2024 (Sunday), 2.00 pm

Z Addą Djørup rozmawia Agata Passent Agata Passent talks to Adda Djørup

ADDA DJØRUP

Zadebiutowała jako autorka w 2005 roku zbiorem poezji zatytułowanym *Monsieurs monologer*. Píše poezję, prozę i sztuki teatralne. Jej twórczość obraca się wokół tematów egzystencjalnych, z odrobiną humoru, który pasuje do jej osobistego stylu prozy i wyraźnego filozoficznego zacięcia. Djørup, która

fot. Jeppe Boje

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

fot. Trinidad Carrillo

Partnerem spotkania jest
Swedish Arts Council.

Partner of the event
is Swedish Arts Council.

mieszkała w Madrycie i Florencji, obecnie wróciła do Kopenhagi. Posiada licencjat z literatury, a w 2007 roku otrzymała nagrodę od Duńskiej Rady Sztuki. Jej powieść *Den mindste modstand* (2009) zdobyła Nagrodę Literacką Unii Europejskiej w 2010 roku. W Polsce ukazały się jej dwie powieści: *Najśłabszy opór* (tłum. Bogusława Sochańska, Biuro Literackie) oraz *Kot Bułhakowa* (tłum. Zuzanna Zywert, wyd. ArtRage).

Adda Djørup made her debut as a writer in 2005 with the poetry collection *Monsieurs monologer*. She writes poetry, prose and plays. Her work revolves around existential themes, with a sense of humour that complements her personal prose style and a distinct philosophical bite. All three of her publications have been praised by Danish critics. Djørup, who has lived in Madrid and Florence, is now back in Copenhagen. She has a BA in literature and was awarded a prize by the Danish Arts Council in 2007. Her novel *Den mindste modstand* (*The Least Resistance*, 2009) won the EU Prize for Literature in 2010. Two of her novels have been published in Poland: *Den mindste modstand* (*Najśłabszy opór*, translated by Bogusława Sochańska, published by Biuro Literackie) and *Bulgakovs kat* (*Kot Bułhakowa*, translated by Zuzanna Zywert, published by ArtRage).

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 16.00

25 August 2024 (Sunday), 4.00 pm

Z Marit Kaplą rozmawia Justyna Czechowska **Justyna Czechowska talks to Marit Kapla**

MARIT KAPLA

Jest dziennikarką i menedżerką kultury, pracowała dla telewizji, kierowała Festiwałem Filmowym w Göteborgu. Jako pisarka zadebiutowała w 2019 roku książką poetycką *Osebol*, składającą się z zapisów rozmów z niemal wszystkimi mieszkańcami wyludniającej się wsi, w której dorastała. Tom wyróżniono najważniejszymi szwedzkimi nagrodami, m.in. Nagrodą Augusta, Nagrodą Szwedzkiego Stowarzyszenia Wydawców, Nagrodą Literacką dziennika „Borås Tidning” i Stypendium im. Görana Palma. Angielski przekład tej książki Petera Gravesa otrzymał Warwick Prize for Women in Translation i był nominowany do British Academy Book Prize for Global Cultural Understanding. *Osebol* w tłumaczeniu Justyny Czechowskiej ukazała się w sierpniu tego roku nakładem Wydawnictwa Ossolineum w serii poetyckiej Wygłosy. Druga książka Marit Kapli, *Kärlek på svenska* (Miłość po szwedzku), wydana w 2022 roku, była nominowana do Nagrody Literackiej Unii Europejskiej.

Marit Kapla is a journalist and cultural manager, and she has also worked for television and managed the Gothenburg Film Festival. She made her debut as a writer in 2019 with the poetry book *Osebol*, consisting of transcripts of conversations with almost all the inhabitants of the depopulated village where she grew up. The volume has been recognized with Sweden's most important awards, including the August Prize awarded by the Swedish Publisher's Association, the *Borås Tidning* Debut Award and the Göran Palm

Scholarship. The English translation of *Osebol* by Peter Graves received the Warwick Prize for Women in Translation and was nominated for the British Academy Book Prize for Global Cultural Understanding. *Osebol*, translated into Polish by Justyna Czechowska, was published this August by the Osso-lineum Publishing House in the Wygłosy poetic series. Marit Kapla's second book, *Kärlek på svenska*, published in 2022, was nominated for the European Union Prize for Literature.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 18.00
25 August 2024 (Sunday), 6.00 pm

Saamowie. Wyrzut sumienia Skandynawii – przedpremierowy odsłuch fragmentu audioserialu „Pisma” oraz premiera książki *Ludzie, którzy sieją w śniegu* Tiny Harnesk
Pre-listening of first episode of the audio series *The Sami: Scandinavia's Guilty Conscience* by Anna Dudzińska and the premiere of Tina Harnesk's *Folk som sår i snö*

Prezentacji będzie towarzyszyła rozmowa z Anną Dudzińską i Tiną Harnesk, którą poprowadzi Małgorzata Żerwe.
The presentation will be accompanied by a conversation with Anna Dudzińska and Tina Harnesk, hosted by Małgorzata Żerwe.

Nie mogli mówić we własnym języku. Zabroniono im śpiewać, grać na bębnach i zakładać tradycyjne nakrycia głowy. Byli upokarzani, opluwani i wyzywani. Wyrzucano ich z domów, pozbawiano ziemi, a całe rodziny przenoszono o setki kilometrów. Dzieci wysyłano do szkół z internatem, by uczyć się w języku, którego nie znali. Robiono im zdjęcia nago, mierzono czaszki, kości przodków wykopywano z cmentarzy i badano. Wszystko, by stali się Norwegami, Szwedami, Finami. Posłuchajcie opowieści o ostatnich rdzennych mieszkańcach Europy. O Saamach, pogardliwie nazywanych Lapończykami. Ludziach, którzy cały czas walczą o swoją tożsamość w krajach, które są uznawane za wzór tolerancji, otwartości i demokratycznych wartości.

Premiera pierwszego odcinka: 29 sierpnia 2024
Producent: Fundacja Pismo

Partnerem spotkania jest Swedish Arts Council.

They were not allowed to speak their own language. They were forbidden to sing, play drums and wear traditional headgear. They were humiliated, spat on and challenged. They were thrown out of their homes, stripped of their land and entire families were moved hundreds of kilometres away. Children were sent to boarding schools to learn in a language they did not know. They were photographed naked, their skulls measured, their ancestors' bones dug up from cemeteries and examined. All to become Norwegians, Swedes, Finns. Listen to the story of the last indigenous inhabitants of Europe – the Sami, contemptuously called the Lapps. Hear about people who are still fighting for their identity in countries that are considered paragons of tolerance, openness, and democratic values.

Premiere of the first episode: 29 August 2024
Producer: Pismo Foundation

Partner of the event is Swedish Arts Council.

fot. Radosław Kaźmierczak

ANNA DUDZIŃSKA

Dziennikarka radiowa, reportażystka, przez wiele lat związana z Polskim Radiem Katowice. To z Katowic wyjechała do Dubaju, skąd nadsyłała radiowe historie z Bliskiego Wschodu. Obecnie jest dziennikarką Radia 357 i na stałe współpracuje z podcastem *Raport o stanie świata*. Autorka książki *Dubaj. Miasto innych ludzi* (2022, wyd. Marginesy) oraz nowego audioserialu „Pisma” Saamowie. *Wyrzut sumienia Skandynawii*.

Anna Dudzińska worked for many years at Polish Radio Katowice. From Katowice she left for Dubai, where she broadcast radio reports from the Middle East. She is currently a journalist at Radio 357 and a regular contributor to the podcast *Raport o stanie świata*. She is the author of *Dubaj. Miasto innych ludzi*, 2022, published by Marginesy, and the new audio series from the *Pismo* magazine – *The Sami: Scandinavia’s Guilty Conscience*.

fot. Sandra Hallnor

TINA HARNESK

Szwedzka pisarka. Wraz z mężem i dziećmi mieszka na wzgórzu niedaleko Arvidsjaur. Dorastała w Jokkmokk. Jej debiut *Folk som sår i snö* (*Ludzie, którzy sieją w śniegu*, tłum. Agata Teperek, Wydawnictwo Marginesy) został uznany za Książkę Roku 2023, a prawa do niej zostały sprzedane do 20 krajów. Jej kolejna powieść *Mödrarnärg* ukaże się we wrześniu 2024 roku i podobnie jak pierwsza odnosi się do społeczności i historii Saamów.

Tina Harnesk was born in 1984 and lives on a mountain outside Arvidsjaur with her husband and children. She grew up in Jokkmokk. Her debut *Folk som sår i snö* was named Book of the Year 2023 and the rights have been sold to 20 countries. Her next novel *Mödrarnärg* will be published in September 2024 and, like the first, is based on the Sami community and history.

Deбаты Discussions

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 17:30

22 August 2024 (Thursday), 5:30 pm

O języku włączania

About the Language of Inclusion

Rozmowa z udziałem Filipa Fierka, Jacka Giszczaka i Agi Zano.

Prowadzenie: Dagny Kurdwanowska

A conversation with Filip Fierek, Jack Giszczak and Aga Zano.

Hosted by Dagny Kurdwanowska

Język to żywa materia – zmienia się, rozwija, nazywa nowe obszary życia. W jaki sposób oddawać te zmiany w przekładzie? Na ile osoby tłumaczące i wydające książki muszą śledzić społeczne zmiany? Jak literatura może zmieniać postawy i wpływać na rzeczywistość?

O języku różnorodności, włączania i społecznej solidarności autorka i dziennikarka Dagny Kurdwanowska porozmawia z Agą Zano, tłumaczką i członkinią Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury, Jackiem Giszczakiem, polonistą i tłumaczem, oraz Filipem Fierkiem, redaktorem, współzałożycielem Wydawnictwa Drżazgi.

Language is a living entity – it evolves, adapts, and names new facets of life. How do we reflect these changes in translation? To what extent must translators and publishers stay attuned to social transformations? And how can literature shape attitudes and impact reality?

Author and journalist Dagny Kurdwanowska will explore these questions focusing on the language of diversity, inclusion, and social solidarity with Aga Zano, translator and member of the Polish Literary Translators Association; Jacek Giszczak, Polish language scholar and translator; and Filip Fierek, editor and co-founder of Drżazgi Publishing House.

Park na Goyki,
ul. Goyki 3
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 17.00

23 August 2024 (Friday), 5.00 pm

Jak zbudować społeczność w bookmediach? **How Do You Build a Community in Bookmedia?**

Rozmowa z udziałem Antoniego Matusiaka (antek_czyta), Marcina Okoniewskiego (Okoń w sieci) i Magdaleny Miękińskiej (Get Booky). Prowadzenie: Karolina Kozłowska (Karateusz)
A conversation with Antoni Matusiak (antek_czyta), Marcin Okoniewski (Okoń w sieci), Magdalena Miękińska (Get Booky). Hosted by Karolina Kozłowska (Karateusz)

Debata w ramach nowego pasma Literacki Young Adult skupi się na doświadczeniach osób, które na co dzień zajmują się promocją literatury w mediach społecznościowych. Debatę poprowadzi Karolina Kozłowska, booktuberka, podcasterka i promotorka czytelnictwa znana w sieci jako Karateusz. Od siedmiu lat promuje czytanie w bookmediach, moderuje dyskusje z pisarzami i pisarkami oraz prowadzi panele tematyczne. Jej gośćmi będą booktoker i bookstagramer Antoni Matusiak (antek_czyta), dziennikarz i popularyzator czytelnictwa Marcin Okoniewski (Okoń w sieci) oraz booktuberka i bookstagramerka Magdalena Miękińska (Get Booky).

A debate as part of the new YA by the Book series will focus on the experiences of people who promote literature on social media on a daily basis. The debate will be moderated by Karolina Kozłowska, a booktuber, podcaster and literature promoter known online as Karateusz. For the past seven years, she has been promoting literacy in bookmedia, moderating discussions with writers and leading thematic panels. Her guests will be booktuber and bookstagrammer Antoni Matusiak (antek_czyta), journalist and literature promoter Marcin Okoniewski (Okoń w sieci) and booktuber and bookstagrammer Magdalena Miękińska (Get Booky).

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 18.30

23 August 2024 (Friday), 6.30 pm

Język ojczysty – strażnik tożsamości **Mother Tongue – Guardian of Identity**

Rozmowa z udziałem Svenssa Kuzminsa, Philipa Teira i Jolanty Zabarskaitė. Prowadzenie: Joanna Cichocka-Gula
A conversation with Svenss Kuzmins, Philip Teir, Jolanta Zabarskaitė. Hosted by Joanna Cichocka-Gula

Na terenach nadbałtyckich, tak jak i w całej Europie Środkowo-Wschodniej, historia i polityka niejednokrotnie zagrażały językom narodowym i kształtowały procesy podważające osobne tożsamości poszczególnych krajów. Jednym z tematów debaty będą zatem strategie, jakie Litwa, Łotwa

In the Baltic region, as in the entirety of Central and Eastern Europe, history and politics have frequently posed threats to national languages and shaped processes that undermine the distinct identities of individual countries. Therefore, one of the key topics of the discussion will be the

i Finlandia przyjęty, aby ocalić mowę ojczystą. Joanna Cichocka-Gula porozmawia o tym z łotewskim pisarzem Svensem Kuzminsem, fińskim pisarzem i dziennikarzem Philipem Teirem oraz litewską językoznawczynią Jolantą Zabarskąitė.

Partnerami wydarzenia są Parlament Europejski i Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

strategies that Lithuania, Latvia, and Finland have adopted to preserve their native languages. Joanna Cichocka-Gula will discuss this with Latvian writer Svens Kuzmins, Finnish writer and journalist Philip Teir, and Lithuanian linguist Jolanta Zabarskaitė.

Partners of the event are the European Parliament and European Commission Representation in Poland.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 19.00

23 August 2024 (Friday), 7.00 pm

Honor czy honorarium: z czego mają żyć pisarki i pisarze? **Honour or Honourarium: What Should Writers Live On?**

Rozmowa z udziałem Maxa Cegielskiego, Justyny Czechowskiej i Zygmunta Miłoszewskiego. Prowadzenie: Aleksandra Boćkowska

A conversation with Max Cegielski, Justyna Czechowska, Zygmunt Miłoszewski. Hosted by Aleksandra Boćkowska

Pisarze często znajdują się pomiędzy dwoma sprzecznymi ideałami. Z jednej strony mit romantyczny: cierpiący twórca nie powinien myśleć o pieniądzu. Z drugiej strony rynek, na którym osoby piszące pozostają najślabiej chronionym przez prawo podmiotem, choć bez nich nie mogą istnieć wydawnictwa, księgarnie, biblioteki czy audiobooki. Dlatego Unia Literacka wraz ze Stowarzyszeniem Tłumaczy Literatury i innymi organizacjami domaga się zmiany wielu przestarzałych systemów: od tantiem za wypożyczenia biblioteczne po wynagrodzenia za odtworzenia w internecie. Dziennikarka i reporterka Aleksandra Boćkowska porozmawia z pisarzem i reportażyście Maxem Cegielskim, literaturoznawczynią i tłumaczką Justyną Czechowską oraz powieściopisarzem i publicystą Zygmuntem Miłoszewskim.

Writers often find themselves caught between two conflicting ideals. On the one hand, there's the romantic myth of the suffering artist, who should remain unconcerned with financial matters. On the other hand, the reality of the literary market reveals that writers are among the least legally protected professionals. Yet, without writers, there would be no publishing houses, bookstores, libraries, or audiobooks. Recognizing this imbalance, the Literary Union, in collaboration with the Polish Literary Translators Association and other organizations, is advocating for crucial reforms. These include updating systems related to royalties from library loans and fair compensation for online reproductions, ensuring writers receive the remuneration they deserve. Journalist and reporter Aleksandra Boćkowska will talk to writer and reporter Max Cegielski, literary scholar and translator Justyna Czechowska, and novelist and publicist Zygmunt Miłoszewski.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 12.00

24 August 2024 (Saturday), 12.00 pm

Nadbałtyckie koleżanki Virginii Woolf.

O kobietach piszących przed stu laty

Virginia Woolf's Baltic Fellows.

On Women Writers a Century Ago

**Rozmowa z udziałem Arlety Galant, Sebastiana Musielaka
i Agnieszki Rembiałkowskiej**

Prowadzenie: Justyna Czechowska

A conversation with Arleta Galant, Sebastian Musielak,

Agnieszka Rembiałkowska. Hosted by Justyna Czechowska

Debata poświęcona ciekawym autorkom, które żyły i tworzyły poza paryskimi salonami Gertrudy Stein i Colette czy grupą Bloomsbury założoną w Londynie przez Virginie Woolf. Prowadząca debatę literaturoznawczyni i tłumaczka Justyna Czechowska zapowiada ją tak: „Porozmawiamy o bestsellerowych powieściach Selmy Lagerlöf i Sally Salminen, wierszach Edith Södergran i dziełach pisarek znad Niemna, które stały się kamieniami milowymi modernistycznej literatury”. W rozmowie wezmą udział historyczka i krytyczka literatury z Instytutu Literatury i Nowych Mediów Uniwersytetu Szczecińskiego Arleta Galant, tłumacz, wydawca i popularyzator literatury fińskiej Sebastian Musielak oraz bałtyстка, tłumaczka i wykładowczyni Agnieszka Rembiałkowska.

The debate will highlight remarkable female authors who thrived outside the renowned Parisian salons of Gertrude Stein and Colette, as well as the Bloomsbury group founded in London by Virginia Woolf. Literary scholar and translator Justyna Czechowska, who will host the debate, introduces it as follows: “We will discuss the bestselling novels of Selma Lagerlöf and Sally Salminen, the poetry of Edith Södergran, and the female writers from the banks of the Nemunas, all of whom became milestones of modernist literature”. Taking part in the discussion will be Arleta Galant, a literary historian and critic from the Institute of Literature and New Media at the University of Szczecin; Sebastian Musielak, a translator, publisher and populariser of Finnish literature; and Agnieszka Rembiałkowska, a Balticist, translator and lecturer.

Państwowa
Galeria Sztuki,
Plac Zdrojowy 2
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 18.00

24 August 2024 (Saturday), 6.00 pm

Projekt Cassandra, czyli sztuka czytania pomiędzy wierszami **Project Cassandra, or the Art of Reading Between the Lines**

Rozmowa z udziałem Magdaleny Parys i Moniki Wolting.

Prowadzenie: Michał Nogaś

**A conversation with Magdalena Parys, Monika Wolting. Hosted
by Michał Nogaś**

Debata – czy raczej spotkanie z projektem Cassandra – będzie niezapomnianym przeżyciem: projekt naukowy Cassandra ma na celu wczesne rozpoznawanie kryzysów światowych poprzez analizy literackie. Autorzy uznają, że światowe konflikty i najważniejsze trendy biorą się ze słów, a książkę traktują jak spojrzenie w przyszłość. Komu może zagrażać analiza i interpretacja? Jak badania tekstów przyczyniają się do światowej polityki? W rozmowie prowadzonej przez dziennikarza i krytyka literackiego Michała Nogasia wezmą udział pisarka, laureatka Europejskiej Nagrody Literackiej Magdalena Parys oraz Monika Wolting, profesor zwyczajna w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, krytyczka literacka, wiceprezydentka Towarzystwa Goethego w Polsce, Towarzystwa Grassa w Polsce oraz rzeczniczka Międzynarodowego Centrum im. Christy Wolf, która pracuje w projekcie Cassandra Uniwersytetu w Tybindze realizowanego we współpracy z NATO.

Partnerami wydarzenia są Parlament Europejski i Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

The discussion – or rather the encounter – with Project Cassandra will be an unforgettable experience. The Cassandra Science Project aims to identify global crises at an early stage through literary analysis. The authors understand that global conflicts and major trends emerge from words and treat books as glimpses into the future. Who might feel threatened by such analysis and interpretation? How does the study of texts contribute to world politics? Journalist and literary critic Michał Nogaś will host the discussion featuring Magdalena Parys, a writer and European Prize for Literature winner, and Monika Wolting, professor at the Institute of German Studies at the University of Wrocław, spokesperson for the International Christa Wolf Centre and vice-president of the Goethe Society Poland and the Grass Association in Gdansk, who is working on the Cassandra Project at the University of Tübingen in cooperation with NATO.

Partners of the event are the European Parliament and European Commission Representation in Poland.

(Nie)pamięć (Un)consciousness

Specjalne pasmo Literackiego Sopotu

poświęcone książkom zajmującym się tematem pamięci
i zapominania w kontekście indywidualnym i społecznym.

The special series of the Sopot by the Book
dedicated to books on how we remember
and forget as individuals and as a society.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 15.30

22 August 2024 (Thursday), 3.30 pm

Z Witem Szostakiem o książce *Rumowiska* rozmawia Łukasz Wojtusik / Łukasz Wojtusik talks to Wit Szostak about his book *Rumowiska*

~~~~~
fot. Piotr Tołłoczko

WIT SZOSTAK

Pisarz, autor powieści, opowiadań, dramatów i esejów. Opublikował 14 książek literackich. Jego powieści były nominowane do nagród literackich: nagrody literackiej NIKE (*Fuga* 2013, *Szczelinami* 2023) oraz Paszportów „Polityki” (*Sto dni bez słońca* 2015). Powieść *Dumanowski* doczekała się adaptacji radiowej w reżyserii Jana Klaty oraz teatralnej na deskach Narodowego Starego Teatru w Krakowie. Jego dramaty (*Pogłosy* i *Obrzędy*) były wystawiane we Wrocławiu, Lublinie i Łodzi. Ostatnio wydał powieść *Rumowiska* (2023) o trzech pokoleniach rodziny Chodnikiewiczów. Z nurtem powieści zlewa się esej na bieżąco odnóg. Wit Szostak z wykształcenia jest filozofem, pracuje jako profesor na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Jako Dobrosław Kot – Szostak jest pseudonimem literackim – wydał ostatnio *Tratwę Odysa. Esej o uchodźcach* (2020), gdzie, wychodząc od tułaczki Odysa, zadaje filozoficzne pytania o migrację, uchodzenie i przyjmowanie Innych.

An author of novels, short stories, plays and essays. He has published 14 literary works. His novels have been nominated for literary awards: the NIKE Literary Prize (*Fuga* 2013, *Szczelinami* 2023) and the Paszporty Polityki Award

(*Sto dni bez słońca* 2015). His novel *Dumanowski* has been made into a radio play (directed by Jan Klata) and two stage plays, performed on the stage of the National Old Theatre in Krakow. His dramas (*Pogłosy* and *Obrzędy*) have been performed in Wrocław, Lublin and Łódź. He recently published the novel *Rumowiska* (2023). Wit Szostak is a philosopher by training and a professor at the Cracow University of Economics. Under his real name Dobrosław Kot (the name Szostak is a literary pseudonym), he has recently published *Tratwa Odysa. Esej o uchodźcach* (2020), in which he uses the wanderings of Ulysses to raise philosophical questions about migration, exodus and the reception of the Other.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 15.30

23 August 2024 (Friday), 3:30 pm

Z Maxem Cegielskim o książce *Kongo w Polsce*. Wtóżęgi z Josephem Conradem rozmawia Łukasz Wojtusik / Łukasz Wojtusik talks to Max Cegielski about his book *Kongo w Polsce*. Wtóżęgi z Josephem Conradem

MAX CEGIELSKI

Pisarz, kurator, badacz relacji międzykulturowych. Debiutował opowiadaniem w „Brulionie” w 1996 roku, a jego pierwsza książka to podręcznik *Masala* z 2002 roku. Autor reportaży, m.in. *Oko świata. Od Konstantynopola do Stambułu*, za który otrzymał w 2009 roku Nagrodę im. Beaty Pawlak oraz powieści, m.in. *Prince Polonia* o przemytnikach w Indiach i *Nazywam się Czogori* o wspinaczce w Pakistanie. W wydawnictwie Agora opublikował wcześniej *Leksykon buntowników* o ikonach kontrkultury. Autor i kurator projektów artystycznych oraz wystaw. Współprowadził m.in. *Halę odlotów* w TVP Kultura nagrodzoną Grand Pressem oraz *Xięgarnię* w TVN24, uhonorowaną nagrodą Polskiej Izby Książki. W 2023 roku wydał *Kongo w Polsce*. Wtóżęgi z Josephem Conradem, w której z *Jądrem ciemności* Conrada jako swoistym przewodnikiem tropi historie mniejszości wymazanych z naszej zbiorowej pamięci, z pomocą lektur i własnych odkryć rekonstruuje przebieg ich małych i wielkich zagład. Książka jest medytacją w drodze o niejednoznacznościach historii, paradoksach pamięci i o tym, jak i do czego może nam się jeszcze przydać wielka literatura.

Writer, curator, researcher in intercultural relations. He made his debut with short stories in *Brulion* in 1996, and his first book was the travelogue *Masala* in 2002. He is the author of reportages, including *Oko świata. Od Konstantynopola do Stambułu*, for which he received the Beata Pawlak Award in 2009, and novels, including *Prince Polonia*, about smugglers in India, and *Nazywam się Czogori*, about rock climbing in Pakistan. He previously published *Leksykon buntowników*, about icons of the counterculture in the Agora publishing house. Writer and curator of art projects and exhibitions. Among other things, he co-hosted *Hala odlotów* on TVP Kultura, which won the Grand Press Award, and *Xięgarnia* on TVN24, which won the Polish Book

fot. Dawid Żuchowicz
[Agencja wyborcza.pl](http://Agencja.wyborcza.pl)

Chamber Award. In 2023 he published *Kongo w Polsce. Włóczęgi z Josephem Conradem*, in which, with Conrad's *Heart of Darkness* as a unique guide, he traces the histories of minorities erased from our collective memory. With the help of literature and his own discoveries, he reconstructs the course of their small and great annihilations. The book is a meditative journey on the ambiguities of history, the paradoxes of memory, and how great literature can still be of use to us.

I znów naszła go owa przyprawiająca o zawrót głowy myśl, że morze nie podlega w ogóle żadnym prawom. Starał się szybko tę myśl od siebie odsunąć. Chciał zrozumieć. Chciał rozwiązać zagadkę morza, żeby móc je lubić, a równocześnie zachować szacunek do samego siebie!

The confusing thought that the sea obeyed no rules at all returned. He tried to dismiss it from his mind quickly. He was determined to understand, to solve the mystery of the sea so that he would learn to like it and be able to keep his self-respect.

Nagroda Historyczna „Polityki” Historical Award from *Polityka* weekly

Co roku spotykamy się z laureatami i laureatkami Nagrody Historycznej tygodnika „Polityka” dla najlepszych książek o najnowszych dziejach Polski.

Each year, we talk to the laureates of the Historical Award from the *Polityka* weekly for the best books about Polish modern history.

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów Monte
Cassino 6A
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 18.00

22 August 2024 (Thursday), 6.00 pm

**Z Kaliną Błażejowską, autorką nagrodzonego reportażu
Bezduszni. Zapomniana zagłada chorych,
rozmawia Wiesław Władyka**

**Wiesław Władyka talks to Kalina Błażejowska, the author of
the award-winning reportage *Bezduszni. Zapomniana zagłada
chorych***

KALINA BŁAŻEJOWSKA

Reporterka i publicystka. Absolwentka filmoznaństwa i dziennikarstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 2013–2016 była redaktorką „Tygodnika Powszechnego”, z którym wciąż współpracuje. Nominowana do wielu nagród dziennikarskich, laureatka m.in. Nagrody „Newsweeka” im. Teresy Toruńskiej dla młodych dziennikarzy i Grand Prix Nagrody Dziennikarzy Małopolski. Jej pierwsza książka *Uparte serce. Biografia Poświatowskiej* (Znak 2014) znalazła się w finale Nagrody Literackiej Gryfia, otrzymała też tytuł Krakowskiej Książki Miesiąca. Najnowsza książka, reportaż historyczny *Bezduszni. Zapomniana*

fot. z archiwum autorki

zagłada chorych (Czarne 2023), o polskich ofiarach nazistowskiego programu „eutanzji”, została wyróżniona Nagrodą Historyczną „Polityki”.

A reporter and publicist, Kalina Błazejewska is also a graduate of film studies and journalism at the Jagiellonian University. From 2013 to 2016, she was editor at *Tygodnik Powszechny* with which she still collaborates today. Nominated for many journalism awards, she has won, just to name a few, the Teresa Torańska Newsweek Award for young journalists and the Grand Prix of the Małopolska Journalists' Award. Her first book *Uparte serce. Biografia Poświętowskiej* (Znak 2014) was in the final of the Gryfia Literary Award, and was also awarded the title of Krakow's Book of the Month. Her latest book, the historical reportage *Bezduszni. Zapomniana zagłada chorych* (Czarne 2023) about the Polish victims of the Nazi 'euthanasia' programme was awarded the *Polityka* weekly Historical Award.

H/historia

H/history

Rozmawiając z autorami znakomitych książek historycznych, zastanawiamy się nad tym, jak Historia przez duże „h” przegląda się w historiach pojedynczych ludzi i na odwrót.

We will be talking to the authors of some remarkable historic books about how History with a capital 'H' is reflected in the stories of individuals and vice versa.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 17.30

24 August 2024 (Saturday), 5.30 pm

**Z Dorotą Karaś i Markiem Sterlingowem o książce *Urban*
rozmawia Wojciech Szot / Wojciech Szot talks to Dorota Karaś
and Marek Sterlingow about their book *Urban***

fot. Martyna Niećko

DOROTA KARAŚ I MAREK STERLINGOW

Reporterzy z Gdańska wywodzący się z „Gazety Wyborczej”. Dorota pisze dla trójmiejskiej redakcji do dziś, najchętniej na tematy związane z przeszłością miasta. Jest także autorką sztuki teatralnej *Przebitka*, książki *Szafa, czajnik, obwodnica. Rozmowy z obcokrajowcami* i biografii *Cybulski. Podwójne salto*. Marek był korespondentem wojennym w Afganistanie, w cyklu reportaży przedstawił m.in. prawdziwy przebieg tragedii w Nangar Chel. Jako pierwszy opisał także sprawę Iwony Wieczorek i ujawnił najbardziej prawdopodobną przyczynę jej zaginięcia. Po odejściu z „Gazety Wyborczej” do 2016 roku pracował w Radiu Gdańsk. Ich pierwsza wspólna książka – biografia *Walentynowicz. Anna szuka raju* – otrzymała nagrodę czytelników w Konkursie Grand Press na Reporterską Książkę Roku oraz Splendor Gedanensis. Na jej podstawie powstała teatralna adaptacja – spektakl *Nazywam się Anna Walentynowicz* w reż. Anny Gryskówny, wystawiony przez Teatr Łażnia Nowa w Krakowie. Lubią pisać razem; uważają, że pozwala im to spojrzeć na bohatera z różnych perspektyw i rozstrzygnąć, co jest najbardziej istotne dla jego celnego przedstawienia. Biografia *Urbana* to dla nich historia wzlotów i upadków dziennikarstwa. Książkę adresują zwłaszcza do koleżanek i kolegów ze wszystkich redakcji.

Dorota Karaś and Marek Sterlingow are reporters from Gdansk originally from *Gazeta Wyborcza*. Dorota continues to write for the Tri-City editorial team to this day, most often on topics related to the city's past. She is also the author of the play *Przebitka*, the book *Szafa, czajnik, obwodnica. Rozmowy z obcokrajowcami* and the biography *Cybulski. Podwójne salto*. Marek was a war correspondent in Afghanistan, in a series of reportages he covered, among other things, the true events of the Nangar Chel tragedy. He was also the first to describe the case of Iwona Wieczorek and reveal the most likely cause of her disappearance. After leaving *Gazeta Wyborcza*, he worked at Radio Gdansk until 2016. Their first book together – the biography *Walentynowicz. Anna szuka raju* – was awarded the readers' prize in the Grand Press competition for the Reporters' Book of the Year and the Splendor Gedanensis award. The book was the basis for a theatrical adaptation of the play *Nazywam się Anna Walentynowicz*, directed by Anna Gryśkówna and staged by the Łaźnia Nowa Theatre in Krakow. They like to write together; they believe that this allows them to look at the protagonist from different perspectives and to decide what is most relevant to their accurate portrayal. For them, Urban's biography is the story of the ups and downs of journalism. They address the book especially to colleagues from all editorial offices.

Scena Kameralna
Teatru Wybrzeże,
ul. Bohaterów Monte
Cassino 30
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 16.30

25 August 2024 (Sunday), 4.30 pm

Ze Zbigniewem Rokitą o książce *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych* rozmawia Joanna Cichocka-Gula

Joanna Cichocka-Gula talks to Zbigniew Rokita about his book *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych*

ZBIGNIEW ROKITA

Reporter, redaktor, specjalizuje się w problematyce Europy Wschodniej i Górnego Śląska. Autor książek reporterskich *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych* (2023), *Kajś. Opowieść o Górnym Śląsku* (wyróżnionej podwójną Nagrodą Literacką NIKE: jury oraz czytelników; 2020) i *Królowie strzelców. Piłka w cieniu imperium* (2018). Autor sztuk teatralnych *Nikaj* (Teatr Zagłębia) i *Weltmajstry* (Teatr Korez). Stały współpracownik „Tygodnika Powszechnego”. Pochodzi z Gliwic, mieszka w Katowicach.

Reporter and editor specialising in the issues of Eastern Europe and Upper Silesia. Author of the reporter books *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych* (2023), *Kajś. Opowieść o Górnym Śląsku* (awarded a double Nike Literary Prize: jury and readers, 2020) and *Królowie strzelców. Piłka w cieniu imperium* (2018). Author of the plays *Nikaj* (Zagłębie Theatre) and *Weltmajstry* (Korez Theatre). Regular contributor to the *Tygodnik Powszechny* weekly. Originally from Gliwice, he lives in Katowice.

fot. Arkadiusz Gola

My Us

Porozmawiajmy o nas. Przyjrzyjmy się, z czym się mierzymy, co nam dolega, co porusza, co trudno nam nawet nazwać, a co dopiero wytłumaczyć. My jako społeczność, zbiór pojedynczym jednostek umieszczonych w konkretnych granicach. Co mamy wspólnego?

Let's talk about us. Let's look at what we face, what ails us, what moves us, what we find difficult to even name, let alone explain.

Us as a community, a collection of single individuals placed within specific boundaries. What do we have in common?

Park na Goyki,
ul. Goyki 3
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 19.00

22 August 2024 (Thursday), 7.00 pm

Ze Stasią Budzisz o reportażu *Welewetka. Jak znikają Kaszuby* rozmawia Weronika Morawiec / Weronika Morawiec talks to Stasia Budzisz about her reportage *Welewetka. Jak znikają Kaszuby*

fot. Adam Słowikowski

STASIA BUDZISZ

Niezależna reporterka. Píše dla OKO.press, Krytyki Politycznej, „Nowej Europy Wschodniej” i „Przekroju”. Zajmuje się Kaukazem, Europą Wschodnią i Kaszubami. W 2019 roku zadebiutowała książką reporterską *Pokazucha. Na gruzińskich zasadach*. W 2023 roku ukazał się jej drugi reportaż *Welewetka. Jak znikają Kaszuby* na podstawie rodzinnych wspomnień i rozmów z ludźmi, którzy byli świadkami historii regionu.

Stasia Budzisz is an independent journalist. She writes for OKO.press, Krytyka Polityczna, Nowa Europa Wschodnia and Przekrój. She covers the Caucasus, Eastern Europe and Kashubia regions. In 2019, she published her debut book *Pokazucha. Na gruzińskich zasadach*. In 2023, she published her second reportage book *Welewetka. Jak znikają Kaszuby*, based on family memories and interviews with people who witnessed the history of Kashubia.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 17.30

23 August 2024 (Friday), 5.30 pm

Z Anetą Prymaką-Oniszk o książce *Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia* rozmawia
Marta Perchuć-Burzyńska / Marta Perchuć-Burzyńska
talks to Aneta Prymaka-Oniszk about her book *Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia*

fot. Michał Dąbrowski

ANETA PRYMAKA-ONISZK

Reporterką, pisarką. Autorka książek *Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia* (2024) i *Bieżeństwo 1915. Zapomniani uchodźcy* (2016) oraz współautorka zbiorów *Ludowa historia kobiet* (2023) i *Białoruś. Ojczyzna dobrej jakości* (2020). Książka *Bieżeństwo 1915. Zapomniani uchodźcy* zdobyła Nagrodę Literacką im. Wiesława Kazaneckiego oraz została Książką Roku Warszawskiej Premiery Literackiej, była również nominowana do Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego, Nagrody Literackiej m.st. Warszawy, Nagrody Historycznej „Polityki” i Nagrody Historycznej im. Kazimierza Moczarskiego. Od 2014 roku prowadzi stronę internetową biezenstwo.pl. Obecnie mieszka w Białymstoku.

Reporter and author of books *Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia* (2024) and *Bieżeństwo 1915. Zapomniani uchodźcy* (2016); and co-author of the collections: *Ludowa historia kobiet* (2023) and *Białoruś. Ojczyzna dobrej jakości* (2020). The book *Bieżeństwo 1915. Zapomniani uchodźcy* won the Wiesław Kazanecki Literary Award and became the Book of the Year of the Warsaw Literary Premiere, it was also nominated for the Ryszard Kapuściński Award, the Warsaw City Literary Award, the *Polityka* Historical Award, and the Kazimierz Moczarski Historical Award. Since 2014, she has been running the website biezenstwo.pl. She currently lives in Białystok.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 15.30

24 August 2024 (Saturday), 3.30 pm

Z Maciejem Jakubowiakiem o autobiograficznym eseju *Hanka. Opowieść o awansie* rozmawia Anna Dudzińska /
Anna Dudzińska talks to Maciej Jakubowiak about his
autobiographical essay *Hanka. Opowieść o awansie*

MACIEJ JAKUBOWIAK

Eseista, wicenaczelnny magazynu Dwutygodnik.com. Autor książek *Hanka. Opowieść o awansie* (Czarne, 2024), *Ostatni ludzie. Wymyślanie końca świata* (Czarne, 2021) oraz *Nieuchronny plagiat* (2017). Laureat Nagrody im. Adama Włodka, nominowany do Nagrody im. Stanisława Barańczaka i nagrody Grand Press. Od 2021 roku juror Nagrody Literackiej m.st. Warszawy, a od 2024 roku Poznańskiej Nagrody Literackiej.

fot. Zofia Dimitrijević

Maciej Jakubowiak is an essayist, deputy editor of *Dwutygodnik.com* magazine. Author of the books *Hanka. Opowieść o awansie* (Czarne, 2024), *Ostatni ludzie. Wymyślanie końca świata* (Czarne, 2021) and *Nieuchronny plagiat* (2017). Winner of the Adam Włodek Award, nominated for the Stanisław Barańczak Award and the Grand Press Award. Since 2021, juror of the Literary Award of the City of Warsaw, and since 2024 of the Poznań Literary Award.

Zszedł nad samą wodę i stanął patrząc na ogromne fale. Przed nim było morze – jego morze. Fale przetaczały się jedna za drugą, spienione, groźne i potężne, ale równocześnie spokojne. Tatuś poniechał wszelkich rozmyślań i tylko żył pełnią życia, od samego koniuszka ogona aż po uszy.

He came to the edge of the water and stood watching the breakers. There was the sea – his sea – going past, wave after wave, foaming recklessly, raging furiously, but, somehow, tranquil at the same time. All Moominpappa's thoughts and speculations vanished. He felt completely alive from the tips of his ears to the tip of his tail.

Nogaś w parku

Nogaś in the park

W pięknym parku na Goyki spotkamy się z Michałem Nogasiem i osobami, które zaprosił do rozmowy. Zapewniamy, że miłośnicy i miłośniczki naturalnej scenografii będą zadowolone.

In the beautiful park at 3 Goyki Street, we will meet with Michał Nogaś and his guests. We can assure you that natural scenery lovers will be pleased.

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 15.00

22 August 2024 (Thursday), 3.00 pm

Z Mateuszem Pakułą rozmawia Michał Nogaś
Michał Nogaś talks to Mateusz Pakuła

MATEUSZ PAKUŁA

Dramatopisarz, dramaturg, reżyser teatralny. Wielokrotnie nagradzany za swoje sztuki, adaptacje i spektakle. Laureat Gdynskiej Nagrody Dramaturgicznej i Nagrody Specjalnej miesięcznika „Teatr”. Wydał sześć książek z dramatami. Jego najważniejsze realizacje teatralne w ostatnim czasie to *Lem vs P. K. Dick* i *Pluton p-brane* w Teatrze Łaźnia Nowa w Krakowie oraz *Wieloryb the Globe* w reżyserii Ewy Rysovej. Jako dramaturg i autor adaptacji współtworzył m.in. takie spektakle jak *Śnieg* czy *Konformista 2029* w reżyserii Bartosza Szydtowskiego oraz *Wojna polsko-ruska* i *Paw królowej* w reżyserii Pawła Świątka. Za książkę *Jak nie zabiłem swojego ojca i jak bardzo tego żałuję*, jego debiut prozatorski, był nominowany do Nagrody Literackiej Gdynia, Nagrody Literackiej im. W. Gombrowicza, decyzją kapituły tej ostatniej otrzymał wyjazd na rezydencję literacką w Vence. W styczniu 2023 roku w Teatrze Łaźnia Nowa w Krakowie oraz Teatrze im. Stefana Żeromskiego w Kielcach premierę miał spektakl na podstawie książki wyreżyserowany przez autora.

Playwright, dramatist and theatre director repeatedly awarded for his plays, adaptations and performances. Winner of the Gdynia Drama Award and the Special Award of the *Teatr* monthly. He has published six books of dramas. His most important recent theatrical productions include *Lem vs P. K. Dick*

fot. Dawid Kozłowski

and *Pluton p-brane* at the Łaźnia Nowa Theatre in Krakow and *Wieloryb the Globe* directed by Eva Rysova. As a playwright and author of adaptations, he has co-created such plays as *Śnieg* or *Konformista 2029* directed by Bartosz Szydłowski, and *Wojna polsko-ruska* and *Paw Królowej* directed by Paweł Świątek. For the book *Jak nie zabiłem swojego ojca i jak bardzo tego żałuję*, his prose debut, he was nominated for the Gdynia Literary Award and the Witold Gombrowicz Literary Award, and by the decision of the chapter of the latter, he received an invitation to a literary residency in Vence. In January 2023, a performance based on the book, directed by the author, premiered at the Łaźnia Nowa Theatre in Krakow and the Stefan Żeromski Theatre in Kielce.

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 15.00

23 August 2024 (Friday), 3.00 pm

Z Agnieszką Pajączkowską rozmawia Michał Nogaś Michał Nogaś talks to Agnieszka Pajączkowska

fot. Mikołaj Starzyński

AGNIESZKA PAJĄCZKOWSKA

Kulturoznawczyni, badaczka historii codziennych praktyk fotograficznych, kuratorka, edukatorka wizualna, animatorka Kultury, współautorka książki *A co wyście myśleli?* (wraz z Aleksandrą Zbroją), autorka projektu i książki *Wędrowny Zakład Fotograficzny* oraz książki eseistycznej *Nieprzezroczyście. Historie chłopskiej fotografii*, za którą otrzymała nominację do Paszportów „Polityki” oraz Odkryć Empiku. Dwukrotna stypendystka Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w obszarze sztuk wizualnych (2015 i 2020). Absolwentka studiów doktoranckich w Instytucie Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. W 2016 roku otrzymała tytuł „Kulturyści Roku” przyznawany przez Radiowy Dom Kultury, w 2020 została laureatką Nagrody im. Beaty Pawlak i Nagrody im. Wiesława Kazaneckiego, była także nominowana do Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego i Nagrody im. Stanisława Barańczaka. Mieszka na Pogórzu Izerskim.

Agnieszka Pajączkowska is a cultural studies scholar, researcher of everyday photographic practices history, curator, visual educator, sociocultural animator, co-author of the book *A co wyście myśleli?* (with Aleksandra Zbroja), author of the project and book *Wędrowny Zakład Fotograficzny*, and the book of essays *Nieprzezroczyście. Historie chłopskiej fotografii*, for which she was nominated for the Paszporty Polityki Award and the Empik Award. She is a two-time grantee of the Minister of Culture and National Heritage in the field of visual arts (2015 and 2020). She is also a graduate of the doctoral program at the Institute of Polish Culture at the University of Warsaw. In 2016, she was awarded the title of the ‘Culturist of the Year’ by Radiowy Dom Kultury – a radio magazine programme. In 2020, she was awarded the Beata Pawlak Award and the Wiesław Kazanecki Award, and was also nominated for the Ryszard Kapuściński Award and the Stanisław Barańczak Award. She lives in the Izerskie Foothills.

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 15.00

24 August 2024 (Saturday), 3.00 pm

Z Barbarą Sadurską rozmawia Michał Nogaś

Michał Nogaś talks to Barbara Sadurska

fot. Max Pfliegel

BARBARA SADURSKA

Prawniczka, pisarka, autorka *Mapy*, *Czarnego hetmana*, zbiorów opowiadań *W ruchu* i *Naturalnie* oraz najnowszej dystopijnej powieści *Bajka Bajeczka*. Ponadto napisała dwie powieści dla młodych czytelniczek i czytelników *Srebrny smok* i *Rada smoków*. Jest laureatką licznych nagród literackich i scenariuszowych. Prowadzi kursy kreatywnego pisania w oparciu o autorską grę FABU (stworzoną z Jerzym Franczakiem). Mieszka i pracuje w Krakowie. Barbara Sadurska is a lawyer, writer, and the author of *Mapa*, *Czarny Hetman*, as well as story collections *W ruchu* and *Naturalnie*, and the latest dystopian novel *Bajka Bajeczka*. In addition, she has written two novels for young readers entitled *Srebrny Smok* and *Rada Smoków*. She has won numerous literary and screenwriting awards. She teaches creative writing courses based on her own game FABU (created with Jerzy Franczak). She lives and works in Krakow.

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 15.00

25 August 2024 (Sunday), 3.00 pm

Z Jackiem Dehnelem rozmawia Michał Nogaś

Michał Nogaś talks to Jacek Dehnel

fot. z archiwum autora

JACEK DEHNEL

Poeta, prozaik, tłumacz, malarz. Opublikował dziewięć tomów poetyckich, pięć powieści, liczne tomy opowiadań, krótkich próz i felietonów. Za *Żywyty równoległe* otrzymał Nagrodę Kościelskich (2005), a za powieść *Lala* Paszport „Polityki”. Tłumaczył prozę i wiersze, m.in. Philipa Larkina, Karlisa Verdinsa, Henry'ego Jamesa, Francisa Scotta Fitzgeralda, J. M. Coetzee i Williama Faulknera. Wielokrotnie nominowany do innych nagród (Szyborskiej, Angelusa, EBRD Literature Prize, PEN Award for Poetry in Translation), w tym pięciokrotnie do Nagrody NIKE. Jego książki tłumaczone są na kilkanaście języków. Wspólnie z mężem, Piotrem Tarczyńskim, pisze pod pseudonimem Maryla Szymczkowska serię osadzonych w Krakowie kryminalistów retro o profesorowej Szczupaczyńskiej. Jest współzałożycielem i prezesem Unii Literackiej. Przez dwadzieścia lat mieszkał w Warszawie, od 2020 w Berlinie. Jacek Dehnel is a poet, novelist, translator and painter. He has published nine volumes of poetry, five novels, numerous volumes of short stories, short prose and columns. He received the Koscielski Award (2005) for *Żywyty równoległe*, and the Paszporty *Polityki* Award for his novel *Lala*. He has translated prose and poetry by Philip Larkin, Karlis Verdins, Henry James, Francis Scott Fitzgerald, J. M. Coetzee and William Faulkner, among others. He has been nominated many times for various awards (Szyborska, Angelus, EBRD

Literature Prize, PEN Award for Poetry in Translation), including five times for the NIKE Literary Award. His books have been translated into more than a dozen languages. Together with his husband, Piotr Tarczynski, he is writing, under the pseudonym Maryla Szymiczkowa, a series of retro detective stories set in Krakow about Professor Szczupaczyńska. He is co-founder and president of the Literary Union. He lived in Warsaw for twenty years, and since 2020 he has lived in Berlin.

Dziwne, że ludzie mogą stać się smutni,
a nawet źli, gdy życie staje się zbyt łatwe.
Ale tak to już jest. I wtedy najlepiej zacząć
od nowa, od drugiego końca.

It's strange [...] that people can be sad, and
even angry because life is too easy. But that's
the way it is, I suppose. The only thing to do is
to start life afresh.

Powroty Returns

Pasmo rozmów o książkach wydanych jakiś czas temu, do których chcielibyśmy wrócić. Czasem ze względu na to, że wyjątkowo rezonują z dzisiejszą rzeczywistością, a czasem dlatego, że w nagromadzeniu ukazujących się licznie nowych tytułów nie otrzymały wcześniej takiej uwagi, na jaką zasługują.

A series of conversations about books published some time ago that we would like to go back to. Sometimes because they uniquely resonate with today's reality, and sometimes because, in the accumulation of new titles appearing in large numbers, they have not previously received the attention they deserve.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 13.30

22 August 2024 (Thursday), 1.30 pm

**Z Katarzyną Surmiak-Domańską o powieści *Mokradetko*
rozmawia Paulina Małochleb / Paulina Małochleb talks to
Katarzyna Surmiak-Domańska about her book *Mokradetko***

KATARZYNA SURMIAK-DOMAŃSKA

Reporterka, z wykształcenia romanistka. Od lat związana z działem reportażu „Gazety Wyborczej”. Tutorka i wykładowczyni Polskiej Szkoły Reportażu przy Instytucie Reportażu, jurorka nagrody im. R. Kapuścińskiego za reportaż literacki, członkini polskiego PEN Clubu. Jej pierwszą książką było *Mokradetko* z 2012 roku – portret Halszki Opfer, autorki głośnego *Katoty* – studium przemocy seksualnej w rodzinie, statusu ofiary i milczenia świadków. Książka trafiła do finału Nagrody Literackiej NIKE, została wystawiona przez Mikołaja Grabowskiego w Teatrze Nowym w Poznaniu, a ostatnio stała się inspiracją dla filmu fabularnego w reżyserii Kamili Tarabury, który niedługo wejdzie na

fot. Maciej Jaźwiecki,
Agencja Wyborcza.pl

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

ekrany. Kolejne książki to *Ku Klux Klan. Tu mieszka miłość* (2015) o podróży na głębokie południe USA (m.in. nominacja do NIKE), *Kieślowski. Zbliżenie* – biografia wyróżniona Nagrodą „Newsweeka” im T. Torąńskiej oraz *Czystka* z 2021 roku – finalistka Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus. Autorka jest tłumaczona na czeski, słowacki i niemiecki.

A reporter with a degree in Romance studies. For years, she has worked with the reportage section of *Gazeta Wyborcza*. Tutor and lecturer of the Polish School of Reportage at the Institute of Reportage, juror of the R. Kąpuściński Award for Literary Reportage, member of the Polish PEN Club. Her first book was *Mokradełko* (2012) – a portrait of Halszka Opfer, the author of the famous *Katotata* – a study of sexual violence in the family, the status of the victim and the silence of witnesses. The book made it to the final of the NIKE Literary Award and was staged by Mikołaj Grabowski at Nowy Theatre in Poznań, and recently inspired a feature film directed by Kamila Tarabura, which will soon be released. Her other books include *Ku Klux Klan. Tu mieszka miłość* (2015), about a journey to the deep south of the USA, which received a NIKE nomination; *Kieślowski. Zbliżenie* – biography which won the T. Torąńska Newsweek Award; and *Czystka* of 2021 – a finalist for the Angelus Central European Literature Award. The author has been translated into Czech, Slovak and German.

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 13.30

23 August 2024 (Friday), 1.30 pm

Z Olgą Hund o książce *Psy ras drobnych* rozmawia Przemysław Rydzewski / Przemysław Rydzewski talks to Olga Hund about her book *Psy ras drobnych*

OLGA HUND

Pisarka i tłumaczka. Autorka książek *Psy ras drobnych* i *Łyski liczą do trzech*. Za *Psy ras drobnych* otrzymała Nagrodę Literacką im. Witolda Gombrowicza i Nagrodę im. Josepha Conrada oraz nominację do Nagrody Literackiej Gdynia. Felietonistka czasopisma *Dwutygodnik.com*.

Olga Hund is a writer and translator, author of the books *Psy rasnych drobnych* and *Łyski liczą do trzech*. For *Psy rasnych drobnych*, she received the Witold Gombrowicz Literary Award and the Joseph Conrad Award, and was nominated for the Gdynia Literary Award. She is a columnist for the magazine *Dwutygodnik.com*.

Kościół ewangelicki
Zbawiciela,
ul. Parkowa 5
w Sopocie

fot. Witold Chronowski

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 13.30

24 August 2024 (Saturday), 1.30 pm

**Z Waldemarem Bawołem o książce *Pomarli* rozmawia
Przemysław Rydzewski / Przemysław Rydzewski talks to
Waldemar Bawołek about his book *Pomarli***

WALDEMAR BAWOŁEK

Pracował jako instruktor higieny w Terenowej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej, samodzielny referent zaopatrzenia w Zakładach Azotowych, zarządzał piekarnią Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska w Gromniku, wykonywał prace fizyczne jako robotnik gospodarczy przy Urzędzie Gminy w Ciężkowicach. Jako prozaik debiutował w 1996 roku zbiorem opowiadań *Delectatio morosa* wydanym przez Państwowy Instytut Wydawniczy. Potem opublikował *La petite mort*, *Raz dokoła*, *To co obok*, *Humoreskę*, *Echo słońca*, *Bimetal*, *Pomarli*, *Furtkę przy dozorczy* i *Skrawki dla Iriny*. Za *Pomarli* otrzymał Nagrodę Literacką Gdynia oraz nominację do Nagrody Literackiej NIKE. Wcześniej był dwukrotnie nominowany do Nagrody Literackiej Gdynia. He worked as a hygiene instructor in the Field Sanitary and Epidemiological Station, an independent procurement officer in the Nitrogen Works, managed the bakery of the Communal Cooperative Samopomoc Chłopska in Gromnik, performed physical work as a utility worker at the Commune Office in Ciężkowice. As a prose writer, he debuted in 1996 with a collection of short stories *Delectatio morosa*, published by the State Publishing Institute PIW. He later published *La petite mort*, *Raz dokoła*, *To co obok*, *Humoreska*, *Echo słońca*, *Bimetal*, *Pomarli*, *Furtka przy dozorczy* and *Skrawki dla Iriny*. For *Pomarli* he received the Gdynia Literary Award and a nomination for the NIKE Literary Award. Previously, he was twice nominated for the Gdynia Literary Award.

Scena Kameralna
Teatru Wybrzeże,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 30
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 14.30

25 August 2024 (Sunday), 2.30 pm

**Z Andrzejem Bartem o powieści *Dybuk mniemany* rozmawia
Marta Perchuć-Burzyńska / Marta Perchuć-Burzyńska talks to
Andrzej Bart about his book *Dybuk mniemany***

ANDRZEJ BART

Pisarz, scenarzysta i twórca filmów dokumentalnych. Jest jednym z najbardziej utalentowanych i odosobnionych polskich artystów. Jego pierwsza powieść *Rien ne va plus* ukazała się w 1991 roku i zdobyła kilka nagród literackich; *Don Juan* był nominowany do Nagrody NIKE, a *Fabryka muchotapek* znalazła się w jej finale oraz była nominowana do Angelusa i Nagrody Literackiej Gdynia. Film *Rewers* według jego scenariusza otrzymał Złote Lwy na Festiwalu Filmów Polskich w Gdyni. W 2021 roku ukazała się jego powieść *Dybuk mniemany*. Writer, screenwriter and documentary filmmaker. He is one of the most talented and unique Polish artists. His first novel, *Rien ne va plus*, was published

in 1991 and won several literary prizes; *Don Juan* was nominated for the NIKE Literary Award, and *Fabryka muchołapek* reached its final, and was nominated for the Angelus and the Gdynia Literary Award. The film *Rewers*, based on his screenplay, received the Golden Lions at the Polish Film Festival in Gdynia. In 2021, his novel *Dybuk mniemany* was published.

Tęsknię za ucieczką z tego kamienistego kraju.
Nawet poeta może mieć czasem dość.

I'm longing to get away from this stony
country. Even a poet can have enough
sometimes.

Debiuty

Debuts

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 6A
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 16.00

22 August 2024 (Thursday), 4.00 pm

Z Martą Hermanowicz rozmawia Aleksandra Zbroja

Aleksandra Zbroja talks to Marta Hermanowicz

MARTA HERMANOWICZ

W 2024 zadebiutowała powieścią *Koniec* wydaną przez wydawnictwo ArtRage. Laureatka nagrody głównej 11. Międzynarodowego Festiwalu Opowiadania (2015) oraz laureatka konkursu literackiego przy festiwalu Góry Literatury (2020). Publikowała w „Czasie Literatury”, „Piśmie”, „Twórczości”, „Fabulariach” i tygodniku „Polityka”. Ukończyła politologię na Uniwersytecie Szczecińskim, a także Szkołę Filozoficzną Tadeusza Gadacza oraz historię sztuki ISP PAN i Collegium Civitas.

In 2024, she made her debut with the novel *Koniec*, published by ArtRage. Winner of the grand prize of the 11th International Short Story Festival (2015) and winner of the literary competition at the Mountains of Literature Festival (2020). She has published in *Czas Literatury*, *Pismo*, *Twórczość*, *Fabularia* and the *Polityka* weekly. She graduated from political sciences at the University of Szczecin, the Tadeusz Gadacz School of Philosophy, art history at the Institute of Political Studies of the Polish Academy of Sciences and Collegium Civitas.

fot. Marek Straszewski

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 6A
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 16.00

23 August 2024 (Friday), 4.00 pm

Z Marcinem Oskarem Czarnikiem rozmawia Paulina Małochleb

**Paulina Małochleb talks to
Marcin Oskar Czarnik**

MARCIN OSKAR CZARNIK

Prozaik, dziennikarz i promotor literatury. Ukończył edytorstwo na Uniwersytecie Jagiellońskim. Debiutował w „Twórczości” (2020) opowiadaniem *Agresty*. Publikował także w „Fabulariach”, „Kontencie”, „Frazie” i miesięczniku „Znak”. Jego debiutem książkowym jest *Misterium* (2023, Nisza). Dwukrotnie

fot. z archiwum autora

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 6A
w Sopocie

finalista projektu Pierwsza książka prozą Biura Literackiego (2020 i 2021). Laureat Nagrody Krakowa Miasta Literatury UNESCO (2023).

A novelist, journalist and literature promoter. He graduated in editing from the Jagiellonian University. He debuted in *Twórczość* (2020) with the short story *Agresty*. He has also published in *Fabularia*, *Kontent*, *Fraza* and the *ZNAM* monthly. His book debut is *Mysterium* (2023, Nisza). He is a two-time finalist of the Biuro Literackie's First Prose Book Project (2020 and 2021). He is also the winner of the Krakow UNESCO City of Literature Prize (2023).

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 16.00

24 August 2024 (Saturday), 4.00 pm

Z Aleksandrą Suławą rozmawia Małgorzata Muraszko Małgorzata Muraszko talks to Aleksandra Suława

ALEKSANDRA SUŁAWA

Absolwentka historii sztuki oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej. Publikowała w „Dzienniku Polskim”, „Gazecie Krakowskiej”, „Spotkaniach z zabytkami”, obecnie jest dziennikarką Interii. Za swoje teksty otrzymała nagrodę Kryształowe Pióro oraz nominację do nagrody Grand Press (w kategorii wywiad) i Nagrody Dziennikarzy Małopolski. Wnuczka reemigranta z Francji. W 2023 roku ukazała się jej debiutancka książka *Przy rodzicach nie parlować. O polskich powrotach z Francji* (Wydawnictwo Czarne).

Aleksandra Suława graduated in art history and journalism and social communication. She has published in *Dziennik Polski*, *Gazeta Krakowska* and *Spotkania z zabytkami*, and is currently a journalist for Interia. For her texts she received the Crystal Pen award and was nominated for the Grand Press award (in the interview category) and the Małopolska Journalists' Award. She is the granddaughter of a re-emigrant from France. In 2023, her debut book was published *Przy rodzicach nie parlować. O polskich powrotach z Francji* (Czarne Publishing House).

fot. Agnieszka Fiejka

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 6A
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 16.00

25 August 2024 (Sunday), 4.00 pm

Z Bartoszem Połońskim rozmawia Joanna Borowik Joanna Borowik talks to Bartosz Połoński

BARTOSZ POŁOŃSKI

Artysta, scenarzysta i twórca filmów wirtualnej rzeczywistości. Urodził się w Wilnie, studiował w Polsce i pracował w USA. W 2023 roku debiutował powieścią *Robczik. Powieść wileńska* wydaną przez wydawnictwo Części Proste.

Artist, screenwriter and virtual reality filmmaker. He was born in Vilnius, studied in Poland and worked in the USA. In 2023, he made his debut with the novel *Robczik. Powieść wileńska* published by Części Proste.

fot. z archiwum autora

Wokół fantastyki

About fantasy

Park na Goyki,
ul. Goyki 3
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 17.00

22 August 2024 (Thursday), 5.00 pm

Z Radkiem Rakiem rozmawia Joanna Borowik /
Joanna Borowik talks to Radek Rak

fot. Mikołaj Starzyński

RADEK RAK

Pisarz i lekarz weterynarii. Jego powieść *Baśń o wężowym sercu albo wtóre słowo o Jakóbie Szeli* otrzymała Nagrodę Literacką NIKE, Nagrodę im. Janusza A. Zajdla, Nagrodę im. Jerzego Żuławskiego, European Science Fiction Society Award w kategorii Best Written Work of Fiction oraz nominację do Nagrody Literackiej Gdynia. W 2022 roku ukazał się *Alef*, pierwsza część trylogii *Agła*, za którą otrzymał Nagrodę Krakowa Miasta Literatury UNESCO. Drugi tom *Aurora* ukazał się w 2023 roku.

Radek Rak is a writer and veterinarian. His novel *Baśń o wężowym sercu albo wtóre słowo o Jakóbie Szeli* received the NIKE Literary Award, the Janusz A. Zajdel Award, the Jerzy Żuławski Award, the European Science Fiction Society Award in the Best Written Work of Fiction category and a nomination for the Gdynia Literary Award. In 2022, the first part of the trilogy *Agła* entitled *Alef* was published, for which he received the Krakow UNESCO City of Literature Award. The second volume, *Aurora*, was published in 2023.

Wokół komiksu

About comics

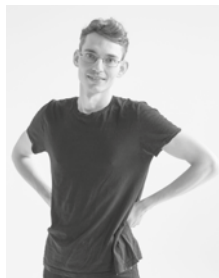

Park na Goyki,
ul. Goyki 3
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 19.00

23 August 2024 (Friday), 7.00 pm

Z Jackiem Świdzińskim rozmawia Aleksander Hudzik /
Aleksander Chudzik talks to Jacek Świdziński

fot. Justyna Solnica

JACEK ŚWIDZIŃSKI

Kulturoznawca, członek grupy Maszin, autor komiksów (m.in. *A niech cię, Tesla!*, *Zdarzenie. 1908*, *Wielka ucieczka z ogródków działkowych*, *Powstanie – film narodowy*). Dwukrotny laureat nagrody za najlepszy polski album komiksowy na Międzynarodowym Festiwalu Komiksu w Łodzi. W 2023 roku za komiks *Festiwal* opowiadający o 5. Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów z 1955 roku otrzymał Paszport „Polityki” i nominację do Nagrody Literackiej im. Wiesława Kazaneckiego. Współpracował m.in. z „Przekrojem”, Zachętą – Narodową Galerią Sztuki, Bunkrem Sztuki, Muzeum Narodowym w Krakowie, Festiwałem Warszawska Jesień, Off Festivalem, Teatrem Wielkim – Operą Narodową. Jest komiksowym felietonistą internetowego magazynu o kulturze Dwutygodnik.com.

Cultural expert, member of the Maszin group, and author of comic books (including *A niech cię, Tesla!*, *Zdarzenie. 1908*, *Wielka ucieczka z ogródków działkowych*, *Powstanie – film narodowy*). Two-time winner of the award for the best Polish comic book album at the International Festival of Comics and Games in Łódź. In 2023, for his comic book *Festival* telling the story of the 5th World Festival of Youth and Students of 1955, he received the Paszporty *Polityki* Award and a nomination for the Wiesław Kazanecki Literary Award. He has collaborated with *Przekrój*, Zachęta – National Gallery of Art, Bunkier Sztuki – a gallery of contemporary art, National Museum in Krakow, Warsaw Autumn Festival, Off Festival, and the Teatr Wielki – Polish National Opera. He is a comic columnist for *Dwutygodnik.com*, an online culture magazine.

AiR Goyki 3

Od 2020 roku Goyki 3 Art Inkubator organizuje program rezydencji artystycznych skierowany przede wszystkim do artystów i artystek wizualnych i osób pracujących z literaturą. W AiR Goyki 3 jesteśmy skupieni na procesie twórczym i dialogu z artystami i artystkami. Tworzymy miejsce, które sprzyja pracy nad projektami oraz spotkaniom z innymi artystami i artystkami oraz specjalistami i specjalistkami w danych dziedzinach. Nie określamy rezultatu końcowego, nie narzucamy tematu rezydencji ani projektów. Wspieramy działania przemyślane, projekty bazujące na researchu, które biorą pod uwagę miejsce swojej realizacji, czyli miasto Sopot oraz przestrzeń Goyki 3 Art Inkubatora. Ważne jest dla nas również budowanie relacji z ludźmi i otoczeniem. Zuzanna Bojda była uczestniczką programu w 2023 roku.

Since 2020, Goyki 3 Art Inkubator has been organising an artist residency programme dedicated to a wide group of artists – creators of visual art, writers, performance artists and individuals involved in the popularisation of science. At AiR Goyki 3 we focus on the creative process and dialogue with artists. We provide a place to work on projects and meet with other artists and professionals in the respective fields. We do not determine the end result and we do not set the theme of the residency or the projects.

We support well thought-out and research-based projects which take into consideration the place of their implementation, i.e. the city of Sopot and the space of Goyki 3 Art Incubator. Building relationships with people and the environment is equally important to us. Zuzanna Bojda took part in the 2023 edition of the programme.

Start:

Goyki 3 Art Inkubator,

ul. Goyki 3

w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 11.00

23 August 2024 (Friday), 11.00 am

Ćwiczenia z niepisania. Spacer z Zuzanną Bojdą

Exercises in non-writing. A walk with Zuzanna Bojda

Poruszaj nogami i ramionami, rozglądaj się tropiąc słowa. Zadaj sobie pytanie, gdzie teraz jest to, czego nie da się napisać. Spróbuj wyjść z siebie – poza swoje istnienie. Wyginaj język tak, żeby ubrać w słowa przeczucia. Wykorzystaj swoje zmysły, uruchom smak, węch, dotyk, wzrok, słuch, mięśnie. Wniknij wyobraźnią w tkanę miasta, ciało lasu, szkielet ryby, kształt morskich fali.

Zapraszam na wspólny spacer i obserwację niejęzykowych przejawów istnienia. Podczas spaceru na pięciu przystankach przeprowadzę ćwiczenia z (nie)pisania, polegające na wnikaniu wyobraźnią (i przy pomocy różnych zmysłów) w otoczenie.

Move your legs and arms, look around tracking words. Ask yourself where what cannot be written is now. Try to step outside yourself – beyond your existence. Bend your tongue to dress intuitions in words. Use your senses, engage taste, smell, touch, sight, hearing, muscles. Use your imagination to penetrate the fabric of the city, the body of the forest, the skeleton of a fish, or the shape of the sea waves.

You are welcome to take a walk with me and observe non-verbal manifestations of existence. During the walk, at five stops, I will carry out exercises in (non)writing, focusing on penetrating the surroundings with imagination (and also with the help of various senses).

ZUZANNA BOJDA

Absolwentka Wydziału Reżyserii Dramatu (specjalizacja dramaturgia) w krakowskiej Akademii Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego, studentka podyplomowych Gender Studies IBL PAN, uczestniczka warsztatów teatralnych Laboratorium Dramatu Nowe Epifanie, kursu Laboratorium Nowych Praktyk Teatralnych na Uniwersytecie Humanistycznym SWPS we współpracy z Nowym Teatrem w Warszawie. Dramaturżka, scenarzystka, autorka wystawianych dramatów, m.in. *Ciało Bambina* (Teatr Polski w Białymostku) – w spisie „najlepszy/najlepsza dramat 2018; seria dramatów

fot. z archiwum autorki

o polskich księżniczkach (*Nie jestem twoją córką, Mieszko* w półfinale Gdyni-
skiej Nagrody Dramaturgicznej, wydany w zbiorowej publikacji Teatr Starego
Młód(sz)a Polska) itd.

She is a graduate of the Faculty of Drama Direction (with a specialisation in
dramaturgy) at the AST National Academy of Theatre Arts in Krakow, a post-
graduate student of Gender Studies at the Institute of Literary Research of
the Polish Academy of Sciences (IBL PAN), she is also a participant of theatre
workshops at the Nowe Epifanie Drama a course of the Laboratory, a Labo-
ratory of New Theatre Practices at the SWPS University in cooperation with
the Nowy Theatre in Warsaw. She is also a playwright, screenwriter, and
author of staged dramas including: *Ciało Bambina* (Polski Theatre in Bielsko
Biała) – included on best drama 2018 list; a series of dramas about Polish
princesses (*Nie jestem twoją córką, Mieszko* in the semi-finals of the Gdynia
Drama Prize, and published in the *Młód(sz)a Polska* collective publication by
the National Story Theatre).

Varia

Miscellanea

Wejście na plażę nr 16
Beach entrance number
16

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 11.00
22 August 2024 (Thursday), godz. 11.00 am

Odkrywanie sopockiej plaży z biologiem morskim Tomaszem Kijewskim **Exploring Sopot beach with marine biologist Tomasz Kijewski**

Zapraszamy na fascynujący spacer po plaży z biologiem morskim Tomaszem Kijewskim z Instytutu Oceanologii PAN. Podczas spaceru przeanalizujemy stan Morza Bałtyckiego i zbadamy prognozy dotyczące zmian w środowisku morskim spowodowanych wpływem człowieka.

Program:

Prelekcja na temat Morza Bałtyckiego: Tomasz Kijewski przedstawi wgląd w obecny stan Morza Bałtyckiego, podkreślając zarówno wyzwania, jak i możliwości.

Dyskusja na temat praktyk: Uczestnicy wezmą udział w dyskusji na temat dobrych i złych praktyk wpływających na Morze Bałtyckie i środowisko morskie w ogóle.

Eksploracja praktyczna: Praktyczna część spotkania polega na poborze prób dennych z pobrażu w celu odkrycia i obserwacji życia morskiego. Uczestnicy będą mieli okazję założyć wodery i wejść do wody, zbierając próbki małych zwierząt i glonów.

Przygotuj się na ekscytujące i pouczające doświadczenie nad morzem!

Join us for a fascinating walk along Sopot beach, guided by marine biologist Tomasz Kijewski from the Institute of Oceanography at the Polish Academy of Sciences. During this event, we'll delve into the state of the Baltic Sea and explore predictions regarding changes in the marine environment due to human impact.

Agenda:

Talk on the Baltic Sea: Tomasz Kijewski will provide insights into the current state of the Baltic Sea, highlighting both its challenges and opportunities.

Discussion on Practices: Participants will engage in discussions about good and bad practices affecting the Baltic Sea and the marine environment in general.

Hands-On Exploration: The practical part of the meeting involves dragging the shallow seabed to discover and observe marine life. Participants will have the chance to put on waders and walk into the water, collecting samples of small animals and algae.

Come prepared for an educational and enjoyable experience by the sea!

Klubokawiarnia 3Siostry,
Powstańców Warszawy 6
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 20.30

22 August 2024 (Thursday), 8.30 pm

Literacki quiz

Literary Quiz

Prowadzenie/hosted by: Małgorzata Muraszko

Festiwal literacki to nie tylko spotkania z pisarzami i pisarkami czy rozmowy o książkach. Festiwal to też zabawa. A jak zabawa to literacki pub quiz! Może być świetną okazją do sprawdzenia swojej wiedzy literackiej, ale przede wszystkim pozwoli wczuć się w klimat Literackiego Sopotu!

A literary festival is not just about meeting writers or talking about books. Any festival is also about having fun. And if we know a thing or two about fun, it's that it means a literary pub quiz! It can be a great opportunity to test your knowledge of literature, but above all it will help you soak up the atmosphere of Sopot by the Book!

Park na Goyki,
ul. Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 19.00

24 August 2024 (Saturday), 7.00 pm

Z Dominikiem Wilczewskim o jego premierowej książce *Litwa po litewsku* rozmawia Grzegorz Gauden / Grzegorz Gauden talks to Dominik Wilczewski about his book *Litwa po litewsku*

fot. z archiwum autora

DOMINIK WILCZEWSKI

Dziennikarz, publicysta, analityk. Ukończył politologię na Uniwersytecie Warszawskim, pracuje na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego i w redakcji portalu Przegląd Bałtycki. Publikował m.in. w „Nowej Europie Wschodniej”, „Tygodniku Powszechnym” oraz miesięczniku „Pismo. Magazyn opinii”. W latach 2019–2020 pracował jako analityk w Instytucie Europy Środkowej w Lublinie. Jego zainteresowania obejmują system polityczny Litwy, politykę pamięci i politykę historyczną, stosunki polsko-litewskie. 7 sierpnia miała premierę jego książka *Litwa po litewsku* wydana przez Wydawnictwo Czarne, wnikliwa i pasjonująca rekonstrukcja historii, opis relacji polsko-białorusko-litewskich.

Dominik Wilczewski is a journalist, publicist and analyst. A graduate in political science at the University of Warsaw, he works for the Faculty of Polish Studies at the University of Warsaw and in the editorial office of the Przegląd Bałtycki portal. He has published, among others, in *Nowa Europa Wschodnia*, *Tygodnik Powszechny* and *Pismo. Magazyn Opinii* monthly. From 2019 to 2020, he worked as an analyst at the Central Europe Institute in Lublin. His interests include the political system of Lithuania, the politics of memory and the politics of history, as well as Polish-Lithuanian relations. On 7 August, his book *Litwa po litewsku*, published by Wydawnictwo Czarne, an insightful and passionate reconstruction of history and a description of Polish-Belarusian-Lithuanian relations, had its premiere.

Start: Goyki 3 Art
Inkubator,
ul. Goyki 3
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 11.00

25 August 2024 (Sunday), 11.00 am

Spacer z Tomaszem Kotem, autorem *Bedekera sopockiego*
A walk with Tomasz Kot, author of *Bedeker sopocki*

Trasa spaceru:

Punkt startowy: Goyki 3 Art Inkubator (willa Jünckego) – park wokół posesji (biblioteka – dawna oranżeria) – dawna restauracja Dolinny Młyn, okolice przepustu pod torami – dolina potoku Babidolskiego – okolice Grodziska – ul. Młyńska (dawny młyn papierniczy) – ul. Haffnera 100 (willa Kronprinza) – dworek Admirał – dawna szkoła pływania – willa Halina – pałac panny Teltmer (ul. Wosia Budzysza) – Łazienki Północne – pomnik marynarzy – koniec spaceru

Zacniemy od siedziby Goyki 3 Art Inkubatora, dawnej rezydencji Wilhelma Jünckego, położonej we wspianym parku, który osoby uczestniczące w spacerze będą mogły zwiedzić podczas wędrówki. Na trasie znajdzie się dawna restauracja Dolinny Młyn, niegdyś popularny punkt widokowy, tłumnie odwiedzany przez przyjeżdżających do kurortu gości, malownicza dolina potoku Babidolskiego w jego dolnym biegu, odremontowany dawny młyn papierniczy, willa, którą Rada Miejska Sopotu podarowała przed I wojną światową następcy tronu pruskiego, a także willa Halina, czyli niegdyś pierwszy pensjonat polski w Sopotach. Na dalszej trasie można będzie zobaczyć dawny pałac panny Teltmer, kiedyś siedzibę wydziału politologii Uniwersytetu Gdańskiego, a dziś luksusowe apartamenty, oraz Łazienki Północne i pomnik marynarzy, który pierwotnie upamiętniał lotników.

Walking route:

Starting point: Goyki 3 Art Inkubator (Jüncke's villa) – park around the property (library – former orangery) – former restaurant Dolinny Młyn, area of the culvert under the tracks – Babidolski stream valley – Grodzisk area – ul. Młyńska (former paper mill) – 100 Haffnera St. (Kronprinz villa) – Admiral's manor house – former swimming school – Villa Halina – Miss Teltmer's palace (Wosia Budzysza St.) – Northern Baths – Sailors' monument – end of the walk

We will start at the Goyki 3 Art Inkubator, the former residence of Wilhelm Jüncke, located in a magnificent park, which those participating in the walk will be able to visit during the trek. The route will include the former Dolinny Młyn restaurant, once a popular vantage point crowded with visitors to the resort, the picturesque valley of the Babidolski stream in its lower reaches, the renovated former paper mill, the villa that the Sopot City Council donated before World War I to the heir to the Prussian throne, and Villa Halina, the former first-class Polish guesthouse in Sopot. Further along the route, you will see Miss Teltmer's palace, once the seat of the University of Gdansk's political science department and now luxury flats, as well as the Northern Baths and the Sailors' Monument, which originally commemorated aviators.

Scena Kameralna
Teatru Wybrzeże,
ul. Bohaterów Monte
Cassino 30
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 12.30

25 August 2024 (Sunday), 12.30 pm

**Z Maciejem Zarembą Bielawskim rozmawiają Agnieszka
Dauksza i Michał Nogaś / Agnieszka Dauksza i Michał Nogaś
talk to Maciej Zaremba Bielawski**

fot. Veronica Kindblad

MACIEJ ZAREMBA BIELAWSKI

Dziennikarz, pisarz. Wyjechał do Szwecji w 1969 roku po kampanii antysemitkiej ekipy Gomułki. Roznosił przesyłki, był salowym w szpitalu, operatorem dźwigu na budowie. Jego dziennikarstwo zaczęło się od Solidarności – w 1981 roku wrócił do Polski z zamówieniami od kilku redakcji. W stanie wojennym jako kierowca ciężarówki przyjeżdżał z pomocą, a przy okazji zbierał materiały, które publikował w Szwecji pod pseudonimem Zaremba. Studiował historię idei. W latach 1989–2019 członek redakcji szwedzkiego dziennika „Dagens Nyheter”. W 1997 roku nagłośnił sprawę przymusowych sterylizacji, które państwo szwedzkie przeprowadziło w latach 1935–1976 na tysiącach „niepożądanych” obywateli, głównie kobiet. Skutkiem tych tekstów było wypłacenie ofiarom przymusowych sterylizacji ponad 250 mln koron odшкоdowania. Przekładał (z żoną, szwedzką pisarką Agnetą Pleijel) wiersze i eseje Zbigniewa Herberta. W języku polskim ukazały się przekłady jego reportaży (*Polski hydraulik*, *Leśna mafia*), eseje o historii eugeniki (*Higienisci*) oraz autobiograficzny *Dom z dwiema wieżami*. Członek szwedzkiej i polskiej sekcji PEN Clubu. Doktor honoris causa wydziału prawa Uniwersytetu w Lund. Laureat Nagrody im. Ryszarda Kapuścińskiego za reportaż literacki 2019.

Maciej Zaremba Bielawski left for Sweden in 1969 after the anti-Semitic campaign of the Gomułka regime. He delivered parcels, was a hospital orderly and a crane operator at a construction site. His journalism began with Solidarity – in 1981 he returned to Poland with orders from several newspaper editors. During martial law, he came with help as a truck driver and in the process collected content, which he published in Sweden under the pseudonym Zaremba. He studied the history of ideas. From 1989 to 2019, he was a member of the editorial board of the *Dagens Nyheter* Swedish daily. In 1997, he publicised the case of forced sterilisations carried out by the Swedish state between 1935 and 1976 on thousands of ‘undesirable’ citizens, mainly women. The texts resulted in more than 250 million Swedish kronor in compensation being paid to victims of forced sterilisations. He translated (with his wife, the Swedish writer Agneta Pleijel) the poems and essays of Zbigniew Herbert. Translations of his reportages (*Den polske rörmokaren*, *Skogen vi ärvde*), essays on the history of eugenics (*De rena och de andra*) and the autobiographical *Huset med de två tornen* have been published in Polish. Member of the Swedish and Polish sections of the PEN Club. Doctor honoris causa of the Faculty of Law, Lund University. Winner of the 2019 Ryszard Kapuściński Award for literary reportage.

Scena Kameralna
Teatru Wybrzeże,
ul. Bohaterów Monte
Cassino 30
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 18.30

25 August 2024 (Sunday), 6.30 pm

Z Justyną Sobolewską o jej premierowej książce *Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej* rozmawia Wojciech Szot / Wojciech Szot talks to Justyna Sobolewska about her book *Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej*

JUSTYNA SOBOLEWSKA

Krytyczka literacka, pisarka i dziennikarka związana na stałe z tygodnikiem „Polityka”. Autorka zbioru esejów *Książka o czytaniu* (2012, 2016), wyboru opowiadań Kornela Filipowicza *Moja kochana, dumna prowincja* (2017) i biografii Kornela Filipowicza *Miron, Ilia, Kornel. Opowieść biograficzna o Kornelu Filipowiczu* (2020) nominowanej do Górnośląskiej Nagrody Literackiej Juliusz. Współautorka książki *Stówka. Przeczytaj to jeszcze raz* napisanej razem z Anną Dziewit-Meller (2021). Laureatka PIK-owego Lauru przyznawanego przez Polską Izbę Książki za popularyzację czytelnictwa w kategorii mediów drukowanych. Przewodniczy kapitule Nagrody Literackiej m.st. Warszawy i zasiada w jury Nagrody Literackiej im. Witolda Gombrowicza oraz Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus. W sierpniu 2024 roku nakładem Wydawnictwa Znak ukazała się jej książka *Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej*. Justyna Sobolewska is a literary critic, writer and journalist permanently affiliated with the *Polityka* weekly. Author of the essay collection *Książka o czytaniu* (2012, 2016), a selection of short stories by Kornel Filipowicz *Moja kochana, dumna prowincja* (2017), and the biography of Kornel Filipowicz *Miron, Ilia, Kornel. Opowieść biograficzna o Kornelu Filipowiczu* (2020) nominated for the Juliusz Upper Silesian Literary Award. Co-author of the book *Stówka. Przeczytaj to jeszcze raz* written together with Anna Dziewit-Meller (2021). Laureate of the PIK Laurel by the Polish Chamber of Books for the popularisation of readership in the print media category. She chairs the chapter of the Literary Award of the Capital City of Warsaw and sits on the jury of the Witold Gombrowicz Literary Award and the Angelus Central European Literary Award. In August 2024, the Znak publishing house published her book *Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej*.

fot. Bartosz Miłulski

Literacka gra miejska Literary urban game

Start: Park na Goyki
ul. Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 11.00–18.00

24 August 2024 (Saturday), 11.00 am–6.00 pm

Odczarować Bałtyk | literacka gra miejska

Breaking the Spell Cast on the Baltic Sea | literary urban game

Gniew Perkuna zesał zarazę nad Morze Bałtyckie, jedyny sposób na ratunek to wyprawa w podróż dookoła Bałtyku w poszukiwaniu magicznej gałęzi dębu, która ułaskawi rozgniewanego boga burz i wojen. By odnaleźć artefakt, osoby uczestniczące w grze będą musiały odszukać mityczną krainę Bałtów, jednak żeby ją odkryć, muszą wejść na nadmorski kurs, gdzie po drodze czeka je wiele zadań i wyzwań. Na początku szlaku trafią do Danii, by pomóc pewnej dziewczynce sprzedającej zapalki oraz znaleźć prawdziwą księżniczkę przy pomocy grochu. Po wykonaniu duńskich prób trzeba będzie skierować swój kompas na niewielką szwedzką miejscowość o wdzięcznej nazwie Bullerbyn. Jeśli uda się rozwiązać czekające tam zagadki, droga ku mitycznym ziemiom poprowadzi dalej do odległej doliny zamieszkiwanej przez Muminki. Tu będzie trzeba stąpać ostrożnie, żeby po drodze nie trafić na Bukę. Przed końcem drogi trzeba znaleźć sposób na oszukanie estońskiego Kratta i wreszcie dotrzeć do krainy Bałtów, gdzie mieszka wiele bałtyckich bóstw. Tam nie pozostanie już nic innego, jak odnaleźć Perkuna i spróbować go obłaskawić magicznym dębem.

Oh no! Perkun's wrath has unleashed a plague over the Baltic Sea! The good news is that there is a way to find rescue. All you have to do is embark on a journey around the Baltic in search of a magical oak branch that will appease the angry god of storms and war. But be warned, participants will need to locate the mythical land of the Baltic deities, but first, they must navigate a coastal course filled with tasks and challenges. The route begins by heading towards Denmark, where we'll help a little girl who sells matches and look for a real princess with the help of pea grains. Once you've finished your Danish trials, your compass will lead you to a lovely little Swedish town called Bullerbyn. Once we've solved the puzzles there, we'll be able to venture further into the remote valley where the Moomins live. We'll need to be super careful though, because we don't want to run into the Groke! As we near the end of our journey, we'll need to think of a way to outsmart the Estonian Kratt. Once we've done that, we'll be able to reach the land of the Balts, where many Baltic deities live. Our final task is to find Perkun and show him some love with a magic oak tree.

Każdy kolejny punkt na mapie to kolejny kraj nad Bałtykiem. Przy każdej stacji wejdziemy w klimat danego regionu i zanurzymy się w twórczości takich autorów jak Hans Christian Andersen, Astrid Lindgren i Tove Jansson oraz legendach i mitach bałtyckich. Będzie to podróż, która dostarczy okazji zarówno do śmiechu, jak i do refleksji z łezką w oku.

At each stop on the map, we'll visit new countries along the Baltic Sea. We'll immerse ourselves in the atmosphere of each region and explore the works of authors such as H.C. Andersen, Astrid Lindgren, and Tove Jansson, as well as Baltic legends and myths. This journey will be filled with amusing stories and moments of reflection.

Można leżeć na moście i patrzeć,
jak przepływa pod nim woda. Albo biegać
i brodzić w czerwonych kaloszach po
mokradłach. Albo zwinąć się w kłębek
i przysłuchiwać się, jak deszcz pada na dach.
Bardzo jest łatwo miło spędzać czas.

Lie on the bridge and watch the water
flowing past. Or run, or wade through
the swamp in your red boots. Or roll yourself up
and listen to the rain falling on the roof.
It's very easy to enjoy yourself.

Sztuka na Literackim

Art by the Book

Park na Goyki,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

21 sierpnia 2024 (środa), godz. 18.00

21 August 2024 (Wednesday), 6.00 pm

Flo Kasearu, *Kąpiel tsunami* – instalacja artystyczna | wernisaż
Flo Kasearu, *Tsunami bath* – art installation | exhibition opening

Kuratorka programu sztuk wizualnych Goyki 3 Art Inkubatora /
Visual art programme curator: Kasia Sobczak

Podczas festiwalu odwiedzający będą mogli zobaczyć dwie prace estońskiej artystki Flo Kasearu, tymczasowo zlokalizowane w parku przy ul. Goyki 3. *Soap for a Lifetime* (2023) bezpośrednio nawiązuje do rodzinnego domu artystki w Tallinie, gdzie od 11 lat prowadzi muzeum Flo Kasearu House. Ta żywa instalacja site-specific porusza kwestie własności, gentryfikacji, hierarchii instytucjonalnej i zdolności artystki do nawigowania własnej pracy w tych ramach. Prezentowany w Sopocie dom z mydła jest repliką architektury i cech charakterystycznych muzeum. Jest to gest zaznajomienia publiczności z obawami, wyzwaniem i radościami właściciela domu, m.in. takimi jak powódź, dożywotni zapas mydła do sauny czy przeciekający dach. Praca nawiązuje do tradycji domów-pracowni-muzeów artystów regionu bałtyckiego.

Drugą pracą zlokalizowaną w przestrzeni parku będzie *Landscape Painting* (2013), fala tsunami przedstawiona na wielkoformatowym banerze. Poprzez umieszczenie pracy pomiędzy drzewami, a jednocześnie w bliskiej odległości od willi dzieło tworzy iluzję zanurzenia w naturze. Przypomina o nieobecności natury w obliczu rosnącej ludzkiej działalności oraz potencjalnych zagrożeniach i katastrofach, które są konsekwencją braku

During the course of the festival, visitors will be afforded the opportunity to view two works by Estonian artist Flo Kasearu, which have been temporarily located in the park at 3 Goyki Street. The piece entitled *Soap for a Lifetime* (2023) makes a direct reference to the artist's family home in Tallinn, where she has been running the Flo Kasearu House museum for a period of 11 years. This live, site-specific installation addresses a number of key issues, including questions of ownership, gentrification, institutional hierarchy and the artist's ability to navigate her work within this framework. The Sopot installation replicates the architectural and stylistic features of the museum, offering visitors insight into the concerns, challenges, and joys of the house's owner. These include issues such as flooding, a lifetime supply of soap for the artist's sauna, and problems associated with a leaking roof. The work draws on the tradition of artists' house-workshop-museums in the Baltic region.

The second work to be installed in the park is entitled *Landscape Painting* (2013) and depicts a tsunami wave on a large-format banner. The placement of the work between the trees, yet in close proximity to the villa, creates the illusion of immersion in a natural environment. The work

równowagi pomiędzy jednym a drugim. W kontekście 2024 roku i Sopotu praca zyskuje kolejną warstwę znaczeniową, którą jest zagrożenie ze Wschodu (eskalacja wojny między Rosją a Ukrainą), obecne i szeroko dyskutowane zarówno w Polsce, jak i w Estonii.

Dom na całe życie, codzienna troska, goście i mieszkańcy przestrzeni i krain. Widok na morze to także korzyść – estetyczna i ekonomiczna dla wartości nieruchomości.

Udział estońskiej artystki Flo Kasearu w festiwalu Literacki Sopot wynika z tematyki gościnności i troski, która jest silnie obecna w praktyce artystki. Są to ważne elementy koncepcji programu sztuk wizualnych Goyki 3 Art Inkubatora w 2024 roku.

serves as a reminder of the increasing absence of nature in the context of accelerating human activity and the potential dangers and disasters that result from an imbalance between the two. In the context of 2024 and Sopot, the work gains another layer of meaning, namely the threat from the East (the escalation of the war between Russia and Ukraine), a topic that is widely discussed in both Poland and Estonia.

A home for a lifetime, daily care, guests and residents of lands and spaces. The sea view is an additional benefit, both in terms of aesthetic appeal and economic value.

The involvement of Estonian artist Flo Kasearu in the Sopot by the Book Festival is based on the centrality of themes related to hospitality and care in the artist's oeuvre. These concepts are of fundamental importance in the conceptualisation of the visual arts programme of Goyki 3 Art Incubator for the year 2024.

fot. Mark Raidper

FLO KASEARU

Mieszka i pracuje w Tallinie w museum Flo Kasearu House. Charakter jej prac jest sezonowy i odkrywczy. Każdy projekt zaczyna się jako otwarta gra. Ceni ironię tak samo jak estetykę. Interesuje ją praca z przestrzenią prywatną i publiczną, relacje pionowe i poziome, monumentalne i niestabilne, solowe i zespołowe. Do tej pory bawiła się przestrzenią prywatną i publiczną, depresją ekonomiczną, patriotyzmem i nacjonalizmem, zagrożonymi gatunkami, przemocą domową, lękami, kontrolą. www.flokasearu.eu

Flo Kasearu has her place of work and residence in Tallinn at the Flo Kasearu House Museum. The nature of her work is seasonal and exploratory. Each project originates as an open play. She places equal value on both irony and aesthetics. She is interested in working with a variety of spaces, including private and public domains, as well as with contrasting elements such as vertical and horizontal, monumental and unstable, and solo and collaborative relationships. She has previously engaged with themes such as private and public space, economic depression, patriotism and nationalism, endangered species, domestic violence, anxiety, and control. www.flokasearu.eu

Literacki filmowy

Film by the Book

Często wykorzystywana kategoria kina bałtyckiego wydaje się tyleż funkcjonalna, co dość problematyczna – przede wszystkim ze względu na ryzykowną próbę ujęcia pewnej wspólnotowości filmów powstających często w zgoła odmiennych warunkach polityczno-społecznych, w dodatku przy nierównomiernym rozwoju systemu produkcji w poszczególnych państwach. Historycy nie mają jednak wątpliwości co do zasadności użycia powyższego terminu w kontekście kina Litwy, Łotwy i Estonii – trzech paralelnie ewoluujących kinematografii, przez lata działających w cieniu oficjalnego dyskursu ZSRR, a potem konsekwentnie zmagających się z trudami procesów oswobodzenia po 1991 roku. Choć nadal mamy do czynienia z ośrodkami niezajdującymi się w centrum uwagi kinomanów, to ostatnie lata pokazują, że zainteresowanie filmami z tych krajów rośnie, a sama produkcja stopniowo rozkwita – dowodem choćby niedawne sukcesy podejmujących temat cielesności dojrzałych dzieł Mariji Kavtaradzė (litewskie *Powoli*) i Anny Hints (estońskie *Siostrzeństwo świętej sauny*).

To „dobijanie się” do Europy skutkuje częstszą obecnością filmów w selekcjach prestiżowych festiwalu. Kluczowy dla tej kwestii był choćby triumf *Jesiennego balu* Veiko Õunpuu (2007), filmu portretującego alienujących się mieszkańców jednego z posowieckich bloków w Tallinnie – w równym stopniu odsyłającego do poetyki wielu podobnych europejskich dzieł (*vide* czarny humor kojarzony z filmami Akiego Kaurismäkiego), co ewidentnie zanurzonego w estońskiej lokalności.

The frequently used category of Baltic cinema is both functional and problematic. This is primarily due to the risky attempt to capture a certain commonality in films made under very different political and social conditions. In addition, there is an uneven development of the film production system across the respective countries. Historians, however, have no doubts about the legitimacy of using this term in the context of the cinemas of Lithuania, Latvia, and Estonia – three cinematographies evolving in parallel, for years operating in the shadow of the official discourse of the USSR, and then consistently grappling with the challenges of post-1991 liberation processes. Although these centres have not traditionally been in the spotlight of cinema-goers’ attention, recent years have shown a growing interest in films from these countries, with production itself gradually flourishing. This is evidenced, for example, by the recent successes of mature works such as Marija Kavtaradzė’s *Slow* (Lithuania) and Anna Hints’ *Smoke Sauna Sisterhood* (Estonia), which explore themes of carnality.

This “breaking into” Europe results in more frequent appearances of those films in the selections of prestigious festivals. A key moment in this regard was the triumph of Veiko Õunpuu’s *Autumn Ball* (2007), a film portraying the alienated residents of a post-Soviet block-of-flats in Tallinn. The film equally references the poetics of many similar European works (e.g., the dark humour associated with Aki Kaurismäki’s films) while being clearly immersed in Estonian localism.

W rozwinięciu wspomnianych kinematografii pomogła międzynarodowa współpraca – także z podmiotami spoza regionu bałtyckiego – niejednokrotnie owocująca udanymi koprodukcjami. Co istotne, kooperacja nie musiała oznaczać rezygnacji z autorskich pomysłów, czego dowodem powstanie tak nietuzinkowych filmów jak *Dom* Šarūnasa Bartasa (1997), reżysera odpowiedzialnego za inicjację swoistego restartu litewskiego kina jeszcze w latach 90. i twórcy radykalnych dzieł reprezentujących *slow cinema*.

Dbłość o estetyczną płaszczyznę czy położenie nacisku na narracyjną maestrię wyróżnia wiele filmów z regionu bałtyckiego, ale – co szczególnie ważne – pomaga realizatorom w oryginalny sposób mierzyć się z trudną historią swojego narodu. Takie dzieła jak *Świt* Laili Pakalniņy (2015) czy *Nova Lituania* Karolisa Kaupinisa (2019) pozwalają spojrzeć na kluczowe wydarzenia XX wieku z nieoczywistej perspektywy, z którą zetknięcie dla wielu może okazać się wzbogacającym doświadczeniem.

[Paweł Biliński]

The development of the aforementioned cinematography was helped by international cooperation – also with entities from outside the Baltic region – often resulting in successful co-productions. Furthermore, cooperation did not have to mean giving up one's own ideas, as evidenced by such unusual films as *The House* by Šarūnas Bartas (1997), the director responsible for initiating a certain kind of Lithuanian cinema revival back in the 1990s and for creating radical works representing *slow cinema*.

Many films from the Baltic region distinguish themselves either through attention to aesthetic detail or a mastery of narrative technique. Crucially, this approach not only sets them apart but also enables filmmakers to explore their nation's challenging history in innovative ways. Works like *Laila Pakalniņa's Dawn/Ausma* (2015) and *Karolis Kaupinis's Nova Lituania* (2019) offer unique perspectives on 20th-century events, providing audiences with enriching experiences that challenge conventional viewpoints.

[Paweł Biliński]

PAWEŁ BILIŃSKI

Adiunkt Zakładu Filmu i Mediów na Uniwersytecie Gdańskim i zastępca dyrektora w Centrum Filmowym UG im. Andrzeja Wajdy. Autor książki *Kinematograf o sobie. Autotematyzm w polskim filmie fabularnym*. W latach 2012–2019 zajmował się edukacją filmową w Klubie Żak. Prelegent Akademii Polskiego Filmu. Był jednym z pomysłodawców i redaktorów internetowego programu o kinie *Amatorzy TV*. Jest stałym współpracownikiem magazynu „Ekran”. Współredagował książkę *Orson Welles. Twórczość – recepcja – dziedzictwo*. Publikował m.in. na łamach „Kwartalnika Filmowego”, „Studiów Filmoznawczych”, „Panoptikum”, portalu edukacjafilmowa.pl oraz w tomach zbiorowych. Członek Polskiego Towarzystwa Badań nad Filmem i Mediami. *Paweł Biliński is an Assistant Professor at the Department of Film and Media at the University of Gdańsk, as well as Deputy Director at the Andrzej Wajda Film Centre UG. He is also the author of the book Kinematograf o sobie. Autotematyzm w polskim filmie fabularnym. From 2012 to 2019, he was in charge of film education at Klub Żak. A lecturer at the Polish Film Academy, he was one of the originators and editors of Amateurs TV, an online programme about cinema. He is a regular contributor to the Ekran magazine. He co-edited the book Orson Welles. Twórczość – recepcja – dziedzictwo. He has published in*

Kwartalnik Filmowy, Studia Filmoznawcze, Panoptikum, edukacjafilmowa.pl
portal and in collective volumes, to name a few. He is a member of the Polish
Society for Film and Media Studies.

Multikino Sopot,
Bohaterów
Monte Cassino 63
w Sopocie

21 sierpnia 2024 (środa), godz. 19.00
21 August 2024 (Wednesday), 7.00 pm

Projekcja filmu *Pokój nauczycielski*

***The Teachers' Lounge* (screening)**

Reżyseria/directed by: İlker Çatak

Niemcy/Germany 2023, 98 min.

Prelekacja/introduction: Paweł Biliński

Film otrzymał Nagrodę Publiczności LUX 2024, przyznaną przez europejskich widzów i eurodeputowanych. *Pokój nauczycielski* opowiada historię idealistycznej nauczycielki Carli Nowak, Polki pracującej w niemieckiej szkole publicznej. W prowadzonej przez nią klasie dochodzi do kradzieży pieniędzy. Podejrzanie pada na jednego z uczniów – syna tureckich imigrantów. Carla próbuje dociec, kto jest sprawcą.

The film was awarded the LUX 2024 Audience Award by European audiences and MEPs. The Teacher's Lounge tells the story of idealistic teacher Carla Nowak, a Polish woman working in a German public school. In her classroom, someone steals some money. Suspicion falls on one of the pupils – the son of Turkish immigrants. Carla tries to find out who the culprit is.

Partnerami wydarzenia są Parlament Europejski i Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

Partners of the event are the European Parliament and European Commission Representation in Poland.

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 20.00
22 August 2024 (Thursday), 8.00 pm

Projekcja filmu *Dom*

***A House* (screening)**

Reżyseria/directed by: Šarūnas Bartas, Francja, Litwa, Portugalia/
France, Lithuania, Portugal 1997, 120 min.

Prelekacja/introduction: Paweł Biliński

Film jednego z najbardziej wyrazistych przedstawicieli nowego pokolenia litewskich twórców filmowych, cenionego na Zachodzie, to wędrówka przez pokoje realnego budynku, a jednocześnie przez czas i pamięć, przez podświadomość młodego mężczyzny. Mieszają się tu symbole kultury, archetypy, wspomnienia, zdarzenia realne i wyobrażone, intuicje, sny, przeczucia i twarze.

A film by one of the most prominent representatives of the new generation of Lithuanian filmmakers, acclaimed in the West. This is a journey through the rooms of a real building, and at the same time through time and memory, through the subconscious of a young man. It mixes cultural symbols, archetypes, memories, real and imagined events, intuitions, dreams, premonitions, and faces.

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 20.00

23 August 2024 (Friday), 8.00 pm

Projekcja filmu *Świt*

Dawn (screening)

Reżyseria/directed by: Laila Pakalniņa, Łotwa, Estonia, Polska/
Latvia, Estonia, Poland 2015, 90 min.

Prelekcja/introduction: Paweł Biliński

Film, który w 2017 roku był łotewskim kandydatem do Oscara, jest oparty na historii Pawlika Morozowa, który po swojej śmierci został przez stalinowską propagandę wykreowany na patrona ruchu pionierskiego i wzór do naśladowania dla dzieci w ZSRR. Bohaterem filmu jest 10-letni Janis. Chłopiec jest pionierem i żyje w kołchozie o nazwie Świt na terenie dzisiejszej Łotwy. Jego ojciec jest wrogiem kołchozu (i systemu sowieckiego) i zamierza spalić siedzibę dyrekcji. Mały Janis wydaje swego ojca milicji, za co ojciec mści się, zabijając go.

The film, which was a Latvian Oscar nominee in 2017, is based on the story of Pavlik Morozov, who, after his death, was made a patron of the pioneer movement and a role model for children in the USSR by Stalinist propaganda. The protagonist of the film is 10-year-old Janis. The boy is a pioneer and lives at a kolkhoz called Dawn in what is now Latvia. His father is an enemy of the kolkhoz (and the Soviet system) and intends to burn down the head office. Little Janis turns his father in to the militia, for which his father takes revenge by killing him.

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 20.00

24 August 2024 (Saturday), 8.00 pm

Projekcja filmu *Jesienny bal*

Autumn Ball (screening)

Reżyseria/directed by: Veiko Õunpuu, Estonia/Estonia 2007, 123 min.

Prelekcja/introduction: Paweł Biliński

Jesienny bal jest pełnometrażowym debiutem fabularnym estońskiego reżysera Veiko Õunpuu. Jego premiera odbyła się w 2007 roku na festiwalu filmowym w Wenecji, gdzie zdobył nagrodę dla najlepszego filmu sekcji Horyzonty. Film opowiada o sześciu osobach mieszkających w jednym bloku w Tallinie, które mierzą się z samotnością, alienacją i nieumiejętnością nawiązania kontaktu z drugim człowiekiem.

Autumn Ball is the feature debut of Estonian director Veiko Õunpuu. It premiered in 2007 at the Venice Film Festival, where it won the award for best film of the Horizons section. The film tells the story of six people living in one block of flats in Tallinn, who face loneliness, alienation and the inability to connect with others.

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 20.00

25 August 2024 (Sunday), 8.00 pm

Projekcja filmu *Nova Lituania*

Nova Lituania (screening)

Reżyseria/directed by: Karolis Kaupinis, Litwa/Lithuania 2019, 96 min.

Prelekcja/introduction: Paweł Biliński

Jest koniec lat 30. XX wieku. Przewidując nadchodzącą wojnę w Europie, litewski geograf Feliksas Gruodis wpada na pomysł uratowania swojego kraju poprzez założenie litewskiej kolonii za granicą. Plan zakłada masowy exodus do tak zwanej Litwy Rezerwowej na wypadek okupacji. Czarno-biały dramat porusza temat międzywojennej paranoi, nacjonalizmu i kryzysu tożsamości narodów okupowanych przez byłe ZSRR. Film został zainspirowany prawdziwym litewskim teoretykiem politycznym z okresu międzywojennego Kazysem Pakštąsem i jego pracami na temat Rezerwowej Litwy. Film zdobył wiele nagród i był litewskim kandydatem do Oscara w 2020 roku.

It is the late 1930s. Anticipating the coming war in Europe, Lithuanian geographer Feliksas Gruodis comes up with the idea of saving his country by establishing a Lithuanian colony abroad. The plan involves a mass exodus to the so-called Reserve Lithuania in case of occupation. The black-and-white drama deals with interwar paranoia, nationalism and the identity crisis of nations occupied by the former USSR. The film was inspired by the real-life Lithuanian political theorist of the interwar period, Kazys Pakštas, and his work on Reserve Lithuania. The film won many awards and was a Lithuanian candidate for the Oscars in 2020.

↓ Świt

↑ Jesienny bal

↑ Dom

← Nova Lituania

Literacki teatralny Theatre by the Book

Wejście na plażę nr 20

Beach entrance

number 20

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 19.30

22 August 2024 (Thursday), 7.30 pm

Czytanie *Mojego letniego domu* Tomasza Manna (tłum. Małgorzata Łukasiewicz) w wykonaniu Piotra Michalskiego
Reading of *My Summer House* by Thomas Mann (translated by Małgorzata Łukasiewicz) performed by Piotr Michalski

Latem 1929 roku Tomasz Mann odwiedził Mierzeję Kurońską w południowo-wschodniej części wybrzeża Morza Bałtyckiego i tak się zachwycił okolicą, że w małej litewskiej wiosce rybackiej Nida wybudował swój domek letniskowy. O swojej decyzji pisał tak: „Ten fantastyczny świat ruchomych wydym, brzoźowe i sosnowe zagajniki z pasącymi się łosiami między zalewem a Bałtykiem, dzika wspaniałość plaży – wszystko to poruszyło nas do tego stopnia, że postanowiliśmy zbudować stałą rezydencję w tym odległym miejscu”. Niestety zdołał ją odwiedzić tylko kilka razy, zanim w 1933 roku wyemigrował do USA. Dziś mieści się tam Centrum Kulturalne Tomasza Manna.

In the summer of 1929, Thomas Mann visited the Curonian Spit in the south-eastern part of the Baltic coast and was so enchanted by the area that he built his summer house in the small Lithuanian fishing village of Nida. He wrote of his decision as follows: “This fantastic world of shifting dunes, the birch and pine tree groves with grazing elk between the lagoon and the Baltic, the wild magnificence of the beach – all this struck such a chord in us that we decided to build a permanent residence in this remote location.” Unfortunately, he only managed to visit it a few times before emigrating to the USA in 1933. Today it houses the Thomas Mann Cultural Centre.

Wydarzenie odbędzie się za uprzejmą zgodą S. Fischer Verlag.

The event will take place with the kind permission of S. Fischer Verlag.

PIOTR MICHALSKI

Aktor teatralny i filmowy, absolwent PWST we Wrocławiu. W młodości pasjonował się sportem, uprawiał piłkę ręczną i myślał, że to będzie jego życiowa droga. Jednak z czasem wygrała miłość do teatru. W latach 1991–1996 występował w Teatrze Kwadrat w Warszawie, tam też debiutował w podwójnej roli Reportera i Bobby’ego Franklina w *Mayday* Raya Cooneya. W 1997 roku związał się z Teatrem Miejskim im. Witolda Gombrowicza w Gdyni. Na deskach tego teatru zagrał Gustawa Konrada w *Dziadach*, Franza Kafkę w *Pałapce*, Piłata w *Mistrzu* i *Małgorzacie*, Salieriego w *Amadeuszu*, Mac Murphy’ego

w *Locie nad kukułczym gniazdem*, by wymienić tylko niektóre z jego ról, w których udowodnił, że każda próba zaszukadkowania go skazana jest na niepowodzenie. Szerszej publiczności znany jest z ról filmowych w *Misji Afganistan*, *Czasie honoru*, *Krew z krwi*, *Klerze*, *Der Parfumeur*, *Na Wspólnej* i innych. Aktor ceni sobie i lubi bardzo pracę z mikrofonem radiowym podczas nagrywania słuchowisk, czytań i artystycznych interpretacji literatury pięknej. A theatre and film actor, he is a graduate of the AST National Academy of Theatre Arts in Wrocław. In his youth he was passionate about sport, played handball and thought that this would be his life path. However, over time his love for theatre prevailed. From 1991 to 1996, he performed at the Kwadrat Theatre in Warsaw, where he made his debut in the double role of the Reporter and Bobby Franklin in Ray Cooney's *Mayday*. In 1997, he joined the Witold Gombrowicz Municipal Theatre in Gdynia. On the stage of this theatre, he played Gustav Konrad in *Dziady*, Franz Kafka in *The Trap*, Pilate in *The Master and Margarita*, Salieri in *Amadeus*, Mac Murphy in *One Flew Over the Cuckoo's Nest*, to mention only some of his roles in which he proved that any attempt to pigeonhole him is doomed to failure. He is known to a wider audience for his film roles in: *Misja Afganistan*, *Days of Honor*, *Krew z krwi*, *Kler*, *Der Parfumeur*, *Na Wspólnej* and many others. The actor appreciates and enjoys working with a radio microphone while recording radio plays, readings and artistic interpretations of fiction.

Scena Kameralna
Teatru Wybrzeże,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 30
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 18.00

24 August 2024 (Saturday), 6.00 pm

**Czytanie performatywne *Revolucji. O mordowaniu czasu*
Christiana Lollike (tłum. Paweł Partyka)**

w reż. Leny Frankiewicz

**Staged reading of *Revolution. Om at smadre*
tiden by Christian Lollike (translated by Paweł Partyka)
directed by Lena Frankiewicz**

reżyseria, światło/direction, light: Lena Frankiewicz
taniec, choreografia/dance, choreography: Anna Steller
muzyka na żywo/live music: Adam Witkowski
wideo projekcje/video: Mateusz Zieliński
obsada/cast: Dorota Androsz, Krzysztof Matuszewski,
Paweł Pogorzałek, Piotr Srebrowski

Duński dramaturg Christian Lollike niczym w krzywym zwierciadle przedstawia współczesną i dobrze nam znaną rzeczywistość. W tekście pojawiają się więc odniesienia do wszystkich najbardziej palących problemów i wyzwań współczesności, jak m.in. krach demokratycznych wartości, rosnące w siłę tendencje nacjonalistyczne,

Danish playwright Christian Lollike reflects contemporary reality through a distorted mirror. His text confronts the pressing issues of our time: the erosion of democratic values, rising nationalist sentiments, the worsening climate crisis, and aggressive xenophobia fueled by the influx of refugees. Against these challenges, the grey

rozwijający się kryzys klimatyczny czy agresywna ksenofobia, spowodowana napływem uchodźców – wobec których szarzy i bezosobowi przedstawiciele zachodniego, kapitalistycznego i konsumpcjonistycznego świata okazują się być kompletnie bezradni.

and impersonal representatives of the Western capitalist and consumerist world appear utterly powerless.

ADiT agency in Warsaw holds the copyright for the play in Poland.

Prawa autorskie do sztuki reprezentuje w Polsce Agencja ADiT w Warszawie.

Teatr jest najważniejszą rzeczą na świecie, gdyż tam pokazuje się ludziom, jakimi mogliby być, jakimi pragnęliby być, choć nie mają na to odwagi, i jakimi są.

A theatre is the most important sort of house in the world, because that's where people are shown what they could be if they wanted, and what they'd like to be if they dared to and what they really are.

Literacki Young Adult YA by the Book

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 12.00–14.00

22 August 2024 (Thursday), 12.00–2.00 pm

**Bookstagramowy start:
jak zbudować swój profil i przyciągnąć czytelników**
**Starting on Bookstagram:
How to Build Your Profile and Attract Readers**

Prowadzenie/host: Karolina Kozłowska (Karateusz)

Chcesz rozwinąć swój bookstagram lub booktube? Dołącz do warsztatów z Karoliną @karateusz.books! Karolina nie tylko przeanalizuje Twoje konto, ale także pokaże, jak je skutecznie poprawić lub rozpocząć swoją przygodę w świecie bookmediów.

Looking to enhance your Bookstagram or Booktube? Join a workshop with Karolina @karateusz.books! Karolina will analyze your account and provide expert guidance on improving it or starting your journey in the world of book media.

Podczas warsztatów dowiesz się m.in.:

- co powinno znaleźć się w bio, aby przyciągać nowych obserwatorów,
- jakich aplikacji używać do obróbki zdjęć, aby Twoje posty były nie tylko estetyczne, ale i profesjonalne,
- w czym montować materiały video, aby Twoje konto na booktube było na najwyższym poziomie.

In this workshop, you'll learn:

- how to craft an engaging bio that attracts new followers.
- the best photo editing apps for creating posts that are both aesthetically pleasing and professional.
- top tools for editing videos to ensure your Booktube channel stands out.

Karolina odpowie również na wszystkie pytania i pomoże rozwiązać wszelkie wątpliwości związane z prowadzeniem bookmediów. To niepowtarzalna okazja, by nauczyć się od najlepszych i podnieść swoje umiejętności na wyższy poziom.

Karolina will also answer all your questions and help clear any doubts you have about managing book media. Don't miss this unique opportunity to learn from the best and elevate your skills to the next level.

Park na Goyki,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 17.00

24 August 2024 (Saturday), 5.00 pm

Z Karoliną Barbrich i Maksem Kuznowiczem rozmawia Karolina Kozłowska (Karateusz)

Karolina Kozłowska (Karateusz) talks to Karolina Barbrich and Maks Kuznowicz

fot. z archiwum autorki

KAROLINA BARBRICH

Znana jako @Tostyikawa, działa w bookmediach od 2022 roku. W tym czasie udało jej się zebrać tysiące fanów w mediach społecznościowych, którzy pokochali jej recenzje książek opowiadane do widelca, którego używała jako statywu do mikrofonu. Jej największą pasją jest literatura, swoją przyszłość wiąże z translatoryką. Zawodowo związana z branżą wydawniczą (specjalistka ds. mediów społecznościowych, redaktorka wewnętrzna). Jej ulubionym utworem literackim jest *Iliada* Homera.

Known as @Tostyikawa, Karolina has been active in bookmedia since 2022. In that time, she has managed to gather thousands of fans on social media. People have come to love her book reviews narrated to a fork she uses as a microphone stand. Her greatest passion is literature, and she sees her future in translation. Professionally, she works in the publishing industry (social media specialist, in-house editor). Her favourite literary work is Homer's *Iliad*.

fot. Kuba Celej

MAKS KUZNOWICZ

Autor książki *Bliźniaczy płomień*, która ukazała się w serii Neony wydawnictwa W.A.B. Na co dzień pracuje w marketingu i promuje czytelnictwo w mediach społecznościowych (@bookowicz). Jego życiową misją jest rozkochanie ludzi w Poznaniu, w którym mieszka. Tematy wszechświata i wieloświatów intrygują go tak samo jak odkrycie nowej kawiarni czy kolejna wizyta w kinie studyjnym. Kocha podróże i frytki z majonezem. Zachęca każdego do słuchania swojego serca i pracowania ze swoim wnętrzem. Literka G w skrócie LGBT+.

Author of the book *Bliźniaczy płomień*, which was published in the Neon series, by W.A.B. Publishing. He works in marketing for a living and promotes reading on social media. His mission in life is to make people fall in love with Poznań, where he also lives. The topics of the universe and multiverses intrigue him as much as discovering a new café or the next visit to a studio cinema. He loves travelling and chips with mayonnaise. He encourages everyone to listen to their heart and work with their inner self. He stands for the letter G in the LGBT+ abbreviation.

Park na Goyki,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 17.00

25 August 2024 (Sunday), 5.00 pm

Z Natalią Klewicz rozmawia Karolina Kozłowska (Karateusz) Karolina Kozłowska (Karateusz) talks to Natalia Klewicz

fot. z archiwum autorki

NATALIA KLEWICZ

Polska wokalistka, autorka tekstów i muzyki, studentka dziennikarstwa i miłośniczka teatru. Mając 16 lat rozpoczęła swoją przygodę z mediami w projekcie muzyczno-telewizyjnym My3, podczas którego wydała cztery płyty oraz prowadziła program telewizyjny na antenie telewizji Polsat. Zadebiutowała w 2022 roku, wydając bestsellerową powieść młodzieżową *Czy to sen?*. W 2023 ukazała się kontynuacja zatytułowana *To nie był sen*.

Polish singer, songwriter and musician, journalism student and theatre lover. At the age of 16 she began her adventure with the media in the music and television project My3, during which she released four albums and hosted a TV show on Polsat TV. She made her debut in 2022 with the publication of the bestselling youth novel *Czy to sen?*. A sequel entitled *To nie był sen* was published in 2023.

Literacki dla dzieci

Sopot by the Book for kids

Wszystkie wydarzenia pasma Literacki dla dzieci odbędą się w parku na Goyki w Sopocie.

[All the events of Sopot by the Book for kids will take place in the park near Goyki in Sopot.](#)

Lekcje pływania w morzu życia

[Lessons in Swimming in the Sea of Life](#)

Kuratkorka programu/programme curator:

Agnieszka Kochanowska

**(kierowniczka literacka Teatru Miniatura,
autorka sztuk i książek dla dzieci/**

**Literary Manager at the Miniatura Theatre,
author of plays and books for children)**

Przy okazji edycji Literackiego Sopotu poświęconej literaturze regionu bałtyckiego sięgamy do estońskich i fińskich książek dla dzieci i zadajemy sobie rozwojowe pytania. Przygotowałyśmy dwa rodzaje wydarzeń – w czwartek i piątek warsztaty rodzinne, w których młodszy i starsi biorą udział razem, a w sobotę i niedzielę wydarzenia, gdy po wspólnym wysłuchaniu czytania w wykonaniu aktorki Teatru Miniatura dzieci i dorośli mają swoje odrębne spotkania poświęcone tematowi wywołanym czytaniem książkami. Przy układaniu programu zawsze towarzyszy nam założenie, że literatura i życie codzienne są bardzo blisko, każde karmi i wspiera drugie.

During the Sopot by the Book edition dedicated to the literature of the Baltic region, we delve into Estonian and Finnish children's books and ask ourselves developmental questions. We have prepared two types of events – on Thursday and Friday, family workshops in which both younger and older participants take part together, and on Saturday and Sunday, events where after a joint reading session performed by an actor from the Miniatura Theatre, children and adults have their separate meetings dedicated to topics inspired by the books read. When organising the program, we always remember that literature and everyday life are very close, each nourishing and supporting the other.

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 11.00

22 August 2024 (Thursday), 11.00 am

Zmiana, czyli jak się odnaleźć w nowym miejscu
Change, or How to Find Your Way in a New Place

Rodzinne czytanie fragmentów książki *Pia Pierniczek się wprowadza* Kairi Look (tłum. Marta Perlikiewicz, Wydawnictwo Widnokrąg) połączone z warsztatami
Family reading of excerpts from the book *Piia Präänik kolib sisse* by Kairi Look (Polish transl. Marta Perlikiewicz)
followed by a workshop

Prowadzenie/host: Marta Jankowska
(Kreatywna Pedagogika, Edukacja do Kultury. Gdańsk)

Pia Pierniczek to pełna energii i ciekawska dziewczynka wymyślona przez estońską pisarkę Kairi Look. Kiedy przenosi się z rodzicami do nowego domu, poznaje całą rzeszę różnorodnych postaci i odkrywa magiczną stronę życia. Podczas warsztatów poznacie jej przygody i zastanowicie się wspólnie, co jest trudne, a co dobre w zmianie.

Pia Präänik is an energetic and curious little girl invented by Estonian writer Kairi Look. When she moves with her parents to a new house, she meets a host of diverse characters and discovers the magical side of life. During the workshop, you will learn about her adventures and reflect together on what is difficult and what is good about change.

Wydarzenie poprowadzi Marta Jankowska – wyjątkowa nauczycielka, jedna z liderek gdańskiego programu Kreatywna Pedagogika, który zrzesza nauczycieli poszukujących innowacyjnych rozwiązań. Na co dzień pracuje też w biurze programu Edukacja do Kultury. Gdańsk.

The event will be hosted by Marta Jankowska – an exceptional teacher, and one of the leaders of the Gdańsk Creative Pedagogy programme, which brings together teachers seeking innovative solutions. She also works at the Education for Culture. Gdańsk programme office.

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 11.00

23 August 2024 (Friday), 11.00 am

Zawód weterynarz, czyli jak przytulić swoją zwierzęcą naturę **The Veterinary Profession: Embracing Your Animal Nature**

Rodzinne czytanie fragmentów książki *Doktor Mati, weterynarz* Priita Põhjali (tłum. Anna Michalczuk-Podlecki, Wydawnictwo Finebooks) połączone z warsztatami

Family reading of excerpts from the book *Onu Mati, loomaarst* by Priit Põhjälä followed by a workshop

Prowadzenie/host: Marta Jankowska (Kreatywna Pedagogika, Edukacja do Kultury. Gdańsk)

Doktor Mati jest weterynarzem w zoo. Nieco roztargnionym weterynarzem, dlatego przydarza mu się mnóstwo zabawnych i absurdalnych przygód. Zwierzęta w książce Estończyka Priita Põhjälä mają swoje charaktery i dążenia. Zastanawialiście się, jakimi zwierzętami moglibyście być? Które odpowiadają waszym charakterom i temperamentom? Doktor Mati na pewno wam doradzi i razem stworzycie osobliwą galerię zwierząt.

Wydarzenie poprowadzi Marta Jankowska – wyjątkowa nauczycielka, jedna z liderek gdańskiego programu Kreatywna Pedagogika, który zrzesza nauczycieli poszukujących innowacyjnych rozwiązań. Na co dzień pracuje też w biurze programu Edukacja do Kultury. Gdańsk.

Dr. Mati is a veterinarian at the zoo. Known for his somewhat absent-minded nature, he finds himself in many funny and absurd adventures. The animals in the book by Estonian author Priit Põhjälä have unique personalities and pursuits. Have you ever wondered which animal you would be? Which one matches your personality and temperament? Dr. Mati will certainly advise you and together you will create a quirky animal gallery.

The event will be hosted by Marta Jankowska, an exceptional teacher and one of the leaders of the Gdańsk Creative Pedagogy programme, which brings together teachers in search of innovative solutions. She also works at the Education for Culture. Gdańsk programme office.

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 11.00

24 August 2024 (Saturday), 11.00 am

Huśtawka, czyli przepis na budowanie relacji **Seesaw, or a Recipe for Building Relationships**

Książkę *Huśtawka* Tima Parveli (tłum. Iwona Kiuru, Wydawnictwo EneDueRabe) przeczyta Magdalena Bednarek, aktorka Teatru Miniatura. Po czytaniu odbędą się warsztaty inspirowane książką. *Keinulauta – a book by Timo Parvela (Polish transl. Iwona Kiuru) will be read by Magdalena Bednarek, a Miniature Theatre actor. A workshop inspired by the book will follow the reading.*

Jak dbać o relacje rodzinne – warsztaty dla dorosłych |
prowadzenie: Joanna Trzaska (psycholożka, psychoterapeutka)
How to Look After Family Relationships – workshop for adults |
host: Joanna Trzaska (psychologist, psychotherapist)

Przepis na budowanie relacji – warsztaty dla dzieci |
prowadzenie: Izabela Banaszczyk (psycholożka dziecięca, Kreatywna Pedagogika)
A Recipe for Building Relationships – workshop for children |
host: Izabela Banaszczyk (child psychologist, Creative Pedagogy)

W książce pochodzącego z Finlandii Tima Parveli niedźwiadek Pi próbuje się pohuścić, ale nie do końca jest to możliwe, gdy jest się samemu. Jednak kiedy wreszcie pojawia się ktoś do towarzystwa, potrzebne jest kilka zasad, żeby naprawdę cieszyć się huśtawką. Psycholożka i psychoterapeutka Joanna Trzaska i psycholożka dziecięca oraz jedna z liderek programu Kreatywna Pedagogika Izabela Banaszczyk wraz z osobami uczestniczącymi w warsztatach porozmawiają o tym, jakie są najważniejsze zasady w relacjach, tak żeby wszyscy czuli się zauważeni, bezpieczni i docenieni.

In the book by Finnish author Timo Parvela, a little bear named Pi tries to use a seesaw, but it's not quite possible when you're alone. However, when someone finally comes along to join, a few rules are needed to enjoy the seesaw. Psychologist and psychotherapist Joanna Trzaska and Izabela Banaszczyk, a child psychologist and one of the leaders of the Creative Pedagogy program, will discuss with workshop participants the most important principles in relationships so that everyone feels noticed, safe, and appreciated.

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 11.00

25 August 2024 (Sunday), 11.00 am

Kto skacze najwyżej, czyli dlaczego porównania nie mają sensu
Who Jumps Highest, or Why Comparisons Don't Make Sense

Książkę *Mati nie umie zrobić salta* Antiego Saara (tłum. Anna Michalczyk-Podlecki, Wydawnictwo Widnokrąg) przeczyta Magdalena Bednarek, aktorka Teatru Miniatura. Po czytaniu odbędą się warsztaty inspirowane książką.

***Pärt ei oska saltot – a book by Anti Saar* (Polish transl. Anna Michalczyk-Podlecki) will be read by Magdalena Bednarek, a Miniature Theatre actor. A workshop inspired by the book will follow the reading.**

***Jak sobie radzić z emocjami wywołanymi rywalizacją* – warsztaty dla dorosłych | prowadzenie Joanna Trzaska (psycholożka, psychoterapeutka)**

***How to Deal with Emotions Triggered by Rivalry* – workshop for adults | host: Joanna Trzaska (psychologist, psychotherapist)**

Najlepiej, średnio, najgorzej – o co w tym wszystkim chodzi? – warsztaty dla dzieci | prowadzenie: Izabela Banaszczyk (Kreatywna Pedagogika)

***Best, Average, Worst – What's All This About?* – workshop for children | host: Izabela Banaszczyk (child psychologist, Creative Pedagogy)**

Wszyscy lubimy być najlepsi, ale jak sobie radzić z emocjami, kiedy ktoś inny skacze wyżej? Mati, siedmioletni bohater książki Estończyka Antiego Saara, nie potrafi skakać na trampolinie tak jak jego koleżanka Kaisa. Czy jedynym rozwiązaniem w takiej sytuacji jest obmyślenie krwawej zemsty? O tym, czemu porównania to przekleństwo i jak doceniać swoją wartość wraz z osobami uczestniczącymi w warsztatach będą się zastanawiać psycholożka i psychoterapeutka Joanna Trzaska i psycholożka dziecięca oraz jedna z lidererek programu Kreatywna Pedagogika Izabela Banaszczyk.

We all like to be the best, but how do we deal with our emotions when someone else jumps higher? Mati, the seven-year-old protagonist of the Estonian Anti Saar's book, can't jump on the trampoline as well as his friend Kaisa. Is the only solution in such a situation to plot bloody revenge? Psychologist and psychotherapist Joanna Trzaska and Izabela Banaszczyk, a child psychologist and one of the leaders of the Creative Pedagogy program, will reflect on why comparisons are a curse and how to appreciate one's worth with the workshop participants.

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 13.00

25 August 2024 (Sunday), 1.00 pm

Instruktor pływania, czyli jak się pomaga żyć
Spotkanie z Arturem Gębka, autorem książek i psychoterapeutą
Swimming Instructor, or How to Help Other People to Live
Meeting with Artur Gębka, book author and psychotherapist

Fragmenty Książek Artura Gębki przeczyta Magdalena
Bednarek, aktorka Teatru Miniatura. Prowadzenie:
Agnieszka Kochanowska / Magdalena Bednarek will read
excerpts from Artur Gębka's books. Host: Agnieszka
Kochanowska

Artur Gębka jest psychologiem i certyfikowanym psychoterapeutą poznawczo-behawioralnym. Na co dzień pracuje jako terapeuta dzieci, młodzieży i dorosłych, prowadzi warsztaty i szkolenia dla pedagogów i psychologów oraz grupy wsparcia dla rodziców. Publikuje w wielu czasopismach psychologicznych. Jest autorem książek dla młodych czytelników m.in. *Butelka taty*, *Ten Pan*. W 2023 roku otrzymał wyróżnienie w literackim konkursie im. Astrid Lindgren, nominację literacką Polskiej Sekcji IBBY, nominację do Literackiej Nagrody Wielkopolskich Czytelników.

Artur Gębka is a psychologist and certified cognitive-behavioural psychotherapist. He works as a therapist for children, adolescents and adults, conducts workshops and trainings for educators and psychologists and support groups for parents. He has published in many psychological journals and is the author of books for young readers including *Butelka taty*, *Ten Pan*. In 2023, he received a distinction in the Astrid Lindgren literary competition, a literary nomination from the Polish Section of IBBY, and a nomination for the Wielkopolska Readers' Literary Award.

Warsztaty Miniteki, filii Biblioteki Sopotckiej

Workshops with Miniteka

prorowadzenie/hosts: Joanna Kujawska-Frejlich, Agata Walińska
pracowniczkki Miniteki, uczestniczki wielu kursów i warsztatów
poświęconych prowadzeniu kreatywnych zajęć dla dzieci,
animatorki kultury z wieloletnim stażem / *Joanna and Agata work
at Miniteka, they have participated in many courses dedicated to
leading creative workshops for children, they are both cultural
activists with long-term experience*

22 sierpnia 2024 (czwartek), godz. 13.00

22 August 2024 (Thursday), 1.00 pm

Pippi w parku Pippi in the Park

Przygoda w parku? Czemu nie. Z Pippi wszystko może się zdarzyć. Przekonacie się o tym, słuchając opowieści o jej zabawnych perypetiach (*Pippi w parku*, Astrid Lindgren, tłum. Anna Węgleńska, Wydawnictwo Zakamarki). Na warsztatach stworzycie z kartonowych elementów bohaterkę opowiadania. Ubierzecie ją w kolorowe sukienki i oczywiście skarpety. Sprawicie, że nasz park będzie pełen kolorów i radosnych figli.

An adventure in the park? Why not! Anything can happen with Pippi. Discover her amusing adventures by listening to her stories (Pippi Longstocking in the Park, Astrid Lindgren, Polish trans. Anna Węgleńska, Zakamarki Publishing House). In this workshop, you will create the main character using cardboard elements. You'll dress her up in colourful dresses and socks, of course. Let's fill our park with vibrant colours and joyful antics

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 13.00

23 August 2024 (Friday), 1.00 pm

Długaśna sąsiadka Long Neighbour

Na tych warsztatach będzie kolorowo i niestereotypowo, a to za sprawą pewnego króliczka i jego długasnej sąsiadki z książki litewskiego autora Kęstutisa Kasparavičiusa (*Długaśna sąsiadka*, tłum. Małgorzata Gierałtowska, Wydawnictwo Ezop). Wykonamy wspólnie długasnego, kolorowego, radosnego węża, który przypomni nam, że pozory mogą mylić.

This workshop will be colourful and non-stereotypical, inspired by a certain bunny and his long neighbour from Kęstutis Kasparavičius's book (Kaimynė už kampo, Polish trans. Małgorzata Gierałtowska, Ezop Publishing House). Together, we'll create a long, colorful, happy snake, reminding us that appearances can be deceiving.

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 13.00

24 August 2024 (Saturday), 1.00 pm

Śledź super babcie **Tracking Super Grannies**

Wspólnie prześledzimy przygody tytułowych bohaterów książki Mariusa Marcinkevičiusa (*Superbabcie*, tłum. Małgorzata Gierałtowska, Wydawnictwo Kropka). Na ogromnych papierowych kartkach narysujemy swoje kontury. Następnie za pomocą różnorodnych materiałów plastycznych przerobimy je na super babcie według naszych wyobrażeń i planu, a ich tajną bronią będą śledzie.

Together we will follow the adventures of the title characters in Marius Marcinkevičius' book (*Superbobutės*, Polish trans. Małgorzata Gierałtowska, Kropka Publishing House). We will draw their outlines on huge sheets of paper, and then, using various art materials, we will transform them into super grannies according to our imaginative visions. Their secret weapon? Herrings.

Literacki warsztatowy

Workshops by the Book

Goyki 3 Art Inkubator
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 11.00

23 August 2024 (Friday), 11.00 am

Wspomnienie lata. Warsztaty introligatorskie **Memory of Summer. Bookbinding workshop**

Prowadzenie/hosted by: Karina Lewandowska

Sopot, lato, morze, Literacki Sopot i wspomnienia z festiwalu, wrażenia ze spotkań i czytanych książek. Gdzie najlepiej je zapisać? Co powiecie na własnoręcznie wykonany pamiętnik? Osoby uczestniczące w warsztatach poznają podstawowe pojęcia, materiały i narzędzia wykorzystywane w introligatorstwie. Samodzielnie zaprojektują i złożą notes sztyt-klejony w twardej oprawie. A wszystko to inspirowane nadmorskim kurortem, kolorami lata i Literackim Sopotem!

Sopot, summer, the sea, Sopot by the Book, festival memories, impressions from meetings and books read. What is the best place to write them down? How about a handmade journal? During the workshops, participants will learn the basic concepts, materials, and tools used in bookbinding. They will design and assemble a sewn and glued hardcover notebook on their own. All of this inspired by the seaside resort, the colours of summer, and the Sopot by the Book Festival!

Goyki 3 Art Inkubator,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 11.00–14.00

24 August 2024 (Saturday), 11.00–2.00 pm

Jak tłumaczyć dla najmłodszych? Warsztaty z przekładu **duńskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej** **How to Translate for the Youngest? Workshops on Translating** **Danish Children's and Youth Literature**

Prowadzenie/hosted by: Zuzanna Zywert

W trakcie warsztatów omówione zostaną podstawowe problemy tłumaczenia literatury dla najmłodszych – kwestie przekładu gier słownych, humoru i nazw własnych, a także pojęcia egzotyzyacji, domestykacji, ekwiwalencji, eksplicytacji oraz implicytacji. Uczestnicy i uczestniczki będą

The workshop will discuss the basic problems of translating literature for the youngest – issues of translating word games, humour and proper names, as well as the concepts of exoticisation, domestication, equivalence, explication and implicitation. Participants will work on specific excerpts from

pracować na konkretnych fragmentach tekstów, które otrzymają od prowadzącej przed warsztatami. Podczas warsztatów wspólnie dokonają analizy porównawczej wybranych istniejących polskich przekładów z ich duńskimi oryginałami. W oparciu o najnowsze dzieła duńskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej samodzielnie szukać będą konkretnych rozwiązań i strategii przekładowych. Wymagana jest znajomość języka duńskiego.

texts that they will receive from the host before the workshop. During the workshop they will jointly make a comparative analysis of selected existing Polish translations with their Danish originals. Based on the latest works of Danish children's and youth literature, they will independently look for specific solutions and translation strategies. Knowledge of the Danish language is required.

ZUZANNA ZYWERT

Tłumaczka literatury duńskiej, absolwentka filologii duńskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, studiów kulturoznawczych na Aarhus Universitet oraz studiów podyplomowych na kierunku Translatoryka – przekład literacki na Uniwersytecie Gdańskim. Zajmuje się przekładem współczesnej duńskiej prozy oraz literatury dziecięcej i młodzieżowej, a także nauczaniem języka duńskiego w szkole językowej. Mieszka w Kopenhadze.

Translator of Danish literature, a graduate in Danish philology from Adam Mickiewicz University in Poznań, cultural studies at Aarhus Universitet, and postgraduate studies in literary translation at the University of Gdańsk. She specializes in translating contemporary Danish prose and children's and youth literature, and also teaches Danish at a language school. She lives in Copenhagen

Literacki 2025: Rumunia

Sopot by the Book 2025: Romania

Goyki 3 Art Inkubator
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 17.30

25 August 2024 (Sunday), 5.30 pm

Pokaz filmu dokumentalnego *Nora* w reż. Carli Teahy
Screening of the documentary *Nora*, directed by Carla Teahy

Prelekcja/introduction: Kazimierz Jurczak

Poetka, powieściopisarka i tłumaczka, 92-letnia Nora Iuga to wyjątkowa postać na współczesnym scenie literackiej. Odkryj rumuńską pisarkę zakazaną przez komunistów za „chorobliwy erotyzm” i poznaj jej sekret bycia zawsze młodą.

Poet, novelist, and translator, 92-year-old Nora Iuga is a remarkable figure on the contemporary literary scene. Discover the Romanian writer who was banned by the communists for “morbid eroticism” and learn her secret to staying forever young.

KAZIMIERZ JURCZAK

Kierownik Zakładu Filologii Rumuńskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z wykształcenia filolog, zajmuje się historią kultury rumuńskiej, historią idei, kulturą pogranicza bałkańsko-środkowoeuropejskiego. Autor monografii *Dylematy zmiany* (2011), poświęconej rumuńskiej myśli konserwatywnej XIX wieku. Współredaktor dwóch tomów zbiorowych z zakresu języków i kultur pogranicza. Ma w swoim dorobku około pięćdziesięciu artykułów i rozpraw naukowych opublikowanych w Polsce, Rumunii, Francji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Przez wiele lat wykładowca w Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1995–2001 konsul-radca Ambasady RP w Bukareszcie. Tłumacz.

Head of the Department of Romanian Philology at the Jagiellonian University and a philologist by training, his research interests involve the history of Romanian culture, the history of ideas, and the culture of the Balkan-Central European borderland. Author of the monograph *Dylematy zmiany* (2011)

Partnerem spotkania
jest Rumuński Instytut
Kultury.

Partner of the event
is Romanian Institute
of Culture.

devoted to Romanian conservative thought in the 19th century, and also the co-editor of two collective volumes on borderland languages and cultures. He is the author of about fifty articles and scientific dissertations published in Poland, Romania, France, Switzerland, and the UK. He was a lecturer at the Centre for East European Studies of the University of Warsaw for many years. From 1995 to 2001, he was a consul-counsellor at the Polish Embassy in Bucharest. He is a translator.

NORA IUGA

Jakże ja oszukuję

jakże ja plątam kochanków

żywych i umarłych

w tej tawernie

zwanej poezją

zawsze lubiłam frywolność

czarne pończochy czerwone paznokcie

pomyśl tylko jak bardzo mi dzisiaj ciąży

ten bagaż

tłum. Kazimierz Jurczak

NORA IUGA

oh, how I cheat myself

how I shuffle my lovers

the living and the dead

in this tavern

named poetry

I always relished being a coquette

black stockings bright red nails

you know it's very hard today to carry

this shopping bag

tłum. Diana Manole, Adam Sorkin, cyt. za:
<http://cordite.org.au/translations/6-nora-iuga-translations>, data dostępu: 24 lipca 2024

Wydarzenia towarzyszące Accompanying events

Księgarnia Smak Słowa,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 6A
w Sopocie

23 sierpnia 2024 (piątek), godz. 18.00

23 August 2024 (Friday), 6.00 pm

Wernisaż jednego obrazu: Hilma af Klint
Single-painting exhibition: Hilma af Klint

Prowadzenie/hosted by: Anna Świtajska

W ramach cyklu prezentowane są sylwetki wielkich polskich i zagranicznych malarek. Kobiety w sztuce wciąż nie są wystarczająco eksponowane, a wręcz z niej często wymazywane. Niewiele zmieniło się od czasów założenia w 1768 roku Brytyjskiej Akademii Królewskiej, do której należały wprowadzić dwie malarki – Angelika Kauffman i Mary Moser, ale ani jedna, ani druga nie znalazły się na zbiorowym portrecie członków Akademii Królewskiej autorstwa Johanna Zoffany'ego obok innych członków-założycieli. Ich wizerunki odnajdujemy wprowadzić na portretach wiszących na ścianie za podium dla modeli, ale czyni to z nich raczej obiekty sztuki niż jej twórczynie. Kolejne kobiety zostały przyjęte do Akademii dopiero w 1922 roku. Wykluczanie, jakiemu podlegały artystki przez stulecia, wpłynęło na postrzeganie sztuki z męskiej perspektywy. W tym minicyklu chcemy przywrócić znaczenie i należne miejsce utalentowanym kobietom, które z powodów uprzedzeń społecznych są wciąż mało znane i nierozpoznawalne.

The series presents profiles of great Polish and foreign women painters. Women in art are still not given enough prominence, and indeed are often erased from it. Little has changed since the founding of the British Royal Academy in 1768, which did include two female painters, Angelika Kauffman and Mary Moser, but neither one nor the other is shown in the collective portrait of the members of the Royal Academy by Johann Zoffany alongside the other founding members. Their images are found in portraits hanging on the wall behind the models' podium, but this makes them objects of art rather than its creators. It was not until 1922 that more women were admitted to the Academy. The exclusion to which female artists have been subjected for centuries has caused art to be perceived from a male perspective. We want to restore the importance and rightful place of talented women who are still little known and unrecognised due to social prejudices.

HILMA AF KLINT (1862–1944)

Szwedzka malarka, abstrakcjonistka. Wielka, niedoceniona przez lata artystka, obecnie uważana za pierwszą abstrakcjonistkę, działającą na długo przed Kandinskim, Mondrianem i Malewiczem, uznawanymi za wielką trójkę wynalazców sztuki abstrakcyjnej. Była nie tylko pracującą artystką, ale także zdeklarowaną jasnowidzką i mistyczką.

Swedish painter, abstractionist. A great artist who has been under-appreciated over the years, she is now considered the first abstractionist, active long before Kandinsky, Mondrian and Malevich, considered the great trinity and inventors of abstract art. She was not only a working artist, but also a declared clairvoyant and mystic.

Park na Goyki,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 11.00–17.00

24 August 2024 (Saturday), 11.00 am–5.00 pm

25 sierpnia 2024 (niedziela), godz. 12.00–15.00

25 August 2024 (Sunday), 12.00 am–3.00 pm

Dyżury tłumaczy i tłumaczek | Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Translators on duty | Polish Literary Translators Association

Tłumaczk i tłumacze ze Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury będą dyżurować w Parku na Goyki. Podczas dyżurów chętnie podzielą się wiedzą na temat swoich przekładów lub złożą autografy na ich wydaniach.

Translators and interpreters from the Polish Literary Translators Association (STL) will be on duty in the Goyki Park. During the duty hours, they will be happy to share their knowledge about their translations or autograph their editions.

24.08

11.00–12.00 Maciej Studencki, Paulina Eryka Masa

12.00–13.00 Maciej Studencki, Paulina Eryka Masa

13.00–14.00 Martyna Tomczak, Marta Piotrowicz-Kendzia

14.00–15.00 Martyna Tomczak, Martyna M. Lemańczyk

15.00–16.00 Tomasz S. Gałązka, Martyna M. Lemańczyk

16.00–17.00 Tomasz S. Gałązka, Maciej Studencki, Zuzanna Zywert

25.08

12.00–13.00 Maciej Studencki, Marta Piotrowicz-Kendzia

13.00–14.00 Martyna Tomczak, Maciej Studencki

14.00–15.00 Tomasz S. Gałązka, Sebastian Musielak

Dwie Zmiany,
ul. Bohaterów
Monte Cassino 31
w Sopocie

24 sierpnia 2024 (sobota), godz. 19.00

24 August 2024 (Saturday), 7.00 pm

Tajne schadzki Secret Trysts

Tajne Schadzki to klub książki dla singli, solistek i osób niezabookowanych. Formuła opracowana przez Filomatki i Filaretki, praktykowana zazwyczaj w Tajnych Kompletach w Gdańsku, polega na kilku rundach dyskusji w małych grupkach, których skład zmienia się w taki sposób, by jak najwięcej osób mogło się ze sobą poznać. Spotkaniom przewodzą książki poruszające ważne tematy społeczno-egzystencjalne, które nie pozostawiają czytelników i czytelniczek obojętnymi, a emocje z nimi związane pomagają nawiązywać relacje – zarówno romantyczne, jak i przyjacielskie. Filomatki i Filaretki, czyli Daria Lewicka i Jola Ronowska, to przyjaciółki, polonistki, dusze towarzystwa. Dziewczyny z małych wiosek, absolwentki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Uniwersytetu Gdańskiego, które najlepiej wiedzą, jak poprzez książki zbliżyć do siebie ludzi. Osoby uczestniczące będą rozmawiać o książce Macieja Jakubowiaka *Hanka. Opowieść o awansie*.

Secret Trysts is a book club designed for singles, solos and non-booked. Developed by Filomatki i Filaretki (Philomaths and Philarets), this format is typically hosted at the Tajne Komplet bookshop in Gdansk. The gatherings consist of multiple rounds of discussion in small, rotating groups, facilitating opportunities for participants to get acquainted. Each meeting revolves around books that tackle significant socio-existential themes, stirring emotions that foster both romantic and friendly relationships. Philomaths and Philarets, represented by Daria Lewicka and Jola Ronowska, are the spirited organizers – close friends and Polish language teachers who excel in bringing people together through literature. These two girls, hailing from small villages and graduates of Nicolaus Copernicus University and the University of Gdansk, understand the power of books to create connections. The upcoming discussion will focus on Maciej Jakubowiak's book *Hanka. Opowieść o awansie*.

Park na Goyki,
ul. Jakuba Goyki 3
w Sopocie

26 sierpnia 2024 (poniedziałek), godz. 20.30

26 August 2024 (Monday), 8.30 pm

Koncert Misi Furtak z zespołem | Songwriter Festival Sopot Misia Furtak & ensemble concert | Songwriter Festival Sopot

MISIA FURTAK

Muzyczka, autorka i aktywistka. Razem z zespołem Très.B nagrodzona Paszportem „Polityki” za „umiejętne połączenie siły i delikatności w muzyce, która jest jednocześnie niezależna i przebojowa”. Misia meandruje między łagodnymi kompozycjami, przesterowaną gitarą i dosadnym, ironicznym przekazem. Godzi twórcze współpracy z przedstawicielami sceny alternatywnej, jazzowej i modern classical z gościnnymi występami u Janka Rapowanie.

Musician, writer and activist. Together with the band Très.B, she received the Paszporty Polityki Award for 'a skilful combination of strength and delicacy

in music that is both independent and striking'. Misia meanders between gentle compositions, distorted guitar and a blunt, ironic message. She balances creative collaborations with representatives of the alternative, jazz and modern classical scenes with guest appearances with Jan-Rapowanie.

Lampa syczała. W jej świetle wszystko stawało się bliskie i niezawodne, rodzina tworzyła zwarty krąg, dobrze znajomy, bezpieczny. Na zewnątrz świat był obcy i niepewny, a ciemność zdawała się sięgać coraz wyżej i coraz dalej, chyba po krańce świata.

The lamp sizzled as it burned. It made everything seem close and safe, a little family circle they all knew and trusted. Outside this circle lay everything that was strange and frightening, and the darkness seemed to reach higher and higher and further and further away, right to the end of the world.

Koalicja Letnich Festiwali Literackich

The Coalition of Summer Literary Festivals

Koalicja Letnich Festiwali Literackich to inicjatywa organizatorów kameralnych festiwali z całej Polski, zawiązana wiosną 2019 roku celem wymiany doświadczeń i bieżącej współpracy przy organizacji wydarzeń.

Regularność spotkań – 2 razy do roku weekend pogłębianych warsztatów, rotacyjnie organizowany w miastach poszczególnych festiwali, a także praca organiczna na co dzień – ma doprowadzić do wypracowania modeli współpracy na poziomie lokalnym i ogólnopolskim. Podstawą jest najlepsze wykorzystanie potencjału wspólnoty, z poszanowaniem odrębności i specyfiki każdego z festiwali. Koalicja docelowo ma stać się liczącym partnerem w rozmowach z innymi graczami na rynku książki w Polsce, takimi jak pisarze, wydawnictwa, media, agenci literaccy i inni, a także poprzez swoją siłę wpływać na zmiany legislacyjne czy uwarunkowania rozwoju branży wydawniczej w Polsce.

W skład koalicji wchodzi: Granatowe Góry, Planeta Izabelin, Radomska Wiosna Literacka, Literacki Świdwin, Festiwal Dzieje się, Non-Fiction Festiwal, Stolica Języka Polskiego w Szczecinie, Zakopiański Festiwal Literacki, Patrząc na Wschód w Budzie Ruskiej, Festiwal po Drodze, Festiwal Słowa im. Jerzego Pilcha oraz Literacki Sopot, który jest liderem tej inicjatywy.

The Coalition of Summer Literary Festivals is an initiative undertaken in the spring of 2019 by eight small Polish festivals and aimed at sharing experiences and organising events together.

The regular meetings – biannual weekend workshops in each of the cities organising the festivals – and the grassroots work are aimed to help work out cooperation models at the local and national levels. The basis here is making best possible use of our community's resources and respecting the specific character of each of the festivals. The coalition's long-time goal is to become an important partner for other stakeholders in the publishing market – writers, publishing houses, media, literary agents, etc. – and be involved in the legislative processes in Poland, as well as influencing the conditions in which the publishing sector is developing.

The coalition includes the following literary festivals: Granatowe Góry, Festiwal Słowa im. Jerzego Pilcha, Planeta Izabelin, Radomska Wiosna Literacka, Literacki Świdwin, Festiwal Dzieje się, Non-Fiction Festiwal, Stolica Języka Polskiego in Szczecin, Zakopiański Festiwal Literacki, Patrząc na Wschód in Buda Ruska, Festiwal po Drodze, and the leader of the initiative, Sopot by the Book.

Godzina wolnego czytania Hour of free reading

Czy zwróciłeś/aś uwagę, że na festiwalach literackich nie ma czasu na czytanie? Specjalnie dla Ciebie #KoalicjaLetnichFestiwaliliterackich daje uczestnikom poszczególnych festiwali czas wolny. Pomiedzy spotkaniami autorskimi weź własną książkę lub kup nową na targach festiwalowych, usiądź i zanurz się w lekturze.

Have you ever noticed that during literary festivals you have no time to actually read? With that in mind, the #KoalicjaLetnichFestiwaliliterackich gives the participants some free time. When not in a meeting, grab a book or buy one here, sit back, and read.

Uczestnicy Targów Książki Participants of the Book Fair

Goyki 3 Art Inkubator
Muzeum Sopotu |
Miejska Biblioteka Publiczna
Wydawnictwo Afera
Wydawnictwo Agora
Wydawnictwo Akapit Press
Wydawnictwo BOSZ
Wydawnictwo Czarne
Wydawnictwo Części Proste
Wydawnictwo CzuCzu
Wydawnictwo Drzazgi,
Wydawnictwo Dwie Siostry
Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
Wydawnictwo Kameleon
Wydawnictwo Krytyka Polityczna
Wydawnictwo Książkowe Klimaty
Wydawnictwo Literackie
Wydawnictwo Marginesy

Wydawnictwo Marpress
Nadbałtyckie Centrum Kultury
Wydawnictwo Nisza
Wydawnictwo Ossolineum
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Wydawnictwo Pauza
Wydawnictwo Poznańskie
Wydawnictwo Relacja
Wydawnictwo słowo/obraz terytoria
Wydawnictwo Smak Słowa
Wydawnictwo Sonia Draga |
Wydawnictwo Debit
Wydawnictwo Wielka Litera
Społeczny Instytut Wydawniczy Znak
Świadomi Wydawcy
TU SIĘ CZYTA:
Buka, Format, Tako, Albus, Druganoga
Wydawnictwo Zakamarki

Ptasie radio

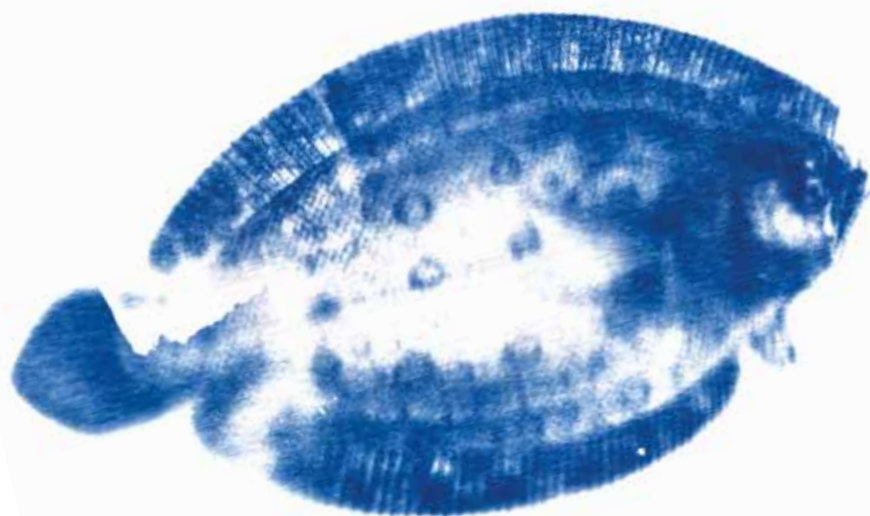
Bird Radio

W tym roku również mamy na festiwalu internetowe radio! Codziennie w godzinach 9.00–12.00 z tarasu willi na Goyki 3 będą nadawać, dzieląc się festiwalowymi dniami w kolejności: Aleksander Hudzik i Kinga Sabak (Mint Magazine), Anna Dudzińska (Program 3 Polskiego Radia) Łukasz Wojtusik (RMF Classic/ *Alfabet Wojtusika*), Agata Passent („Polityka”, Program 1 Polskiego Radia). Możecie słuchać na żywo na tarasie Goyki 3 Art Inkubatora, na www.literackisopot.pl oraz jako podcasty na Spotify Goyki 3 on air. W programie: rozmowy o literaturze, czytania fragmentów utworów literackich, dużo dobrej muzyki i nie tylko!

This year once again we'll have an internet radio station! From 9.00 am to 12.00, on the respective days of the festival: Aleksander Hudzik and Kinga Sabak (*Mint Magazine*), Anna Dudzińska (Polish Radio Programme 3), Łukasz Wojtusik (RMF Classic/ *Alfabet Wojtusika*) and Agata Passent (*Polityka*, Polish Radio Programme 1). You can listen to us live at www.literackisopot.pl and as podcasts on Spotify *Goyki 3 on air*. We will talk about literature, read excerpts from literary works, play lots of good music, and more!

Zanurz czubki palców
O literaturach regionu
bałtyckiego
w wielkim skrócie

Immerse your fingertips
About the Baltic region's
literatures in a flash

Renesans współczesnej prozy litewskiej Renaissance of Contemporary Lithuanian Prose

Lina Buividiavičiūtė

z języka litewskiego przełożyła / Translated from Lithuanian by **Paulina Ciucka**

Jeszcze do niedawna zewsząd dobiegały ubolewania, że brakuje dobrej litewskiej prozy – w przeciwieństwie do poezji, która zawsze uchodziła za znakomitą. Obserwując jednak tendencje prozatorskie ostatnich dwudziestu lat, twierdzę, że czytelnik otrzymywał i otrzymuje dzieła doskonałe, wyróżniające się i twórcze. Odnajduje w nich niemal wszystko – od motywów mitologicznych, poprzez wątki ludowe, realizm magiczny, generacyjne refleksy i refleksje, po narracje historyczne nawiązujące do tradycji i pogrywające z nią za pomocą postmodernistycznego pastiszu czy bachtinowskiej karnawalizacji. Współczesna proza litewska jest zatem bardzo różnorodna i bogata. Tutaj uwypuklam i omawiam jej główne trendy.

Krótkie prozy

Bogactwo współczesnej litewskiej prozy przejawia się przede wszystkim w różnorodności krótkich form. Interpretowanej na nowo klasyce (Daina Opolskaitė, *Dienų piramidės* [Pyramidy dni], 2019;

Until recently, there were complaints from everywhere that there was a lack of good Lithuanian prose – in contrast to poetry, which has always been considered excellent. However, observing the prose trends of the last twenty years, I would argue that the reader has received and is receiving works of excellence, distinction and creativity. They contain almost everything – from mythological motifs, folk themes, magical realism, generational gleams and reflections, to historical narratives alluding to tradition and playing with it by means of postmodern pastiche or Bakhtinian carnivalesque. Contemporary Lithuanian prose is therefore very diverse and rich. Below I highlight and discuss its main trends.

Short prose

The richness of contemporary Lithuanian prose manifests itself primarily in the variety of short forms. The reinterpreted classics (Daina Opolskaitė, *Dienų piramidės* / Pyramids of Days, 2019; Alvydas Šlepikas, *Namas anapus upės* / House on the Other Side of the River, 2023) is accompanied

Alvydas Šlepikas, *Namas anapus upės* [Dom po drugiej stronie rzeki], 2023) towarzyszą „neogotyckie nokturny” (Vidas Morkūnas *Pakaleivingų stotys* [Stacje dróg przygodnych], 2019), obok manierizmu intertekstualnego (Aidas Jurašius *Bibliofofija* [Bibliofofobia], 2019) pojawia się błyskotliwy dowcip intelektualny (Akvilė Kavaliauskaitė *Kūnai* [Ciała], 2020), a studium życia zwykłych śmiertelników doprawione magiczną rzeczywistością (Jurga Tumasonytė, *Undinės* [Syreny], 2019) uzupełnia tradycyjna nowela, ożywiana onirycznymi i surrealistycznymi wtrąceniami (Monika Baltrušaitytė *Išėję prie upės* [Ci, co poszli nad rzekę], 2018).

Niezwykle oryginalną pisarką jest Virginija Kulvinskaitė. Wspólną i niewątpliwie konstytutywną cechą bohaterów jej opowiadań *Keturi* [Cztery] z 2023 roku jest złożoność jaźni/psyche, dlatego też interpretacje ich zachowań i wyborów pozostają niejednoznaczne. Czytając te opowiadania, często myślałam o (auto)destrukcji, pokusie ciemności i otchłani, dostrzegałam w nich odbicia egzystencjalizmu, powidoki filozofii absurdu.

Na tle litewskich prozaików wyróżnia się także Valdas Papievis – zbiór jego krótkich próz *Žiebtuvėliai anarchistai* [Łatwopalni anarchiści] z 2017 roku można określić jako studium litewskiego egzystencjalizmu – spotykają się w nich melancholia i nadzieja, samotność i kruchość istnienia. Tego rodzaju mariaże stwarzają teksty, które zapadają w pamięć czytelnika na długo.

Na litewskiej scenie literackiej mamy też mocne debiuty – Lina Simutytė w swojej pierwszej książce *Miesto šventė* [Święto miasta] z 2020 roku, kreśląc portret generacyjny, wprawnie inkorporuje do tekstu elementy kultury popularnej. Opisuując zewnętrzną i wewnętrzną rzeczywistość bohaterów i ich wchodzenie w dorosłość, sięga po archetypy. Dotyka przy tym tematów niezwykle ważnych, związanych z seksualnością, queerością i zdrowiem psychicznym. Inny litewski debiutant Augminas Petronis, laureat w kategorii proza konkursu Pierwsza Książka organizowanego przez Związek Pisarzy Litwy, konstruuje

by ‘neo-gothic nocturnes’ (Vidas Morkūnas, *Pakaleivingų stotys* / Stations of Adventurous Roads, 2019), intertextual mannerism (Aidas Jurašius, *Bibliofofija* / Bibliophobia, 2019) sits alongside brilliant intellectual wit (Akvilė Kavaliauskaitė, *Kūnai* / Bodies, 2020), and a study of the lives of ordinary mortals spiced with magical reality (Jurga Tumasonytė, *Undinės*, 2019) is complemented by traditional short stories enlivened by oneiric and surreal interjections (Monika Baltrušaitytė, *Išėję prie upės* / Those Who Went to the River, 2018).

Virginija Kulvinskaitė is an exceptionally unique writer. A common and undoubtedly constitutive feature displayed by the protagonists of her *Keturi* / Four stories from 2023 is the complexity of the self/psyche, which is why interpretations of their behaviour and choices remain ambiguous. While reading these stories, I often thought about (self) destruction, the temptation of darkness and the abyss, and saw reflections of existentialism, after-images of the philosophy of the absurd.

Valdas Papievis also stands out among Lithuanian prose writers – the 2017 collection of his short prose *Žiebtuvėliai anarchistai* / The Anarchist Lighters can be described as a study of Lithuanian existentialism – melancholy and hope, loneliness and the fragility of existence meet in them. Such marriages create texts that sink into the reader’s memory for a long time.

There are also strong debuts on the Lithuanian literary scene – Lina Simutytė, in her first book *Miesto šventė* / Celebration of the City published in 2020, sketches a generational portrait and skilfully incorporates elements of popular culture into the text. In describing the external and internal reality of the characters and their entry into adulthood, she draws on archetypes. In doing so, she touches on extremely important themes related to sexuality, queerness and mental health. Another Lithuanian debutant, Augminas Petronis, winner in the prose category of the First Book competition organised by the Lithuanian Writers’ Union, constructs his text by playing with the convention of the detective story. In it, he touches on generational issues, writing about problems that are important and topical for both the recent

2 Tłum. (fragmenty) Agnieszka Rembiakowska, portal Rozstaje, 2019, „Akcent” 3 (173)/2023.

tekst, bawiąc się konwencją kryminału. Porusza w nim problemy pokoleniowe, pisząc o sprawach ważnych i aktualnych zarówno dla niedalekiej przeszłości, jak i współczesnego świata (*Nedetektyvai* [Niekryminały], 2023). Z kolei Eglė Frank w książce *Mirę irgi šoka* [Umarli też tańczą] z 2022 roku intrygująco odsłania ciemne strony kobiecości, stany graniczne i ambiwalencję bohaterów, umiejętnie wykorzystując przy tym triadę Eros-Tanatos-Hypnos.

Można skonstatować, że większość litewskiej prozy reprezentującej krótkie formy jest zachowawcza gatunkowo, nie wybiega bowiem poza ramy noweli czy opowiadania. Wyobrażeniową taflę zwierciadła, w którym odbija się realistyczny świat zwyczajnych ludzi, mącą jednak motywy ze snów, wizji, fantazji, jak i obecność zwykle niewidzialnej superistoty. Prozatorskie światy można też różnicować pod kątem rodzaju wyobraźni – od modernistycznej (Daina Opolskaitė) po postmodernistyczną (Aidas Jurašius), w której powagę zastępują pastisz i humor, a ironia przenicowuje znaczenia. Za dominującą cechę łączącą twórczość najróżniejszych autorów uznałabym udzielenie głosu bohaterom znajdującym się na marginesie życia, przekierowanie uwagi na ich codzienność, jak i na graniczne stany psychiki.

Współczesna powieść litewska: od mitologii do powieści idei

Szeroki horyzont tematów i sposobów literackiej ekspresji odnaleźć możemy również we współczesnej powieści litewskiej. Czytelnik natrafi w niej na wątki mitologiczne, grę archetypami, szczyptę rzeczywistości magicznej (Jurga Tumasonytė), motywy futurystyczne i ekologiczne (Gabija Grušaitė). Na pewno nie zawiedzie się też, wędrując przez powieść idei Tomasa Vaisety czy sekundując bohaterce powieści Akviliny Cicenaitė, poszukującej swojego miejsca i korzeni w meandrach języka. W ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost jakości wielkoformatowych dzieł prozatorskich, co niezmiernie cieszy i napawa optymizmem.

past and the contemporary world (*Nedetektyvai* / Non-Detective Stories, 2023). Eglė Frank, on the other hand, in her book *Mira irgi šoka* / The Dead Also Dance, 2022, intriguingly reveals the dark sides of femininity, liminal states and the ambivalence of her characters, skilfully using the Eros-Tanatos-Hypnos triad.

It can be concluded that the majority of Lithuanian short-form prose is genre-preserving, as it does not go beyond the framework of the novella or short story. However, the imaginative mirror reflecting the realistic world of ordinary people is distorted by motifs from dreams, visions and fantasies, as well as by the presence of a usually invisible super being. The prose worlds can also be differentiated according to the type of imagination – from modernist (Daina Opolskaitė) to postmodernist (Aidas Jurašius), in which seriousness is replaced by pastiche and humour, and irony transfigures meaning. I think that the dominant feature uniting the works of various authors is giving voice to characters on the margins of life and redirecting attention to their everyday life, as well as to the liminal states of the psyche.

Contemporary Lithuanian Novel: From Mythology to the Novel of Ideas

A broad horizon of themes and modes of literary expression can also be found in the contemporary Lithuanian novel. The reader will encounter mythological themes, a play on archetypes, a pinch of magical reality (Jurga Tumasonytė), and futuristic and ecological motifs (Gabija Grušaitė). One will surely not be disappointed while wandering through the novel of ideas by Tomas Vaiseta or accompanying the heroine of Akvilina Cicenaitė's book as she searches for her place and roots in the meanders of language. In recent years, there has been a significant increase in the quality of large-scale prose works, which is extremely pleasing and fills one with optimism.

One of the greatest contemporary Lithuanian prose writers is Sigitas Parulskis. His prose

Do największych współczesnych prozaików litewskich należy Sigitas Parulskis. Jego proza jest szorstka, bezkompromisowa, szczerza, ironiczna, czasem wręcz ostra i kąśliwa. Jedną z najbardziej porównywalnych powieści autora, *Trys sekundės dangaus* [Trzy sekundy nieba]³ z 2002 roku, opisuje kolejne stracone litewskie pokolenie, które, nie potrafiąc się dopasować i odnaleźć swojej tożsamości, wybiera nihilizm i ucieka w brutalność. Po odrzuceniu niemal wszystkiego pozostaje sama esencja życia, owe „trzy sekundy nieba” dane nawet największym społecznym wyrzutkom.

Pisarka Jurga Tumasonytė sięga zarówno po krótkie formy (wspomniane *Syreny*), jak i powieści. W pierwszej z nich – *Remontas* [Remont] z 2020 roku – poświęca uwagę właściwościom stanu przejściowego, przywołując zbiorową i indywidualną pamięć historyczną. Ukazuje proces rozpadu bloku Związku Radzieckiego, wpływy Zachodu oraz podkreśla potrzebę uzdrowienia narodu nękanego zbiorową traumą. Sukcesem cieszy się także najnowsza powieść pisarki *Naujagimiai* [Noworodki], wydana w 2023 roku. Tumasonytė z różnych historii tka zwarte, oryginalne uniwersum, w tradycyjną narrację wplatając elementy magiczne. Umiejętność łączenia rzeczywistości różnych światów to zresztą charakterystyczna cecha jej pisarstwa.

Portrety pokoleniowe wprawdzie kreśli także Gabija Grušaitė. W najnowszej powieści *Grybo sapnas* [Grzybowy sen] z 2023 roku splota ze sobą wiele istotnych wątków – niespełnienie, utknięcie pomiędzy społecznymi oczekiwaniami i własnym ego, ochronę środowiska, utopijną wizję bliskiej przyszłości czy obraz świata nauki.

Wyróżniająca się doskonałym wyczuciem językowym Danutė Kalinauskaitė w powieści *Baltieji prieš juoduosius* [Białe kontra czarne] z 2023 roku z charakterystyczną dla niej wirtuozerią odmalowuje szeroką panoramę czasową (od XIX wieku po współczesność), aktualizuje pamięć historyczną, czaruje elementami powieści przygodowej i w olśniewający sposób wykorzystuje motyw szachowej rozgrywki. W przypadku tej autorki

is rough, uncompromising, honest, ironic, and sometimes even sharp and biting. One of the most captivating novels by the author, *Trys sekundės dangaus* / *Three Seconds of Heaven* from 2002, describes another lost Lithuanian generation which, unable to adapt and find its identity, chooses nihilism and escapes into brutality. After rejecting almost everything, only the essence of life remains – those ‘three seconds of heaven’ granted even to the greatest social outcasts.

Writer Jurga Tumasonytė engages in both short forms (such as the mentioned *Undinės*) and novels. In her first novel, *Remontas* / *Renovation* from 2020, she focuses on the properties of transitional states, invoking both collective and individual historical memory. She depicts the dissolution of the Soviet Union, the influences of the West, and emphasizes the need for healing a nation plagued by collective trauma. Tumasonytė’s latest novel, *Naujagimiai* / *Newborns*, released in 2023, has also been successful. She weaves together a cohesive, original universe from various stories, incorporating magical elements into traditional narrative. The ability to blend the realities of different worlds is a distinctive feature of her writing.

Gabija Grušaitė skilfully crafts generational portraits as well. In her latest novel, *Grybo sapnas* / *Mushroom Dream* from 2023, she intertwines many significant themes – unfulfillment, being stuck between social expectations and one’s ego, environmental protection, a utopian vision of the near future, and the depiction of the scientific world. Danutė Kalinauskaitė, distinguished for her excellent linguistic sensibility, masterfully depicts a broad temporal panorama (from the 19th century to the present) in her novel *Baltieji prieš juoduosius* / *White vs. Black* from 2023. With her characteristic virtuosity, she updates historical memory, enchants with elements of an adventure novel, and brilliantly employs the motif of a chess game. In her literary fiction, there is meticulous attention to authentic details. The novel is rich with intertextual elements, such as references to Ingmar Bergman’s film *The Seventh Seal* – a knight plays with death, time plays with us, and in the

3 Tłum. Izabela Korybut-Daszkiewicz, Czytelnik, 2008.

widać skrupulatną dbałość o autentyczne detale. Nie brakuje w niej elementów intertekstualnych (np. nawiązań do filmu Ingmara Bergmana *Siódma pieczęć* – rycerz igra ze śmiercią, czas igra z nami, w rozgrywce zapomnienia i pamięci ogłaszany jest *Zeitnot*).

Niezwykle utalentowaną pisarką, nazywaną mistrzynią kreowania kobiecych postaci, jest Birutė Jonuškaitė, dobrze znana polskim czytelnikom autorka powieści *Maranta*⁴ i *Maestro*⁵, których akcja rozgrywa się między innymi na polsko-litewskim pograniczu. Dylogia przedstawia losy trzech pokoleń kobiet. W swojej twórczości pisarka dużo miejsca poświęca motywowi podróży, rozumianej zarówno dosłownie, jak i metaforycznie – jako wyprawa w głąb własnych emocji i ku relacjom z innymi.

Wspomniany już Valdas Papievis czerpie z egzystencjalizmu. Powieść *Vienos vasaros emigrantai* [Emigranci jednego sezonu] z 2003 roku podejmuje refleksje nad jaźnią, relacjami, obcością i swojością, sensem życia, samoświadomością, zrozumieniem innych i świata. Bardzo podobne tematy – czasu, samotności i tożsamości kulturowej – autor porusza także w *Odilė arba Oro uostų vienatvė* [Odilė albo samotność lotnisk] z 2015 roku. Najnowsza powieść pisarza *Ėko* [Écho] wydana w 2021 roku, mówi o utracie, codziennym wymykaniu się świata i postawie podmiotu w obliczu tego wszystkiego, oraz o jego podejmowanym wciąż na nowo wyborze indywidualnego sensu istnienia.

Wirtuozerią języka oraz zręcznym spletem wątków osobistych i uniwersalnego przekazu zachwyca druga powieść Akviliny Cicėnaitė dla dorosłych *Anglų kalbos žodynas* [Słownik języka angielskiego]⁶ z 2022 roku. Ukazuje ona kalejdoskop doświadczeń emigranckiego życia, porusza takie problemy jak niemożność osiedlenia się, nieprzekładalność doświadczeń, dobrowolną bezdzietność czy ekologię.

Na tle współczesnej litewskiej prozy wyróżnia się również Tomas Vaiseta. Prawa życia i śmierci

game of forgetting and remembering, *Zeitnot* (time trouble) is declared.

An exceptionally talented writer and master of creating female characters, Birutė Jonuškaitė is well-known to Polish readers through her novels *Maranta* and *Maestro*. These novels, set in part on the Polish-Lithuanian border, depict the lives of three generations of women. In her work, the writer devotes much attention to the motif of the journey, understood both literally and metaphorically – as an expedition into one's own emotions and towards relationships with others.

The aforementioned Valdas Papievis draws from existentialism. His novel *Vienos vasaros emigrantai* / *Emigrants of One Season* from 2003 reflects on the self, relationships with others, foreignness and familiarity, the meaning of life, self-awareness, and understanding of others and the world. Very similar themes – time, loneliness, and cultural identity – are also explored by the author in *Odilė arba Oro uostų vienatvė* / *Odilė or the Loneliness of Airports* from 2015. Papievis' latest novel, *Ėko* / *Echo*, published in 2021, addresses loss, the everyday slipping away of the world, and the individual's stance in the face of all this, as well as the continually renewed choice of individual meaning of existence.

The second novel by Akvilina Cicėnaitė for adults, titled *Anglų kalbos žodynas* / *English Language Dictionary* from 2022, enchants with its mastery of language and skilful weaving of personal threads and universal messages. It presents a kaleidoscope of immigrant life experiences, addressing issues such as the (im)possibility of settlement, the untranslatability of experiences, voluntary childlessness, and ecology.

Tomas Vaiseta also stands out in contemporary Lithuanian prose. Themes such as the rights of life and death and their emanations, Western European culture (can we truly speak of the decline of values, their devaluation?), and the narratives of the ordinary person are just some of the topics addressed in his book *Ch.* from 2021, an extraordinarily creative, multi-layered novel of ideas containing elements of grotesque and absurdity.

4 Tłum. Agnieszka Rembiałkowska, Pogranicze, 2020.

5 Tłum. Joanna Tabor, Pogranicze, 2022.

6 Tłum. Agnieszka Rembiałkowska, Marpress, 2024.

oraz ich emanacje, kultura zachodnioeuropejska (czy rzeczywiście możemy mówić o zmierzchu wartości, ich dewaluacji?) oraz narracje szarego człowieka – to tylko niektóre z tematów podejmowanych w dziele Ch. z 2021 roku, niezwykle twórczej, wielowarstwowej powieści idei, zawierającej elementy groteski i absurdu.

Warto również odnotować twórczość pisarską Undinē Radzevičiūtė, mistrzyni subtelnej estetyki i wyrafinowanej literackiej głębi. W książce *Grožio ir blogio biblioteka* [Biblioteka piękna i zła] z 2020 roku opowiada o Berlinie z czasów Republiki Weimarskiej i świecie współczesnym, a także dekadencji, dewaluacji wartości i koegzystencji tytułowych piękna i zła. Z kolei w wydanej w 2021 roku powieści *Minaretas ir 7* [Minaret i 7] zagłębia się w problem tożsamości pisarza, pisze o rodzeniu się dzieła i cenie, jaką trzeba płacić za naprawdę ważne i oddziałujące na czytelników książki. Jej najnowsza powieść *Pavojingi žodžiai* [Niebezpieczne słowa] z 2023 roku metaforyzuje współczesną kulturę i stawia pytanie: czy naprawdę istnieją takie słowa, których wypowiedzenie jest niebezpieczne?

Popularne nurty: powieść historyczna

W ostatnich latach renesans przeżywa litewska powieść historyczna – odnotować można całą gamę odmian tego gatunku, a wśród nich bezlik tematów, rejestrów i tytułów. Od powieści Rasy Aškinytė *Glesum* (Glesum, 2016), *Istorija kaip upė* (Historia jak rzeka, 2018) oraz *Memelio gaisras* (Pożar w Memel, 2020) i *Garmėjimas* (Grzęźnięcie, 2023) Dianę Latvę po tetralogię *Silva rerum*⁷ i dylogię *Petro imperatorė* (Imperatorowa Piotr) Kristiny Sabaliauskaitė, od naznaczonych wspomnianą już bachtinowską karnawalizacją opowieści Herkusa Kunčiausa *Lietuviškos apybraižos* (Obrazki

It's also worth noting the literary work of Undinē Radzevičiūtė, a master of subtle aesthetics and refined literary depth. In her book *Grožio ir blogio biblioteka* / Library of

Beauty and Evil from 2020, she talks about Berlin during the Weimar Republic era and the contemporary world, exploring themes of decadence, the decline of values, and the coexistence of beauty and evil. Furthermore, in her novel *Minaretas ir 7* / Minaret and 7, published in 2021, she delves into the issue of the writer's identity, writing about the birth of a work and the price an author must pay for creating truly important and impactful books. Her latest novel, *Pavojingi žodžiai* / Dangerous Words from 2023, metaphorizes contemporary culture and poses the question: are there truly words whose utterance is dangerous?

Popular Trends: Historical Novel

In recent years, Lithuanian historical fiction has experienced a renaissance, showcasing a plethora of variations within the genre, encompassing a myriad of themes, tones, and titles. From novels like Rasa Aškinytė's *Glesum* (2016), *Istorija kaip upė* (History Like a River, 2018), and *Memelio gaisras* (The Fire of Memel, 2020), and Diana Latvė's *Garmėjimas* (Sinking, 2023), to Kristina Sabaliauskaitė's tetralogy *Silva rerum* and dilogy *Petro imperatorė* (The Empress of Peter); from the works marked by Bakhtin's carnivalization as seen in Herkus Kunčius's *Lietuviškos apybraižos* (Lithuanian Sketches, 2018), to Ilona Skujaitė's *Karo nuotaka* (The Bride of War, 2023), and Sonata Dirsytė's books *Fata Morgana* (2020) and *Išdidumo kalinė* (The Prisoner of Pride, 2024). I think that the phenomenon of Kristina Sabaliauskaitė's work is well known to the readers of this article – the writer is known for her attention to detail, an extraordinary style, and chronologically distant stories told through the prism of contemporary world rules. However, the works of Rasa Aškinytė, Diana Latvė, and Sonata Dirsytė also appear equally intriguing. I will discuss in detail the novel of the latter mentioned author. It narrates the lives

7 Tłum. Izabela Korybut-Daszkiewicz (t. 1, Znak, 2015, t.2, Wydawnictwo Literackie, 2018) i Kamil Pecela (t.3 i 4, Wydawnictwo Literackie, 2021, 2022).

litewskie⁸, 2018), po powieść Ilony Skujaitė *Karo nuotaka* (Wybranka wojny, 2023) i książki Sonaty Dirsytė *Fata Morgana* (2020) oraz *Išdidumo kalinė* (Więźniarka dumy, 2024). Myślę, że fenomen twórczości Kristiny Sabaliauskaitė jest dobrze znany czytelniczkom i czytelnikom tego artykułu – pisarkę cechuje dbałość o szczegóły, nietuzinkowy styl, opowiadanie odległych chronologicznie historii przez pryzmat prawideł współczesnego świata. Wmnieniej interesujące wydają się dzieła Rasy Askinytė, Diany Latvė i Sonaty Dirsytė. Szerzej omówię powieść ostatniej z wymienionych twórczyń. Opowiada ona o losach kobiet w czasach Wielkiego Księstwa Litewskiego i ich uwikłaniu w wielką historię. Odważę się postawić tezę, że to przede wszystkim tekst feministyczny, ukazujący drogę, jaką musiała przebyć kobieta z tamtej epoki, walcząca o swoje prawa i możliwości podejmowania niezależnych decyzji. Jeśli chodzi o losy przedstawionych w książce bohaterek (i nie tylko), imponujące jest ścisłe trzymanie się historii, jej ścieżek i objazdów, odrzucenie sztucznych upiększeń i cukierkowego happy endu. Losy Beaty, Halszki, Bony Sforzy czy Anny Jagiellonki ukazane są w sposób realistyczny, zgodnie z epoką. To ekscytuje, wzmacnia wrażenia z lektury, skłania do refleksji o czasach minionych i obecnych, o zmianach, jakie zaszły na przestrzeni wieków oraz o naszym, mimo wszystko trwającym zakotwiczeniu w tradycji i dogmatach przeszłości.

Powieść świeżości wnosi do litewskiej prozy najnowsza książka utalentowanej poetki i prozaiczki Agnė Žagrakalytė *Triukšmaujantys: katalikai* [Wiele hałasu: katolicy] z 2022 roku. Autorka tworzy i interpretuje fakty i potrafi przedstawić materiał historyczny w oryginalny i intrygujący sposób.

Niemal zapomniany rozdział historii II wojny światowej ożywia za pomocą poetyckiego, obrazowego języka Alvydas Šlepikas. *Mano vardas Marytė* [Mam na imię Marytė⁹] to opowieść o dramatycznych losach wilczych dzieci z Prus Wschodnich, wysyłanych przez głodujące rodziny na Litwę za chlebem. Książka odniosła ogromny sukces

of women during the times of the Grand Duchy of Lithuania and their entanglement in great history. I would venture to say that it is first and foremost a feminist text, showing the journey that a woman of that era had to make, fighting for her rights and her ability to make independent decisions. Regarding the fates of the heroines (and others) portrayed in the book, what impresses is the strict adherence to history, its paths and detours, the rejection of artificial embellishments, or the saccharine happy ending. The destinies of Beata, Halszka, Bona Sforza, or Anna Jagiellon are depicted realistically, in accordance with the era. This excites and enhances the reading experience, prompts reflection on bygone and present times, on the changes that have occurred over the centuries, and on our still ongoing anchoring in tradition and the dogmas of the past.

The latest book by the talented poet and prose writer Agnė Žagrakalytė, titled *Triukšmaujantys: katalikai* / Making Noise: Catholics from 2022, brings a breath of fresh air to Lithuanian prose. The author creatively interprets facts and has the ability to present historical material in an original and intriguing way. An almost forgotten chapter of World War II history is brought to life through the poetic, pictorial language of Alvydas Šlepikas. *In the Shadow of Wolves* (trans. Romas Kinka, Oneworld, 2019) is the story of the dramatic fate of wolf children from East Prussia, sent by starving families to Lithuania to earn their bread. The book was a huge success and was appreciated by readers and critics not only in Lithuania – on the wave of its popularity, it became a Lithuanian novel most frequently translated into foreign languages.

This overview would be incomplete without mentioning the historical and quasi-historical works of Herkus Kunčius. The author makes insightful and ingenious use of the concept of carnivalized literature, dares to knock historical (pseudo)heroes off their pedestal and demythologise and deconstruct stereotypes. In doing so, he uses absurdity, the grotesque and black humour, as well as a finely tuned blend of historical facts with a curved literary order, naturalism, corporeality and deliberate vulgarisation of language. Kunčius'

8 Tłum. Kamil Pecela, Warsztaty Kultury w Lublinie, 2019.

9 Tłum. Paulina Ciucka, KEW, 2015 i 2024.

i została doceniona przez czytelników i krytyków nie tylko na Litwie – na fali popularności stała się bowiem najczęściej tłumaczoną na języki obce litewską powieścią.

Ten przegląd byłby niepełny bez wspomnienia o historycznych i quasi-historycznych dziełach Herkusa Kunčiusa. Autor wnikliwie i pomysłowo wykorzystuje koncepcję literatury skarnawalizowanej, odważa się strącać z piedestału historycznych (pseudo)bohaterów oraz demitologizować i dekonstruować stereotypy. Posługuje się przy tym absurdem, groteską i czarnym humorem, precyzyjnie łącząc fakty historyczne z zakrzywionym literackim porządkiem, naturalizmem, cielesnością i celową wulgaryzacją języka. Dzieła Kunčiusa rzeczywiście mogą działać jak „szczepionka przeciw komunizmowi” – wedle wyrażonej przez niego intencji. Wpisujące się w opisany nurt powieści Kunčiusa to *Geležinė Stalino pirštinė* [Żelazna rękawica Stalina¹⁰] z 2019 roku, *Kolūkio metraščiai* [Kroniki kułackie] z 2021 roku i *Litbelas* [Litbiel] wydany w ubiegłym roku.

Zamiast wniosków

Omówiłam tutaj jedynie kilka najważniejszych, moim zdaniem, nurtów we współczesnej prozie litewskiej i wymieniałam najciekawszych autorów. Zapraszam do samodzielnego odkrywania, czytania, dyskusji, polemiki oraz czerpania przyjemności z lektury, zarówno krótkich, jak i długich form. Litewska proza jest bowiem niewątpliwie wciągająca, oryginalna, wyrazista i nierzadko mile zaskakuje.

works can indeed act as a ‘vaccine against communism’ – according to his expressed intention. The novels by Kunčius that fit into the described trend are *Geležinė Stalino pirštinė* / *Stalin’s Iron Glove* from 2019, *Kolūkio metraščiai* / *Kulak Chronicles* from 2021 and *Litbelas* / *Litbel* published last year.

In Place of Conclusions

Here I have only discussed a few of the most important, in my opinion, trends in contemporary Lithuanian prose and mentioned some of the most interesting authors. Feel free to explore, read, discuss, debate, and derive pleasure from reading, both short and long forms. Lithuanian prose is undoubtedly engaging, original, expressive, and often pleasantly surprising.

¹⁰ Tłum. Izabela Korybut-Daszkiewicz, KEW, 2023.

Introwertycy i historyczki. Co warto wiedzieć o współczesnej literaturze łotewskiej?

Introverts and Historians. What Is Worth Knowing about Contemporary Latvian Literature?

Agnieszka Smarzewska

Gdy w 2018 roku honorowymi gośćmi Londyńskich Targów Książki zostały Kraje bałtyckie, łotewski zespół odpowiedzialny za promocję literatury za granicą miał ciężki orzech do zgryzienia: jak najlepiej zaprezentować swoich ludzi pióra, którzy przecież – jak pokazały dotychczasowe doświadczenia – nie garną się ani do wystąpień publicznych, ani do okazywania emocji? A gdyby z pozornej słabości uczynić mocną stronę? Tak narodziła się kampania #iamintrovert – wizytówka Łotwy nie tylko w Londynie, ale, jak się później okazało, na kolejnych imprezach literackich i nie tylko.

Kampania traktuje introwertyzm z przymrużeniem oka, bazując na stereotypie twórcy przedkładającego świat wewnętrzny nad zewnętrzny. Na Targach w Londynie w 2018 roku goście

When the Baltic countries became the guests of honour at the 2018 London Book Fair, the Latvian team in charge of promoting literature abroad had a tough nut to crack: how best to present their people of letters, who, after all, as past experience has shown, are not keen on either public speaking or showing emotion? What about turning an apparent weakness into a strength? This is how the #iamintrovert campaign was born – a showcase for Latvia not only in London, but, as it later turned out, at subsequent literary events and beyond. The campaign treats introversion with a pinch of salt, building on the stereotype of the creator prioritising the inner world over the outer. At the 2018 London Fair, visitors to the black and white Latvian stand could lock themselves in a 'literary

odwiedzający łotewski czarno-biały stand mogli zamknąć się pod „literackim prysznicem”, gdzie w samotności słuchali łotewskich audiobooków, czy wypełnić psychotest „Jakim typem introwertyka jesteś?”. Bohaterowie kampanii to dwójka introwertycznych twórców: ona i on, ubrani na czarno, z poważnymi minami, ironicznie komentujący rzeczywistość. Za pomysł odpowiada platforma Latvian Literature stworzona przez Związek Pisarzy Łotewskich (Latvijas Rakstnieku savienība), Stowarzyszenie Łotewskich Wydawców (Latvijas Preses izdevēju asociācija) oraz Międzynarodowy Dom Pisarza i Tłumacza (Starptautiskā Rakstnieku un tulkoātāju māja). Organizacja wkłada wiele pracy w promocję literatury łotewskiej, począwszy od corocznego uczestnictwa w zagranicznych targach książki, przez organizowanie seminariów i wyjazdów dla zagranicznych wydawców i dziennikarzy, a na zapewnianiu przystępnych grantów dla tłumaczek i tłumaczy kończąc. Język łotewski, posiadający obecnie niecałe dwa miliony użytkowników, zalicza się do tzw. małych języków, Łotwa zdaje sobie więc sprawę, jak ważne jest, by jej literatura ujrziała światło dzienne w innych krajach, szczególnie po angielsku.

Zaczynamy od początku

Jak to jest z tą literaturą łotewską? Czy rzeczywiście jest domeną introwertycznych osobowości? By zrozumieć z niej nieco więcej, warto sięgnąć do początków, czyli twórczości ludowej, a zwłaszcza pieśni, czyli dain. Kiedy mniej więcej w połowie XIX wieku pierwsze pokolenia Łotyszów zaczęły zdobywać wyższe wykształcenie, pojawiły się poezja i proza pisane w języku łotewskim, a twórczość ludowa doczekała się fachowych badaczy. Na przełomie XIX i XX wieku ówczesny badacz folkloru Krišjānis Barons zebrał i zapisał ponad 200 tysięcy dain, które umieścił w drewnianej szafie katalogowej, czyli Szafie Dain (Dainu skapis), którą dzisiaj oglądać można w pięknym budynku Biblioteki Narodowej Łotwy. Przypominająca wzburzoną falę Biblioteka Narodowa nazywana jest Zamkiem Światła (Gaismas pils), czyli cudownym miejscem

shower’, where they listened to Latvian audiobooks in solitude or filled in the ‘What type of introvert are you?’ psychological test. The protagonists of the campaign are two introverted authors: a woman and a man dressed in black, with serious faces, ironically commenting on reality. Responsible for the idea is the Latvian Literature platform created by the Latvian Writers’ Union (Latvijas Rakstnieku savienība), the Latvian Publishers’ Association (Latvijas Preses izdevēju asociācija) and the International Writer’s and Translator’s House (Starptautiskā Rakstnieku un tulkoātāju māja). The organisation puts a lot of work into promoting Latvian literature, from participating in foreign book fairs every year, to organising seminars and trips for foreign publishers and journalists, and providing affordable grants for female translators and interpreters. The Latvian language, which currently has less than two million speakers, is one of the so-called ‘small languages’, so Latvia realises how important it is for its literature to see the light of day in other countries, and especially in the English language.

Let’s Start from the Beginning

What is it about Latvian literature? Is it really the domain of introverted personalities? In order to understand a little more from it, it is worth going back to its origins, that is, folk arts and especially the songs known as dainas. When, around the middle of the 19th century, the first generations of Latvians began to receive higher education, poetry and prose written in Latvian appeared and folk arts came to have expert researchers. At the turn of the 20th century, the then folk arts researcher Krišjānis Barons collected and recorded more than 200,000 dainas, which he placed in a wooden catalogue cabinet called the Daina cabinet (Dainu skapis), which can be seen today in the beautiful building of the National Library of Latvia. Resembling an agitated wave, the National Library is called the Castle of Light (Gaismas pils), a magical place from Latvian mythology that inspired architect Gunnar Birkerts. Indeed, mythology is another source of

z mitologii łotewskiej, które zainspirowało architekta, Gunnara Birkerts. Bo mitologia to kolejne źródło natchnienia dla wczesnych twórców literatury łotewskiej, a najlepszym tego przykładem jest łotewski epos narodowy *Lāčplēsis* Andrejsa Pumpursa. Tytuł to przydomek głównego bohatera, mitologicznego „pogromcy niedźwiedzi”, który walczy nie tylko z potworami, ale i niemieckimi misjonarzami, broniąc plemienia Bałtów przed obcym zniewoleniem. Twórczość z epok odrodzenia narodowego, romantyzmu i raczkującego realizmu jest ciągle żywa we współczesnej kulturze Łotwy. Jest tak chociażby w przypadku najśłynniejszej łotewskiej pary literackiej, patronującej dzisiejszym muzeom czy instytucjom kulturalnym: dramaturżki i poetki Aspaziji, czyli Elzy Pliekšāne, oraz poety, tłumacza i polityka Rainisa, czyli Jānisa Pliekšāna. Barwną postacią w łotewskiej literaturze jest również poeta Aleksandrs Čaks (1901–1950), który do romantyczniejszej łotewskiej poezji opiewającej przyrodę i wieś jako pierwszy wprowadził motyw miasta, a jego futurystyczne wiersze cieszą się sympatią czytelników, podobnie jak u nas ponadczasowa twórczość Juliana Tuwima.

Rozrachunki z historią

Łotewski naród zdobył państwowość w 1918 roku, jednak po II wojnie światowej Łotwa na ponad pół wieku stała się częścią ZSRR. Dopiero koniec XX wieku przyniósł Łotyszom pełnię wolności, a co za tym idzie, pełną swobodę twórczą. Nie powinno więc dziwić, że znaczną część współczesnej łotewskiej prozy stanowią powieści w jakiś sposób rozprawiające się z historią. Największy rozgłos, w kraju i za granicą, zdobyła chyba jak dotąd powieść Nory Iksteny *Mleko matki* (tłum. Daniel Łubiński, Wydawnictwo Sonia Draga 2021), przetłumaczona na język angielski przez Margitę Gailitis jako *Soviet Milk*. Opowieść o matce i córce, borykających się z siermiężną sowiecką rzeczywistością, okazała się na tyle uniwersalna, że zainteresowała europejskich czytelników, a jednocześnie na tyle przywiązana do lokalności, że pozwoliła na lepsze poznanie łotewskiej historii. Doczekała się

inspiration for early writers of Latvian literature, and the best example of this is Andrejs Pumpurs' Latvian national epic *Lāčplēsis*. The title is the nickname of the main character, a mythological 'bear slayer' who fights not only monsters but also German missionaries and defends the Balts tribe from foreign enslavement. Works from the eras of national revivalism, romanticism and fledgling realism are still alive in contemporary Latvian culture. This is the case, for example, with Latvia's most famous literary couple, patrons of today's museums or cultural institutions: the playwright and poet Aspazija, or Elza Pliekšāne, and the poet, translator and politician Rainis, or Jānis Pliekšāns. Another colourful figure in Latvian literature is the poet Aleksandrs Čaks (1901–1950), who was the first to introduce the motif of the city into Latvian romantic poetry mainly celebrating nature and the countryside, and whose futuristic poems are as popular with readers as are the timeless works of Julian Tuwim in Poland.

Reckoning with History

The Latvian nation gained statehood in 1918, but after the Second World War Latvia became part of the USSR for more than half a century. It was not until the end of the 20th century that Latvians started to enjoy full freedom, and thus full creative freedom. It should come as no surprise that a significant proportion of contemporary Latvian prose consists of novels that deal with history in some way. The most widespread acclaim, both domestically and internationally, has likely been garnered by Nora Ikstena's novel *Mātes piens*, which has been translated into English by Margita Gailitis as *Soviet Milk* (2018, Peirene). The story of a mother and daughter struggling with the harsh Soviet reality turned out to be so universal that it captivated European readers, while simultaneously being so deeply rooted in local context that it provided a better understanding of Latvian history. It has received numerous literary prize nominations, as well as a screen adaptation. It was published in the series *Mēs. Latvija, XX gadsimts* (Us. Latvia, 20th

nominacji do nagród literackich oraz ekranizacji. Została opublikowana w serii „Mēs. Latvija, XX gadsimts” (My. Łotwa, XX wiek, wyd. Dienas grāmata), prezentującej kilkanaście powieści, które opisują różne okresy historii XX wieku. Każda jest autorstwa innej pisarki bądź pisarza. Znaleźli się wśród nich między innymi Inga Ābele, Guntis Berelis, Inga Gaile, Laima Kota, Andra Manfelde czy Osvalds Zebris. Jak dotąd na język polski została przetłumaczona jedynie powieść Nory Iksteny, warto jednak zatrzymać się przy postaci Ingi Gaile, której tomik wierszy *Wielkanoc* (Lieldienas) ukazał się po polsku w 2020 roku i był nominowany do nagrody Europejski Poeta Wolności (tłum. Agnieszka Smarzewska, Instytut Kultury Miejskiej, 2020). Pisarka, poetka, dramaturżka i przewodnicząca łotewskiego PEN Clubu w latach 2018–2024 słynie również w Łotwie jako aktywistka na rzecz praw kobiet i osób LGBT+, założycielka literackiej imprezy Sieviešu Stendaps, czyli Stand-up Kobiet, w czasie którego, w sposób ironiczny i odważny, właściwy gatunkowi, poruszane są kwestie dyskryminacji.

Historii, choć tej najnowszej, dotyczy również powieść Jānisa Jonevsa *Jeļgava '94* (tłum. Daniel Łubiński, Marpress 2022). To opowieść o dorastaniu w latach 90. XX wieku w rytmie metalu i rocka w mieście usianym szarymi blokowiskami – Jeļgawie. Powieść Jonevsa w 2014 roku otrzymała Nagrodę Literacką Unii Europejskiej (w ostatnich latach otrzymali ją również inni twórcy i twórczynie z Łotwy jak Laura Vinogradova, Osvalds Zebris oraz Inga Žolude), niedawno doczekała się także ekranizacji. Oprócz tendencji do analizowania przeszłości zapoczątkowała inny trend, który powoli rozwija się w łotewskiej prozie: zwrot ku małej ojczyźnie. Jānis Jonevs cofa się w czasie do swojego rodzinnego miasta, które opisuje z ironią, ale nie bez cienia nostalgii. Równie silne przywiązanie do rodzinnych stron zaobserwować można w głośnym debiucie prozatorskim dramaturga i reżysera Andrisa Kalnozolsa *Kalendārs mani sauc* (Nazywam się Kalendarz). Powieść ma formę dziennika, a bohater, borykający się z wewnętrznymi rozterkami wieku młodzieńczego, mieszka w rodzinnym mieście autora – Talsi. Powieść otrzymała w 2021 roku nagrodę LALIGABA – najważniejszą obecnie

century, published by Dienas grāmata), presenting a dozen novels that describe different periods of 20th century history. Each one has been written by a different writer including Inga Ābele, Guntis Berelis, Inga Gaile, Laima Kota, Andra Manfelde or Osvalds Zebris. So far, only Nora Ikstena's novel has been translated into Polish. However, it is worth noting Inga Gaile, whose poetry collection *Lieldienas* (Easter) was published in Polish in 2020 in a translation by Agnieszka Smarzewska and was nominated for the European Poet of Freedom award. The writer, poet, playwright, and chairperson of the Latvian PEN Club from 2018 to 2024, Gaile is also renowned in Latvia as an activist for women's and LGBT+ rights. She is the founder of the literary event Sieviešu Stendaps, or Women's Stand-up, during which issues of discrimination are addressed in an ironic and bold manner, characteristic of the genre.

The novel *Doom 94* by Jānis Jonevs also deals with history, albeit recent history. It is a coming-of-age story set in the 1990s, driven by the rhythm of metal and rock music, in the gray city of Jelgava filled with block of flats housing estates. In 2014, Jonevs' novel received the European Union Prize for Literature (in recent years, other Latvian authors like Laura Vinogradova, Osvalds Zebris, and Inga Žolude have also won this award). The novel was recently adapted into a film. Alongside its tendency to analyze the past, it initiated another trend slowly developing in Latvian prose: a turn towards the 'small homeland.' Jānis Jonevs revisits his hometown, describing it with irony but not without a touch of nostalgia. This strong attachment to one's native region is also evident in the notable prose debut of playwright and director Andris Kalnozols, *Kalendārs mani sauc* (Call me Calendar). The novel is structured as a diary, and the protagonist, struggling with the inner turmoil of youth, lives in the author's hometown of Talsi. In 2021, the novel received the LALIGABA award, currently the most prestigious literary prize in Latvia. Another recipient of this award is Svens Kuzmins, who approaches the concept of the 'small homeland' differently in his novels *Hohma* (Hokhmah) and *Dyzažio* (Disagio). The action of

nagrodę literacką w Łotwie. Innym jej laureatem jest Svens Kuzmins, który w swoich powieściach *Chochma* (tłum. Agnieszka Smarzewska, Marpress 2022) oraz *Dizažio* (Dyzažio) podchodzi do zagadnienia małej ojczyzny w nieco inny sposób. Akcja obu książek rozgrywa się w fikcyjnym nadmorskim kurorcie Chochma, który ma być odbiciem nie tylko typowego łotewskiego miasteczka, ale uniwersalnej małej miejscowości w ogóle. Splot opowieści mieszkańców tworzy niepowtarzalny, pełen humoru i absurdu kolaż.

Poetyckie eksperymenty

O ile w łotewskiej prozie historia i tożsamość to tematy ciągle żywe, w poezji panuje więcej swobody. Poeta Arvis Viguls, nominowany do nagrody Europejski Poeta Wolności 2024 za tomik *Pchli cyrk* (tłum. Piotr Ruciński, Instytut Kultury Miejskiej 2024) słynie, na przykład, z wierszy na granicy surrealizmu, dotyczących codziennych spraw, dalekich od roztrząsania problemów dotyczących ojczyzny czy narodu. „Jakie obowiązki miałbym mieć wobec przeszłości i historii? Moim zdaniem żadnych” – przyznaje z kolei poeta Kārlis Vērdiņš w rozmowie z Olgą Wiewiórą w „Przeglądzie Bałtyckim”¹. Jego twórczość nie stroni od eksperymentów: pisze prozę poetycką (w Polsce ukazał się zbiór *Niosłem ci kanapeczkę*, przeł. Jacek Dehnel, Biuro Literackie 2009), wiersze dla dzieci, poezję igraczącą z tekstami użytkowymi i technologią. Część jego utworów znalazła się w antologii poezji łotewskiej *Wszystkie ptaki, co we mnie...* w wyborze i przekładzie Olgi Wiewióry (Warsztaty Kultury 2020), prezentującej po polsku twórczość poetek i poetów łotewskich ostatniego półwiecza. Znaleźli się tam między innymi Ingmāra Balode, Uldis Bērziņš, Edvīns Raups, Knuts Skujenieks, Māra Zālīte czy poeta dwóch języków, łotewskiego

both books takes place in the fictional seaside resort of Hohma, which is meant to reflect not just a typical Latvian town but a universal small town in general. The interweaving stories of the residents create a unique, humor-filled, and absurd collage.

Poetic Experiments

While history and identity remain vibrant themes in Latvian prose, poetry enjoys more freedom. For instance, the poet Arvis Viguls, nominated for the European Poet of Freedom award in 2024 for his collection *Blusu cirks* (Flea Circus), is known for his surreal poems touching on everyday matters, far from pondering on issues of homeland or nation. ‘What obligations should I have towards the past and history? In my opinion, none,’ admits the poet Kārlis Vērdiņš in an interview with Olga Wiewióra in *Przegląd Bałtycki*. His work does not shy away from experimentation: he writes prose poetry (in Poland, the collection *Vedu tev siermaizīti* / I was bringing you a little cheese sandwich, translated by Jacek Dehnel, was published by Biuro Literackie in 2009), children’s poetry, and poetry that plays with utilitarian texts and technology. Some of his works are included in the anthology of Latvian poetry *Wszystkie ptaki, co we mnie...* (All the Birds in Me...) selected and translated by Olga Wiewióra (Warsztaty Kultury 2020), which presents the works of Latvian poets from the last half-century in Polish. This anthology features poets such as Ingmāra Balode, Uldis Bērziņš, Edvīns Raups, Knuts Skujenieks, Māra Zālīte, and the bilingual poet (Latvian and Swedish) Juris Kronbergs, whose poetic cycle *Wolf One-Eye* (English translation by Mara Rozitis, Arc Publications 2006) was published in Polish and was also translated by Wiewióra (Warsztaty Kultury 2021)

1 <https://przegladbaltycki.pl/z1839,jakie-obowiazki-mialbym-miec-wobec-przeszlosci-i-historii-moim-zdaniem-zadnych-z-lotewskim-poeta-karli-sem-verdinsem-rozmawia-olga-a-wiewiora.html> [dostęp z dnia 30.05.2024]

1 <https://przegladbaltycki.pl/z1839,jakie-obowiazki-mialbym-miec-wobec-przeszlosci-i-historii-moim-zdaniem-zadnych-z-lotewskim-poeta-karli-sem-verdinsem-rozmawia-olga-a-wiewiora.html> [accessed 30 May 2024]

i szwedzkiego, Juris Kronbergs, którego poetycki cykl *Wilk Jedno Oko* ukazał się po polsku w przekładzie tej samej tłumaczki (Warsztaty Kultury 2021).

Nagradzane książki obrazkowe

Warto zatrzymać się jeszcze przy fenomenie ostatnich lat: łotewskiej literaturze dziecięcej. Barwne publikacje, owoc współpracy ludzi literatury z ludźmi sztuki, podbijają nie tylko Europę, ale i Azję. Do jednej z najśłynniejszych książek obrazkowych należy *Kiosks* (Kiosk) rysowniczkii Anete Melece. Historia sprzedawczyni Olgi, która nie potrafi wydostać się ze swojego kiosku, narysowana charakterystycznym „flamastrowym” stylem Melece, doczekała się publikacji w kilkunastu krajach na świecie. Uwielbiane nie tylko przez dzieci są książki Luīze Pastore, której powieść przygodowa *Dzieci króla diamentów* (tłum. Agnieszka Smarzewska, Widnokrąg 2024) otrzymała w 2022 roku nagrodę Bologna Ragazzi Award. Tą prestiżową nagrodą, przyznaną w czasie Międzynarodowych Targów Książki dla Dzieci w Bolonii, w tym roku uhonorowano także inną łotewską pisarkę, Aleksandrę Runde. Do historii łotewskiej literatury na stałe weszła już seria maleńkich książeczek BIKIBUKS z ilustrowanymi wierszami, pomagająca najmłodszym przyswoić sobie poezję klasyków, której pomysłodawczynią jest pisarka i ilustratorka Rūta Briede, autorka między innymi książki obrazkowej *Pies, który rozweselił smutki* (tłum. Agnieszka Smarzewska, Biuro Literackie 2024).

Ilustrowane książki kierowane do najmłodszych, jak wiadomo, oddziałują również na starszych czytelników: niejeden dorosły znajduje coś dla siebie w nieoczywistych, niepozabawionych humoru, lekkości i wdzięku łotewskich książkach dla dzieci. Może właśnie od nich warto rozpocząć przygodę z tą równie nieoczywistą, pełną niespodzianek literaturą? A może w poezji lub prozie pióra tych – podobno – introwertycznych twórczyni i twórców doskonale odnajdzie się również każdy ekstrawertyk?

Award-Winning Picture Books

It is also worth highlighting a recent phenomenon: Latvian children's literature. These colourful publications, the result of collaboration between literary and artistic talents, have captivated audiences not only in Europe but also in Asia. One of the most famous picture books is *The Kiosk* by illustrator Anete Melece. The story of Olga, a kiosk vendor who cannot escape from her kiosk, illustrated in Melece's distinctive 'marker' style, has been published in numerous countries worldwide. Beloved not only by children, Luīze Pastore's adventure novel *Laimēs bērni* (*The Laimē children*) received the Bologna Ragazzi Award in 2022. This prestigious award, given at the Bologna International Children's Book Fair, this year also honoured another Latvian writer, Aleksandra Runde. The BIKIBUKS series of tiny books with illustrated poems, which helps young children appreciate the poetry of classic authors, has become a staple in Latvian literature. This series was conceived by writer and illustrator Rūta Briede, who is also the author of the picture book *The Dog Who Found Sorrow* (English translation by Elīna Brasliņa, the Emma Press 2018). Illustrated children's books, as we all know, also have an effect on older readers: many adults will find something to enjoy in the unassuming Latvian children's books, which are not devoid of humour, lightness and charm. Perhaps it is with them that the adventure with this equally unassuming and full of surprises literature should begin? Or perhaps extroverts will find their way into the poetry or prose of these supposedly introverted authors?

W Szwecji jest w czym wybierać, w Polsce jest na co czekać In Sweden, There Is Plenty to Choose From, in Poland, There Is Plenty to Look Forward To

Justyna Czechowska

Według raportu Biblioteki Narodowej w 2023 roku ukazało się w Polsce 118 książek przetłumaczonych ze szwedzkiego. Wydawałoby się zatem, że polska czytelniczka ma świetne rozeznanie w szwedzkiej literaturze. Okazuje się jednak, że tylko siedem tytułów wpisano w rubrykę „literatura piękna”. Od lat większość wydawanych u nas szwedzkich książek to powieści kryminalno-sensacyjne i obyczajowo-romansowe oraz, rzecz jasna, przez wszystkich ukochana szwedzka literatura dziecięca (aż 50 tytułów). Dlatego uznałam, że warto opowiedzieć, co słychać w szwedzkiej „literaturze pięknej”, i na co, przy dalszych sprzyjających wiatrach z północy, możemy w najbliższych latach czekać.

Jest początek czerwca, zaglądam na literacką topkę publikowaną co tydzień w największym szwedzkim dzienniku „Dagens Nyheter”, tworzą ją krytycy gazety. Mogę się założyć, że mało kto zgadnie, co już któryś tydzień z rzędu króluje na jej

A report from the National Library says that 118 books translated from Swedish were published in Poland in 2023. It seems like Polish readers have a good grasp on Swedish literature. However, only seven titles are listed under the heading ‘belles-lettres’. For years, the majority of Swedish books published here have been crime-suspense novels and romance novels, and everyone’s favourite Swedish children’s literature (as many as 50 titles). I thought it would be useful to tell you what is happening in Swedish ‘belles-lettres’ and what we can look forward to in the coming years.

It’s the start of June, and I’m checking out the weekly book chart put together by the critics at Sweden’s biggest newspaper, *Dagens Nyheter*. I bet you can’t guess what’s at the top of the chart for the second week in a row. Two hundred pages of poetry. A collection of poems by Göran Sonnevi, a poet from the same generation as the

szczyście. Dwieście stron poezji. Tom wierszy Göra-na Sonneviego, poety z pokolenia noblisty Tomasa Tramströmera, jest próbą połączenia czasu między rokiem jego urodzenia 1939 a dzisiaj, epoki raz po raz potykającej się o wojnę. Od początku roku na topce pojawiły się jeszcze dwa tomy poezji autorów po osiemdziesiątce: Gunnara Hardinga, książka grzebiąca w otchłaniach pamięci nominowana do Nordyckiej Nagrody Literackiej, i Ingeli Strandberg, tegorocznej laureatki Nordyckiej Nagrody Akademii Szwedzkiej. *När jag var snö* (Gdy byłam śniegiem) rozpoczyna się w najpiękniejszy dzień wiosny, kiedy umiera kot. U Strandberg rozgrywa się wielkie małe życie, trochę jak u Krystyny Miłobędzkiej.

W ostatnich latach sporo było w szwedzkiej literaturze o początkach życia. I choć najczęściej Szwedki pisały o tym prozą, relacja z okresu ciąży, znoju porodu i namysł nad nowoczesnym macierzyństwem najlepiej sprawdzają się w języku poetyckim, ściągniętym, skąpym, bliskim ciału. Wśród najgłośniejszych, najczęściej niewielkich objętościowo, powieści tego nurtu znalazły się bolesny opis stanu bliskiego psychozie *Hölje* (Półtka) Pooneh Rohi, dystopia, w której państwo rozdaje karty w kwestii reprodukcji *Livbärarna* (Nosiciele życia) Iny Rosvall, brutalna wiwisekcja ciąży i pierwszego czasu z noworodkiem *En dag i ökn* (Jeden dzień na pustyni) poetki Anny Axfors, dwie historie opisujące strach matki o dziecko *Singulariteten* (Pojedynczość) Balsam Karam i *Natten* (Noc) Sary Gordan, a także rozdzierający serce i ciało debiut Louise Alvarsson *Vid liv* (Żyjąca). W *Bröd och mjölk* (Chleb i mleko) czterdziestosiedmioletnia dziś Karolina Ramqvist zaprasza do własnej kuchni, w której podobnie jak w jej rodzinnym domu miłość do córki wyraża się za pomocą gotowania i jedzenia. Tę naszpikowaną emocjami listę zamyka satyryczny komiks *Singelmaman* (Mama singielka) tworzącej po szwedzku Finki Anny Härmälä, która na wzór Fleabag za pomocą żartu rozbraja najtrudniejsze chwile codzienności. W Polsce jeszcze czekamy na opowieści współczesnych matek, tymczasem poetycko rozgrywa tę rolę Joanna Mueller, a w prozie Eliza Kącka we *Wczoraj byłaś zła na zielono*.

Nobel laureate Tomas Tranströmer, is an attempt to bridge the gap between his birth year of 1939 and the present day, an era that has seen many conflicts. Since the start of the year, two more poetry collections by authors in their eighties have made it to the top list. Gunnar Harding's book is a rummage through the depths of memory, nominated for the Nordic Literary Award, and a book by Ingeli Strandberg, this year's Nordic Swedish Academy Award winner. The book *När jag var snö* (When I Was Snow) starts on the most beautiful day of spring when a cat dies. In Strandberg's work, a big little life is played out, a bit like in Krystyna Miłobędzka's work.

There's been a lot of Swedish literature recently about the beginnings of life. While most Swedish women have written about it in prose, the account of pregnancy, the hard work of childbirth, and thoughts on modern motherhood work best in poetic, sparse, minimalist, and close-to-the-body language. Some of the most famous, and mostly short, novels of this trend are *Hölje* (The Shell) by Pooneh Rohi, which describes a woman's painful experience of a near-psychotic state; *Livbärarna* (The Bearers of Life) by Ina Rosvall, which is set in a dystopian future where the state controls reproduction; *En dag i ökn* (One Day in the Desert) by poet Anna Axfors is a brutal account of pregnancy and the first time with a newborn child. *The Singularity* by Balsam Karam and *Natten* (The Night) by Sara Gordan are two stories about a mother's fear for her child. And then there's *Vid liv* (Living) by Louise Alvarsson, which is a heart-rending and body-shattering debut. In *Bread and Milk*, Karolina Ramqvist, who is now forty-seven, invites you into her kitchen, where, as in her family home, her love for her daughter is expressed through cooking and eating. The list is completed by the satirical comic strip *Single Mothering*, written in Swedish by Finnish artist Anna Härmälä. Like Fleabag, she uses humour to defuse the most difficult moments of everyday life. We're still waiting for some contemporary tales of Polish mothers. In the meantime, Joanna Mueller is doing a great job of filling the gap with her poetic work, while Eliza Kącka is tackling the same subject in prose with

Urodzaj powieści o macierzyństwie wpisuje się w mniej lub bardziej regularnie powracającą przez ostatnie dekady autofikcję, tym razem zaatakowaną przez niektórych szwedzkich krytyków jako objaw narcyzmu. Ubiegłoroczny laureat nagrody Augusta, dziennikarz Andrej Walden, powraca w *Jävla karlar* (Przekleści faceci) do chaotycznego dzieciństwa u boku siedmiu różnych „tatusiów”. Królową autofikcji ostatnich lat jest oczywiście Agneta Pleijel, która w 2023 opublikowała ostatnią część autobiograficznej trylogii rozpoczętej *Wróżbą. Ślimaki i śnieg* ukazaną się po polsku jeszcze w tym roku. Niezwykle popularnym projektem literackim okazał się dziennik osoby publicznej, znanej i lubianej (bądź nie lubianej): dziennik dramaturga Larsa Noréna (1680 stron), artystki Marianne Lindberg De Geer (619 stron), zapiski z roku najgorętszych debat wokół #metoo dziennikarki Åsy Linderborg czy zamówiony przez wydawcę „dziennik” poetki, krytyczki literackiej, byłej członkini Akademii Szwedzkiej Aase Berg. W Polsce w podobnym nurcie występowali przede wszystkim panowie: Jerzy Pilch, Szczepan Twardoch, Jacek Dehnel i Michał Witkowski, u którego autobiografię pokłóciło się pół literackiego świata.

Rozumiem, nie każdego ciekawią szczegóły śniadania spożywanego przez sztokholmską elitę ani plotki o bohaterach szwedzkiego Pudelka. Dlatego proponuję wybrać się za miasto. O północy pisały już literackie tuzy XX wieku Sara Lidman, Kerstin Ekman, Per Olov Enqvist i Torgny Lindgren. Ostatnie lata, być może na skutek pandemii, zaowocowały powrotami w rodzinne strony (*hemvändarromanen*), u nas nurt ten otworzyła na dobre Wioletta Grzegorzewska. W Norrlandii Ida Linde bada skutki upadających kopalni w *När man sparkar på en hund* (Gdy kopie się psa), dramaturżka Mirja Unge i poeta Pär Hansson sprawdzają, jak zestarzały się relacje z dawnymi przyjaciółmi i wrogami, Mikael Yvesand opisuje prowincję z perspektywy dorastającego chłopca, Maria Broberg jedzie z matką do domu dziadków, by po ich śmierci opróżnić dom. Zbiegła z chaosu miasta bohaterka Anniki Norlin natrafia w *Stacken* (Mrowisko) na grupę siedmiu osobliwych postaci od lat żyjących poza społeczeństwem. Powieść

her book *Wczoraj byłeś zła na zielono* (Yesterday You Were Angry in Green).

The increase in motherhood stories is part of a more or less regular recurrence of autofiction over the past few decades. This time, some Swedish critics have labelled it a symptom of narcissism. Last year's August Prize winner, journalist André Walden, looks back at his chaotic childhood with seven different 'dads' in *Jävla karlar* (Bloody Men). Agneta Pleijel is the queen of autofiction these days. She published the final part of her autobiographical trilogy in 2023, which began with *A Fortune Foretold*. Later this year, *Sniglar och snö* (Snails and Snow) is going to be published in Polish. A diary of a public figure, well-known and liked (or disliked), has proved to be an extremely popular literary project. For example, playwright Lars Norén's diary (1,680 pages) and artist Marianne Lindberg De Geer's 619-page diary. There is also journalist Åsa Linderborg's diary of the year's hottest debates around #metoo or the publisher-commissioned 'diary' of a poet, literary critic, and former Swedish Academy member Aase Berg. In Poland, a similar trend has been pursued mainly by Jerzy Pilch, Szczepan Twardoch, Jacek Dehnel, and Michał Witkowski, whose autobiography caused a bit of a stir among half of the literary circles.

I understand that not everyone is interested in the nitty-gritty of what the elite in Stockholm eat for breakfast or the latest celebrity gossip. I think a trip out of town would be a good idea. The North has already inspired works by some of the 20th century's most celebrated authors, including Sara Lidman, Kerstin Ekman, Per Olov Enqvist, and Torgny Lindgren. In recent years, maybe because of the pandemic, there's been a resurgence in books about returning to one's homeland (*hemvändarromanen*). In Poland, this trend really took off with Wioletta Grzegorzewska's work. In Norrland, Ida Linde looks at the impact of mines closing down in her play *När man sparkar på en hund* (When a Dog is Kicked). Playwright Mirja Unge and poet Pär Hansson examine how relationships with friends and enemies have grown old. Mikael Yvesand describes the province from the perspective of a teenage boy. Maria Broberg travels with her

Sanny Samuelsson *Mjölkat* (Wydojone) należałoby czytać równoległe z *Łakomymi* Małgorzaty Lebdy – narratorka wraca do sprzedanego rodzinnego domu, by przypomnieć sobie, jak pachniało dzieciństwo pełne zwierząt. Najbardziej wyjątkową, bo nierozłączną relację z przyrodą mają rdzenni mieszkańcy skandynawskiej północy, Saamowie. Kiedy Szwecja w 2000 roku podpisała europejską konwencję o ochronie mniejszości etnicznych, całe pokolenie młodych Saamów odzyskało język i głos, początkowo wykorzystany w powieściach dla młodzieży podejmujących temat dorastania w cieniu wstydlivej spuścizny po dziadkach. Dziś ich historie przybierają formę najróżniejszych gatunków literackich i nierzadko stają się bestsellerami: autor komiksów Mats Jonson w *När vi var samer* (Gdy byliśmy Saamami), Elin Anna Labba w reportażu *Panowie nas tu przesiedlili*, a następnie w powieści *Far inte till havet* (Nie jedźcie nad morze), obie książki ukazały się jednocześnie po szwedzku i w północnym wariantcie saamskiego, Ann-Helén Leastadius w kryminalnej powieści *Kradzież* (zrekrutowanej dla Netflixa), Fredrik Prost w esejach o duchowości Saamów, a Linnea Axelsson w ponad siedemsetstronicowym eposie *Aednan*.

W szwedzkiej literaturze, zakorzenionej przecież w protestanckiej etyce, nigdy nie brakowało powieści o pracy, w najróżniejszych odstonach. Debiutant Agri Ismail tworzy w *Hyper* scenę, na której grają wyłącznie marionetki biznesu. Dla bohaterów Elise Karlsson monotonia biurowej pracy staje się jedynym sposobem na życie. Therese Bohman w kolejnych powieściach podejmuje kwestię awansu społecznego z robotniczej miejscowości do elit akademickich stolicy. Młoda dziewczyna z powieści Wandy Bendjelloul awansuje znad frytownicy do kasy w burgerowej sieciówce. Zawód „zastępstwo” jest punktem wyjścia do najgłośniejszej powieści minionej wiosny – przez 930 stron David Norlin rozkłada na części pierwsze pustą codzienność Anny, która czuje, że w żadnym aspekcie życia nie odgrywa głównej roli. To jedna z tych książek-cegieł, które przypominają, jak dni i tygodnie potrafią się ciągnąć, każdy etap rozwoju czegośkolwiek wymaga czasu i że akcja i lektura potrafią współtrwać.

mother to her grandparents' house to clear it out after they die. Annika Norlin's protagonist flees the chaos of the city and encounters a group of seven peculiar characters in *Stacken* (The Anthill) who have been living outside society for years. I'd highly recommend reading Sanna Samuelsson's novel *Mjölkat* (Milked) alongside Małgorzata Lebda's *Łakome* (Greedy). The narrator returns to the family home that has been sold to recall what it was like to grow up surrounded by animals. The indigenous people of the Scandinavian north, the Sami, have a unique and inseparable relationship with nature. When Sweden signed the European Convention for the Protection of Ethnic Minorities in 2000, a whole generation of young Sami people were able to regain their language and voice. This has been exploited in youth novels dealing with the theme of growing up in the shadow of their grandparents' shameful legacy. These days, their stories are published in all kinds of literary genres and often become bestsellers. There's Mats Jonson, the comic book author, with *När vi var samer* (When We Were Samis), Elin Anna Labba with the reportage *The Rocks Will Echo Our Sorrow*, and also with the novel *Far inte till havet* (Don't Go to the Sea), both books were published simultaneously in Swedish and in the northern variant of Sami. We've also got Ann-Helén Leastadius with the crime novel *Stolen* (which was made into a Netflix film), Fredrik Prost with essays on Sami spirituality, and Linnea Axelsson with the epic *Aednan*, which is over seven hundred pages long.

Swedish literature, rooted in Protestant ethics, has never lacked novels about work in all its various guises. In *Hyper*, debut author Agri Ismail creates a stage where only the puppets of business perform. For Elise Karlsson's characters, the daily-grind of office work becomes the only way of life. Therese Bohman looks at social mobility in her subsequent novels, from the working-class village to the academic elite of the capital. In Wanda Bendjelloul's novel, the young girl is promoted from a deep fryer to a cashier in a burger chain. The work of a 'stand-in' is the starting point for the most talked-about novel of the past spring. For 930 pages, David Norlin dissects the empty

Zaroiło się również od powieści „kostiumowych”, które w mniej lub bardziej klasyczny epicko-sposób opowiadają historię, najczęściej z klasy robotniczej (porównaj z sukcesem *Chłopek* Joanny Kuciel-Frydryszak). W *Vulcan* Nino Micka pożar w fabryce zapalek zainspiruje młodych socjalistów do strajku w 1909 roku, Susanna Alakoski stworzyła kronikę czterech pokoleń kobiet pracujących w wielkim koncernie tekstylnym, Ida Andersen spisała w trylogii historię pracowników i pracownic huty szkła Kosta, Ulla-Lena Lundberg sfabularyzowała losy swoich przodków, którzy założyli pierwszą w Finlandii szwedzką wyższą szkołę ludową, Maria Turtschaninoff wraca w *Arvejord* (Mokradła) do pracasów kawałka ziemi w fińskiej Ostrobotnii, gdzie w kolejnych epizodach buduje się wieś, która z czasem stanie się rodzinną ostoją autorki. Ponadto w Finlandii wiele powieści rozgrywa się w okresie II wojny światowej, Kjell Westö pisze przy tym o miłości i kondycji człowieka w ogóle. W powieściowy kostium szwedzkie pisarki ubierają postaci historyczne, tym samym popularyzując wiedzę na temat zapomnianych kobiet. Znajdziemy tu malarzkę Hilme af Klint czy Honorine Hermeline, założycielkę Fogelstadgruppen, intelektualnego stowarzyszenia sufrażystek. Jedną z najwybitniejszych pisarek i dramaturżek Sara Stridsberg sfabularyzowała w ten sposób losy Nelly Sachs i Valerie Solanas. Ale i tu podium wzięta już dwadzieścia lat temu Agneta Pleijel z *Lordem Nevermore*, a potem z niewielką powieścią *Dubbelporätt* (Portret podwójny), w której Oskar Kokoschka i Agatha Christie rozmawiają o starości.

Podobnie jak u nas, powracają w Szwecji klasyki. Rodzime, nowe, pięknie zaprojektowane, Kieszonkowe, a więc niedrogie, wydania powieści Selmy Lagerlöf, Harry’ego Martinsona, Moi Martison, dramatów Strindberga, opowiadań Hjalmara Söderberga i Pära Lagerqvista, poezji Karin Boye i Edith Södergran czy reportaży z podróży po kraju Karola Linneusza wchodzi w skład stałej oferty księgarń. Powstają nowe przekłady klasyki światowej i podczas gdy my ustawiamy w swoich domowych bibliotekach kolejne tomy Prousta, Conrada i Joyce’a, strony kulturalne szwedzkich gazet rozpisują się na temat nowych przekładów

everyday life of Anna, who feels that she is not playing a central role in any aspect of her life. It’s one of those hefty books that makes you realise how long days and weeks can be, how long it takes for things to develop, and how both plot and reading co-exist.

We’ve also seen a lot more ‘period’ novels recently, which usually tell a story related to the working class in a more or less classic way (compared with the success of Joanna Kuciel-Frydryszak’s *Chłopek* [Peasant Women]). In Nino Mick’s *Vulcan*, a fire in a match factory inspires young socialists to go on strike in 1909. Susanna Alakoski has written about the lives of four generations of women working in a large textile company. Ida Andersen has written a trilogy about the workers and employees of the Kosta glassworks. Ulla-Lena Lundberg has fictionalised the fate of her ancestors, who founded Finland’s first folk higher school of Swedish. Maria Turtschaninoff returns in *Arvejord* (Inherited Land) to the prehistory of a piece of land in Finland’s Ostrobothnia, where, in subsequent episodes, a village is built that will in time become the author’s family refuge. On top of that, lots of novels are set in Finland during the Second World War. Kjell Westö, for instance, writes about love and the human condition in general. Swedish women writers are giving historical figures a new look, and in doing so, they’re sharing the stories of women who were forgotten. We also find the painter Hilma af Klint or Honorine Hermeline, who founded Fogelstadgruppen, an intellectual association of suffragettes. One of the most well-known writers and playwrights, Sara Stridsberg, fictionalised the fates of Nelly Sachs and Valerie Solanas in this way. But twenty years ago, Agneta Pleijel already took the first place on the podium with *Lord Nevermore* and then with the minor novel *Dubbelporätt* (Double Portrait), in which Oskar Kokoschka and Agatha Christie discuss old age.

It’s the same in Sweden as it is here: classics are making a comeback. You’ll find new, beautifully designed, pocket-sized editions of novels by Selma Lagerlöf, Harry Martinson, Moa Martinson, plays by Strindberg, stories by Hjalmar Söderberg and

Sagi o Njalu, Sztuki kochania Owidiusza, *Tristrama Shandy'ego* i poezji Lorda Byrona. Mają też nowy *Własny pokój*, za to my mamy całkiem świeżą *Panią Dalloway*.

Krótko mówiąc, jest w czym wybierać, o co się pospierać, z czego układać stosiki, jest co tłumaczyć i na co czekać, jest czym zapełnić rubryczkę „literatura piękna” w raporcie Biblioteki Narodowej. Tymczasem polecam książki, które już są dostępne po polsku lub lada chwila będą:

- Ia Genberg, *Szczegóły*, tłum. Dominika Górecka
- Andrzej Tichy, *Nędza*, tłum. Dominika Górecka
- Elin Anna Labba, *Panowie nas tu przesiedlili*, tłum. Agata Teperek
- Ann-Helén Leastadius, *Kradzież*, tłum. Natalia Kołaczek
- Ida Linde, *Na północ jedzie się, by umrzeć*, tłum. Justyna Czechowska
- Marit Kapla, *Osebol*, tłum. Justyna Czechowska
- Nina Wähä, *Testament*, tłum. Justyna Czechowska
- Steve Sem-Sandberg, *Ocean*, tłum. Przemysław Pożar
- Karin Smirnoff, trylogia o Janie Kippo, tłum. Agata Teperek
- Maria Turtshchinoff, *Mokradła*, tłum. Agata Teperek
- Therese Bohman, *Andromeda*, tłum. Justyna Czechowska
- Karin Boye, *Kallokaina*, tłum. Przemysław Pożar
- Johannes Anyuru, *Utoną we łzach swoich matek*, tłum. Dominika Górecka
- Jonas Hassen Khemiri, *Klauzula ojca i Montecore. Milczenie tygrysa*, tłum. Dominika Górecka
- Amanda Svensson, *System*, tłum. Karolina Ancerowicz i Justyna Czechowska
- Kristina Sandberg, *Urodzić dziecko*, tłum. Elżbieta Frątczak-Nowotny
- Nina Burton, *Bujne życie pewnego domu*, tłum. Ewa Wojciechowska

Pär Lagerkvist, poetry by Karin Boye and Edith Södergran, as well as travel reports by Carl Linnaeus, in bookstores. New translations of world classics are being produced, and while we're putting new volumes of Proust, Conrad, and Joyce on our home bookshelves, the cultural pages of Swedish newspapers are full of discussions about new translations of the *Njáls saga*, Ovid's *The Art of Love*, *Tristram Shandy*, and the poetry of Lord Byron. They also have a new *Room of One's Own*, while we have a fairly recent *Mrs. Dalloway*.

In short, there's a lot to choose from, a lot to argue about, a lot to get through, a lot to translate, a lot to look forward to, and a lot to fill the 'belles lettres' column in the National Library report. In the meantime, I'd love to recommend some books that are already available in Polish or will be any time now:

- Anyuru, Johannes, *De kommer att drunkna i sina mödrars tårar* [English edition: *They Will Drown in Their Mothers' Tears*, trans. Saskia Vogel; Polish edition: *Utoną we łzach swoich matek*, trans. Dominika Górecka]
- Åsbrink, Elisabeth, *Mitt stora vackra hat. En biografi över Victoria Benedictsson* [Polish edition: *Moja wielka, piękna nienawiść. Biografia Victorii Benedictsson*, trans. Emilia Fabisiak]
- Bohman, Therese, *Andromeda* [English edition: *Andromeda*, trans. Marlaïne Delargy; Polish edition: *Andromeda*, trans. Justyna Czechowska]
- Boye, Karin, *Kallocain* [English edition: *Kallocain*, trans. David McDuff; Polish edition: *Kallokaina*, trans. Przemysław Pożar]
- Bromander, Henrik, *Smålands mörker*, [Polish edition: *Ciemności Smalandii*, trans. Katarzyna Syty]
- Burton, Nina, *Livets tunna väggar* [English edition: *Notes from a Summer Cottage*, trans. Rachel Willson-Broyles; Polish edition: *Bujne życie pewnego domu*, trans. Ewa Wojciechowska]

- Anna Nordlund, *Selma Lagerlöf. Nowoczesna Szwedka*, tłum. Justyna Czechowska
- Elisabeth Åsbrink, *Moja wielka, piękna nienawiść. Biografia Victorii Benedictsson*, tłum. Emilia Fabisiak
- Agnes von Krusenstjerna, *Zdarzyło się przy drodze*, tłum. Justyna Czechowska, wolnelektury.pl
- Henrik Bromander, *Ciemności Smalandii*, tłum. Katarzyna Syty
- Liv Strömqvist, *Owoc poznania*, tłum. Katarzyna Syty oraz dwie antologie:
  - *Mistrzowie opowieści. Skandynawskie lato*
  - *Mistrzowie opowieści. Skandynawska zima*
- Genberg, Ia, *Detaljerna* [English edition: *The Details*, trans. Kira Josefsson; Polish edition: *Szczegóły*, trans. Dominika Górecka]
- Kapla, Marit, *Osebol* [English edition: *Osebol*, trans. Peter Graves; Polish edition: *Osebol*, trans. Justyna Czechowska]
- Khemiri, Jonas H., *Pappaklausulen and Montecore: En unik tiger* [English edition: *The Family Clause*, trans. Alice Menzies; *Montecore: The Silence of the Tiger*, trans. Rachel Willson-Broyles; Polish edition: *Klauzula ojca and Montecore. Milczenie tygrysa*, all translations by Dominika Górecka]
- von Krusenstjerna, Agnes, *Händelser på vägen* [Polish edition: *Zdarzyło się przy drodze*, trans. Justyna Czechowska, wolnelektury.pl]
- Labba, Elin Anna, *Herrarna satte oss hit* [English edition: *The Rocks Will Echo Our Sorrow*, transl. Fiona Graham; Polish edition: *Panowie nas tu przesiedlili*, trans. Agata Teperek]
- Leastadius, Ann-Helén, *Kradzież*, trans. Natalia Kołaczek [English edition: *Stolen*, trans. Rachel Willson-Broyles]
- Linde, Ida, *Norrut åker man för att dö* [Polish edition: *Na północ jedzie się, by umrzeć*, trans. Justyna Czechowska]
- Nordlund, Anna, *Selma Lagerlöf: Sveriges modernaste kvinna* [Polish edition: *Selma Lagerlöf. Nowoczesna Szwedka*, trans. Justyna Czechowska]
- Sandberg, Kristina, *Att föda ett barn* [Polish edition: *Urodzić dziecko*, trans. Elżbieta Frątczak-Nowotny]
- Sem-Sandberg, Steve, *Oceanen* [Polish edition: *Ocean*, trans. Przemysław Pożar]
- Smirnoff, Karin, *Jana Kippo-sviten*, [English edition, *My Brother*, trans. Anna Patterson; Polish edition: seria *Saga rodziny Kippów*, all translations by Agata Teperek]
- Strömqvist, Liv, *Kunskapens frukt* [English edition: *Fruit of Knowledge*, trans. Melissa Bowers, Polish edition: *Owoc poznania*, trans. Katarzyna Syty]

- Svensson, Amanda, *Ett system så magnifikt att det bländar* [English edition: *A System So Magnificent It Is Blinding*, trans. Nichola Smalley; Polish edition: *System*, trans. Karolina Ancerowicz i Justyna Czechowska]
- Tichý, Andrzej, *Eländet* [English edition: *Wretchedness*, trans. Nichola Smalley; Polish edition: *Nędza*, trans. Dominika Górecka]
- Turtschaninoff, Maria, *Arvejord* [Polish edition: *Mokradła*, trans. Agata Teperek]
- Wähä, Nina, *Testamente* [Polish edition: *Testament*, trans. Justyna Czechowska]

and two anthologies [published in Poland by Wielka Litera Publishing House]:

- *Mistrzowie opowieści. Skandynawskie lato* (Masters of Storytelling, Scadinavian Summer)
- *Mistrzowie opowieści. Skandynawska zima* (Masters of Storytelling, Scandinavian Winter)

Najnowsza literatura fińska w telegraficznym skrócie

The Latest Finnish Literature in a Nutshell

Sebastian Musielak

Ostatnie ćwierćwiecze w literaturze fińskiej to rzeczywiście nowa era. Mocny w literaturze fińskiej realizm symbolicznie ustąpił pola na przełomie tysiącleci, gdy najważniejszą fińską nagrodę literacką, Finlandię, otrzymała weirdowa powieść Johanny Sinisalo *Nie przed zachodem słońca*¹. Autorka zaczyna mówić i pisać o nowym, międzygatunkowym prądzie zwanym „Finnish weird”, za którego prekursorkę uznała Leenę Krohn, znaną u nas z dwóch powieści². Zalicza się do niego również szwedzkojęzyczną Marię Turtschaninoff, którą znamy z serii fantasy *Kroniki Czerwonego Klasztoru*³. Po szwedzku w tym nurcie pisze również Karin Erlandsson, która z kryminałów przerzuciła się na powieści dla młodzieży; jej seria *Legenda o Żrenicy*

The last quarter-century in Finnish literature indeed marks a new era. The strong tradition of realism in Finnish literature symbolically gave way at the turn of the millennium when Johanna Sinisalo's weird novel *Not Before Sundown*¹ won the most prestigious Finnish literary award, the Finlandia Prize. Sinisalo began to speak and write about a new, inter-genre trend called 'Finnish weird,' for which she credited Leena Krohn, known in Poland for her two novels². This trend also includes the Swedish-speaking Maria Turtschaninoff, known for her fantasy series *The Red Abbey Chronicles*³. Karin Erlandsson, who initially wrote crime novels, now writes youth novels in this trend in Swedish;

- 1 Johanna Sinisalo, *Nie przed zachodem słońca* (słowo/obraz terytoria 2005, tłum. S. Musielak).
- 2 Leena Krohn: *Pelikan* (Dwie Siostry 2008, tłum. I. Kosmowska); *Tainaron* (Świat Książki 2008, tłum. S. Musielak).
- 3 Maria Turtschaninoff: *Maresi* (Młody Book 2017), *Naondel* (Młody Book 2018) oraz *Listy Maresi* (Młody Book 2019), wszystkie tłum. P. Wójcik.

- 1 Johanna Sinisalo: *Not Before Sundown* (Peter Owen Publishers, London, 2003, translator Herbert Lomas).
- 2 Leena Krohn: *The Pelican's New Clothes and Tana-iron*, in *Leena Krohn: The Collected Fiction* (Cheeky Frawg Books 2015, translator Eva Buckwald et al.).
- 3 Maria Turtschaninoff: *Maresi* (Pushkin Press Childrens 2017, translator Annie Prime), *Naondel* (Pushkin Press Childrens 2018, translator Annie Prime) and *Maresi Red Mantle* (Pushkin Press Childrens 2019, translator Annie Prime).

Oka jest wydawana także w Polsce⁴. Nieco dalej od fantasy, a bliżej realizmu magicznego lokuje się Juhani Karila, którego debiutancka powieść⁵ jest bardzo lubiana w Finlandii i poza granicami kraju. Pisząca dla młodzieży i również znana w Polsce Anniina Mikama balansuje między fantasy a realizmem⁶.

Coraz chętniej Finowie sięgają w literaturze do wcześniej wypartych z kanonu literackiego dialektów i języka potocznego. We wspomnianym debiucie Karili niemal wszystkie postaci mówią rodzimą gwarą pisarza, a wydana u nas *Putkownikowa*⁷ Rosy Liksom została praktycznie cała zapisana jednym z północnych dialektów języka fińskiego. Z podobnych źródeł czerpie inna znana u nas pisarka, Katja Kettu⁸, która nie stroni też od neologizmów. Poza tym obie pisarki wpisują się też w coraz silniejszy trend rewizjonistyczny, poruszając do tej pory przemilczany lub bardzo słabo reprezentowany w literaturze temat fińskiego faszyzmu międzywojennego i sojuszu Finów z hitlerowskimi Niemcami. Innym przedstawicielem tego nurtu jest Tommi Kinnunen, z zawodu nauczyciel języka fińskiego, który w powieści *Powiedziała, że nie żałuje* opisuje los kobiet, które podczas II wojny światowej związały się ze stacjonującymi w Finlandii Niemcami, a gdy po wojnie wróciły do domów, spotkały się z potępieniem i ostracyzmem⁹. Kinnunen zresztą twierdzi, że o „heteronormatywnych bohaterskich mężczyznach” napisano już wszystko, oddaje więc w swoich powieściach głos kobietom i mniejszościom seksualnym. Jego

her *Song of the Eye Stone*⁴ series has also been published in Poland. Juhani Karila is closer to magical realism than fantasy, and his debut novel⁵ is highly regarded in Finland and beyond. Writing for youth, Anniina Mikama, also known in Poland, balances between fantasy and realism⁶.

Increasingly, Finns are turning to dialects and colloquial language previously excluded from the literary canon. In Karila's aforementioned debut, almost all characters speak the author's native dialect, and Rosa Liksom's *The Colonel's Wife*⁷ is written almost entirely in one of the northern dialects of Finnish. Katja Kettu⁸, another writer well known in Poland, also draws from similar sources and does not shy away from neologisms. Both writers are part of a strong revisionist trend addressing the previously underrepresented topics of Finnish fascism in the interwar period and Finland's alliance with Nazi Germany. Another representative of this trend is Tommi Kinnunen, a Finnish language teacher by profession. In his novel *Ei kertonut katuvansa* (Defiance), he describes the fate of women who had relationships with German soldiers stationed in Finland during World War II and faced condemnation and ostracism upon returning home⁹. Kinnunen asserts that everything has already been written about 'heteronormative heroic men,' so he gives voice to women and sexual

- 4 Karin Erlandsson: *Poławiaczka peret* (Dwukropek 2022), *Poskramiaczka ptaków* (Dwukropek 2022), *Grotołazka* (2024), wszystkie tłum. A. Czernow.
- 5 Juhani Karila, *Polowanie na małego szczupaka* (Marpress 2021, tłum. S. Musielak).
- 6 Anniina Mikama: *Magik i złodziejka* (Dwukropek 2021), *Uczeń kuglarza* (Dwukropek 2021), *Władcy iluzji* (Dwukropek 2021), *Czarownik* (Dwukropek 2024), wszystkie tłum. S. Musielak.
- 7 Rosa Liksom: *Putkownikowa* (Marpress 2024, tłum. A. Bobotek).
- 8 Katja Kettu: *Akuszerka* (Świat Książki 2016), *Ćma* (Świat Książki 2017), wszystkie tłum. B. Kojro.
- 9 Tommi Kinnunen, *Powiedziała, że nie żałuje* (Wydawnictwo Poznańskie 2023, tłum. S. Musielak).

- 4 Karin Erlandsson: *The Pearl Whisperer* (Dedalus 2022, translator Annie A. Prime), *The Bird Master* (Dedalus 2022, translator Annie A. Prime), *The Scaler of the Peaks* (Dedalus 2024, translator Annie A. Prime).
- 5 Juhani Karila: *Fishing for the Little Pike* (Restless Books 2023, translator Lola Rogers).
- 6 Anniina Mikama: *Taikuri ja taskuvaras* / *The Illusionist and the Thief* (WSOY 2018), *Huijarin oppipoika* / *The Conman's Apprentice* (WSOY 2019), *Tinasotamiehet* / *The Masters of Illusion* (WSOY 2020), *Myrrys* / *The Sage* (WSOY 2021).
- 7 Rosa Liksom: *The Colonel's Wife* (Graywolf Press 2019, translator Lola Rogers).
- 8 Katja Kettu: *The Midwife* (Amazon Crossing 2016, translator David Hackston), *Yöperhonen* / *Hawk Moth* (WSOY 2015).
- 9 Tommi Kinnunen, *Ei kertonut katuvansa* / *Defiance* (WSOY 2020).

wysoko ceniony debiut, *Cztery drogi*¹⁰, opisuje nie tylko losy trzech pokoleń niezależnych kobiet na północy kraju, lecz również straszny los homoseksualistów w powojennej Finlandii. Zainteresowanie nieheteronormatywnością to kolejna ważna cecha literatury fińskiej ostatniego ćwierćwiecza. W powieściach piszącej głównie dla tęczącej młodzieży Salli Simukka bohaterowie pierwszego czy drugiego planu są zwykle osobami nieheteronormatywnymi¹¹, a Siri Kolu napisała książkę o młodej osobie przechodzącej proces uzgodnienia płci¹². Podobny motyw w powieści dla dorosłych pojawia się w częściowo autobiograficznej powieści Selji Ahavy, która opisała przemianę swojego męża w kobietę¹³.

Coraz więcej fińskich autorów wychodzi poza ciasne i własne podwórko: wydawana też w Polsce Sofi Oksanen, jedna z najlepiej rozpoznawanych fińskich autorek na świecie, w swoim głównym cyklu powieściowym pisała o historii dwudziestowiecznej Estonii¹⁴, a inne książki przybliżają problemy przemocy wobec kobiet w Ukrainie czy Afryce. Inną reprezentantką takiego literackiego „internacjonalizmu” jest Laura Lindstedt, w której *Oneironie* Finlandia pojawia się jedynie w epizodycznym wątku¹⁵, a jej najnowsza powieść (napisana wspólnie z poetką i pisarką Sinikką Vuolą), *101 sposobów na zabicie męża*, to przypomnienie i rozwinięcie technik francuskiej grupy Oulipo. Zmarły przed rokiem młody pisarz Miki Liukkonen również słynął z grubych powieści inspirowanych

minorities in his novels. His highly acclaimed debut, *Neljäntienristeys* (*Where Four Roads Meet*)¹⁰, describes the fate of three generations of independent women in northern Finland, as well as the tragic fate of homosexuals in post-war Finland. Interest in non-heteronormativity is another important feature of Finnish literature in the last quarter-century. In the novels of Salla Simukka, who mainly writes for LGBTQ+ youth, the main or secondary characters are usually non-heteronormative¹¹, Siri Kolu wrote a book about a young person undergoing gender transition¹² and a similar theme appears in the partially autobiographical novel by Selja Ahava, who described her husband's transition to a woman¹³.

More and more Finnish authors are venturing beyond their local contexts. Sofi Oksanen, one of the most internationally recognized Finnish authors, wrote about the history of 20th-century Estonia in her main novel series¹⁴, and other books address issues like violence against women in Ukraine or Africa. Another representative of this literary 'internationalism' is Laura Lindstedt, whose novel *Oneiron* features Finland only in an episodic plot¹⁵. Her latest novel, co-written with poet and writer Sinikka Vuola, *101 tapaa tappaa aviomies* (*101 Ways to Kill Your Husband*), is a reminder and a development of techniques introduced by the French group Oulipo. The late young writer

10 Tommi Kinnunen, *Cztery drogi* (WAB 2015, tłum. S. Musielak).

11 Salla Simukka: *Czerwone jak krew* (YA! 2014, tłum. S. Musielak), *Białe jak śnieg* (YA! 2014, tłum. S. Musielak), *Czarne jak heban* (YA! 2015, tłum. E. Jurkiewicz-Rohrbacher).

12 Siri Kolu, *Po lecie wszystko będzie inaczej* (Dziwny Pomysł 2021, tłum. A. Sandach).

13 Selja Ahava, *Zanim mój mąż zniknie* (Relacja 2024, tłum. Justyna Polanowska i Aleksandra Wróblewska).

14 Sofi Oksanen: *Oczyszczenie* (Świat Książki 2010), *Gdy zniknęły gołębie* (Czarne 2015), obie tłum. S. Musielak, *Norma* (Znak 2018, tłum. K. Aniszewska).

15 Laura Lindstedt, *Oneiron* (Wydawnictwo Poznańskie 2021, tłum. S. Musielak).

10 Tommi Kinnunen, *Neljäntienristeys* / *Where Four Roads Meet* (WSOY 2014).

11 Salla Simukka: *As Red as Blood* (Hot Key Books 2014, translator Owen Whitesman), *As White as Snow* (Hot Key Books 2015, translator Owen Whitesman), *As Black as Ebony* (Hot Key Books 2015, translator Owen Whitesman).

12 Siri Kolu, *Kesän jälkeen kaikki on toisin* / *It All Changes After the Summer* (Otava 2016).

13 Selja Ahava, *Ennen kuin mieheni katoaa* / *Before My Husband Disappears* (Gummerus 2017).

14 Sofi Oksanen: *Purge* (Atlantic Books 2010, translator Lola Rogers), *When the Doves Disappeared* (Atlantic Books 2016, translator Lola Rogers), *Norma* (Atlantic Books 2017, translator Owen Whitesman).

15 Laura Lindstedt, *Oneiron* (Oneworld 2018, translator Owen Whitesman).

pisarstwem Dona DeLilla, Thomasa Pynchona czy Davida Fostera Wallace'a. Katri Lipson w *Sprzedawcy lodów* inspirowała się wydarzeniami z wojennej Czechosłowacji¹⁶, podobnie jak Terhi Rannela, która w powieści *Frau* próbuje zrozumieć Linę Heydrich, wdowę po zabitym w zamachu w Pradze Reinhardzie Heydrichu, która po wojnie wyszła za fińskiego reżysera teatralnego Mauna Manninena i przez parę lat mieszkała w Finlandii.

Do głosu doszło też pokolenie imigrantów i pisarzy urodzonych w rodzinach niefińskich. Wspomniana już Sofi Oksanen jest po matce pół-Estanką, ale pierwszym w tym tysiącleciu ważnym fińskim głosem „spoza” była urodzona w Indiach córka Egipcjanina i Finki Ranya ElRamly-Paasonen, której znany również w Polsce debiut otrzymał w Finlandii aż dwa ważne wyróżnienia¹⁷. Mieszkająca w Finlandii Słowaczka Alexandra Salmela zwróciła na siebie uwagę swoim powieściowym debiutem¹⁸ i podobnie jak urodzona w Finlandii córka Rumuna i Finki Cristina Sandu była nominowana do najważniejszej fińskiej nagrody literackiej – Finlandii. Bardzo dobrze został przyjęty przez krytyków piszący po szwedzku Adrian Perera o pochodzeniu częściowo lankijskim, który zadebiutował w 2017 roku zbiorem politycznie zaangażowanej poezji *White Monkey*. Mieszkający w Finlandii od 2004 roku i piszący po arabsku irański reżyser i dramaturg Hassan Blasim swoją przetłumaczoną na angielski przez Jonathana Wrighta powieścią *The Iraqi Christ* zdobył w 2014 roku nagrodę literacką czasopisma „The Independent”. Największym jednak objawieniem literackim ostatnich lat i fińską dumą literacką jest urodzony w Kosowie Pajtim Statovci, który od drugiego roku życia mieszka w Finlandii. Jego pierwsza powieść zdobyła liczącą się nagrodę literacką dla najlepszego debiutu roku, druga¹⁹ była już nominowana do Finlandii i znalazła

Miki Liukkonen was also known for his thick novels inspired by the writings of Don DeLillo, Thomas Pynchon, and David Foster Wallace. Katri Lipson's *The Ice Cream Man* is inspired by events in wartime Czechoslovakia¹⁶, as is Terhi Rannela's *Frau*, which attempts to understand Lina Heydrich, the widow of Reinhard Heydrich killed in the assassination attempt in Prague, who married Finnish theatre director Maun Manninen after the war and lived in Finland for a few years.

A generation of immigrants and writers born into non-Finnish families has also come to the fore. The aforementioned Sofi Oksanen is half-Estonian on her mother's side, but the first significant non-Finnish voice in this millennium was Ranya ElRamly-Paasonen, born in India to an Egyptian father and Finnish mother. Her debut, also known in Poland, received two major awards in Finland¹⁷. The Slovakian Alexandra Salmela, living in Finland, gained attention with her novel debut¹⁸ and like Cristina Sandu, born in Finland to a Romanian father and Finnish mother, she was nominated for the most important Finnish literary award – the Finlandia Prize. Writing in Swedish, Adrian Perera, who is of partial Sri Lankan descent, was very well received by critics. He debuted in 2017 with a collection of politically engaged poetry titled *White Monkey*. Iraqi director and playwright Hassan Blasim, who has lived in Finland since 2004 and writes in Arabic, won the literary award of *The Independent* in 2014 for his novel *The Iraqi Christ*, translated into English by Jonathan Wright. However, the biggest literary revelation of recent years and Finnish literary pride is Kosovo-born Pajtim Statovci, who has lived in Finland since the age of two. His first novel won a significant literary award for the best debut of the year, his second

16 Katri Lipson: *Sprzedawca lodów* (Widnokrąg 2021, tłum. I. Kiuru).

17 Ranya Paasonen, *Pozycja słońca* (Wydawnictwo Akademickie Dialog 2005, tłum. J. Trzcńska-Mejor).

18 Alexandra Salmela, *27, czyli śmierć tworzy artystę* (W.A.B. 2012, tłum. I. Kiuru).

19 Pajtim Statovci, *Przejście* (Pauza 2020, tłum. S. Musielak).

16 Katri Lipson: *The Ice Cream Man* (Amazon Crossing 2014, translator Ellen Hockerill).

17 Ranya Paasonen, *Auringon asema / The Position of the Sun* (Otava 2008).

18 Alexandra Salmela, *27 eli kuolema tekee taiteilijan / 27, or Death Makes an Artist* (Kustannusosakeyhtiö Teos 2010.).

się na krótkiej liście finalistów prestiżowej amerykańskiej nagrody National Book Award w kategorii przekładów (w tłumaczeniu Davida Hackstona), a trzecia²⁰ już Finlandię zdobyła.

Literatura fińska w szerszym kontekście to nie tylko literatura fińska – i szwedzkojęzyczna, lecz również literatura Saamów – rdzennych mieszkańców północnej Skandynawii i Finlandii. Co ciekawe, Saamowie zaczynają pisać po fińsku, aby ich głos został usłyszany w kulturze językowego mainstreamu. Szczególnie warto zwrócić uwagę na urodzonego w fińskiej Laponii muzyka, aktora, poetę, pisarza i aktywistę saamskiego, zdobywcę wielu nagród Niillas Holmberga (jego zapisane w języku północnych Saamów nazwisko brzmi Jalvvi Anna-Liissá Niillas). Jego fińskojęzyczny zbiór wierszy i debiutancka powieść zostały dobrze przyjęte i nawet przetłumaczone na inne języki, w tym angielski.

Oczywiście ostatnie ćwierćwiecze to nie tylko nowe trendy, lecz również rozkwit bardziej tradycyjnych form i gatunków narracji. Pierwsze miejsce i kilka premiowanych na liście najpopularniejszych pisarzy od lat okupują twórcy Kryminałów, tacy jak lider Ilkka Remes czy czwarty Reijo Mäki, których nie znamy w Polsce w ogóle. Za to piątą na liście Leenę Lehtolainen, która zyskała wielką popularność w kraju i za granicą serią opowieści o policjantce Marii Kallio, znamy z pięciu powieści²¹. Więcej wydano u nas tylko książek Antiego Tuomainena²², którego doceniono poza granicami

novel¹⁹ was nominated for the Finlandia Prize and shortlisted for the prestigious American National Book Award in the translation category (translated by David Hackston), and his third novel²⁰ won the Finlandia Prize.

Finnish literature in a broader context includes not only Finnish – and Swedish-language literature but also the literature of the Sámi, the indigenous people of northern Scandinavia and Finland. Interestingly, the Sámi are beginning to write in Finnish to have their voices heard in the mainstream linguistic culture. Particularly noteworthy is Niillas Holmberg, a musician, actor, poet, writer, and Sámi activist from Finnish Lapland, who has won many awards (his name written in Northern Sami is Jalvvi Anna-Liissá Niillas). His Finnish-language poetry collection and debut novel were well received and even translated into other languages, including English.

Of course, the last quarter of a century has not only seen new trends, but also a flourishing of more traditional narrative forms and genres. The top spot and several positions on the list of the most popular writers have been occupied for years by crime fiction authors, such as the leader Ilkka Remes or the fourth-placed Reijo Mäki, who are completely unknown in Poland. However, we do know Leena Lehtolainen, fifth on the list, who gained great popularity at home and abroad with her series about the police officer Maria Kallio, with five novels available in Poland²¹. More books have been published in Poland only by Antti Tuomainen²², appreciated abroad for his original style

20 Pajtim Statovci, *Niewidzialni* (Pauza 2024, tłum. A. Sandach).

21 Leena Lehtolainen: *Kobieta ze śniegu* (słowo/obraz terytoria 2004, tłum. S. Musielak), *Spirala śmierci* (słowo/obraz terytoria 2007, tłum. S. Musielak), *Pod wiatr* (słowo/obraz terytoria 2010, tłum. E. Jurkiewicz), *Na złym tropie* (Rebis 2012, tłum. S. Musielak) i *Gdzie się podziały dziewczęta?* (Rebis 2013, tłum. S. Musielak).

22 Antti Tuomainen: *Uzdrowiciel* (Albatros 2013), *Czarne jak moje serce* (Albatros 2016), *Kopaliśmy sobie grób* (Albatros 2017), wszystkie tłum. E. Jurkiewicz-Rohrbacher, *Człowiek, który umarł* (Albatros 2019, tłum. I. Kiuru), *Najgorętsza plaża w Finlandii* (Albatros 2020, tłum. B. Kojro), *Mała Syberia* (Albatros 2022, tłum. B. Kojro), *Czynnik królika* (Albatros 2023,

19 Pajtim Statovci, *Crossing* (Pushkin Press 2019, translator David Hackston).

20 Pajtim Statovci, *Bolla* (Faber & Faber 2022, translator David Hackston).

21 Leena Lehtolainen: *Snow Woman* (Amazon Crossing 2014, translator Owen Witesman), *Death Spiral* (Amazon Crossing 2015, translator Owen Witesman), *Fatal Headwind* (Amazon Crossing 2016, translator Owen Witesman), *Derailed* (Amazon Crossing 2018, translator Owen Witesman) and *Where Have All the Young Girls Gone* (Amazon Crossing 2019, translator Owen Witesman).

22 Antti Tuomainen: *The Healer* (Henry Holt and Co. 2013, translator Lola Rogers), *Dark as My Heart*

kraju za oryginalny styl i wyjście poza ramy gatunku: po początkowych eksperymentach z powieścią noir Tuomainen najchętniej miesza thriller psychologiczny z powieścią kryminalną, farsą i czarną komedią. W literaturze szwedofinńskiej kryminały piszą dwie autorki: Eva Frantz i wspomniana już Karin Erlandsson. Tradycyjnie pisze również jeden z najlepiej rozpoznawanych za granicą fińskich pisarzy, Szwedofin Kjell Westö²³, znany ze swoich epopeicznych powieści osadzonych często w rodzinnym Helsingfors (szwedzka nazwa Helsinek) i okolicach.

and breaking the genre boundaries: after initial experiments with noir novels, Tuomainen most often blends psychological thrillers with crime novels, farce, and black comedy. In Swedish-Finnish literature, crime novels are written by two authors: Eva Frantz and the aforementioned Karin Erlandsson. One of the most recognizable Finnish writers abroad, the Swedish Finn Kjell Westö²³, writes traditionally epic novels often set in his native Helsingfors (the Swedish name for Helsinki) and surrounding areas.

---

tłum. Ł. Praski), *Paradoks łosia* (Albatros 2024, tłum. B. Kojro), *Teoria bobra* (Albatros 2024, tłum. B. Kojro).

- 23 Kjell Westö: *Lang* (słowo/obraz terytorii 2005, tłum. T. Szczepański), *Niebo w kolorze siarki* (Po- znańskie 2021, tłum. K. Tubylewicz).

(Vintage Digital 2015, translator Lola Rogers), *The Mine* (Orenda Books 2016, translator David Hackston), *The Man Who Died* (Orenda Books 2017, translator David Hackston), *Palm Beach, Finland* (Orenda Books 2018, translator David Hackston), *Little Siberia* (Orenda Books 2019, translator David Hackston), *The Rabbit Factor* (Orenda Books 2021, translator David Hackston), *The Moose Paradox* (Orenda Books 2022, translator David Hackston), *The Beaver Theory* (Orenda Books 2023, translator David Hackston).

- 23 Kjell Westö: *Lang* (Harvill 2005, translator Ebba Segerberg), *Den svavelgula himlen* / *The Sulphur-Yellow Sky* (Albert Bonniers Förlag 2017).

Literatura estońska ostatnich lat

Recent Estonian Literature

Marta Perlikiewicz

Jeśli za współczesną literaturę uznać dzieła wydane w XXI wieku, do roku 2021 na estońskim rynku ukazało się ponad pięć tysięcy pozycji książkowych rodzimych autorów, a do dnia dzisiejszego ilość ta odpowiednio wzrosła. Półżartem można stwierdzić, że w tym malutkim kraju pisarzy jest więcej niż czytelników, pisanie książek stało się modne. Jakość książek jest jednak różna, gatunki literackie się mieszają. Jak więc oddzielić ziarna od plew? Pewnym kryterium są z pewnością nagrody literackie, lecz tych w Estonii co roku autorzy otrzymują około pięćdziesięciu i za każdą nagrodą stoi subiektywna decyzja kilku osób. Weryfikacji literackich tytułów może też służyć ranking najpopularniejszych książek, ale gusta czytelników i jury nie zawsze się pokrywają, poza tym do bibliotek przychodzą również uczniowie po lektury obowiązkowe. Pewien obraz wyłoni się zapewne po zerknięciu na ranking najlepiej sprzedających się tytułów, przy czym nakład książek jest niewielki, a książki drogie. Dzieło wydane w nakładzie tysiąca egzemplarzy to już niewątpliwie bestseller. Decyzję o zakupie literatury pięknej determinuje cena oraz chwilowa moda.

If we consider works published in the 21st century as contemporary literature, over five thousand books by native authors had been released in the Estonian market by 2021, and this number has continued to grow. Half-jokingly, one could say that in this tiny country, there are more writers than readers, and writing books has become fashionable. However, the quality of books varies, and literary genres are blending. So how can we separate the wheat from the chaff? Literary awards can certainly serve as a criterion, but each year in Estonia, authors receive about fifty such awards, each based on the subjective decision of a few individuals. Rankings of the most read books can also serve to verify literary titles, but readers' tastes and those of juries do not always align. Furthermore, libraries are also frequented by students looking for required readings. A clearer picture may emerge from glancing at the best-selling titles list, though print runs are small and books expensive. A book with a print run of a thousand copies is undoubtedly a bestseller. The decision to purchase fiction is influenced by price and current trends.

Kryminały z prowincją w tle

Ważnym gatunkiem literackim, który niezmiennie cieszy się popularnością, oczywiście nie tylko w Estonii, jest powieść kryminalna. Niekoronowanym królem tej literatury jest obecnie Indrek Hargla, pisarz bardzo produktywny, autor powieści, opowiadań, sztuk teatralnych, scenariuszy filmowych i seriali telewizyjnych, w latach dwutysięcznych ogromną popularność zdobył dzięki serii Kryminałów historycznych. Akcja toczy się w piętnastowiecznym Tallinnie, a głównymi bohaterami są Melchior Wakenstede, aptekarz, specjalista od zagadek kryminalnych, w ostatnich tomach serii również jego syn mieszkający w Niemczech. Czytelnicy tak pokochali opowieść o Melchiorze, że powstały aż trzy adaptacje filmowe. Innym autorem znanym miłośnikom kryminałów jest niewątpliwie Joel Jans z debiutanckim zbiorem *Rõngu roimad* (Przestępstwa w Rõngu, 2023). Również tu akcja osadzona jest w przeszłości, na początku XIX wieku, a zagadki kryminalne rozwiązuje pastor z Rõngu, miasteczka na południu kraju. Tę estońską wersję ojca Browna krytyka przyjęła bardzo przychylnie. Można odnieść wrażenie, że powieści kryminalne z prowincją w tle zdomowały się w Estonii – inni również przenieśli akcję swoich powieści w strony rodzinne. Na przykład pochodząca z wyspy Muhu pisarka Katrin Pauts – w jej książkach pojawia się ponadto sąsiadująca z Muhu Sarema. Druga pod względem wielkości estońska wyspa, Hiiuma, też nie została pominięta – na niej rozpoczyna się akcja wydanego w ubiegłym roku debiutanckiego kryminału Andresa Adamsona *Sootuks teised saared* (Zupełnie inne wyspy, 2023) – powieść osadzona w realiach historycznych XVIII wieku. Seria książek kryminalnych Aina Kütta przenosi nas z kolei do dziewiętnastowiecznej Virumaa Zachodniej, zagadki mordstwa rozwiązuje Paul Aleksander Eduard von Fock, właściciel dworu w Sagadi. Kolejną autorką kryminałów zasługującą na wzmiankę jest Birk Rohelend i jej trzy powieści, z których ostatnia *Kes tappis Otto Mülleri* (Kto zabił Otto Müllera, 2021) doczekała się głośnej ekranizacji z czołowymi aktorami w roli głównej.

Crime Novels with a Provincial Backdrop

An important literary genre that remains popular, not only in Estonia, is the crime novel. The uncrowned king of this genre is currently Indrek Hargla, a very productive writer known for novels, short stories, plays, film scripts, and TV series. He gained enormous popularity in the 2000s with a series of historical crime novels. The action takes place in the 15th-century Tallinn, with the main characters being Melchior Wakenstede, a pharmacist specializing in criminal puzzles, and in the later volumes, his son who lives in Germany. Readers loved the Melchior stories so much that three film adaptations were made. Another author known to crime fiction enthusiasts is Joel Jans, with his debut collection *Rõngu roimad* (Rõngu Crimes, 2023). This story is also set in the past, in the early 19th century, and the crime puzzles are solved by a pastor from Rõngu, a town in southern Estonia. This Estonian version of Father Brown was warmly received by critics. It seems that crime novels with a provincial backdrop have found a home in Estonia, with other authors also setting their stories in their hometowns. For example, writer Katrin Pauts, originally from Muhu Island, incorporates both Muhu and the neighbouring Saaremaa into her books. Estonia's second-largest island, Hiiuma, was by no means overlooked either – the action of Andres Adamson's debut crime novel *Sootuks teised saared* (Completely Different Islands, 2023), set in the historical context of the 18th century, begins there. Ain Kütt's series of crime novels takes us to 19th-century Western Virumaa, where Paul Aleksander Eduard von Fock, owner of the Sagadi estate, solves murder mysteries. Another noteworthy crime author is Birk Rohelend, whose three novels, the latest being *Kes tappis Otto Mülleri* (Who Shot Otto Müller, 2021), have been adapted into a widely acclaimed film starring top actors.

Historical Literature

It is no coincidence that many recently published crime novels also include the historical novel genre.

Literatura historyczna

To nie przypadek, że do większości wydanej w ostatnim czasie literatury kryminalnej należą też powieści historyczne. W literaturze estońskiej zawsze zajmowały czołowe miejsce. Znani pisarze XIX i pierwszej połowy XX wieku: Eduard Bornhöhe, Eduard Vilde, Mait Metsanurk, Karl August Hindrey, Hugo Raudsepp, August Mälik, Gert Helbemäe, Karl Ristikivi, a przede wszystkim postać sztandarowa literatury drugiej połowy minionego stulecia – Jaan Kross – zapoczątkowali silną tradycję powieści historycznej. Trwa ona po dziś dzień. Zdaje się, że wspomniane uprzednio kryminalne powieści historyczne są obecnie jej okreśłem flagowym, choć znajdziemy też inne gatunki. Jedną z bardzo popularnych i najczęściej tłumaczonych powieści historycznych ostatnich lat są *Mesilased* (Pszczoły, 2012) Meelisa Friedenthala. Na podstawie wewnętrznych monologów i rozmów głównego bohatera, Laurentiusa Hylasa, podróżującego z tallińskiego portu do tartuskiego uniwersytetu, prześledzimy sytuację w Inflantach XVII wieku. Kolejna książka Friedenthala *Punkti ümber* (Wokół punktu, 2023) opowiada historię Friedricha Jürgensona – artysty, śpiewaka i reżysera filmowego na tle wydarzeń pierwszej połowy XX wieku: I wojny światowej, rewolucji, nowych „izmów”. W roku 2023 Friedenthalowi przyznano za to dzieło nagrodę literacką fundacji Eesti Kultuurkapital. Do tradycyjnych powieści historycznych zaliczają się *Kuningas* (Król, 2018) i *Foogt* (Zarządca, 2023) Mehisa Tulka o zbrojnym powstaniu na Saremie w noc św. Jerzego (1343–1345), powieść *Katkurong* (Pociąg dżumy, 2023) Reina Rauda (nagroda literacka im. A. H. Tammsaare, 2024) o panującej na początku XX wieku epidemii dżumy w Mandżurii oraz *Tunnistaja* (Świadek, 2023) Katrin Laur (nagroda literacka im. Jaana Kroosa, 2023). Autorka szczegółowo opisuje życie i działalność niemieckiego biskupa Eduarda Proffitticha w Tallinnie, a przy okazji życie duchownych w latach trzydziestych ubiegłego wieku.

Osobną grupą w omawianym gatunku literatury są kroniki historyczne przedstawiające zapis

Historical novels have always held a prominent place in Estonian literature. Renowned writers of the 19th and early 20th centuries, such as Eduard Bornhöhe, Eduard Vilde, Mait Metsanurk, Karl August Hindrey, Hugo Raudsepp, August Mälik, Gert Helbemäe, Karl Ristikivi, and the iconic figure of the latter half of the past century, Jaan Kross, established a strong tradition of historical novels. This tradition continues to this day. The aforementioned historical crime novels seem to be its flagship, though other genres can be found as well. One of the very popular and most frequently translated historical novels of recent years is Meelis Friedenthal's *Mesilased* (The Bees, 2012). Through the inner monologues and conversations of the main character, Laurentius Hylas, traveling from Tallinn's port to Tartu University, we trace the situation in the 17th-century Livonia. Friedenthal's next book, *Punkti ümber* (Around the Point, 2023), tells the story of Friedrich Jürgenson – an artist, singer, and film director against the backdrop of the early 20th century events: World War I, revolutions, and new 'isms'. Friedenthal received the Eesti Kultuurkapital Literary Award for this work in 2023. Traditional historical novels include Mehhis Tulk's *Kuningas* (King, 2018) and *Foogt* (Steward, 2023) about the armed uprising on Saaremaa during St. George's Night (1343–1345), Rein Raud's *Katkurong* (Plague Train, 2023) about the early 20th-century plague epidemic in Manchuria, which won the A. H. Tammsaare Literary Award in 2024, and Katrin Laur's *Tunnistaja* (The Witness, 2023), which received the Jaan Kross Literary Award in 2023. The author details the life and activities of the German bishop Eduard Proffittlich in Tallinn, alongside the lives of clergy in the 1930s.

A separate group in the discussed genre of literature are historical chronicles depicting the history of a family or a particular place. The most well-known example of this type of novel in recent years is Vahur Afanasjev's widely awarded *Serafima ja Bogdan* (Serafima and Bogdan, 2017), which received the Estonian Writers' Union Award in 2017 and the Eesti Kultuurkapital Award in 2018. The work traces the fate of Estonian Old Believers who lived by Lake Peipus from the end of World

historii rodziny lub danej miejscowości. Najbardziej znanym przykładem tego typu powieści ostatnich lat jest szeroko nagradzana *Serafima ja Bogdan* (Serafima i Bogdan, 2017) Vahura Afanasjewa (Nagroda Stowarzyszenia Pisarzy Estońskich w 2017 i fundacji Eesti Kultuurkapital w 2018 roku). W utworze prześledzimy losy estońskich staroobrzędowców zamieszkujących od zakończenia II wojny światowej do rozpadu ZSRR tereny nad jeziorem Pejpus. Powieść bardzo szybko po publikacji zdobyła rozgłos, na jej kanwie powstało też przedstawienie teatralne.

Folklor i mitologia w powieści fantastycznej

Jednak jeden z najpopularniejszych obecnie estońskich pisarzy Andrus Kivirähk jest mistrzem literatury fantastycznej. Jego inspirowane mitologią i folklorem powieści zaważowały rynek w Estonii i w innych krajach, w Polsce ukazały się *Człowiek, który znał mowę węży* (Mees, *kes teadis ussisõnu*, Marpress 2020) oraz *Listopadowe porzeczki* (*Rehepapp ehk November*, Wydawnictwo Literackie 2021) w przekładzie Anny Michalczyk-Podlecki. Akcja pierwszej rozgrywa się w bliżej nieokreślonych czasie i przestrzeni. To utwór ponadczasowy o walce starego z nowym, poszukiwaniu własnej tożsamości i zerwanym przymierzu człowieka z przyrodą. Fabułę *Listopadowych porzeczek* Kivirähk osadził w dziewiętnastowiecznej wsi estońskiej, w której chłopci służyli na dworze u Niemca. Autor stworzył naturalistyczną rzeczywistość z elementami mitologii estońskiej: przywołał do życia kratty – duchy zmarłych. Dostały duszę, gdy chłopci podpisali z diabłem cyrograf, sprytnie go jednak oszukałi, bo zamiast krwi użyli soku z porzeczek... Na podstawie *Listopadowych porzeczek* powstały film i komiks w dwóch częściach. Inną pozycją z elementami groteski i absurdu jest powieść futurystyczno-polityczna *Gogolowe disco* w przekładzie Anny Michalczyk-Podlecki (*Gogoli disko*, Marpress 2022) Paavo Matsina. W tej dystopii Gogol zmartwychwstaje w estońskim mieście Viljandi należącym jednak do... Imperium Rosyjskiego!

War II to the dissolution of the USSR. The novel quickly gained fame after publication, and a theatre performance based on it was also created.

Folklore and Mythology in Fantasy Novels

However, one of the most popular Estonian writers today, Andrus Kivirähk, is a master of fantasy literature. His mythology and folklore-inspired novels have conquered the market in Estonia and other countries. In Poland, *The Man Who Spoke Snakish* (2015, English trans. by Christopher Moseley) and *Rehepapp ehk November* (Old Barney or November, 2000) were published in translations by Anna Michalczyk-Podlecki. The first story takes place in an unspecified time and place, dealing with the timeless theme of the struggle between the old and the new, the search for identity, and the broken alliance between man and nature. Kivirähk set the plot of *Rehepapp ehk November* in a 19th-century Estonian village, where peasants served a German manor. The author created a naturalistic reality with elements of Estonian mythology, bringing the spirits of the dead, known as *krattid*, to life. The *krattid* were given a soul when the peasants signed a pact with the devil cleverly deceiving him by using currant juice instead of blood... Based on *Rehepapp ehk November*, a film and a two-part comic were made. Another work with elements of grotesque and absurd is Paavo Matsin's futurist-political novel *Gogol's Disco* (2019, English trans. by Adam Cullen), translated into Polish by Anna Michalczyk-Podlecki. In this dystopia, Gogol is resurrected in the Estonian town of Viljandi, which belongs to the... Russian Empire!

Autobiographies

Autobiographical novels with a touch of nostalgia occupy a very important place in Estonian literature. A prominent example is the trilogy *Seltsimees laps* (Comrade Kid, 2018) by Leelo Tungal. In Poland, the first part, *Seltsimees laps ja suured inimesed* (Comrade Kid and the Grownups, 2016), translated

Autobiografie

Bardzo ważne miejsce w literaturze estońskiej zajmują powieści autobiograficzne z nutką nostalgii. Do tej kategorii należy niewątpliwie trylogia *Seltsimees laps* (Mała towarzyszka, 2018) Leelo Tungla. W Polsce dotychczas ukazała się jej pierwsza część *Mała towarzyszka i dorośli* (*Seltsimees laps ja suured inimesed*, KEW, 2022) w przekładzie Marty Perlikiewicz, a druga jest w przygotowaniu. Akcja toczy się w stalinowskiej Estonii lat pięćdziesiątych, losy małej narratorki i jej rodziny splatają się z historią i polityką tamtych lat: matka zostaje zestana do łagru za rzekomą zdradę radzieckiej ojczyzny. Mimo przedstawionych okropieństw i absurdów epoki stalinowskiej, tekst tchnie serdecznością i optymizmem. Film nakręcony na kanwie trylogii pod tym samym tytułem pokazywany jest rokrocznie z okazji najważniejszych świąt państwowych. O czasach i problemach lat późniejszych, bo siedemdziesiątych ubiegłego wieku, opowiada *Taevatrepp* (Schody do nieba, 2019) Marta Kivastika. Głównym bohaterem powieści jest nastolatek z Tartu, stalinowskie represje zastąpiło tu zachłystnięcie się kulturą Zachodu symbolizowanego przez szerokie nogawki spodni, gumę balonową i Led Zeppelin. Na podstawie tej książki również nakręcono film. Muzyk i gwiazdor telewizyjny Mihkel Raud w bestsellerze *Musta pori näkku* (Brudnym błotem w twarz, 2008) spisuje odważne, szczere i bardzo osobiste zwierzenia, wspomina muzyków rockowych i tętniący rockiem Tallinn lat osiemdziesiątych. Podobnie ma się sprawa w przypadku debiutu polityka Svena Miksera *Vareda* (2023) – po publikacji momentalnie stał się bestsellerem. Główny bohater to też poszukujący siebie młody człowiek, który po śmierci mentora i wskutek zawitych problemów rodzinnych ucieka do opuszczonego dworku i oddaje się malarstwu.

Realizm magiczny i surrealizm

Obok powieści kryminalnej i historycznej na uwagę zasługują utwory z nurtu realizmu magicznego, a takie też znajdziemy we współczesnej literaturze

by Marta Perlikiewicz, has been published, with the second part in preparation. The action takes place in Stalinist Estonia in the 1950s, intertwining the fate of the young narrator and her family with the history and politics of the time: the mother is sent to a gulag for alleged betrayal of the Soviet homeland. Despite the depicted horrors and absurdities of the Stalinist era, the text exudes warmth and optimism. The film based on the trilogy, under the same title, is shown annually during major national holidays. Mart Kivastik's *Taevatrepp* (Stairway to Heaven, 2019) discusses a later decade, the 1970s, focusing on a teenager from Tartu. Stalinist repression is replaced here by a fascination with Western culture symbolized by wide-legged trousers, bubble gum, and Led Zeppelin. A film has also been made based on the book. Musician and TV star Mihkel Raud in the bestseller *Musta pori näkku* (Dirt in Your Face, 2008) writes bold, honest, and very personal confessions, reminiscing about rock musicians and the rock-infused Tallinn of the 1980s. Similarly, the debut of politician Sven Mikser entitled *Vareda* (2023) quickly became a bestseller. The main character is also a self-seeking young man who, after the death of his mentor and as a result of intricate family problems, escapes to an abandoned manor house and devotes himself to painting.

Magical Realism and Surrealism

In addition to crime and historical novels, works in the genre of magical realism also deserve attention, and such can be found in contemporary Estonian literature. A good example is the short story collections by Piret Raud, the sister of the aforementioned Rein and Mihkel Raud. Her stories are thoroughly realistic, tinged with absurdity and a sense of impending disaster. The collections *Kaotatud sõrmed* (Lost Fingers 2020) and *Nimepanija* (The Namer, 2022) stand out. In the Polish edition a selection of short stories from these volumes was published in June this year in the publishing house Warsztaty Kultury in Lublin, translated by Marta Perlikiewicz under the title

estońskiej. Dobrym przykładem są zbiory opowiadań Piret Raud, siostry wspomnianych wyżej Reina i Mihkela Raudów. Jej historie są na wskroś realistyczne, zaprawione absurdem i tchnące katastrofizmem. Mowa o tomikach *Kaotatud sõrmed* (Zgubione palce, 2020) oraz *Nimepanija* (Mianodawca, 2022). W polskim wydaniu wybór opowiadań z tych tomików ukazał się w czerwcu tego roku w wydawnictwie Warsztaty Kultury w Lublinie w przekładzie Marty Perlikiewicz pod tytułem *Najprzyjemniejsza chwila dnia*. Imaginacja miesza się z rzeczywistością, fabuła często toczy w miłej atmosferze w trakcie wieczoru świętojańskiego, przedstawienia lalkowego, na wakacjach u babci, ale teksty ujawniają drugie dno: każda pozornie surrealistyczna opowiadanka skrywa konflikt jednostki z kolektywem, nieprawidłowości w relacjach międzyludzkich, a nawet zaburzenia osobowości. Ułomność bohaterów przekłada się na konkretną sytuację w surrealistycznej scenarii.

Niniejsze zestawienie bynajmniej nie wyczerpuje tematu, trudno na paru stronach w sposób uporządkowany dokonać przeglądu współczesnej literatury estońskiej uwzględniającego wszystkie obecnie panujące tendencje. Ukazałam jedynie powierzchniowy szkic twórczości wybranych pisarzy ostatnich lat na tej jakże barwnej i arcyciekawej literackiej scenie.

Najprzyjemniejsza chwila dnia (The Most Pleasant Moment of the Day). Imagination mingles with reality, the action often takes place in a pleasant atmosphere during Saint John's Eve, a puppet show, or a holiday at grandma's, but the texts reveal a deeper layer: each seemingly surreal tale hides a conflict between the individual and the collective, irregularities in human relationships, and even personality disorders. The flaws of the characters translate into specific situations in a surreal setting.

This overview certainly does not exhaust the topic; it is difficult to systematically review contemporary Estonian literature and cover all current trends in a few pages. I have only presented a superficial sketch of the works of selected writers from recent years on this colourful and fascinating literary scene.

Głód rzeczywistości

Hunger for Reality

Sylvia Izabela Schab

Z lat 90. XX wieku literatura duńska wychodziła ubrana w kostium minimalizmu i ironii jako najważniejszych środków wyrazu oraz wyćwiczona w eksperymentach formalnych. Na przełomie wieków do głosu ponownie dochodzi realizm i jak echo powraca słynny postulat największego duńskiego krytyka literackiego i intelektualisty, promotora tzw. przełomu nowoczesnego w literaturach skandynawskich, Georga Brandesa (1842–1927) o poddawaniu problemów społecznych pod debatę. Uaktualniają się też przesycone społeczną świadomością i polityczną postawą tendencje lat 70. XX wieku, wracają gatunki (auto)biograficzne i zaangażowanie w otaczającą twórców literatury rzeczywistość. Współczesna literatura duńska staje się przestrzenią rozliczeń z nierównościami społecznymi, przemocą wpisaną w struktury społeczne (jak kapitalizm i patriarchy), przeszłością kolonialną, nie w pełni udanym projektem integracji mniejszości etnicznych, kryzysem klimatycznym, a zarazem nowych form rozwijanej w drugiej fali feminizmu literatury wyznania osobistego, m.in. pod sztandarem dyskursu maladycznego czy tekstów tematyzujących żałobę. Jej twórcy często przyjmują postawę aktywistyczną, nie cofając się przed wyraźnymi manifestacjami politycznymi. Ich najsłynniejszą odstoną stało się przemówienie odbierającego najwyższe nordyckie wyróżnienie – nagrodę literacką Rady Nordyckiej (2019) – Jonas Eiki (ur. 1991)¹. Eika, zwracając się wprost do obecnych na gali przedstawicieli nordyckich rządów,

Danish literature emerged from the 1990s trained in formal experimentation and dressed in the costume of minimalism and irony as the most important means of expression. At the turn of the century, realism was once again on the rise and the famous postulate of Denmark's greatest literary critic and intellectual, George Brandes (1842–1927), who promoted the so-called 'modern turn' in Scandinavian literature, to bring social issues up for debate was echoed. The socially conscious and politically minded tendencies of the 1970s are also being made relevant, with the return of (auto) biographical genres and engagement with the reality surrounding literary authors. Contemporary Danish literature is becoming a space for reckoning with social inequalities, violence inherent in social structures (such as capitalism and patriarchy), the colonial past, the not entirely successful project for the integration of ethnic minorities, the climate crisis and, at the same time, new forms of literature of personal confession developed in the second wave of feminism, e.g. under the banner of maladic discourse or texts dealing with mourning. Its authors often adopt an activist stance, not shying away from explicit political declarations. Their most famous display was the speech by the recipient of the highest Nordic accolade – the Nordic Council Literature Prize (2019) – Jonas Eika (b. 1991)¹. Directly addressing the Nordic government representatives present at the

1 Nagrodzony zbiór opowiadań *Po stołcu* w tłumaczeniu M. Bobuli ukazał się w 2023 roku.

1 The award-winning short story collection *After the Sun*, transl. S. Hellberg, was published in English 2021.

zarzucił im „rasizm państwowy”, obłudę, nieludzkie traktowanie uchodźców i krzywdzącą najuboższych politykę mieszkaniową. Charakteryzując tę zwracającą się ku światu postawę, komentatorzy posługiwali się określeniem „pokolenie »etyka«”, wskazując tym samym jedną z tendencji ważnych dla ostatniego ćwierćwiecza. Początek XXI wieku to, jak diagnozuje duńska literaturoznawczyni Elisabeth Friis, czasy „literatury radykalnych politycznych żądań”; etyczna postawa i dążenie do odwracania starych porządków widoczne są zarówno w prozie, jak i poezji². Zmiana widoczna jest również na duńskim rynku wydawniczym, który nie tylko przeżywa istny zalew nowych tytułów, ale i podlega dywersyfikacji – dzięki małym niezależnym wydawnictwom powstającym jako wyraz protestu wobec dotychczasowych hegemonów, dyktujących warunki wydawniczej gry. Niezmiennym pozostaje wysoki poziom czytelnictwa w Danii, miniony rok okazał się pod tym względem rekordowy.

Głosy z „pustej przestrzeni”

W roku 2013 na scenę literacką przebojem wkroczył osiemnastoletni poeta wywodzący się ze środowiska imigranckiego Yahya Hassan (1995–2020). Jego debiutancki tomik³ sprzedał się w rekordowej liczbie ponad 120 tys. egzemplarzy i stał się przyczynkiem do szerokiej debaty publicznej, uwzględniającej co prawda aspekt estetyczny, ale skupionej głównie na kwestiach społeczno-politycznych. Poezja Hassana zaistniała jako głos w dyskusji i wypełniła brak eminentnych duńskich twórców literatury o innym zapleczu kulturowym. Kłam temu ostatniemu twierdzeniu zadała zresztą pierwsza publikacja omawiająca kwestie literatury migracyjnej w duńskim kontekście, która ukazała się w tym samym roku, ale także nominacja do nagrody literackiej Rady Nordyckiej dla pochodzącej z Polski Janiny Katz (1939–2013) z 2012 roku. Trudno

gala, Eika accused them of ‘state racism’, hypocrisy, inhumane treatment of refugees and housing policies that hurt the poorest. In characterising this world-embracing attitude, commentators used the term ‘the “ethicist” generation’, thus indicating one of the trends important in the last quarter of a century. The beginning of the 21st century is, as Danish literary scholar Elisabeth Friis diagnoses, a time of ‘a literature of radical political demands’; the ethical stance and the drive to reverse old orders are visible in both prose and poetry². The change is also visible in the Danish publishing market, which is not only experiencing a veritable deluge of new titles, but is also diversifying, with small independent publishers emerging as a protest against the hitherto hegemony dictating the terms of the publishing game. The high level of readership in Denmark remains unchanged, and last year was a record year in this respect.

Voices from the ‘Void’

In 2013, Yahya Hassan (1995–2020), an 18-year-old poet with an immigrant background, burst onto the literary scene. His debut volume³ sold a record number of over 120,000 copies and sparked widespread public debate, taking into account the aesthetic aspect but focusing mainly on socio-political issues. Hassan’s poetry emerged as a voice in the discussion and filled the absence of eminent Danish literary authors with a different cultural background. The first publication discussing issues of migration literature in a Danish context, which appeared in the same year, but also the 2012 nomination of Polish-born Janina Katz (1939–2013) for the Nordic Council’s Literary Award, belied the latter claim. However, it is hard to deny that Hassan’s popularity has drawn attention to works that thematise the experiences and discourses of being non-Danish (in the ethnic sense) in Denmark.

2 Od konfrontacji z rzeczywistością nie stroni również współczesny dramat, por. *Kosmiczny lęk i Szkoła fobii*, 2021, tłum. P. Partyka i B. Sochańska.

3 Yahya Hassan. *Wiersze*, tłum. B. Sochańska, 2016.

2 Nor does contemporary drama shy away from confrontation with reality, cf. the anthology of Danish plays *Kosmiczny lęk / Cosmic Fear and Szkoła fobii / School of Phobias*, 2021, transl. P. Partyka and B. Sochańska.

3 Yahya Hassan. *Digte* 2013.

jednak zaprzeczyć, że popularność Hassana zwróciła uwagę na twórczość tematyzującą doświadczenia i dyskursy związane z byciem nie-Duńczykiem (w sensie etnicznym) w Danii. Jest ona w wielu wypadkach zasilana silnymi emocjami i niezgodą na istniejący porządek społeczno-polityczny, jak np. w niedającym się zaszeregować gatunkowo tekście-manifeście Lone Aburas (ur. 1979) *Det er et jeg der taler* [Przemawia podmiot, 2017], gdzie tytułowe ja w formie strumienia świadomości przywołuje rasizm i wykluczenia, jakich doświadczyło, a także globalne formy niesprawiedliwości, którym należy położyć kres. Na ponadnarodowy wymiar opresji reaguje Maja Lee Langvad (ur. 1980), podejmując temat międzypaństwowej adopcji w tomiku *Hun er vred* [Ona jest wściekła, 2014].

Płēć, ciało i (Krchy) duch

Nawiązaniem do tendencji feministycznych lat 70. jest też ponowne zainteresowanie płcią, cielesnością i kryzysem psychicznym. Obszary te eksplorowała Tove Ditlevsen (1917–1976), a duńska reedycja jej dzieł w stulecie urodzin – z inicjatywy pisarki i poetki nowego pokolenia feministek Olgi Ravn (ur. 1986) – oraz tłumaczenia na język angielski wywołały kolejną falę zainteresowania jej twórczością, również poza Danią⁴. Innym z wątków chętnie podejmowanych przez współczesne autorki, jak wspomniana Ravn, jest rodzicielstwo, pozbawione nimbu podniosłości, przedstawiane z jego blaskami i cieniami; narracje o nim nie unikają tonów krytycznych – zarówno w odniesieniu do rozwiązań systemowych (np. opieki okołoporodowej), jak i doświadczeń indywidualnych bycia matką, aborcji czy bezdzietności z wyboru. W ostatnich dekadach literatura często podejmuje dyskurs związany z chorobą, zarówno somatyczną, jak i psychiczną. Przyjmuje on formę autofikcyjnych

It is, in many cases, fuelled by strong emotions and disagreement with the existing socio-political order, such as in the genre-defying text-manifesto by Lone Aburas (b. 1979) *Det er et jeg der taler* (The Subject Speaks, 2017), where the eponymous self, in the form of a stream of consciousness, evokes the racism and exclusions she has experienced, as well as global forms of injustice that must be ended. Maja Lee Langvad (b. 1980) responds to the transnational dimension of oppression by addressing the theme of intercountry adoption in the volume *Hun er vred* (She is Angry, 2014).

Gender, Body and (Fragile) Spirit

Alluding to the feminist tendencies of the 1970s is also a renewed interest in gender, corporeality and psychological crisis. These areas were explored by Tove Ditlevsen (1917–1976), and the Danish reissue of her works on the centenary of her birth – at the initiative of the writer and poet of the new generation of feminists Olga Ravn (b. 1986) – and translations into English triggered another wave of interest in her work, also outside Denmark. Another theme eagerly explored by contemporary authors such as the aforementioned Ravn is that of parenthood, stripped of its glory, presented with its highlights and shadows; narratives about it do not shy away from critical tones – both in relation to systemic solutions (e.g. maternity care) and individual experiences of being a mother, abortion or voluntary childlessness. In recent decades, literature has often taken up a discourse related to illness, whether somatic or psychological. This takes the form of autofictional personal confessions as well as containing accusations against an inefficient health care system, as in the texts of Asta Olivia Nordenhof (b. 1988), Karen Fastrup (b. 1967) or Søren Ulrik Thomsen (b. 1956).

A Snake in the Garden of Welfare

Literary scholar Tue Andersen Nexø accentuates the social turn that Danish literature has taken in

4 W Polsce ukazały się jej bestsellerowa *Trylogia kopenhaska* (tłum. I. Żimnicka, 2021), powieści *Twarze* (tłum. E. Frątczak-Nowotny, 2007), *Ulica dzieciństwa* (tłum. A. Lubowicka, 2021) i zbiór opowiadań *Moja żona nie tańczy* (tłum. I. Żimnicka, 2022).

wyznań osobistych, jak i zawiera oskarżenia wobec niewydolnego systemu opieki zdrowotnej, jak w tekstach Asty Olivii Nordenhof (ur. 1988), Karen Fastrup (ur. 1967) czy Sørensa Ulrika Thomsena (ur. 1956).

Wąż w ogrodzie dobrobytu

Literaturoznawca Tue Andersen Nexø akcentuje zwrot społeczny, jaki dokonał się w literaturze duńskiej ostatnich dekad. Opowiada ona bardzo chętnie o Danii, zwracając się ku prowincji (*Udkantsdanmark*) i ku społecznościom nieuprzywilejowanym, z tzw. marginesu (*Underdanmark*). Podważa wyidealizowaną opowieść o duńskim państwie dobrobytu jako raju równościowym, przywołując obrazy środowiska narkotykowego (jak w mocnej powieści *Nordkraft* Jakoba Ejersbo (1968–2008), tłum. M. Bobula, 2023), równoległego świata duńskich blokowisk i mieszkań socjalnych (np. Jonas T. Bengtsson (ur. 1976) *Submarino*, 2011, *Życie Sus*, 2020, tłum. I. Zimnicka), czy obrazując krainę dzieciństwa jako daleką od sekwencji idyllicznych scen (Erling Jepsen (ur. 1956), Knud Romer (ur. 1960), Josefine Klougart (ur. 1985)). Ważny element konfrontacji stanowią rozliczenia z kolonialną przeszłością (Kim Leine (ur. 1961), np. *Procy znad Fiordu Wieczności*, tłum. A. Lubowicka, J. Haber-Biały, 2016) i współczesnym „przemysłem humanitarnym” (tzw. trylogia afrykańska Jakoba Ejersbo, 2009).

„antonówki istnieją, antonówki istnieją”

Zerwanie z antropocentryzmem, odejście od postrzegania otoczenia jako pasywnego i od dychotomicznego podziału na kulturę/naturę, na to co ludzkie/nie-ludzkie manifestuje się wyraźnie w duńskiej literaturze. Nadal przywoływanym klasykiem tego nurtu jest konceptualny poemat Inger Christensen (1935–2008) *alfabet* (tłum. B. Sochańska, 2018) z 1981 roku. Przedstawiciel nurtu ekokrytycznego młodego pokolenia Theis Ørnstoft (ur. 1984), uznany już poeta i prozaik, za ostatnią

recent decades. It tells a very keen story of Denmark, turning towards the provinces (*Udkantsdanmark*) and towards underprivileged, marginalised communities (*Underdanmark*). It challenges the idealized narrative of the Danish welfare state as an egalitarian paradise by evoking images of the drug scene (as in the powerful novel *Nordkraft* by Jakob Ejersbo (1968–2008)), the parallel world of Danish housing estates and social housing (e.g., Jonas T. Bengtsson (b. 1976) *Submarino*, 2011, *Sus*, 2020), or by depicting childhood as far from a sequence of idyllic scenes (Erling Jepsen (b. 1956), Knud Romer (b. 1960), Josefine Klougart (b. 1985)). An important element of the confrontation involves reckoning with the colonial past (Kim Leine (b. 1961), e.g., *The Prophets of Eternal Fjord*, translated into English by Martin Aitken, 2015) and the contemporary ‘humanitarian industry’ (the so-called African trilogy by Jakob Ejersbo, 2009).

‘apricot trees exist, apricot trees exist’

The break with anthropocentrism, the move away from seeing the environment as passive and from the dichotomous division between culture/nature and human/non-human manifests itself clearly in Danish literature. A still-cited classic of this current is Inger Christensen’s (1935–2008) conceptual poem *alphabet* (translated into English by S. Nied, 2018) from 1981. Theis Ørnstoft (b. 1984), who is a representative of the ecocritical current of the younger generation and already an acclaimed poet and novelist, won the 2024 European Union Prize for Literature for his latest novel *Jordisk* (Earthly, 2023). The declining mood, generational and global dimensions of the story are embedded in the understanding of the Anthropocene as an epoch in which humanity has lost its connection to the Earth and nature, which has become a source of anxiety, instability (climate, community) and insecurity. Coming to Polish readers in 2025 is Charlotte Weitzé’s (b. 1974) disturbing, multi-layered novel *Rosarium* (2021) exploring the relationship between the plant and human worlds and spinning visions of a future not dominated by humans.

powieść *Jordisk* [Uziemione, 2023] zdobył nagrodę literacką Unii Europejskiej 2024. Schyłkowy nastrój, pokoleniowy i globalny wymiar opowieści wpisane są w rozumienie antropocenu jako epoki, w której ludzkość utraciła połączenie z Ziemią i przyrodą, co staje się źródłem niepokoju, niestabilności (klimatu, wspólnoty) i braku poczucia bezpieczeństwa. Do rąk polskich czytelników w 2025 roku trafi niepokojąca, wielowarstwowa powieść Charlotte Weitzke (ur. 1974) *Rosarium* (2021) eksplorująca związki świata roślin i ludzi oraz snującą wizję niezdominowanej przez człowieka przyszłości.

Obrazu głównych tendencji literatury duńskiej dopełnia powstająca nadal septologia Solvej Balle *Om udregning af rumfang* [Obliczanie objętości, 2020-], obwołana już „nowym klasykiem” i nagrodzona nagrodą literacką Rady Nordyckiej w 2022 roku. W gatunkowej formule fikcji spekulatywnej Balle stawia filozoficzne pytania o nasze miejsce i rolę w świecie, w gęstej sieci powiązań z innymi aktorami ludzkimi i nie-ludzkimi, w szerokiej perspektywie diachronicznej, z jednoczesną uważnością i czułością wobec szczegółu i drobnych, a niosących niebagatelne znaczenia, okruszków codzienności.

The picture of major trends in Danish literature is completed by Solvej Balle's still emerging septology *Om udregning af rumfang* (On the Calculation of Volume, 2020), already hailed as a 'new classic' and awarded the 2022 Nordic Council Literature Prize. In the genre formula of speculative fiction, Balle poses philosophical questions about our place and role in the world, in a dense network of connections with other human and non-human actors, in a broad diachronic perspective, with simultaneous attentiveness and sensitivity to detail and the small, but carrying significant meanings, crumbs of everyday life.

Program w pigułce

In a Nutshell

WOKÓŁ FESTIWALU

21 SIERPNIA ŚRODA

18.00	Wernisaż Flo Kasearu <i>Kąpiel tsunami/Tsunami bath</i> , instalacja artystyczna Park na Goyki	SZTUKA NA LITERACKIM
19.00	<i>Pokój nauczycielski</i> w reż. İlker Çatak prelekcja: Paweł Biliński Nagroda Publiczności LUX 2024 Multikino Sopot	LITERACKI FILMOWY

26 SIERPNIA PONIEDZIAŁEK

20.30	koncert Misi Furtak z zespołem Park na Goyki Songwriter Festival Sopot	WYDARZENIE TOWARZYSZĄCE

FESTIVAL EXTRAS

21 AUGUST WEDNESDAY

18.00	Flo Kasearu Exhibition Opening <i>Tsunami bath</i> , Art Installation Goyki Park	ART BY THE BOOK
19.00	<i>The Teachers' Lounge</i> directed by İlker Çatak speaker: Paweł Biliński LUX Audience Award 2024 Multikino Sopot	FILM BY THE BOOK

26 AUGUST MONDAY

20.30	Misia Furtak & ensemble concert Songwriter Festival Sopot	ADDITIONAL EVENT

22 SIERPNIĄ CZWARTEK

	Flo Kasearu <i>Kąpiel tsunami/Tsunami bath</i> , instalacja artystyczna Park na Goyki	SZTUKA NA LITERACKIM
9.00–12.00	Ptasie Radio: Aleksander Hudzik , Kinga Sabak , Mint Magazine Goyki 3 Art Inkubator	FESTIWALOWE RADIO online
11.00–20.00	Targi Książki Plac Przyjaciół Sopotu	
11.00–12.00	Godzina czytania	KOALICJA LETNICH FESTIWALI LITERACKICH
11.00	Odkrywanie sopockiej plaży z biologiem morskim Tomaszem Kijewskim Wejście na plażę nr 16	VARIA
12.30	Nora Ikstena <i>Mleko matki</i> , tłum. Daniel Łubiński prowadzenie: Magdalena Kicińska Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
13.30	Katarzyna Surmiak-Domańska <i>Mokradetko</i> prowadzenie: Paulina Małochleb Kościół ewangelicki Zbawiciela	POWROTY
14.30	Inga Gaile <i>Skarbeniek</i> , tłum. Daniel Łubiński prowadzenie: Karolina Sulej Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
15.00	Mateusz Pakuła <i>Skóra po dziadku</i> prowadzenie: Michał Nogaś Park na Goyki	NOGAŚ W PARKU PREMIERA
15.30	Wit Szostak <i>Rumowiska</i> prowadzenie: Łukasz Wojtusik Kościół ewangelicki Zbawiciela	(NIE)PAMIĘĆ
16.00	Marta Hermanowicz <i>Koniec</i> prowadzenie: Aleksandra Zbroja Księgarnia Smak Słowa	DEBIUTY
16.30	Rosa Liksom <i>Pułkownikowa</i> , tłum. Artur Bobotek prowadzenie: Hanna Łozowska Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
17.00	Radek Rak <i>Agla. Aurora</i> prowadzenie: Joanna Borowik Park na Goyki	WOKÓŁ FANTASTYKI
17.30	<i>O języku włączania</i> Filip Fierek , Jacek Giszczak , Aga Zano prowadzenie: Dagny Kurdwanowska Kościół ewangelicki Zbawiciela	DEBATY
18.00	Kalina Błażejowska <i>Bezduszni. Zapomniana zagłada chorych</i> prowadzenie: Wiesław Władyka Księgarnia Smak Słowa	NAGRODA HISTORYCZNA „POLITYKI”
18.30	Pajtim Statovci <i>Niewidzialni</i> , tłum. Adam Sandach prowadzenie: Aleksander Hudzik Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE PREMIERA
19.00	Stasia Budzisz <i>Welewetka. Jak znikają Kaszuby</i> prowadzenie: Weronika Morawiec Park na Goyki	MY
19.30	Czytanie <i>Mojego letniego domu</i> Tomasza Manna (tłum. Małgorzata Łukasiewicz) Piotr Michalski Mini Molo, wejście na plażę nr 20	LITERACKI TEATRALNY
20.00	<i>Dom</i> w reż. Šarūnasa Bartasa prelekcja: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI FILMOWY
20.30	Literacki quiz prowadzenie: Małgorzata Muraszko Klubokawiarnia 3siostry	ZAPISY OD 1.08
LITERACKI WARSZTATOWY		
12.00–14.00	<i>Bookstagramowy start: jak zbudować swój profil i przyciągnąć czytelników</i> prowadzenie: Karolina Kozłowska (Karateusz) Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI YOUNG ADULT ZAPISY OD 1.08

22 AUGUST THURSDAY

	Flo Kasearu <i>Tsunami bath</i> , Art Installation Goyki Park	ART BY THE BOOK
9.00–12.00	Bird Radio: Aleksander Hudzik , Kinga Sabak , Mint Magazine Goyki 3 Art Inkubator	FESTIVAL RADIO online
11.00–20.00	Book Fair Sopot Friends Square	
11.00–12.00	Reading Hour	COALITION OF SUMMER LITERARY FESTIVALS
11.00	Exploring the Sopot beach with a marine biologist Tomasz Kijewski Beach entrance no. 16	MISCELLANEA
12.30	Nora Ikstena <i>Soviet Milk</i> , Polish transl. Daniel Łubiński host: Magdalena Kicińska National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION lg
13.30	Katarzyna Surmiak-Domańska <i>Mokradetko</i> host: Paulina Małochleb Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	RETURNS lg
14.30	Inga Gaile <i>Jaukumiņš</i> , Polish transl. Daniel Łubiński host: Karolina Sulej National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION PREMIERE lg
15.00	Mateusz Pakuła <i>Skóra po dziadku</i> host: Michał Nogaś Goyki Park	NOGAŚ IN THE PARK lg
15.30	Wit Szostak <i>Rumowiska</i> host: Łukasz Wojtusik Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	(UN)CONSCIOUSNESS lg
16.00	Marta Hermanowicz <i>Koniec</i> host: Aleksandra Zbroja Smak Słowa bookshop	DEBUTS lg
16.30	Rosa Liksom <i>The Colonel's Wife</i> , Polish transl. Artur Bobotek host: Hanna Łozowska National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION lg
17.00	Radek Rak <i>Aglā. Aurora</i> host: Joanna Borowik Goyki Park	ABOUT SF/FANTASY lg
17.30	<i>About the language of inclusion</i> Filip Fierek , Jacek Giszczak , Aga Zano host: Dagny Kurdwanowska Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	DISCUSSIONS lg
18.00	Kalina Błazejowska <i>Bezdušní. Zapomniana zagłada chorych</i> host: Wiesław Władyka Smak Słowa bookshop	HISTORICAL AWARD BY POLITYKA WEEKLY lg
18.30	Pajtim Statovci <i>Bolla</i> , Polish transl. Adam Sandach host: Aleksander Hudzik National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION lg
19.00	Stasia Budzisz <i>Welewetka. Jak znikają Kaszuby</i> host: Weronika Morawiec Goyki Park	US lg
19.30	Reading of <i>My Summer House</i> by Thomas Mann (Polish transl. Małgorzata Łukasiewicz) Piotr Michalski Beach entrance no. 20	THEATRE BY THE BOOK
20.00	<i>The House</i> directed by Šarūnas Bartas speaker: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	FILM BY THE BOOK
20.30	Quiz by the Book host: Małgorzata Muraszko 3siostry café	REGISTRATION OPENS ON 1.08 lg
WORKSHOPS BY THE BOOK		
12.00–14.00	<i>Starting on Bookstagram: How to Build Your Profile and Attract Readers</i> host: Karolina Kozłowska (Karateusz)	YA BY THE BOOK REGISTRATION OPENS ON 1.08 lg

23 SIERPNIĄ PIĄTEK

	Flo Kasearu <i>Kąpiel tsunami/Tsunami bath</i> , instalacja artystyczna Park na Goyki	SZTUKA NA LITERACKIM
9.00– 12.00	Ptasie Radio: Anna Dudzińska , Program 3 Polskiego Radia Goyki 3 Art Inkubator	FESTIWALOWE RADIO online
11.00– 20.00	Targi Książki Plac Przyjaciół Sopotu	
11.00– 12.00	Godzina czytania	KOALICJA LETNICH FESTIWALI LITERACKICH
11.00	Ćwiczenia z niepisania. Spacer z Zuzanną Bojdą Start: Goyki 3 Art Inkubator	AIR GOYKI 3
12.30	Leelo Tungal <i>Mała towarzyska i listy</i> , tłum. Marta Perlikiewicz prowadzenie: Karolina Sulej Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE PREMIERA AE
13.30	Olga Hund <i>Psy ras drobnych</i> prowadzenie: Przemysław Rydzewski Kościół ewangelicki Zbawiciela	POWROTY
14.30	Laura Lindstedt <i>Oneiron</i> , tłum. Sebastian Musielak prowadzenie: Aleksandra Zbroja Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
15.00	Agnieszka Pajęczkowska <i>Nieprzezroczone. Historie chłopskiej fotografii</i> prowadzenie: Michał Nogaś Park na Goyki	NOGAŚ W PARKU
15.30	Max Cegielski <i>Kongo w Polsce. Włóczęgi z Josephem Conradem</i> prowadzenie: Łukasz Wojtusik Kościół ewangelicki Zbawiciela	(NIE)PAMIĘĆ
16.00	Marcin Oskar Czarnik <i>Misterium</i> prowadzenie: Paulina Małochleb Księgarnia Smak Słowa	DEBIUTY
16.30	Juhani Karila <i>Polowanie na małego szczupaka</i> , tłum. Sebastian Musielak prowadzenie: Marta Pilarcka Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
17.00	<i>Jak zbudować społeczność w bookmediach?</i> Antoni Matusiak (antek_czyta), Marcin Okoniewski (Okoi w sieci), Magdalena Miękińska (Get Booky) prowadzenie: Karolina Kozłowska (Karateusz) Park na Goyki	DEBATY
17.30	Aneta Prymaka-Oniszk <i>Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia</i> prowadzenie: Marta Perchuć-Burzyńska Kościół ewangelicki Zbawiciela	MY
18.00	Wernisaż jednego obrazu: Hilma af Klint prowadzenie: Anna Świtajska Księgarnia Smak Słowa	WYDARZENIE TOWARZYSZĄCE
18.30	<i>Język ojczysty – strażnik tożsamości</i> Svens Kuzmins, Philip Teir, Jolanta Zabarskaitė prowadzenie: Joanna Cichocka-Gula Państwowa Galeria Sztuki	DEBATY
19.00	Jacek Świdziński <i>Festiwal</i> prowadzenie: Aleksander Hudzik Park na Goyki	WOKÓŁ KOMIKSU
19.00	<i>Honor czy honorarium: z czego mają żyć pisarki i pisarze?</i> Max Cegielski, Justyna Czechowska, Zygmunt Miłoszewski prowadzenie: Aleksandra Boćkowska Kościół ewangelicki Zbawiciela	DEBATY
20.00	<i>Świt</i> w reż. Laili Pakalniņy prelekcja: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI FILMOWY
LITERACKI WARSZTATOWY		
11.00	Wspomnienie lata. Warsztaty introligatorskie prowadzenie: Karina Lewandowska Goyki 3 Art Inkubator	ZAPISY I BILETY OD 1.08

23 AUGUST FRIDAY

	Flo Kasearu <i>Tsunami bath</i> , Art Installation Goyki Park	ART BY THE BOOK
9.00–12.00	Bird Radio: Anna Dudzińska , Polish Radio Programme 3 Goyki 3 Art Inkubator	FESTIVAL RADIO online
11.00–20.00	Book Fair Sopot Friends Square	
11.00–12.00	Reading Hour	COALITION OF SUMMER LITERARY FESTIVALS
11.00	<i>Exercises in Not Writing</i> . A walk with Zuzanna Bojda Start: Goyki 3 Art Inkubator	AIR GOYKI 3
12.30	Leelo Tungat <i>Seltsimees laps ja suured inimesed</i> , Polish transl. Marta Perlikiewicz host: Karolina Nolej National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION PREMIERE AE
13.30	Olga Hund <i>Psy ras drobnych</i> host: Przemysław Rydzewski Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	RETURNS
14.30	Laura Lindstedt <i>Oneiron</i> , Polish transl. Sebastian Musielak host: Aleksandra Zbroja National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION
15.00	Agnieszka Pajęczkowska <i>Nieprzezroczyście. Historie chłopskiej fotografii</i> host: Michał Nogaś Goyki Park	NOGAŚ IN THE PARK
15.30	Max Cegielski <i>Kongo w Polsce. Włóczęgi z Josephem Conradem</i> host: Łukasz Wojtusik Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	(UN)CONSCIOUSNESS
16.00	Marcin Oskar Czarnik <i>Misterium</i> host: Paulina Małochleb Smak Słowa bookshop	DEBUTS
16.30	Juhani Karila <i>Fishing for the Little Pike</i> , Polish transl. Sebastian Musielak host: Marta Pilarska National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION
17.00	<i>How Do You Build a Community in Bookmedia?</i> Antoni Matusiak (antek_czyta), Marcin Okoniewski (Okon w sieci), Magdalena Miękińska (Get Booky) host: Karolina Kozłowska (Karateusz) Goyki Park	DISCUSSIONS
17.30	Aneta Prymaka-Oniszk <i>Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia</i> host: Marta Perchuć-Burzyńska Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	US
18.00	Single-painting exhibition: Hilma af Klint host: Anna Świtajska Smak Słowa bookshop	ADDITIONAL EVENT
18.30	<i>Mother Tongue – Guardian of Identity</i> Svens Kuzmins, Philip Teir, Jolanta Zabarskaitė host: Joanna Cichocka-Gula National Gallery of Art in Sopot	DISCUSSIONS
19.00	Jacek Świdziński <i>Festiwal</i> host: Aleksander Hudzik Goyki Park	ABOUT COMICS
19.00	<i>Honour or Honourarium: What Should Writers Live On?</i> Max Cegielski, Justyna Czechowska, Zygmunt Miłoszewski host: Aleksandra Boćkowska Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	DISCUSSIONS
20.00	<i>Dawn/Ausma</i> directed by Laila Pakalniņa speaker: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	FILM BY THE BOOK
WORKSHOPS BY THE BOOK		
11.00	<i>Memory of Summer: Bookbinding Workshop</i> host: Karina Lewandowska Goyki 3 Art Inkubator	REGISTRATION OPENS ON 1.08

24 SIERPNIĄ SOBOTA

	Flo Kasearu <i>Kąpiel tsunami/Tsunami bath</i> , instalacja artystyczna Park na Goyki	SZTUKA NA LITERACKIM
9.00–12.00	Ptasie Radio: Łukasz Wojtusik , <i>Alfabet Wojtusika</i> Goyki 3 Art Inkubator	FESTIWALOWE RADIO online
11.00–20.00	Targi Książki Plac Przyjaciół Sopotu	
11.00–12.00	Godzina czytania	KOALICJA LETNICH FESTIWALI LITERACKICH
11.00–17.00	Dyżury tłumaczy i tłumaczek Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Park na Goyki	WYDARZENIE TOWARZYSZĄCE
12.00	<i>Nadbałtyckie koleżanki Virginii Woolf. O kobietach piszących przed stu laty</i> Arieta Galant, Sebastian Musielak, Agnieszka Rembiałkowska prowadzenie: Justyna Czechowska Państwowa Galeria Sztuki	DEBATY
13.30	Waldemar Bawołek <i>Pomarli</i> prowadzenie: Przemysław Rydzewski Kościół ewangelicki Zbawiciela	POWROTY
14.00	Alvydas Šlepikas <i>Mam na imię Marytė</i> , tłum. Paulina Ciucka prowadzenie: Paulina Małochleb Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
15.00	Barbara Sadurska <i>Bajka, Bajeczka</i> prowadzenie: Michał Nogaś Park na Goyki	NOGAŚ W PARKU
15.30	Maciej Jakubowiak <i>Hanka. Opowieść o awansie</i> prowadzenie: Anna Dudzińska Kościół ewangelicki Zbawiciela	MY
16.00	Aleksandra Suława <i>Przy rodzicach nie parlować. O polskich powrotach z Francji</i> prowadzenie: Małgorzata Muraszko Księgarnia Smak Słowa	DEBIUTY
16.00	Akvilina Cicėnaitė <i>Słownik języka angielskiego</i> , tłum. Agnieszka Rembiałkowska prowadzenie: Agata Passent Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE PREMIERA
17.00	Karolina Barbrich, Maks Kuznowicz <i>Prosty sposób na zapomnienie. Bliźniaczy płomień</i> prowadzenie: Karolina Kozłowska (Karateusz) Park na Goyki	LITERACKI YOUNG ADULT
17.30	Dorota Karaś, Marek Sterlingow <i>Urban</i> prowadzenie: Wojciech Szot Kościół ewangelicki Zbawiciela	h/HISTORIA
18.00	Czytanie performatywne <i>Revolucji. O mordowaniu czasu</i> Christiana Lollike (tłum. Paweł Partyka) w reż. Leny Frankiewicz Scena Kameralna Teatru Wybrzeże	LITERACKI TEATRALNY
18.00	<i>Projekt Cassandra</i> , czyli sztuka czytania pomiędzy wierszami Magdalena Parys, Monika Wolting prowadzenie: Michał Nogaś Państwowa Galeria Sztuki	DEBATY
19.00	Dominik Wilczewski <i>Litwa po litewsku</i> prowadzenie: Grzegorz Gauden Park na Goyki	VARIA/PREMIERA
19.00	<i>Tajne schadzki</i> Klubokawiarnia Dwie Zmiany	WYDARZENIE TOWARZYSZĄCE ZAPISY OD 1.08
20.00	<i>Jesienny bal</i> w reż. Veiko Õunpuu prelekcja: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI FILMOWY
LITERACKA GRA		
11.00–18.00	<i>Odczarować Bałtyk</i> Punkt startowy: Park na Goyki	ZAPISY OD 1.08
LITERACKI WARSZTATOWY		
11.00–14.00	<i>Jak tłumaczyć dla najmłodszych?</i> Warsztaty z przekładu duńskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej prowadzenie: Zuzanna Zywert Goyki 3 Art Inkubator	ZAPISY OD 4.06

24 AUGUST SATURDAY

	Flo Kasearu <i>Tsunami bath</i> , Art Installation Goyki Park	ART BY THE BOOK
9.00–12.00	Bird Radio: Łukasz Wojtusik , <i>Wojtusik's Alphabet</i> Goyki 3 Art Inkubator	FESTIVAL RADIO online
11.00–20.00	Book Fair Sopot Friends Square	
11.00–12.00	Reading Hour	COALITION OF SUMMER LITERARY FESTIVALS
11.00–17.00	Translators on duty Polish Literary Translators Association Park na Goyki	ADDITIONAL EVENT
12.00	<i>Virginia Woolf's Baltic Fellows. On Women Writers a Century Ago</i> Arleta Galant , Sebastian Musielak , Agnieszka Rembiatowska host: Justyna Czechowska National Gallery of Art in Sopot	DISCUSSIONS Łg
13.30	Waldemar Bawółek <i>Pomarli</i> host: Przemysław Rydzewski Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	RETURNS Łg
14.00	Alvydas Šlepikas <i>Mano vardas – Marytė</i> , Polish transl. Paulina Ciucka host: Paulina Małochleb National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION Łg AĖ
15.00	Barbara Sadurska <i>Bajka, bajeczka</i> host: Michał Nogaś Goyki Park	NOGAŚ IN THE PARK Łg
15.30	Maciej Jakubowiak <i>Hanka. Opowieść o awansie</i> host: Anna Dudzińska Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	US Łg
16.00	Aleksandra Suława <i>Przy rodzicach nie parlować. O polskich powrotach z Francji</i> host: Małgorzata Muraszko Smak Słowa bookshop	DEBUTS Łg
16.00	Akvilina Cicėnaitė <i>Anglų kalbos žodynas</i> , Polish transl. Agnieszka Rembiatowska host: Agata Passent National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION PREMIERE Łg AĖ
17.00	Karolina Barbrich , Maks Kuznowicz <i>Prosty sposób na zapomnienie. Bliźniaczy płomień</i> host: Karolina Kozłowska (Karateusz) Goyki Park	YABY THE BOOK Łg
17.30	Dorota Karaś , Marek Sterlingow <i>Urban</i> host: Wojciech Szot Evangelical Lutheran Church of the Savior in Sopot	h/HISTORY Łg
18.00	Staged reading of <i>Revolution. Om at smadre tiden</i> Christiana Lollike (Polish transl. Paweł Partyka) directed by Lena Frankiewicz Scena Kameralna at Wybrzeże Theatre	THEATRE BY THE BOOK
18.00	<i>Project Cassandra, or the Art of Reading Between the Lines</i> Magdalena Parys , Monika Wolting host: Michał Nogaś National Gallery of Art in Sopot	DISCUSSIONS Łg
19.00	Dominik Wilczewski <i>Litwa po litewsku</i> host: Grzegorz Gauden Goyki Park	MISCELLANEA/ PREMIERE Łg
19.00	<i>Secret Trysts</i> <i>Dwie Zmiany café</i>	ADDITIONAL EVENT REGISTRATION OPENS ON 1.08 🔗
20.00	<i>Autumn Ball</i> directed by Veiko Õunpuu speaker: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	FILM BY THE BOOK
LITERARY GAME		
11.00–18.00	<i>Breaking the Spell Cast on the Baltic Sea</i> Starting point: Goyki Park	REGISTRATION OPENS ON 1.08 🔗
WORKSHOPS BY THE BOOK		
11.00–14.00	<i>How to Translate for the Youngest? Workshop on Translating Danish Children's and Young Adult Literature</i> host: Zuzanna Zywert Goyki 3 Art Inkubator	REGISTRATION OPENS ON 4.06 🔗

25 SIERPNIA NIEDZIELA

	Flo Kasearu <i>Kąpiel tsunami/Tsunami bath</i> , instalacja artystyczna Park na Goyki	SZTUKA NA LITERACKIM
9.00–12.00	Ptasie Radio: Agata Passent , „Polityka”/ Program 1 Polskiego Radia Goyki 3 Art Inkubator	FESTIWALOWE RADIO online
11.00–18.00	Targi Książki Plac Przyjaciół Sopotu	
11.00–12.00	Godzina czytania	KOALICJA LETNICH FESTIWALI LITERACKICH
11.00	Spacer z Tomaszem Kotem <i>Bedeker sopocki</i> Punkt startowy: Goyki 3 Art Inkubator	VARIA
12.00	Dorthe Nors <i>Słone łąki. Wybrzeże Morza Północnego</i> , tłum. Elżbieta Frątczak-Nowotny prowadzenie: Joanna Wiśniowska Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
12.00–15.00	Dyżury tłumaczy i tłumaczek Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Park na Goyki	WYDARZENIE TOWARZYSZĄCE
12.30	Maciej Zaremba Bielawski prowadzenie: Agnieszka Dauksza, Michał Nogaś Scena Kameralna Teatru Wybrzeże	VARIA
14.00	Adda Djorup <i>Kot Bułhakowa</i> , tłum. Zuzanna Zywert prowadzenie: Agata Passent Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE
14.30	Andrzej Bart <i>Dybuk mnie many</i> prowadzenie: Marta Perchuć-Burzyńska Scena Kameralna Teatru Wybrzeże	POWROTY
15.00	Jacek Dehnel <i>Łabędzie</i> prowadzenie: Michał Nogaś Park na Goyki	NOGAŚ W PARKU
16.00	Bartosz Połoniński <i>Robczik. Powieść wileńska</i> prowadzenie: Joanna Borowik Księgarnia Smak Słowa	DEBIUTY
16.00	Marit Kapla <i>Osebol</i> , tłum. Justyna Czechowska prowadzenie: Justyna Czechowska Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE PREMIERA
16.30	Zbigniew Rokita <i>Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych</i> prowadzenie: Joanna Cichocka-Gula Scena Kameralna Teatru Wybrzeże	h/HISTORIA
17.00	Natalia Klewicz prowadzenie: Karolina Kozłowska (Karateusz) Park na Goyki	LITERACKI YOUNG ADULT
17.30	<i>Nora</i> w reż. Carli Teahy prelekcja: Kazimierz Jurczak Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI SOPOT 2025 RUMUNIA
18.00	Anna Dudzińska, Tina Harnesk <i>Saamowie. Wyrzut sumienia Skandynawii</i> – przedpremierowy odsłuch fragmentu audioserialu „Pisma”; <i>Ludzie, którzy sieją w śniegu</i> , tłum. Agata Teperek prowadzenie: Małgorzata Żerwe Państwowa Galeria Sztuki	ZANURZENIE PREMIERA
18.30	Justyna Sobolewska <i>Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej</i> prowadzenie: Wojciech Szot Scena Kameralna Teatru Wybrzeże	VARIA PREMIERA
20.00	<i>Nova Lituania</i> w reż. Karolisa Kaupinisa prelekcja: Pawet Biliński Goyki 3 Art Inkubator	LITERACKI FILMOWY

Organizator zastrzega sobie prawo do zmian w programie.

- zapisy tłumaczenie na język migowy
- tłumaczenie symultaniczne tłumaczenie szepcane

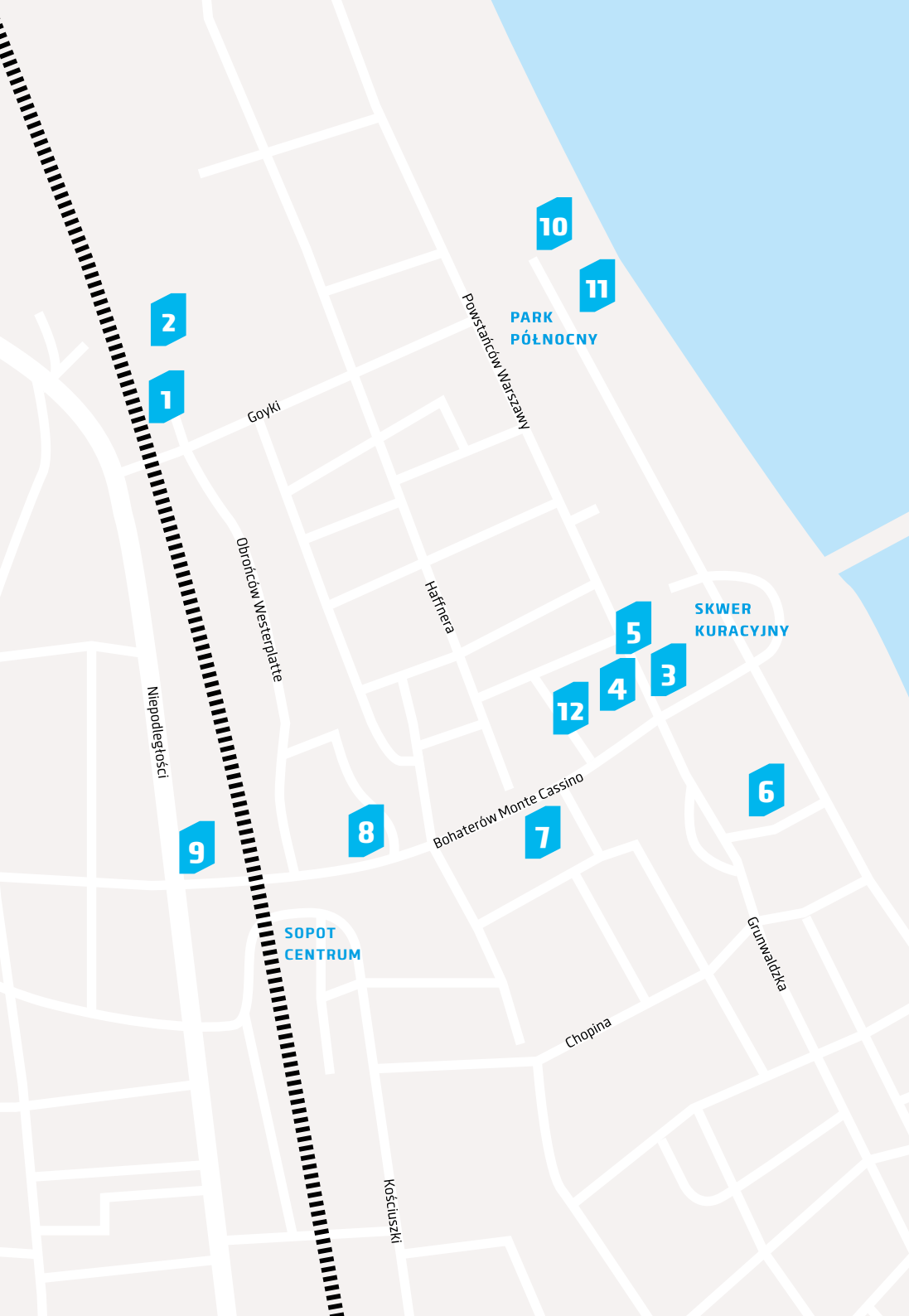
25 AUGUST SUNDAY

	Flo Kasearu <i>Tsunami bath</i> , Art Installation Goyki Park	ART BY THE BOOK
9.00–12.00	Bird Radio: Agata Passent , <i>Polityka</i> weekly and Polish Radio Programme 1 Goyki 3 Art Inkubator	FESTIVAL RADIO online
11.00–18.00	Book Fair Sopot Friends Square	
11.00–12.00	Reading Hour	COALITION OF SUMMER LITERARY FESTIVALS
11.00	A walk with Tomasz Kot <i>Bedeker sopocki</i> Starting point: Goyki 3 Art Inkubator	MISCELLANEA
12.00	Dorthe Nors <i>A Line in the World: A Year on the North Sea Coast</i> , Polish transl. Elżbieta Frątczak-Nowotny host: Joanna Wiśniowska National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION
12.00–15.00	Translators on duty Polish Literary Translators Association Goyki 3 Art Inkubator	ADDITIONAL EVENT
12.30	Maciej Zaremba Bielawski host: Agnieszka Dauksza , Michał Nogaś Scena Kameralna at Wybrzeże Theatre	MISCELLANEA
14.00	Adda Djorup <i>Bulgakovs Kat</i> , Polish transl. Zuzanna Zywert host: Agata Passent National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION
14.30	Andrzej Bart <i>Dybuk mniemany</i> host: Marta Perchuć-Burzyńska Scena Kameralna at Wybrzeże Theatre	RETURNS
15.00	Jacek Dehnel <i>Łabędzie</i> host: Michał Nogaś Goyki Park	NOGAŚ IN THE PARK
16.00	Bartosz Połoński <i>Robczik. Powieść wileńska</i> host: Joanna Borowik Smak Słowa bookshop	DEBUTS
16.00	Marit Kapla <i>Osebol: Voices from a Swedish Village</i> , Polish transl. Justyna Czechowska host: Justyna Czechowska National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION PREMIERE
16.30	Zbigniew Rokita <i>Odrzania</i> host: Joanna Cichočka-Gula Scena Kameralna at Wybrzeże Theatre	h/HISTORY
17.00	Natalia Klewicz host: Karolina Kozłowska (Karateusz) Goyki Park	YA BY THE BOOK
17.30	<i>De ce mă cheamă Nora, când cerul meu e senin</i> directed by Carla Teaha speaker: Kazimierz Jurczak Goyki 3 Art Inkubator	SOPOT BY THE BOOK 2025: ROMANIA
18.00	<i>The Sami: Scandinavia's Guilty Conscience</i> – preview of an excerpt from the audioseries produced by <i>Pismo</i> magazine and the launch of the book <i>Those who sow in snow</i> by Tina Harnesk Anna Dudzińska , Tina Harnesk host: Małgorzata Żerwe National Gallery of Art in Sopot	IMMERSION PREMIERE
18.30	Justyna Sobolewska <i>Jadwiga. Opowieść o Stańczakowej</i> host: Wojciech Szot Scena Kameralna at Wybrzeże Theatre	MISCELLANEA/ PREMIERE
20.00	<i>Nova Lituania</i> directed by Karolis Kaupinis speaker: Paweł Biliński Goyki 3 Art Inkubator	FILM BY THE BOOK

The Organizer reserves the right at any time to make alterations in the programme of the Event

 registration Polish Sign Language interpretation

 simultaneous interpretation **A&E** whispered interpreting (consecutive)

2

1

10

11

PARK
PÓŁNOCNY

Goyki

Powstańców Warszawy

Obronców Westerplatte

Heffnera

SKWER
KURACYJNY

5

4

3

12

Niepodległości

9

8

Bohaterów Monte Cassino

7

6

SOPOT
CENTRUM

Grunwaldzka

Chopina

Kościuszki

1**Goyki 3 Art Inkubator**

Jakuba Goyki 3

2

Park na Goyki

Jakuba Goyki

3

Państwowa Galeria Sztuki

Plac Zdrojowy 2

4

Targi Książki

Plac Przyjaciół Sopotu

5

Klubokawiarnia 3Siostry

Powstańców Warszawy 6

6

Kościół ewangelicki Zbawiciela

Parkowa 5

7

Scena Kameralna Teatru Wybrzeże

Bohaterów Monte Cassino 30

8

Klubokawiarnia Dwie Zmiany

Bohaterów Monte Cassino 31

9

Księgarnia Smak Słowa

Bohaterów Monte Cassino 6A

10

Wejście na plażę nr 16

11

Mini Molo, Wejście na plażę nr 20

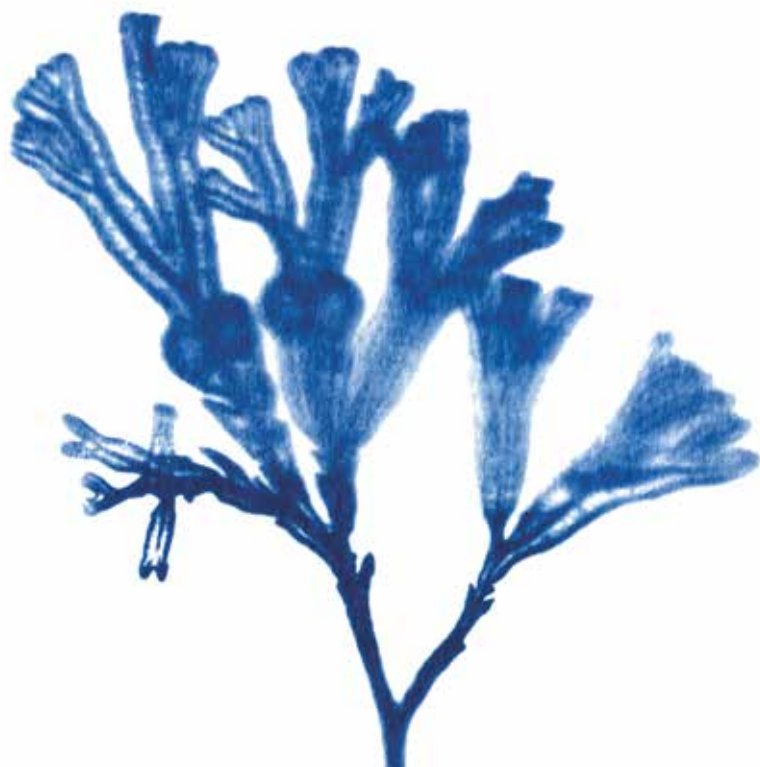
12

Multikino Sopot

Bohaterów Monte Cassino 63

Na deser

Przyjechałam tu przekonana, że znam angielski, ale rozumiałam zaledwie co drugie słowo, ogłuchłam, odbijałam się od zatrzaśniętych drzwi języka. Mijały dni, tygodnie, miesiące, powoli zaczęłam odzyskiwać słuch, drzwi się uchyliły, wślizgnęłam się do wnętrza mowy, chwyciłam trop pachnących nowością konstrukcji, nosiłam je na końcu języka, te miękkie jak psia sierść i te szorstkie jak papier ścierny. Wtedy jeszcze nie wiedziałam, co mnie czeka. Na początku obcych słów nie rozumiemy. Potem zaczynamy je kojarzyć, ale stale nam się wymykają. Jednocześnie zaczynamy zapominać słowa ojczyste. Część nas przedstawia się na życie w tylko jednym języku. Finał to nieprzetłumaczalność. Tracimy połowę siebie, jak wtedy, kiedy wyłaniamy się z trzewi lewiatana Airbus A380 i z resztą takich jak my pasażerów, o zaczerwienionych oczach, w pogniecionych, przesiąkniętych potem i zapachem foteli klasy ekonomicznej ubraniach, stajemy w kolejce do bramki. Cel podróży, zapyta blondyn ze straży granicznej, który rano przed swoją zmianą zdążył wyskoczyć na plażę Maroubra, żeby popływać na desce. W jego uszach nadal szumi ocean, co zagłuszy moją odpowiedź: przypadek. Oddając paszport, gestem pozwoli mi iść dalej. *Welcome to Australia. Welcome here.*

Wtedy jeszcze nie wiedziałam niczego. Kiedy przyjechałam, nieznanymi słów było tak dużo, za dużo, wszystkiego uczyłam się od nowa, znów zaczynałam od A. Miasto milczało, nie miało zamiaru mnie zagadnąć, musiałam odezwać się pierwsza, opleść je opowieścią, wydobyć ją z betonowego labiryntu, zdmuchnąć z asfaltu warstwy pyłu. Po raz kolejny odkrywałam miasto odkryte już miliony razy, nazywające siebie najjaśniejszym z miast, w którym olśniewają uśmiechy i potyskują opalone ciała, gdzie chichoczą kukabury, gdzie zmianę pór roku sygnalizują migrujące przez horyzont wieloryby, a gapowatych przechodniów tratuje armia białych kołnierzyków, desant z porannego pociągu. Wierzyłam, że oswoję to miasto bez trudu, nieświadoma tego, że niczym głuchy pies nie zareaguje ono na wezwanie po imieniu.

Po przyjeździe do Sydney zamieszkaliśmy w Pyrmont, niemal nad usianą jachtami perłową zatoką Darling, niedaleko kasyna ze złocistymi gwiazdami. Nasza ulica ciągnęła się w nieskończoność, aż do głównego dworca, może dlatego przestrzeń wydawała się czymś przejściowym – tymczasowe lokale z tymczasowymi lokatorami. Wszyscy ci ludzie – studenci, turyści, obcokrajowcy na kontraktach krótkoterminowych – pojawiali się, żeby zaraz zniknąć. Dlaczego wybierali właśnie tę dzielnicę? Może też chcieli czuć puls miasta, które nie zasypia, dryfować w bezkresnych arteriach, docierać do jednokierunkowych włoścniczek. Wieczorami z naszego piętra obserwowaliśmy rozplamione zachodem słońca drapacze chmur w centrum, a nocami słyszeliśmy jednostajny szum z mostu Anzac. Latem taras parzył stopy, od wczesnego rana zlatywały do nas stada lorys niebieskobrzuchych, które ze świergotem przysiadły nam na barkach, wplątywały się we włosy, jadły z dłoni. Później upodobała nas sobie para kakadu, anonsowały się skrzeczeniem, a jeśli jeszcze spaliśmy, po poręczach podcłapywały do okna sypialni i domagały się karmy. Za ptakami będę tęsknić bardziej niż za harmidrem metropolii, niż za wirowaniem wokół centrum wydarzeń, tam, gdzie ludzie mogą się poczuć nietrwali, anonimowi, przejściowi.

Ja też długo byłam turystką, w Pymont oglądałam wyłącznie Sydney pocztówkowe, Sydney w wersji „urlop w raju”. Rozpalone chodniki wydychały aromat chińskiej. W Paddy’s Haymarket huczało od przeciągłych jak u kakadu nawoływań: *one dollar one dollar one dollar mango mango mango cheapa cheapa cheapa!* Przynosiłam z targowiska całe torby owoców i ziół, w domu pachniało ogrodem i wilgocią jak podczas wakacji na wsi. Nocne Sydney łapało na nas światłami zatoki Darling. W soboty punkt dziewięta wieczór odpalano fajerwerki. Ludzie byli pospieszni, przypadkowi. Wciąż się zmieniali, przez dwa lata mieszkania w bloku nie zapamiętałam ani jednego sąsiada. Sydney transformowało ludzi sztuki w materialistów –na początku nie zdawałam sobie z tego sprawy, ale to się szybko zmieniło. Zanim upłynął miesiąc, w lokalnej galerii poznałam Jeannie, moją pierwszą australijską przyjaciółkę. Jeannie była artystką, tworzyła instalacje z papieru toaletowego.

Niebo miało niezmiennie błękitną barwę. Wiatry złagodniały. Kilka kolejnych dni spędziłam w stanie wręcz euforycznego zapału do działania. Uprzątnęłam bałagan i zrobiłam pranie. Posprzątałam mieszkanie, wypucowałam okna. Zasiałam kwiaty do plastikowych doniczek. Kiedy wykiełkują, zasadzę je na podwórzu, razem z Ellen, która po trzech minutach straci zainteresowanie całym projektem. Ale to nic. Słuchałam radia. Nuciłam grane w nim piosenki. Kiedy wychodziłam, żeby coś załatwić, mówiłam wszystkim „Cześć!” i „Dzień dobry!” na powitanie, jakbym przekazywała im niespodziewaną, radosną nowinę: „Oto jestem i – pomyśleć tylko – ty też tu jesteś!”.

Ponieważ nie pisałam już powieści, byłam, praktycznie rzecz biorąc, bezrobotna i musiałam zarobić na utrzymanie Ellen i siebie w inny sposób. Nie martwiłam się jednak. Na pewno wpadnie mi do głowy jakiś pomysł, jakaś okazja z pewnością się pojawi. Odnajdę swoje miejsce na świecie i się w nim rozgospodzę. Moje życie stanie się przechadzką po drodze spokoju, czystości i regularności. Każdego dnia przynosić będę pożytek ludzkości, systematycznie i bez pokłasku spełniać codzienne obowiązki i odczuwać bliżej nieokreśloną wdzięczność. Zanim w mojej głowie pojawi się wspomniany pomysł, zamierzałam delektować się samym oczekiwaniem, a tym, co sprawiało mi prawdziwą przyjemność, było poświęcanie czasu Ellen. Jej zaś sprawiał przyjemność fakt, że przestałam ją ponaglać. Rankiem, spokojnie i metodycznie, smarowałam kanapki do przedszkola, podziwiając jej umiejętność rozpoczynania ciągle to nowych eksperymentów bez porzucania tych wcześniejszych. Potrafiła na przykład usiąść z rajstopami naciągniętymi na jedną nogę i dekorować kanapkę z serem koralikami i gumkami do włosów. W przeciwieństwie do tego, jak było wcześniej, teraz każdego ranka wychodziłyśmy z domu na czas. Tego można się było zresztą spodziewać. O trzeciej odbierałam ją z przedszkola, po czym człapałyśmy do domu lub na plac zabaw. Ellen trajkotała bez ustanku. Słuchałam jej uważnie i wtrącałam się, kiedy nadarzała się ku temu okazja. Podziwiałam to niesamowite dziecko, a świadomość moich wcześniejszych zaniedbań ścisnęła mnie za serce. Pewnego dnia przyszedłam do przedszkola wcześniej niż zwykle, z nowym jasnoniebieskim rowerem z pełnym wyposażeniem: dzwonkiem, girlandą z plastikowych kwiatów na koszyku oraz kijem od miotły wetkniętym między błotnik a ramę, zaklejonym dookoła taśmą izolacyjną.

Wreszcie, stwierdziła Ellen lakonicznie. I to był jedyny słuszny komentarz.

Drzwi legendarnego sklepu Santa Barbara otwierają się, wychodzi z niego kobieta z dwiema ciężkimi siatkami. Bardzo trudno powiedzieć, czy to jestem ja. Bo „ja” jako takie z pewnością się we mnie nie uformowało albo – raczej – jest takim dziwnym tworem, na który wpływa każdy podmuch wiatru, a podmuchem wiatru może być zarówno wypowiedziane słowo, jak i przechwycone spojrzenie czy skrytykowanie mojej pracy lub uwaga fryzjerki, że „tak młoda kobieta powinna sobie wyrwać siwe brwi”. To, co powstało, to „ja”, które jakoś się wytoniło, balansując między: „jestem matką dwójki dzieci”, „jestem osobą, która coś pisze”, „jestem żoną mojego męża”, tym przekonaniem zachwiało, bo ojciec mojego młodszego dziecka, mój mąż, powiadomił mnie, że chce się rozwiść. Dodatkowo w powstaniu tego „ja” przeszkodziło to, że mnie uczono, uczono i w końcu nauczono nie być „egoistką”. A uczono mnie za pomocą tysiącletnich pergaminów i zasad, że muszę kochać swojego wroga, że muszę wybaczać, że muszę się podporządkować, że muszę nadstawić lewy policzek, że muszę wyrwać brew i oko, że muszę nieść swój krzyż, swoją winę.

Jak już wspomniałam, o ile wspomniałam, zdaje mi się, że mówiłam, w każdym razie dwa miesiące temu miałam poród. W tej chwili moje małe dziecko jest doglądane przez moje starsze dziecko. Ojciec młodszego dziecka, który chce się ze mną rozwiść, bo nie można mnie już znieść, jest w pracy, to znaczy w bibliotece, ponieważ musi regularnie pracować we względnej samotności. Jest dramaturgiem. Ja z kolei potrzebuję wyjść chociażby do sklepu, i uczę się cieszyć z tej możliwości i w ogóle nie złościć na męża, bo, proszę, dokąd doprowadziła mnie ta cała złość¹. Do tego, że podczas jednej z naszych kłótni mąż zawołał, że zamierza popełnić samobójstwo, ja rzuciłam w niego tą wielką piłką, na której leżałam przed fazą parcia w trakcie porodu, aż już nie dawałam dłużej rady, potem powiedział mi i mojemu starszemu dziecku, że jesteśmy kretynkami, bo go błagałyśmy, żeby nie odchodził, wtedy gdy udał się, jak się to później okazało, omówić katastrofę naszego związku ze swoją mamą. I, nie patrząc na to wszystko, właśnie tak, przymykając oczy i powtarzając, że go bardzo kocham, że dzieci potrzebują ojca, i że mam prawie czterdzieści lat i kto by mnie taką wziął, i jeszcze w najciemniejszym kąciuku poszeptując, że życie seksualne było fajne, choć to było już dosyć dawno temu, jednym słowem, nie patrząc na wszystko, lecz na wystrugane² w drewnie litery, o tym że niedobrze jest człowiekowi, gdy jest sam, i że mąż jest szyją³ żony, wczoraj się tak nabłagałam, że wybłagam jeszcze jedną szansę.

1 Dziewczyny, nie złościćcie się! Dziewczyny, uśmiechajcie się! Dziewczyny, przede wszystkim – czekajcie, czekajcie i czekajcie!

2 Strugane rączkami, możliwe nawet, że przy ogniu z łuczywa. Wyrte są na nim cytaty z Biblii, ale w zasadzie tak właśnie jest w naszym miasteczku. Wszyscy księża noszą trupięgi, a opłatek smarują omastą z konopi.

3 Tak naprawdę Sarma bardzo się tutaj myli i możliwe, że to właśnie z tą pomyłką są związane wszystkie związkowe problemy, o których przeczytacie w tej opowieści. Biblijny werset rzecz jasna nie mówi, że mąż jest szyją żony. Och nie, droga Sarmo, ów werset jawi się następująco:

„A chcę, abyście wiedzieli, że głową każdego męża jest Chrystus, a głową żony mąż, a głową Chrystusa Bóg”. Paweł tak napisał do Koryntian. Wymyślił to w swojej głowie, która należała również do jakiejś żony.

W samym środku najczarniejszej, ciągnącej się w nieskończoność zimy z siarczystymi mrozami stara kobieta usłyszała wyrok. W pomieszczeniu z utrzymanymi w mglistych barwach obrazami Måriddja konsekwentnie unikała wzroku lekarki. „Zapewne specjalnie wybrano tutaj te ponure pejzaże, żeby oprawić w stosowną ramę takie właśnie rozmowy”, myślała cynicznie.

Doktor Skruvlenius czekała na jej reakcję, łagodnie przy tym mrużąc pełne współczucia oczy pod delikatnie połyskującymi zieloną brwiami.

W gruncie rzeczy te brwi – zarówno pod względem koloru, jak i kształtu – po wdrapaniu się nad okulary lekarki wyglądały, jakby doskwierała im choroba morska, jak skacowane larwy. Albo jak jaszczurki. Żwawe i nienazarte młode jaszczurki, które przemyciły jej po czole, gdy mówiła powoli ze starannie wyćwiczoną empatią.

„Może to kwestia światła?”, zastanawiała się Måriddja. W pomieszczeniu intensywnie czuć było środkiem dezynfekującym i liliami. Staruszka uniosła brodę, żeby lepiej widzieć. „Rude włosy mogą nabrać zielonkawych niuansów, jeśli człowiek myje się w kwaśnej wodzie. A może było odwrotnie? *Nåjuo!* Włosy stają się zielonkawe od słonej wody”. Pokazywali w telewizji, więc to zapewne prawda.

Lekarka zamruczała cicho i uspokajająco; stara kobieta, która usłyszała właśnie smutną wiadomość, znajdowała się najwyraźniej w ogromnym szoku.

– Rozumiem, pani Mario, że to trudne, ale niestety nie da się bezboleśnie przekazać tak niebywale przykrej wiadomości.

Brwi błyskawicznie opadły, żeby po chwili znów ułożyć się nad okularami lekarki w pełne współczucia zielone A. Måriddja też uniosła brwi wysoko na czoło, żeby sprawdzić, czy poczuje się przez to jak gad, ale niestety. Bardzo żałowała. Taka umiejętność przyniosłaby jej w życiu wiele radości. Nozdrza rozszerzyły się staruszcze z wysiłku, kiedy jeszcze raz spróbowała odtworzyć kapitalne miny swojej rozmówczyni. Skrupulatnie wyskubane włoski opadły teraz lekarce niesamowicie nisko, tuż nad powieki, bo usiłowała pochwycić uciekające spojrzenie pacjentki.

„Czy da się to wyćwiczyć?”, głowiła się dalej Måriddja i z ciekawości aż się pochyliła na niewygodnym i nienaturalnie głębokim fotelu. Spozstrzegła, że brak odpowiedzi z jej strony zaczął martwić lekarkę.

– A jak wygląda pani sytuacja w domu? – spytała doktor Skruvlenius, przekrzywiając empatycznie głowę. – Ma pani może męża albo inną bliską osobę, która mogłaby pani pomóc przez to przejść? – Lekarka wyartykułowała to pytanie w wyjątkowo irytujący sposób, jakby Måriddja była niedorozwinięta. – Dołożymy oczywiście wszelkich starań, żeby panią wesprzeć i żeby ten ostatni czas był dla pani jak najłżejszy. Możemy zaoferować pani rozmowy z psychologiem, a ja oczywiście przepiszę leki psychotropowe, jeśli tylko uzna je pani za pomocne.

Mimo łagodnego tonu lekarki Måriddja zachowała czujność i teraz znów w pełni obecna znalazła się w tym pokoju. Analiza brwi musiała zaczekać.

– Mam męża i mój stary odpowiednio się mną zajmie. Teraz, kiedy już wiemy, na czym stoję, nic już nam nie trzeba. – Spróbowała się podnieść. – Dziękuję pani za pomoc.

Doktor Skruvlenius powstrzymała ją, wyciągając chłodną dłoń. Dwie jaszczurki na jej czole zbliżyły się do siebie i obwąchały u nasady nosa. Drobną ręką przyjaźnie usposobionej lekarki spoczęła na pokrzywionych palcach Máriddji przypominających gałęzie sosny karłowatej.

– Rozumiem, że trudno się z tym pogodzić, pani Mario, ale jeśli czuje się pani na siłach, chciałabym wspomnieć jeszcze o innych możliwościach, które mamy do zaoferowania. Moglibyśmy zaproponować przynajmniej wsparcie psychologiczne pani mężowi?

Máriddja tak się przeraziła, że zapomniała się nawet zirytować tym, że lekarka po raz wtóry zwróciła się do niej niewłaściwym imieniem. Strząsnęła z siebie dłoń doktor Skruvlenius i odparła:

– Nie, on nie należy do zbyt rozmownych. Przyjmie to zapewne ze spokojem. Nie sądzę też, żeby się tym jakoś szczególnie przejął.

Jaszczurki podskoczyły tak wysoko, że czoło lekarki się pofałdowało. Zapadły się przez to między zmarszczki na jej twarzy, jakby chciały ukryć zdziwienie lub przerażenie.

„Niebywałe, ależ ta kobieta ma talent”, pomyślała z uznaniem Máriddja i straciła wątek.

tłum. Daniel Łubiński,
Wydawnictwo Sonia Draga

Nie wiem, jak matka i matka matki rozwiązały między sobą sprawę jej zniknięcia, ale nigdy onej nie wspominano. W czasie mojego dzieciństwa zapach matczynego mleka został zastąpiony przez aromat leków i płynów dezynfekcyjnych, który niczym chmura wciąż wił się wokół matki zarówno wtedy, gdy zjawiała się w domu po wyczerpujących nocnych dyżurach w szpitalu położniczym, jak i wówczas, gdy odsypiała długie godziny czuwania. Jej torebka pełna była tabletek, ampułek i rozmaitych metalowych narzędzi, wśród których, już później, po porównaniu z rycinami w encyklopedii zdrowia, rozpoznałam różne, w mojej świadomości przerażające instrumenty lekarza chorób kobiecych. Ten świat wydawał się dość straszny – świat, do którego w pewnym momencie, podążając za instynktem macierzyńskim, nieodwracalnie zostanie wciągnięta każda kobieta. Zdarzało się, że matka zostawała na noc w domu, wówczas siedziała przy lampce, pijąc kawę i paląc papierosy, pochylona nad stertami encyklopedii i książek medycznych. Na jej biurku piętrzyły się kartki, na których równoległe do tekstu widniały ilustracje macicy, jajników, miednicy czy pochwy pod najróżniejszymi kątami i w różnorodnych kombinacjach.

Matka nic nie wiedziała o pozostałym świecie – demonstracyjnie zamykała drzwi, gdy w pokoju obok ktoś włączył telewizor na program *Время* z sepleniącym Leonidem Iljiczem Breżniewem, nie czytała też „Głosu Rygi”, po który na rogu ulicy Gorkiego mniej więcej od 17 ustawiała się co dzień długa kolejka. Równie długa jak formująca się około południa kolejka do sklepu mięsno-mleczarskiego, do którego od czasu do czasu rzucali to czy owo, na przykład parówki czy kietbasę doktorską, albo znowuż paczkowane masło, którego można było kupić najwyżej pół kilo. A obok stosów książek medycznych leżał *Moby Dick* Hermana Melville’a. Tęsknota za nieuchwytnym wielorybem własnego życia.

Nie pamiętam matczynego dotyku, ale pamiętam jej pokłute udo, na którym ćwiczyła wbijanie igieł. Pamiętam ją w łóżku, z sinymi wargami, po tym, jak po raz pierwszy przedawkowała leki, zapewne w wyniku jakiegoś eksperymentu medycznego. Pamiętam woń jej szlafroka – pachniał gorzkawą tynkturą, którą jej podawali, zanim zabrali ją do szpitala. Pamiętam też szpitalny korytarz, gdzie pozwalano mi na nią czekać po nocnym dyżurze. Słyszemy potem do kawiarni przy ulicy Alojasa, jadłyśmy solankę i kupaty, i dolewała sobie do kawy kofeinę z ampułki. I jeszcze przypominam sobie, jak bardzo wymarła wydawała się nasza uliczka, prawie jak obrazek wycięty z innej epoki i wklejony do obecnej – gdzieś poginęli elegancko ubrani ludzie udający się na zawody jeździeckie na hipodrom tuż za rogiem. Zamiast nich, w kierunku komunizmu, z pochyloną głową, śpieszą się do pracy lub domu inni ludzie – z plecionymi siatkami, z których wysłizgiwały się bochenki chleba i butelki z kefirem o jaskrawozielonych wieczkach, taszczyący pod pachą zawinięte w szary papier paczki z pościelą, przewiązane cienkim brązowym sznurkiem.

tłum. Justyna Czechowska,
Wydawnictwo Ossolineum

Kiedyś siedziałem na recepcji w Gammelbyn.

Zamykaliśmy o szóstej
przechodziła masa dzieciaków.

Opowie nam pan coś o lesie?

Nie teraz, klientów mam
ale przyjdźcie o szóstej.

No i wrócili.

Zamknąłem recepcję
drzwi zostawiłem na oścież
rozsiadłem się na kanapie
stała pod ścianą, dla klientów
i jeden fotel, i stolik.

Tam usiadłem.

No dobra, to co mam wam opowiedzieć?

O wilku.

ÅKE AXELSSON ur. 1947

Wzięłam ze sobą Idę
i zaraz przed Bränną
zbiegł wilk
prosto z góry na drogę.

Ida z początku myślała, że to renifer.

Mówię jej
nie, Jezu, to wilk.

Wystraszyła się, chciała wracać
prosto do domu.

Ja mówię
podejdę tylko i zobaczę
jaką miał dużą łapę.

Była bardzo duża.

Duża jak dłoń
i wyraźnie odbita, bo było błoto.

Bał się pewnie
tak samo jak my.

Pies ani mru mru.

ANNIKA AXELSSON ur. 1959

Oprócz nas.

Pędzimy w tamtą stronę, ale wiatry stawiają opór. Niewiarygodne. Nawet kula ziemiska wypycha nas na zachód.

Z tym że ja tworzę własne prawa natury.

Nadlatujemy z góry, żeby wszystko było zrozumiałe. Laponia jest wielka. Jeszcze z Sodankylä musisz zasuwać autem na północ prawie pięć godzin, nim dojedziesz do Morza Arktycznego. Ale zapomnij o motoryzacji, to Kiepski miernik. Drogę tu prawie nie ma. Ani domów. Ani ludzi. Jest wyłącznie *kaira*, pustkowia. Zbiorowisko nieokreślonych kęp, resztek, które Bóg porozrzucił tam i siam po całej Arktyce, kiedy już wszędzie indziej porozkładał trawniki, wrzosowiska i lasy deszczowe. Idźcie mi do boru z takim Bogiem! No dobra, trochę przesadziłem. Wyżyny są piękne. Ale ta cała reszta... Dajcie spokój! Nie spotkasz tu żywej duszy, innymi słowy: miejsca nie brakuje. Cała idea Laponii zasadza się na połączeniu ogromu z bezludziem.

Pokłuty rachitycznymi świerkami horyzont, którego przerażająca pustka odbiera mowę ludziom, a daje ją mitom. Mity bowiem karmią się lękiem. Materializują się w potworach snujących się po rojstach niczym zapuszczone przed wiekami maszyny, których dziś już nikt nie umie zatrzymać. Pełno ich w tych mrocznych wodach. Siedzą przycupnięte w powalach i świecą w mroku sowimi ślepiami. Daleko za wsiami, za lasami, jeziorami i mszarami, ze szczytów lapońskich wzgórz strzegą swojego królestwa bezimienne istoty. Bacznie świdrują blade światła domostw.

Dobra, teraz wyostrz na Kitinen, dopływ Kemi. Na wysokości Vuopio nurt rzeki rozszczepia się na dwa rozlewiska: Małą i Wielką Kołbań. Naszym celem jest ta druga. To niewielkie, okrągłe bajoro. Głębokie. Przy dnie dojrzewają szczupaki grube jak kłody... Pośrodku Wielkiej Kołbani wznosi się wyspa, Grobowy Ostrów. Tam urzęduje Olli Dzieciot. My tam jednak nie lecimy, kieruję trochę w bok. Do Wielkiej Kołbani wpływa niewielki strumień i tak mi przyszło do głowy, że siądziemy sobie przy nim, delikatnie jak motyle. Czy raczej walnie-my. Jeszcze chwila i – *pac!* Bagno w czerwcu to miękkie lądowanie. Czekajże, wyciągnę cię z tej brei – *smmhhhhuoobb*. I jeszcze porządne *bam!* w ucho. Witamy na tym świecie! Nie na mnie patrz, rozejrzyj się. Idealnie, co? W sośnie szacobyście śpiewak, a z zarośli tuż przed tobą podnosi się czarna chmara komarów.

Męczący odgłos, nie sądzisz? Przyzwyczaisz się. Nie, Kochanieńki, nie ścierajże tego błota! Toż to najlepsza ochrona.

Pójdziemy sobie za tym lichym strumyczkiem, co sączy się wśród traw. Śmieszne te nartniki... Ale stąpaj raczej na kępy. Tak, wiem, zapadają się, ale

cię utrzymają, w przeciwieństwie do kożucha, bo jak w niego wdepniesz, to ci jeszcze całą nogę zassie. A wtedy zleżą się do niej bagienne buki, ściągną ci gumiaka i zaczną podgryzać za piętke. Wredne uczucie. Raz niedaleko Saukkoaapy... No, dopadli nas już krwio pijcy, już nas obłażą. Patrz, jak szastają na lewo i prawo tymi swoimi śmiesznymi trąbkami. Nie wymachuj łapskami! Przecież nic ci nie zrobią. Szlam stwardniał, teraz mamy pancerz. Ciesz się, że w pobliżu nie widać skogoli. Gigantycznego komara wielkości śmigłowca. Taka kanalia podrzuca dorosłego człowieka w górę jak zapałkę, a gdy ten zaczyna spadać, wbija mu trąbę w oko i wysysa go do sucha, a flak ciska na łoziny. Skóra łopocze potem na wietrze jak pranie na sznurze.

Włóczęga po lesie nie była mi obca. Ojciec zafascynował się w Niemczech ideą skautingu, przywiózł pomysł ze sobą do Rovaniemi i wziął mnie do dziewczęcej drużyny. Kiedy miałam siedem lat. Dowiedziałam się w Młodych Skautach, że przyzwoity człowiek musi być godny zaufania, pomocny, dobrze wychowany, posłuszny, obowiązkowy, pracowity, odważny i pełen patriotycznych uczuć.

Pośród tych pięknych nauk biliśmy się, torturowaliśmy nawzajem, dokucaaliśmy młodszym i poznawaliśmy życie. Byłam zapaloną skautką, dzięki czemu wyjeżdżałam wiele razy na letnie obozy do Niemiec i nauczyłam się tam języka niemieckiego. *Juden raus!* Jak to pięknie wtedy brzmiało w moich uszach, a jak źle brzmi teraz. My, dziewczęta z naszej rodziny, czułyśmy się małymi Lottami już dziesięć lat przed założeniem prawdziwej organizacji Małe Lotty. Cała nasza rodzina żyła ideami Samoobrony i była przykładem dla wszystkich Finów.

W Małych Lottach nauczyłam się, jak nakrywać do stołu i jak zrobić szydełkiem koronkowy obrus. Po wojnie wyzwoleniczej zbierałyśmy kawałki kości do robienia mydła i korzenie mniszka do kawy. Ja nazbierałam tak dużo szyszek, że dostałam odznakę Gwiazdy na pierś swojego munduru Małej Lotty. Zachowałam wszystkie mundury, chociaż polecono nam je zniszczyć po zawarciu pokoju. Nie zniszczyłam, złożyłam na dnie posagowej skrzyni, która stoi tam, w kącie sypialni.

W Kittili naszym generałem obozu była pastorowa. Troskliwa, bystra, akuratna i dokładna, zawsze po stronie życia i przeciw śmierci, więc gdy o tym myśleć, była pacyfistką. Nauczyła nas, jak przyrządzić dobrą kawę, jak nakarmić tysiąc mężczyzn naraz, jak udzielać rannym pomocy medycznej, jak zbierać pieniądze dla Samoobrony. Dowiedziałam się, że kobieta powinna być pracowita aż do samopoświęcenia, a także posłuszna. Że powinna starannie przygotowywać się do przyszłej roli matki żołnierzy. Że do istoty męskości należy odpowiednia ilość tyranii i że moralnie męczyzna powinien górować nad kobietą. Że miłość jest walką, która ze strony mężczyzny zaczyna się od nienawiści i kończy jego moralnym zwycięstwem, a kobieta musi się nauczyć to akceptować i pomimo to kochać męczyznę miłością czystą i niewinną.

Któregoś dnia mieliśmy na obozie trochę wolnego. Można było robić, co się chce. Ktoś czytał Biblię, inni śpiewali psalmy, jeszcze inni bawili się w berka. Ja wyszłam na pobliską bagnistą polanę, żeby zobaczyć, czy obrodzi moroszka. Czy zaczęła już kwitnąć. Przedarłam się przez olchowy zagajnik i wtedy ten suchy torf zaczął zapadać się pod moimi nogami, i cały świat zakotłosał się, jakbym siedziała w fotelu bujanym. Roztoczył się przede mną niesamowicie piękny widok na otwarte bagno. Pokłusowałam, skacząc jak renifer z jednej kępy torfowca na drugą i wrzeszcząc jak opętana. To moje skakanie wzburzyło wody bagna i z czeluści ziemi uniosły się takie zapachy i gazy, że musiałam się chwycić za gałąź chuderlawej sosny, żeby nie zemdleć. Przed oczami zaroilo mi się od kolorów, widziałam światła, cienie i przeróżne refleksy. Szumiały brązowolice sosny, huczały świerki obwieszone porostami, grały echem skalne występy, krzyczał na niebie klucz żurawi. Byłam jak w gorączce, głowa zupełnie mi odleciała i śmiałam się pełnym głosem. Parłam wciąż do przodu, rozchlapywałam bosymi nogami wodę, czując na delikatnych palcach

stóp oddech głębin zamarzniętego bagna. Byłam już do pasa mokra i co chwila dosłownie nurkowałam w tej mieszaninie osadu, bagiennych roślin i mułu. Z włosów zwisały mi różne turzyce i skamieliny, ale nic nie mogło mnie zatrzymać i zapomniałam o kwitnięciu moroszki, i byłam tak wolna i pełna, i bezkresna, że z mego wnętrza popłynęła oskoła, i pomyślałam, że jeśli teraz nadejdzie śmierć, to przyjmę ją z otwartymi ramionami. Czułam się pozaziemską siłą i pięknem od początku do końca. Żuki, mruki, komary, meszki i wielkie muchy bzyczały, żaby rechotały przywołująco, żurawie krzyczały, jak w brzuch postrzelone. Zaciśnęłam powieki i szybowałam przed siebie kierowana jedynie instynktem. Węch prowadził mnie na południe, czucie na zachód i kiedy o zmierzchu zatrzymałam się zupełnie bez sił i otworzyłam oczy, nie wiedziałam już, gdzie jestem. Nie wystraszyłam się, tylko popatrzyłam na swoje ubłocone nogi. Były pokryte krwawymi, ciemnoczerwonymi zadrapaniami – tak pocięły je ostre liście bagiennych roślin i pogryzły różne żyjątka. Całe ciało miałam ubrudzone mułem i czarne, jak wiekowa sosna spalona w pożarze lasu.

Laura Lindstedt

Oneiron. Fantazja o kilku sekundach po śmierci

tłum. Sebastian Musielak,
Wydawnictwo Poznańskie

Zaczęło się od klitki na Carroll Street. Od spojrzenia matki. Z tego to się wzięło. To jednak, że jej sztuka zaczęła ciekawić naukowców – to było coś nowego, to ją pchało do przodu. Procedury zbijania wagi realizowała z żelazną konsekwencją, jak ascetyczna joginka. A że od czasu do czasu wprawiały ją one w trans, jeszcze bardziej przykręcała sobie śrubę. W ostatnim dniu eksperymentu, kilka godzin przed wyjściem na scenę, wypita parę filiżanek letniej herbaty ajurwedycznej o nazwie „Spokój wewnętrzny”. Świat wirował w jej głowie jak derwisz, wciąż i wciąż, bez przerwy, a ona wirowała z nim, z zamkniętymi oczami staniała się w kuchni dla personelu Jewish Museum, trzymając w dłoni wydrukowany tekst, który za chwilę odczyta na scenie przed publicznością. Przepetniała ją błogość, choć odczuwała zarazem przeraźliwą kruchość swojego ciała. Tymczasowość. Nikt, nawet ona, nie może żyć wiecznie na samej tylko adrenalinie, na bólach i zawrotach głowy.

Taniec derwiszy poznała już dawno temu. Obijała się z przyjaciółką po Coney Island, całe dni spędzała w niedawno otwartym Astrolandzie, ledwo przytomna z głodu jeździła w kółko na Cyclone, wychylała się jak wariatka z wagonika i potem w nocy łóżko zaczynało wirować i drżeć, gdy tylko zmrużyła powieki. Piąty tydzień postu i pierwsza noc, gdy ostatecznie do niej dotarło: ten związek – i tylko taki związek – jest jej pisany na zawsze. Głodzie, mój najdroższy. Pod kołdrą zawarli sekretne przymierze: ja zaufam tobie, a ty zaufasz mnie; ja nigdy cię nie zajm, a ty nigdy nie przestaniesz wspierać mnie w mojej walce.

Wiadomo, zdarzyło im się po drodze parę drobnych potknięć. Na przyjęciu po bar micwie kuzyna potknęła potajemnie dwadzieścia marcepanowych ciastek. Głód wściekł się jak cholera i zagroził jej wprost, że ją zostawi i już nigdy nie wróci, ale przeprosiła i wszystko zwymiotowała. Tym go udobruchała.

Miała siedemnaście lat, kiedy dostała klucze do swojego pierwszego lokum. Co prawda klitka przylegała do mieszkania starych, ale mogła robić w niej, co jej się żywnie podobało, i właśnie to ich z tego wszystkiego przerażało najbardziej. A robiła tam swoje eksperymenty, kto by ich nie robił. Szprycowała się w udo smirnoffem z pożyczonej strzykawki. Popalała cygara z dwoma kumpelkami. Kilka razy się pieprzyła, ale bez emocji. Głód był najważniejszy, on był jej ukochanym. Walczył u jej boku jak najlepszy towarzysz broni, dopóki nie popełniła życiowego błędu i go nie zdradziła. Dla innego. Chuda wiedziała, że wynagrodziła mu tę młodzieńczą zdradę z nawiązką. Parę razy wyciągała rękę na pojednanie i w końcu głód do niej wrócił, choć wydawał się trochę naburmuszony i zaczął jakby... stawiać jej warunki? Miała wrażenie, że wymaga od niej coraz większych poświęceń – dzień pięciu marchewek nie był dla niego żadnym osiągnięciem; nie było podziękowań, nie było euforii. O tańcu derwiszy nie warto nawet wspominać; głód siedział cicho jak mysz pod miotłą. W końcu się wkurzyła. W porządku, niech ci będzie! I wtedy zawarła z nim nowe przymierze – obiecała posuwać się dalej niż kiedykolwiek wcześniej, dalej niż ktokolwiek inny przed nią, byleby tylko pozwolił jej zawsze wrócić. Do końca życia będzie utrzymywać należytą chudość, balansować w transie na linii między zdrowiem a chorobą. Pasuje? Takie było ich nowe przymierze.

Stone łąki. Wybrzeże Morza Północnego

tłum. Elżbieta Frątczak-Nowotny,
Wydawnictwo Czarne

Jest wczesne lato, a przede mną ciągnie się linia brzegowa. Rozwinęłam ją niczym mapę na biurku. Zaczyna się w Danii, na najbardziej na północ wysuniętym czubku Jutlandii. Tak, właśnie tam bierze swój początek, w Skagerraku, na ostrym piaszczystym cyplu. Potem opada na południe jak wodospad. Faluje. Tak się zaczyna, ta linia, ta kreska na mapie. Rysuje brzeg morski, łagodnie się wybrzusza. Później pokazują się kręgi szyjne, ułożone jeden nad drugim, jak piaszczyste wyspy. Linia ciągnie się dalej, przekracza granice, dociera do Niemiec i wciąż biegnie. Wyspy układają się w niewielkie kręgi skracające w kierunku Holandii, nie są już Kreską, lecz tworzą postać.

To surowa północnoeuropejska linia brzegowa o długości około tysiąca kilometrów. Prowadzi od Skagen w Danii do Den Helder w Holandii. Od północnego, pokrytego piaskiem cypla próbującego wcisnąć się między nieustępliwie masywy Norwegii i Szwecji, aż do Morza Wattowego na dole, gdzie odpoczywają ptaki, gdzie liczą się godziny, a postać zaczyna szeptać.

Linia ta od samego początku była częścią mnie. Fizycznie, ale widniała też na dużych mapach w klasie, w telewizji i w atlasie samochodowym moich rodziców. Widziana w połączeniu z resztą kraju przypomina grzbiet powolnego Jutlandczyka z dziwaczną czapką na głowie i dużym nosem. Zawsze oglądana od góry w dół, od lewej do prawej. Nigdy nie odwrócona do góry nogami, nie pokawałkowana, nie skomplikowana czy przekraczająca granice. Na mapie przede mną kraj leży tak, jak leży. Odległy brzeg. Przez centrum władzy uznany za obcy i surowy. Kiedyś przez rozległe wrzosowiska Półwyspu Jutlandzkiego aż do wybrzeża Morza Północnego nie prowadziła żadna droga, a licznych duńskich dużych i małych wysp nie łączyły żadne mosty: kraj był podzielony, niedostępny. Dzisiaj odległość między tym krańcem a odległymi ośrodkami władzy ma głównie charakter psychologiczny. Teraz są już drogi, są mosty nad wodami, lotniska i cywilizowana infrastruktura. Kraj, scalony i utrwalony przez kartografa, leży przede mną na biurku.

Gdybym mogła dowolnie potraktować czas, włączyłabym szybkie obroty, jak w filmach przyrodniczych pokazujących rozwój rośliny od pączka do kwiatu, i ta linia by ożyła. Rysunek cały czas by się poruszał. Linia najpierw pochylałaby się do przodu, potem cofała, otwierała, obracała, ulegałaby perforacji, następnie by się zamykała i ponownie otwierała. Część jej zniknęłaby pod ciężkimi masami lodu, a później pojawiłaby się na nowo, ale już inna, i chciałaby tańczyć. Jej ogon w jednej chwili wibryłby jak piskorz, by za moment powiewać na wietrze niczym proporzec. To żywa linia brzegowa stworzona z piasku. Cały czas powstaje, cały czas umiera. Ukształtowana siłami galaktyk przenikającymi wszechświat, nakreślona sztormami, wyznaczona wędrówką słońca i księżyca i działaniami ludzi, chociaż akurat te ostatnie stanowią jedynie krótkotrwały problem, bo linia brzegowa ma dla siebie cały czas świata. Jest długą, żywą opowieścią o pływach, zawsze podporządkowanych rytmowi dnia i nocy, ale jej rachuba czasu to wieczność.

Zauważam go po raz pierwszy, kiedy przechodzi przez jezdnię. Najpierw zwracam uwagę na opuszczoną głowę, którą prawie nie obraca, mimo że przechodzi przez ruchliwe skrzyżowanie, a potem na jego chude jak nitka ciało ciągnięte przez sznurkowate nogi. Przedziałek na środku sprawia, że jego włosy wyglądają jak skrzydła wrony, usiłuje nieść stertę książek, opierając je o tors; zapomniana jakby druga ręka to zwisa za plecami, to ucieka w bok, po czym on wciska ją w kieszeń i podciąga przyciasne bordowe sztruksy. Siedzę w cieniu, w kawiarnianym ogródku, zmierza w moim kierunku ze słońcem na karku, dorosły mężczyzna w ciele nastolatka, wkrótce widzę go przez moment całkiem z bliska, gdy mnie mija, dostrzegam drgnięcie oczu, przedmioty w kieszeniach spodni, delikatne owłosienie karku i ogolone przedramiona, za chwilę wchodzi do ogródka tej samej pustej kawiarni, na moment zatrzymuje się przy stoliku po przeciwnej stronie, papieros zdążył mi się już wypalić, i wygląda na zmieszanego, jakby wiedział, że ktoś go obserwuje. Całym ciałem przygotowuje się do ziewnięcia, którego stąbiutki chuch znika w najbardziej wstydliwej piąstce, jaką w życiu widziałem, dłoń, którą przysłonił usta, otwiera się w stronę ulicy, powoli niczym rozwijający się pąk kwiatu, i dopiero teraz odkłada książki na stół i przysiadła.

Jest początek kwietnia i nie mogę oderwać od niego wzroku. Wygląda na przestraszonego i zagubionego, jakby żył na jawie niewybudzony z nieprzyjemnego snu, jakby podążał innym tempem i według innych zasad niż wszyscy wkóło, a w jego pozie i gestach – w tym, jak ostrożnie otwiera książki, jakby się bał, że zniszczy okładki, jak ściska długopis wyciągnięty z kieszeni, jakby był to kawałek potłuczonego kryształu, jak co jakiś czas uciska skronie i zamyka oczy, jakby chciał sprawić wrażenie skupionego, chociaż podejrzewam, że próbuje po prostu powstrzymać się od patrzenia wokół siebie – jest coś nagiego i dzikiego, niewytłumaczalnego, ale zarazem wymownego.

Wstaję i ruszam w jego kierunku, nie wiem, skąd ten przypływ odwagi i dlaczego odczuwam nieodpartą potrzebę bliższego zapoznania się z nim.

– *Zdravo* – witam się po serbsku.

– Cześć – odpowiada dźwięcznym głosem, tonem przypominającym niemal głos mojej żony, ze wzrokiem wbitym w otwartą na stole książkę, której tekst został złożony tak gęsto i tak małą czcionką, że nie sposób określić, w jakim języku została napisana.

– Mogę tu usiąść? – pytam i wysuwam krzesło sprzed stołu.

– Jasne – odpowiada, zerka na boki, po czym ruchem głowy wskazuje na krzesło i spogląda mi w oczy, a ja zastanawiam się, jak niesamowicie i nadzwyczaj pięknym jest mężczyzną, jego tęczywki niczym niebo tuż przed burzą, schludny zarost łączy się z kasztanowymi zadbanymi włosami, plecy długie niczym u konia, twarz symetryczna i serdeczna, i już nawet nie pamiętam, ile czasu minęło od odpowiedzi, jak długo po prostu wpatrywałem się w niego, a on we mnie, jak w od lat niewidzianego przyjaciela.

– Jestem Arsim – mówię i wyciągam dłoń.

– Miloš – przedstawia się i ściska ją zimnymi kościstymi palcami. – Miło mi cię poznać – dodaje, puszczam jego dłoń i zatapiam się w jego stare i smutne oczy, przygniecione ciężkimi i pomarszczonymi powiekami.

Kolejna godzina upływa mi tak przyjemnie, jak żadna inna w moim życiu. Zamawiamy jeszcze po kawie, ściszaemy głos i gdy zauważam jego angielskojęzyczne książki, zmieniamy język. Brzmi naturalnie; gdy mówimy po angielsku, nie jesteśmy Albańczykiem i Serbem, wyrrywamy się stąd, jak kartki z powieści.

Mam na imię Marytė

tłum. Paulina Ciucka,
Wydawnictwo KEW

Odłamki przeszłości wyłaniają się z mroku. Kadry pamięci układają się w czarno-biały film.

1946 rok.

Zima.

Mroźna, straszna powojenna zima. Zły czas.

Po moście, rozpiętym między niebem a ziemią, mkną, jak po autostradzie, niesione przez wiatr kłęby śniegu. Zamarznięty Niemen czerni się, potyskuje lodem – wygląda jak marmur. Jest mróz, co najmniej dwadzieścia stopni.

Między przęsłami gwiżdże wiatr. Twardy metal wtóruje mu wyciem.

Śłysząc też inną piosenkę – żołnierską, obco brzmiącą.

Przez metalową pajęczynę widać w dali ciemne, poruszające się punkciki.

Na przyczółku wiszą ponaklejane plakaty, ogłoszenia, gazety. Obwieszczają zwycięstwo, nawołują, żeby zabijać bez litości, przypominają o obowiązku posiadania przepustki.

Róg jednego plakatu jest naderwany, furkocze na wietrze.

Tęskna pieśń rozbrzmiewa coraz głośniej.

Na moście stoi dwóch strażników: ten, który śpiewa – Azjata i drugi – Rosjanin. Rosjanin wścieka się, bo próbuje zapalić skręta, a wiatr wciąż gasi zapalki. Piosenka skośnookiego irytuje go nie mniej niż gasnący ogień.

Ciemne punkciki są coraz bliżej – to niemieckie dzieci. Próbują przejść przez zamarznięty Niemen. Jest ich siedmioro.

Rosjanin nie wytrzymuje:

– Bliad!, zamknij się, kałmuku!

Azjata uśmiecha się, przez jakiś czas milczy, potem pomrukuje pod nosem: „Kałmuk, kałmuk, ty sam kałmuk”.

Wiatr gwiżdże, ojczyzna daleko. Papieros się rozpada, zapalka łamie się w zgrabiątych palcach.

Azjata wybucha śmiechem:

– Ej, Iwan.

– Ja nie Iwan, ja Jewgienij – albo Żenia.

– Patrz, Iwan. Mały szwab biegać.

Niemieckie dzieci jak kuropatwy biegną po lodzie, dwoje najmniejszych zostaje trochę w tyle.

Rosjanin krzyczy: „Stój, wracaj, stój, słuchać rozkazu, stać, faszystowskie świnię!”, ale most jest wysoki, a wiatr tłumi słowa. Dzieci nie rozumieją mowy strażnika na moście.

– Ej, Iwan.

– Ja nie Iwan, kałmuku!

– Oni cię w dupie mieć.

– Zabiję cię.

– Uspokój się. Durny ty.

Rosjanin chwytą granat, wyciąga zawleczkę i rzuca w dzieci. Żołnierze przykucają, żeby osłonić się przed odłatkami. Granat wybucha.

Kiedy chmura pyłu opada, widać, jak z ogromnej przerębli powstałej po wybuchu usiłuje wydostać się jedno z dzieci. Inne biegiem wracają. Starają się uciec śmierci. Jest mróz. Nad przeręblą unosi się para.

Ciszę po wybuchu rozdziera głos, który brzmi jak skowyt konającego zwierzęcia, niekończący się, przenikliwy – jedno z dzieci, ciężko ranne, wije się, uderzając bezwładnymi nogami o lód. To z jego gardła wydobywa się nie ludzki krzyk. Na śniegu i lodzie pojawiają się czerwone plamy. Czerwone plamy na czarno-białym świecie...

Miedzy rannym a tym, który próbuje wydostać się z wody, stoi śmiertelnie przerażony sześciolatek. Stoi jak skamieniały, nogi odmawiają mu posłuszeństwa, w oczach ma strach. Pisk rannego przeszywa go na wylot. To mały Hänsel. Później poznamy go bliżej.

Ażjata podnosi karabin. Mierzy. Strzela. Wrzask cichnie. Ranny nieruchomieje. Hänsel przytomnieje, coś krzyczy, biegnie, ale nie z powrotem w stronę brzegu, tylko po zamrożonej rzece, byle dalej stąd. Rozlegają się jeszcze dwa strzały. Uciekinier się nie zatrzymuje. Żołnierz, widząc, że jego cel stał się nieosiągalny, opuszcza karabin i kręci głowę.

Dziecko w przerębli walczy resztkami sił.

Rosjanin spluwa i patrzy na jego wysiłki.

Głowa dziecka znika pod wodą, ręka jeszcze trzyma się lodu, ale w końcu i ona znika w lodowej brei.

Rosjaninowi nareszcie udaje się zapalić skręta.

Wiatr gwiżdże.

Na nowo rozbrzmiewa smutna stepowa pieśń.

Mała towarzyszka i listy

tłum. Marta Perlikiewicz,
Wydawnictwo KEW

Tygrysy w cyrku nie potrzebowały zmiany taśmy. Ze zwieszonymi głowami i nieustannie machając ogonami, biegały w kółko po arenie. Na jej środku przechadzał się mężczyzna w czarnym połyskliwym stroju i nic, tylko trząskał biczem o ziemię, aż trociny latały dookoła. Po każdym trzaśnięciu tygrysy przyspieszały.

Trochę przerażający był to widok. Nie przypominał wyścigu Paava Nurme-go i Emila Zatopka, przywodził na myśl raczej pościg z koszmaru, kiedy czarny pan cię goni, a ty zbierasz wszystkie siły, żeby się ukryć, lecz nie ma dokąd uciec, biegasz w kółko... Naraz zobaczyłam mamę pomykającą obok jednego z tygrysów. Zgięta wpół, poruszała się dziwnie, rękami zasłoniła twarz, jak wtedy, gdy przed wywózką usiadła na chwilę przy kuchennym stole. Teraz tu, w cyrku, próbowała schować się za tygrysami! Wciągnęłam powietrze i pośród innych obcych zapachów wyczułam lekką nutę zapachową mamy.

Spojrzałam na ciocię Anne: z pewnością ona także zauważyła mamę obok tygrysa, ale czy rozpoznała ją z zasłoniętą twarzą? Ciocia obserwowała arenę, mrużąc oczy, ale nie odezwała się ani słowem. Szturchnęłam ją i szepnęłam:

– Mama!

Ciocia zmierzyła mnie wzrokiem, westchnęła i próbowała pocieszyć.

– Och, biedaczko! Wzięłaś mnie za swoją mamę, tak...? Mama jest daleko stąd. To ja, Anne!

– Mama jest tam, przy tygrysach – wyszeptałam głośniej i wskazałam palcem ciemną postać.

Jak ciocia mogła jej nie zauważyć? Do takich samych żelaznych prętów tata przyciskał nos w więzieniu Patarei na widzeniu z mamą. Ciocia przecież wypatrzyła ślady rdzy wokół nosa taty. Niewykluczone, że i na moim nosie odcisnęłaby się taka kreska koloru rdzy, gdybym zbiegła po schodach i przywarła twarzą do prętów.

Znalazłam na to wszystko sensowne wytłumaczenie: mamę wywieziono do Rosji i zapomniano o niej za kratami, a tygrysy dołączyły później. Aż dziwi, że jej jeszcze nie zagryzły! Może tygrysy były mądrzejsze od czarnych panów i rozumiały, że mama jest dobra? Wstałam z siedzenia, żeby lepiej widzieć arenę, bo chwilami tygrysi grzbiet całkowicie zasłaniał mamę, ale od czasu do czasu się pojawiała. Nadal biegła, nadal zgarbiona...

– No zobacz! – Powiodłam palcem za mamą.

– Palcem się nie pokazuje! – syknęła gniewnie ciocia Anne. – Pokazywanie palcem jest bardzo niegrzeczne!

Zaraz jednak zły humor jej minął, posadziła mnie na kolanach i mocno przytuliła.

– Pewnie boisz się tych zwierzów? Nic się nie bój, nie wydostaną się z klatki! Zobacz, jakie harce teraz wyczyniają!

– Mama jest z tygrysami! – krzyknęłam cioci do ucha. – Czy ty jej nie widzisz?

– Jak ci nie wstyd! – Ciocia besztła mnie półgłosem. – Co z ciebie za dziecko! Żeby pomylić własną matkę z tygrysem! Niedobra jesteś! Zobacz lepiej, co robi treser!

Treser trzasnął biczem i zawołał coś nakazującym tonem. Tygrysy przystanęły, wpatrywały się w mężczyznę. Po następnym trzaśnięciu wszystkie

trzy jednocześnie wskoczyły na wysokie taborety pokryte aksamitnymi dywanikami. Dla mamy taboretu zabrakło, zresztą nie był potrzebny, bo zniknęła z areny. Jej zapach też się ulotnił, powietrze przesiąkło wonią drapieżników, smrodem pasty do butów i ostrym aromatem perfum.

Poczułam na karku ciepły oddech cioci.

– Zobacz, siedzą jak koty!

Siedzące na dwóch łapach trzy tygrysy wyglądały identycznie – nie po-
trafiłam już rozpoznać zwierzęcia, przy którym biegła mama.

Raptem jeden z tygrysów spojrzał mi prosto w oczy. Wszystkie trzy znaj-
dowały się w oddali i spoza prętów klatki tygrysi wzrok nie powinien do mnie
dotrzeć. A tu niespodzianka: długie, błagalne, jednocześnie złe i smutne
wejrzenie czarnych źrenic otoczonych złotą obwódką!

Tygrys mnie ZOBACZYŁ, nie miałam co do tego wątpliwości! Chciał mi
coś powiedzieć. To duże piękne i budzące grozę zwierzę miało dla mnie
wiadomość. Na przykład taką, że przy jego boku mamie udało się dokąś
uciec? Może wymknęła się przez ciemnoczerwone aksamitne kotary i czeka
na mnie na zewnątrz?

Na polecenie tresera dwa pozostałe tygrysy zeskoczyły z siedzeń, ale mój
tygrys ani myślał usłuchać. Na odgłos bicia rozwarł szczęki, pokazał ostre
kły i wydał rozniewany charczący dźwięk. Bicz trzasnął po raz drugi i trzeci,
zanim drapieżnik wylądował na zasypanej trocinami ziemi.

– Kych, kych – prychnął do tresera.

Znowu spojrzał w moją stronę i wściekle zaryczał. Byłam pewna, że każe
mi odszukać mamę.

– Chodźmy stąd! – szepnęłam do cioci. – Proszę, chodźmy stąd!

– Uspokój się! – upomniła mnie. – Zobacz, tygrysy będą skakać przez
ogniste obręcze!

– Proszę, proszę! – wydusiłam błagalnie przez zły.

Odwróciłam się do cioci i uwiesiłam jej na szyi. Zrozumiałam, że nie ma
sensu mówić jej o mamie. Dopadły mnie różne strachy: bałam się żelaznych
prętów, spojrzenia tygrysa, a najbardziej tego, że mama mnie nie znajdzie
i wyjdzie z cyrku, a wtedy szukaj wiatru w polu. Może pojedzie na plac Stalina,
może do więzienia Patarei, a może hen daleko, do Leningradu, gdzie listy
taty już nie docierają...

– Proszę, chodźmy stąd! Zjem wszystko, co tylko każesz: lekarstwo na
robaki, tran, głowy tasiemców, skórę z kury, jeśli tylko sobie pójdziemy!

Migawki: Literacki Sopot 2023

Snapshots: Literary Sopot 2023

Organizacja i produkcja
Organisation and production
Goyki 3 Art Inkubator
biuro@goyki3.pl

Dyrektorka festiwalu
Festival Director
Joanna Cichocka-Gula

Koordynatorka festiwalu i programerka
Festival coordinator and programmer
Marta Czarnecka

Zespół festiwalu
Festival team
Kamil Antoniuk, Magdalena Benali,
Patryk Danielewicz, Joanna Fryda,
Mateusz Gierc, Monika Górka, Monika Górka,
Michał Jezierski, Agnieszka Kochanowska,
Karolina Kozłowska, Aleksandra Książkiewicz,
Marceli Kulesz, Barbara Lewinska,
Weronika Morawiec, Małgorzata Muraszko,
Joanna Nawrocka, Agnieszka Rek-Gornowicz,
Antoni Siemiński, Kasia Sobczak,
Marta Szadowiak

Wydawca katalogu
Published by
Goyki 3 Art Inkubator

ISBN 978-83-957319-7-6

Redakcja i korekta
Editing and proofreading
Agnieszka Kochanowska

Tłumaczenie
Translation
Anna Zbróg

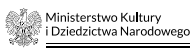
Zdjęcia festiwalu
Festival photos
2023: Bogna Kociumbas-Kos, Michał Algebra
2024: Bogna Kociumbas-Kos, Bartosz Bańka,
Ewelina Kamińska

Projekt graficzny/skład
Design and typesetting
Anita Wasik

Sierpień / **August 2024**

www.literackisopot.pl
www.facebook.com/literackisopot
www.instagram.com/literackisopot.pl

Zajrzyj na nasz kanał YouTube,
gdzie znajdziesz m.in. filmowe kroniki
kolejnych edycji festiwalu.
Visit our YouTube channel
to watch interviews with the festival guests.

Finansowane ze środków Miasta Sopotu.

Dofinansowane ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

#literackisopot
#literackisopot2024
#goyki3
